

CJAS

Cappadocia Journal of Area Studies

Cilt / Volume 2

Sayı / No 2

Aralık / Dec. 2020

ISSN: 2717-7254

- Ali Oğuz Diriöz, Kutay Alımcı*
Araştırma Makalesi / Research Article
Klasik jeopolitik yaklaşımlar üzerinden Rusya'nın Suriye politikaları
- Hatice Çelik*
Araştırma Makalesi / Research Article
The balance of power politics in East Asia system in nineteenth century: a case of Korean-Russian relations
- Satya Prakash Dash*
Araştırma Makalesi / Research Article
Poverty elimination action in China: an analytic study
- Halime Zehra Mangör*
Araştırma Makalesi / Research Article
Demokrat Parti dönemi Türkiye-İran ilişkisinin kronolojik olarak incelenmesi
- Medine Derya Canpolat*
Araştırma Makalesi / Research Article
Migration and harmonization process of Afghan asylum-seekers: a case study of Sivas satellite city
- Melih Demirtaş*
Araştırma Makalesi / Research Article
Construction of Russian exceptionalism: first Orientologists in Russian academia
- Emre Demir*
Araştırma Makalesi / Research Article
Biden yönetiminin muhtemel Çin ve Asya-Pasifik politikası
- Serap Güneş*
Görüş / Review Essay
Trump Çağı Türk dış politikası: istisna mı, uzun vadeli bir değişimin habercisi mi?
- K. Özhan Değirmencioğlu*
Görüş / Review Essay
ABD 2020 Başkanlık seçimleri üzerine
- Sinem İkien*
Yayın Değerlendirmesi / Book Review
İsrail hakkında efsaneler ve gerçekler
Pappe, Ilan. *İsrail Hakkında On Mit*. Türkçesi: S. Erdem Türközü, Nika, Ankara, 2018.

CJAS

Cappadocia Journal of Area Studies

Yıl: 2020**Cilt:** 2 **Sayı:** 2

Aralık 2020

Sertifika no (e-ISSN): 2717-7254.**İmtiyaz Sahibi:**İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı adına
Funda Firuz AktanKapadokya Üniversitesi Yayın Komisyonu: Prof. Dr.
Vesile Şenol, Dr. Sinan Akıllı, Dr. Halil Burak Sakal**Editörler:**Dr. Tuğrul Keskin, Dr. Halil Burak Sakal
Kitap Eleştirisi Editörü: Berk İlke Dündar
Yönetici Editör: Deniz Gürsoy
Yardımcı Editör: Sümeyra Demiralp
İngilizce Editörü: Colin Sutcliffe**Yayın Kurulu:** Ali Merthan Dündar, Ankara
Üniversitesi, Türkiye; Ayten Kılıç, University of
Wisconsin-Madison, ABD; Chong Jin Oh, Hankuk
University of Foreign Studies, Kore; Erel Tellal, Ankara
Üniversitesi, Türkiye; Halil Burak Sakal, Kapadokya
Üniversitesi, Türkiye; Hasan Köni, Kültür Üniversitesi,
Türkiye; Hasan Ünal, Maltepe Üniversitesi, Türkiye;
Hüseyin Bağcı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye;
Kazuaki Sawai, Kansai Üniversitesi, Japonya; Klevis
Kolasi, Ankara Üniversitesi, Türkiye; Sanat
Kuşkumbayev, KISI, Kazakistan; Tuğrul Keskin,
Kapadokya Üniversitesi, Türkiye; Valeriy Morkva,
Kapadokya Üniversitesi, Türkiye; Volkan İpek,
Yeditepe Üniversitesi, Türkiye**Bu sayının hakemleri:** Nuri Salık, Hatice Çelik, Hasan
Ali Karasar, Emre Demir, Can Ulusoy, Seçkin Köstem,
Ayşe Bahar Hurmi, Kezban Çelik, Sayim Türkman, H.
Mustafa Eravcı, Kerem Kılıçdaroğlu, Merve Suna Özel
Özcan, M. Hakan Yavuz, Yan Tianqin, Zhiqun Zhu.**Yönetim Yeri:**Kapadokya Üniversitesi, Sosyal ve Stratejik Çalışmalar
Uygulama ve Araştırma Merkezi 50420 Mustafapaşa
Ürgüp Nevşehir.
Telefon : (384) 353 5009 | Faks : (384) 353 5125
Eposta : cjas@kapadokya.edu.tr**Year:** 2020**Volume:** 2 **No:** 2

December 2020

e-ISSN: 2717-7254.**Owner:**On behalf of the İlke Education and Health Foundation,
Funda Firuz AktanCappadocia University Publications Commission: Prof.
Dr. Vesile Şenol, Dr. Sinan Akıllı, Dr. Halil Burak Sakal**Editors:**Dr. Tuğrul Keskin, Dr. Halil Burak Sakal
Book Review Editor: Berk İlke Dündar
Managing Editor: Deniz Gürsoy
Assistant Editor: Sümeyra Demiralp
English Editor: Colin Sutcliffe**Editorial Board:** Ali Merthan Dündar, Ankara
University, Turkey; Ayten Kılıç, University of
Wisconsin-Madison, USA; Chong Jin Oh, Hankuk
University of Foreign Studies, Rep. of Korea; Erel Tellal,
Ankara University, Türkiye; Halil Burak Sakal,
Cappadocia University, Turkey; Hasan Köni, Kültür
University, Turkey; Hasan Ünal, Maltepe University,
Turkey; Hüseyin Bağcı, Middle East Technical
University, Turkey; Kazuaki Sawai, Kansai University,
Japan; Klevis Kolasi, Ankara University, Turkey; Sanat
Kushkumbayev, KISI, Kazakhstan; Tuğrul Keskin,
Cappadocia University, Turkey; Valeriy Morkva,
Cappadocia University, Turkey; Volkan İpek, Yeditepe
University, Turkey**Reviewers in this issue:** Nuri Salık, Hatice Çelik, Hasan
Ali Karasar, Emre Demir, Can Ulusoy, Seçkin Köstem,
Ayşe Bahar Hurmi, Kezban Çelik, Sayim Türkman, H.
Mustafa Eravcı, Kerem Kılıçdaroğlu, Merve Suna Özel
Özcan, M. Hakan Yavuz, Yan Tianqin, Zhiqun Zhu.**Address:**Cappadocia University, Center for Social and Strategic
Research 50420 Mustafapaşa Ürgüp Nevşehir Turkey.
Telephone : +90 (384) 353 5009
Fax : +90 (384) 353 5125
E-mail : cjas@kapadokya.edu.tr

Tasarım: Halil Burak Sakal

Cappadocia Journal of Area Studies (CJAS) Kapadokya Üniversitesi, Sosyal ve Stratejik Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yılda iki defa, altı ayda bir, Aralık ve Haziran aylarında yayımlanır.

CJAS, hakemli, bilimsel, akademik bir dergidir.

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.

Yayın değerlendirmesi/kitap incelemesi bölümündeki yazılar yayın kurulunun değerlendirmesinden sonra yayımlanır.

Dergiye yayımlanmak üzere gönderilen makaleler benzerlik taramasından geçirilir.

CJAS, sosyal ve beşeri bilimler ile ilgili bölge araştırmalarına, saha çalışmalarına ve belli bir bölgeye ilişkin güncel ve tarihi değerlendirmelere yer verir. *CJAS*, hakem değerlendirmesinden geçen orijinal araştırma makalelerini, kitap ve yayın değerlendirmelerini ve görüş makalelerini yayımlar. Dergimiz tüm dünyadan akademisyenlere yöneliktir.

Derginin yayın dili İngilizce ve Türkçedir.

Dergiye gönderilen yazılar için ücret alınmamaktadır.

CJAS'ın kullanıcıları için makale içeriklerini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, yazdırabilir, arama yapabilir ve makalelerin tam metinlerine bağlantı verebilir.

CJAS'taki tüm yayınlar Creative Commons Attribution 4.0 International License ile lisanslanmaktadır.

Makalelerin telif hakkı yazarlara aittir. Yazarlar yayın haklarına hiçbir kısıtlama olmaksızın sahiptirler.

Bu dergideki tüm yazılar açık erişim olarak sunulmaktadır.

Design: Halil Burak Sakal

Cappadocia Journal of Area Studies (CJAS) is published semi-annually in two issues per year (in June and December) by the Cappadocia University, Center for Social and Strategic Research.

CJAS is a peer-reviewed, scientific, and academic journal.

Authors bear all the responsibility for the articles published in the journal.

The book reviews are published after the evaluation by the Editorial Board.

CJAS screens all submitted articles using web-based plagiarism software.

CJAS publishes scholarly articles on area studies and field research in social sciences and humanities. Current and historical critical evaluations of social phenomena are encouraged. *CJAS* publishes peer-reviewed original research articles, book reviews, and review essays. The audience of the journal is the global scientific community.

The languages of *CJAS* are English and Turkish.

No publication fee is charged for submitted articles.

The readers of *CJAS* may read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of its articles.

All publications in *CJAS* are licensed by the Creative Commons Attribution 4.0 International License.

The copyright of the articles belong to the authors. The authors retain publishing rights without restrictions.

All manuscripts are published open access in *CJAS*.

İçindekiler / Table of Contents

<i>Halil Burak Sakal, Tuğrul Keskin</i>	Giriş / Introduction Takdim	102-103
<i>Ali Oğuz Dirioz, Kutay Alımcı</i>	Araştırma Makalesi / Research Article Klasik jeopolitik yaklaşımlar üzerinden Rusya'nın Suriye politikaları	104-126
<i>Hatice Çelik</i>	Araştırma Makalesi / Research Article The balance of power politics in East Asia system in nineteenth century: a case of Korean-Russian relations	127-142
<i>Satya Prakash Dash</i>	Araştırma Makalesi / Research Article Poverty elimination action in China: an analytic study	143-165
<i>Halime Zehra Mangör</i>	Araştırma Makalesi / Research Article Demokrat Parti dönemi Türkiye-İran ilişkisinin kronolojik olarak incelenmesi	166-187
<i>Medine Derya Canpolat</i>	Araştırma Makalesi / Research Article Migration and harmonization process of Afghan asylum-seekers: a case study of Sivas satellite city	188-215
<i>Melih Demirtaş</i>	Araştırma Makalesi / Research Article Construction of Russian exceptionalism: first Orientologists in Russian academia	216-231
<i>Emre Demir</i>	Araştırma Makalesi / Research Article Biden yönetiminin muhtemel Çin ve Asya-Pasifik politikası	232-248
<i>Serap Güneş</i>	Görüş / Review Essay Trump Çağı Türk dış politikası: istisna mı, uzun vadeli bir değişimin habercisi mi?	249-270
<i>K. Özhan Değirmencioğlu</i>	Görüş / Review Essay ABD 2020 Başkanlık seçimleri üzerine	271-276
<i>Sinem İkien</i>	Yayın Değerlendirmesi / Book Review İsrail hakkında efsaneler ve gerçekler Pappe, Ilan. <i>İsrail Hakkında On Mit</i> . Türkçesi: S. Erdem Türközü, Nika, Ankara, 2018.	277-279

Giriş

Takdim

Halil Burak Sakal ^{1,*}, **Tuğrul Keskin** ² (Editörler)

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kapadokya Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye. ORCID: 0000-0002-2054-5222.

² Dr. Öğretim Üyesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kapadokya Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye; Şanghay Üniversitesi, Çin. ORCID: 0000-0002-0650-7502.

* İletişim: burak.sakal@kapadokya.edu.tr

CJAS'ın 2020 yılındaki ikinci ve son sayısı, tarihi ve güncel konuları ele alan 10 farklı yazıya yer veriyor. Bu sayımızda 7 araştırma makalesi, 2 görüş yazısı ve 1 yayın değerlendirmesini sizlerle buluşturuyoruz.

Ali Oğuz Diriöz ve Kutay Alımcı, Rusya'nın Suriye politikalarını ele aldıkları makalelerinde, klasik jeopolitik yaklaşımlarını kullanarak Rusya'nın içine düştüğü "çevrelenmişlik" algısından kurtulabilmek ve Orta Doğu'da etkili bir aktör olduğunu gösterebilmek üzere izlediği Suriye stratejisini değerlendiriyor. Hatice Çelik'in makalesi, on dokuzuncu yüzyılda Rusya ile Kore ilişkilerini ele alıyor ve bu ilişkileri güç dengesi kavramsallaştırması çerçevesinde yorumluyor. Satya Prakash Dash, Çin Halk Cumhuriyeti'nde yoksulluk ve yolsuzlukla mücadele çabalarını incelediği makalesinde, Çin'in mutlak yoksulluğu nasıl ve hangi şartlarda ortadan kaldırdığını tartışıyor. Halime Zehra Mangör'ün kapsamlı ve titiz bir arşiv taramasına dayalı makalesi, Türkiye'nin Demokrat Parti döneminde İran ile ilişkilerine ışık tutuyor. Medine Derya Canpolat, son yıllarda tüm ülkelerin ve Türkiye'nin gündemini meşgul eden göç konusunu, farklı bir bakış açısıyla ele alıyor ve literatürde üzerinde daha az durulan Afgan sığınmacıları Sivas uydu kenti vaka analizini kullanarak inceliyor. Melih Demirtaş'ın makalesi, Rus Oryantalizminin ilk ortaya çıkışını, Rus akademisinin Doğu ile Batı arasındaki gelenekselleşmiş kararsızlığı ve Rus akademisyenlerin Türkistan, Kafkasya gibi coğrafyaları algılayış biçimleri çerçevesinde değerlendiriyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) seçim dönemi olan 2020 sonunda yayımlanan dergimiz, ABD seçimleri meselesine özel bir yer vererek farklı bakış açılarını ve değerlendirmeleri okurlarıyla buluşturuyor. Emre Demir'in makalesi, ABD'nin yeni başkanı Joe Biden'ın Çin ve Asya-Pasifik Politikasını ele

alırken, Serap Güneş, Trump döneminde Türk dış politikasının değişimini farklı açılardan tartışıyor. Özhan Değirmencioglu ise ABD’deki 2020 seçimlerinin genel bir değerlendirmesini yaparak Trump döneminin siyasal/toplumsal yapıda ne gibi değişimlere yol açtığına ve Biden’ın başkanlık döneminde eskiden kalma ve yeni sorunlarla nasıl mücadele edebileceğine dair görüşlerini okurlarla paylaşıyor. Bu sayımızdaki yayın değerlendirmesinde ise Ilan Pappé’nin *İsrail Hakkında On Mit* başlıklı kitabını, Sinem İkien değerlendiriyor.

Keyifli okumalar diliyoruz.

© 2020. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Araştırma Makalesi

Klasik jeopolitik yaklaşımlar üzerinden Rusya'nın Suriye politikaları

Ali Oğuz Dirioz^{1,*}, Kutay Alımcı²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Uluslararası Girişimcilik Bölümü, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Türkiye. ORCID: 0000-0001-7110-3849.

² Uluslararası Girişimcilik Bölümü, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Türkiye. ORCID: 0000-0001-8550-6286.

* İletişim: adirioz@etu.edu.tr

Gönderim: 27.07.2020; Kabul: 26.12.2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.47>

Öz: Suriye ihtilafındaki en aktif ve en önemli aktörlerden biri olması sebebiyle Rusya Federasyonu'nun bu ihtilaftaki yerini ve hedeflerini anlamak, bölge çalışmaları adına kritik bir öneme sahiptir. Şüphesiz ki bölgede izlenen politikaları doğru anlayabilmek, en önemli aktörlerden biri olan Rusya'nın bölgeye bakışı doğru anlaşılmadan mümkün olmayacaktır. Bu çalışma, klasik jeopolitik yaklaşımların Rusya Federasyonu'nun dış politikasındaki yerini ve Suriye ihtilafındaki etkilerini araştırarak, kritik önemdeki bu politikaların okunmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda klasik jeopolitik teorilerin Moskova'nın dünyayı çok kutuplu biçimde okuyuş şeklindeki başlangıç noktası olarak yeri açıklanmaya ve ardından bu bağlamda Moskova'nın gözünden Suriye ihtilafının nasıl görüldüğü analiz edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca savaştan kaynaklanan otorite eksikliğinin doğurduğu ve tüm dünyaya yayılan radikal yapılanmaların, ciddi bir Müslüman nüfus barındıran Rusya'nın iç politikalarına yansımaları da incelenecektir. Suriye'nin, Orta Doğu'nun bir parçası ve Arap Baharı zincirinin bir halkası olması Rusya'nın Suriye'ye yönelik politikalarında etkili olmuştur. Bu sebeple, genel hatlarıyla Rusya'nın Orta Doğu politikaları ve bazı aktörler ile ilişkileri de incelenmeye alınmıştır. İncelemeler sonucunda görülmüştür ki; SSCB'den beri "çevrelenmişlik" hissi içerisinde olan Moskova, Suriye ile bu çemberi kırmak, sessizliğini bozup çok kutuplu dünya doktrini çerçevesinde bir küresel güç olarak yerini aldığını göstermek çabasıdadır.

Keywords: jeopolitik rekabet, Suriye, Rusya, Orta Doğu, çevreleme stratejisi

Syria policies of Russia in terms of classic geopolitical approaches

Abstract: As it is one of the most active and important actors in the Syrian conflict, understanding the position and goals of the Russian Federation in this conflict is critical for the area studies. Undoubtedly, it will not be possible to correctly understand the policies pursued in the region without understanding the view of Russia, one of the most important actors, in the region. This study aims to contribute to the understanding of these critically important policies by investigating the place of classical geopolitical approaches in the foreign policy of the Russian Federation and their impact in the Syrian conflict. In this context, classical geopolitical theories' will be a starting point in the framework where Moscow is looking at the World from a multi-polar perspective and then to analyze how the Syrian conflict looks like from this framework. Repercussions of activities by radical organizations to the internal policies of Russia will be examined. The absence of authority arising from the Syrian war allowed radical ideologies to spread all over the World, which is also a concern for countries like Russia, which have considerable Muslim population. The fact that Syria is a part of the Middle East and a link of the Arab Spring chain has been effective in Russia's policies towards Syria. For this reason, Russia's Middle East policies in general and its relations with some actors have also been examined. As a result of the examination, it has been seen that Moscow, which has been feeling "encircled" since the USSR, is trying to break this encirclement with Syria, break its silence and demonstrate that it has taken its place as a global power within the framework of the multipolar world doctrine.

Keywords: geopolitical competition, syria, russia, middle east, containment strategy

Giriş

Suriye iç savaşı, süreç içerisinde dünya çapında terör eylemleri gerçekleştiren yapılanmaların doğması için sağladığı ortam, sebep olduğu göçler ve birçok ülkenin müdahil olması gibi muhtelif boyutları ile bir iç mesele olmaktan çıkarak uluslararası boyut kazanmıştır. Rusya Federasyonu ise şüphesiz ki bu meselenin en önemli aktörlerinden biri olup, bu öneminden ötürü Rusya'yı anlamak, Suriye'deki olayları doğru anlamak için şarttır. Dolayısıyla bölge çalışmaları için, Orta Doğu'nun en önemli aktörlerinden biri olan Rusya Federasyonu'nun doğru

anlaşılması son derece faydalı olacaktır. Buna ek olarak, Türkiye için, yanı başında gerçekleşen ve müdahil ülkelerden biri konumunda olduğu bu ihtilafı doğru anlamak elzem olduğuna göre, Türkiye'nin Suriye politikalarını anlamak ve bunların geleceğini şekillendirmek için Rusya'nın politikalarını iyi analiz etmek bir zorunluluk teşkil etmektedir.

Rusya Federasyonu, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dağıldıktan sonra bu süper gücün mirasları ve külleri üzerinden yeniden doğmuş, dağılma ve yeniden kurulma süreçlerindeki sancuların etkisiyle bir süre sessiz kaldıktan sonra toparlanarak Putin iktidarıyla birlikte tekrar uluslararası arenada yerini bulmuştur. Meşhur Çar Büyük (Türk tarihinde "deli") Petro'nun Rusya'nın ticaret denizlerine açılması ve bir Avrupa devleti olması ideasından beri, yaygın şekilde "sıcak denizlere inme politikası" olarak bilinen ve Rusya'nın ticaret denizlerine ulaşarak, denizlerde güçlenip kendi coğrafyasını aşması gerektiği savı üzerine kurulu bu politika ve onun izleri Rus tarihi boyunca görülmüştür (Hosking, 2015). Buradan çıkarılması gereken, tarih boyunca Rus karar alıcıların jeopolitik stratejiler kurmuş ve yürütmüş olduğudur. Dolayısıyla jeopolitik yaklaşım, Rus dış politikasını anlamak için kritik bir öneme sahiptir.

Özellikle Soğuk Savaş döneminde, SSCB dış politikasında Marksizm ideolojisi odaklı amaçlar baskın olarak göze çarpsa da, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından yürütülen çevreleme stratejisi, SSCB tarafında çemberi kırma tepkisi doğurmuştur. Rusya Federasyonu döneminde de benzer politikaların devamı yine benzer tepkiler doğurarak Moskova'nın dünya görüşünü oluşturan çerçevenin kilit taşlarından biri haline gelmiştir. Bilhassa Nicholas Spykman ve George Kennan'ın fikir öncülüğünde uygulanan çevreleme politikası, SSCB-Suriye ilişkilerinin temelinde önemli bir yere sahiptir. Moskova'nın, geçmişte SSCB'ye karşı uygulanan politikaların günümüzde Rusya Federasyonu'na karşı sürdürüldüğü hissine kapılması, Suriye ile, SSCB dönemine benzer bir ilişki kurulmasında önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla da yaklaşık on yıldır süregelen iç savaş ortamında Rusya'nın hamlelerinde, "çevrelenmişlik hissi" ve "çok kutupluluk isteği" iki önemli kavramdır. Bu kavramların, Suriye ve Orta Doğu politikaları üzerindeki etkili olduğu ve bu hamlelerin temelde, çemberi kırma tepkisinin ürünleri oldukları söylenebilir.

Literatürde Rusya'nın Suriye politikaları açıklanırken jeopolitiğe değinilse dahi, bu politikaların temelinde yatan jeopolitik sebepler ve açıklamalar derinleştirilmemiş, Moskova'nın hamlelerindeki dikkat çekici sebeplere bağımsız şekilde değinilmekle yetinilmiş, aralarındaki jeopolitik bağlamdaki sebep-sonuç ilişkisi net olarak ortaya koyulmamıştır. Bu çalışmada amaç, Rusya'nın Suriye politikalarının temelindeki jeopolitik etmenlerin araştırılması ve aralarındaki bağın jeopolitik üzerinden kurulmaya çalışılması, elde edilen

sonuçlara göre bu politikaların klasik jeopolitik yaklaşımlar üzerinde bir sebep-sonuç ilişkisi içerisinde olup olmadığının tartışılmasıdır. Bu kapsamda önce klasik jeopolitik yaklaşımların ne olduğu, ardından bu yaklaşımların Rus dış politikasındaki yeri açıklanmaya çalışılacak, oluşturulan bu bağlamda Moskova'nın Suriye'ye bakış açısı incelenerek, jeopolitik yaklaşımların yeri araştırılacaktır. Suriye Orta Doğu coğrafyasının bir parçası ve Suriye ihtilafı Arap Baharı zincirinin bir halkası olduğundan, bu akış esnasında Rusya'nın Orta Doğu politikalarına özellikle de Arap Baharı politikalarına değinmek ise şüphesiz ki kaçınılmazdır.

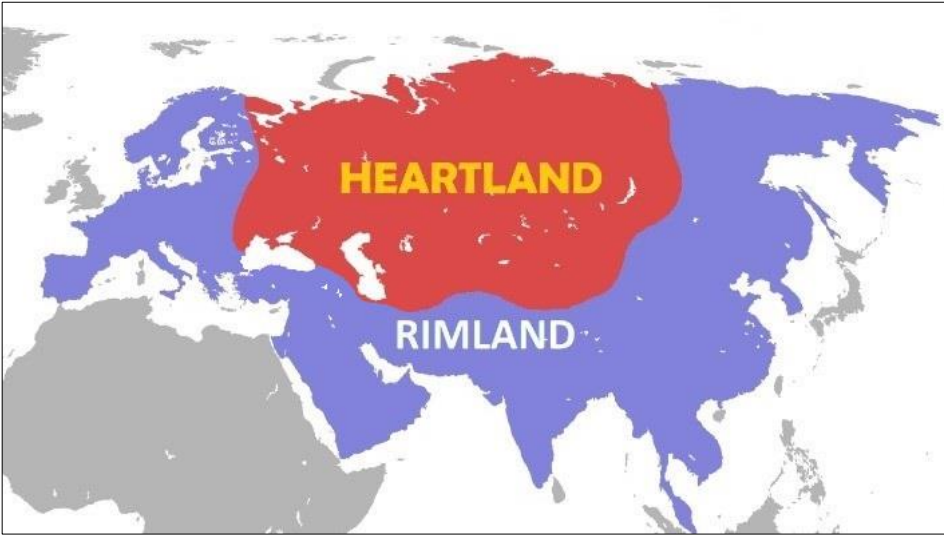
Moskova dünyayı nasıl okuyor?

Moskova'nın dünyada yaşanan olaylara baktığı pencerenin kilit noktalarından biri jeopolitik kavramıdır. Jeopolitik kavramına klasik ve eleştirel bakışlar söz konusu olsa dahi, daha pratik bir muhakeme içerdiği için (Agnew, 2003) çalışmanın kuramsal çerçevesi klasik jeopolitik yaklaşımlar üzerinden oluşturulmuştur. Jeopolitik kavramı, teorik olarak ortaya konulmadan yüzlerce yıl öncesinde dahi devletlerin karar almalarında etkili olmuştur. Örneğin antik Yunan filozofu Aristo, şehir devletlerinin güvenlik ve büyüme stratejilerinde fiziki ve beşerî coğrafyanın öneminden bahsederek tavsiyeler vermiştir (Owens, 1999). Rus toplumunda, SSCB'nin son yıllarına kadar bu kavram üzerine yeterli ve tatmin edici bilimsel çalışmalar yapılmamış olsa da, birliğin dağılmasını müteakip teorik çalışmalar yapılmıştır (İşcan 2004). Ancak teorik çalışmaların eksikliğine rağmen SSCB, jeopolitik teorilerle örtüşen dış politika hamlelerinde bulunmakta idi.

Sovyetler Birliği'nin yürüttüğü politikalara karşı önlem olarak, George Kennan ve Nicholas Spykman'ın fikrinsel öncülüğünde ABD'nin jeopolitik yaklaşımlar temeli üzerinden dış politikasına yön vermesi, Soğuk Savaş'ın belirgin stratejilerinden olmuştur. Buna karşılık SSCB'nin ABD'ye karşı hamlelerinin de jeopolitik temellere uyumlu olarak açıklanması mümkündür. Yani Soğuk Savaş'ın temellerine revizyonist yaklaşan yazarların da anlattığı gibi SSCB'nin, ABD'nin provokatif hamleleri karşısında daha kendi savunmasına yönelik bir yol izlediği söylenebilir (Kolasi, 2013). Bu noktada ABD'nin jeopolitik stratejilerini açıklamak gerekir.

ABD'nin İkinci dünya savaşı sonrasında yürüttüğü dış politika eğilimine Spykman'ın teorik temelli ve pratiğe yönelik tavsiyeleri ile yön verdiği, genel kabul görmüş bir fikirdir. Spykman ise Mackinder'in Doğu Avrupa'nın, kalpgah'ın (heartland) tek anahtarı olduğu ve buraya hâkim olan kalpgaha, kalpgaha hâkim olanın ise "Dünya Adası'na" hâkim olacağı ve denizlerde güçlenerek tüm dünyaya hâkim olabileceği (Mackinder, 2013) fikirlerinden yola

çıkmuştur. Spykman ise kritik bölgenin kalpgahdan ziyade kenar kuşak (rimland) olduğunu düşünerek, Mackinder'in meşhur tekerlemesini "kenar kuşağa hâkim olan Avrasya'ya, Avrasya'ya hâkim olan ise dünyaya hâkim olur" şeklinde revize etmiştir. Spykman'a göre, hakimiyet karadan denize değil denizden karaya doğru ilerlemelidir (Spykman, 1942). Spykman'ın fikirleri, Mackinder'in fikirlerine dünyayı ayırdığı bölümler açısından paralel olup, Spykman dış politikada kullanılmak üzere daha pratik çözümlere odaklanmış ve bu pratik odaklı fikirleri tamamlayan kişi ise George Kennan olmuştur.

Harita 1 : Mackinder'in kalpgah tanımı

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Mackinder'in Doğu Avrupa'nın Avrasya'nın anahtarı olduğu fikrine uygun biçimde SSCB, Polonya'yı ve Doğu Avrupa'yı güvenliğinin kritik bir parçası olarak görüp kontrol altında tutmaya önem vermiştir (Özen ve Kolasi, 2016). Soğuk Savaş döneminde Kennan'ın fikirleri Spykman'ın kenar kuşak teorisini temel alıp şekillenerek; Sovyetler'in yayılmasını önlemek adına kenar kuşak ülkelerindeki ABD etkisini ve güdümünü artırma ve bu şekilde SSCB'yi "çevreleme" politikalarını doğurmuştur. Çevreleme politikası kapsamında NATO, CENTO, SEATO gibi örgütler kurularak "çevreleme" stratejisi uygulanmış, yani "çember" bu örgütler ile tezahür etmiştir.

SSCB'den de önce, Çarlık Rusya'sı ile İngiliz İmparatorluğu arasında da sıcak denizlere inme ve güney-kuzey jeopolitik çıkarlar çatışması mevcuttu. Peter Hopkirk'in anlatımıyla buna "Imperial Great Game" deniyordu (Hopkirk,

1990). Hopkirk'e göre, Rudyard Kipling'in Kim kitabında da bu rekabet anlatılmaktadır (Hopkirk, 1996). Bu "Imperial Great Game" analojisi 1990'larda Orta-Asya doğal kaynaklarına erişim için de analoji olarak kullanılmış ve Hopkirk (daha sonra Lutz Kleveman) da bu kaynaklara erişime "New Great Game" demişlerdir. Dolayısıyla, her ne kadar zamanla çok değişime uğrasa da Rusya'nın sıcak denizlere ulaşım yolları ararken, diğer yandan kendi "kalpgahını" koruma stratejisi, on dokuzuncu yüzyıldaki ile benzerlikler göstermektedir. Bu benzerliğe karşın, farklılık olarak ise çevrelenmişlik hali özellikle Soğuk Savaş sürecinde ortaya çıkmıştır. Çevrelenmişlik haline karşın, Rusya'nın (ve SSCB'nin) stratejisi de sıcak denizlere inerek içinde bulunulan çemberi kırma şeklindedir.

Soğuk Savaş sonrası ilk dönemlerde bu durum daha az gündemde olsa da, Yeltsin sonrası dönemde çok kutupluluğun da etkisiyle bu husus yeniden gündeme gelmiştir. Putin NATO genişlemesinden duydukları rahatsızlığı 2007 yılında Münih'te yaptığı meşhur konuşmasında açıkça dile getirmiştir ve bu konuşma bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. 1990 yılında dönemin NATO Genel Sekreteri Woerner'in Almanya dışındaki bölgelerde NATO konuşlanması olmayacağını belirten sözlerine (ki bir centilmenlik anlaşması olarak değerlendirilmiştir) atıfta bulunarak, bu sözün tutulmadığı ve NATO'nun Rus sınırlarına dayanarak Rusya'ya karşı bir "duvar" oluşturduğunu (Berlin Duvarı'na atıfta bulunarak) belirten Putin, "Bu genişleme kime karşı?" sorusunu sorarak kendilerine karşı agresif bir tutum olarak algıladıklarını belirtmiştir (Putin, 2007).

Varşova Paktı'nın ve SSCB'nin dağılmasına rağmen NATO'nun yeni üyelerle genişlemeye devam etmesi, Rusya Federasyonu yönetimi tarafından kendileri üzerinde bir çevreleme stratejisi yürütüldüğü hissi yaratmakta ve tehdit olarak algılanmaktadır (Reuters, 2019). Günümüz Rus karar alıcıları üzerinde bu his ve algı kritik önemde bir etkiye sahip olup, "çok kutupluluk" fikri ile birlikte Rus dış politikasında önemli bir yere sahiptir ve özellikle Suriye politikalarının temelinde yatmaktadır.

Harita 2'de mavi işaretli NATO ülkeleri ve yeşil işaretli CENTO üyeleri aracılığı ile Sovyetler Birliği'ne karşı yürütülen çevreleme politikası somut biçimde gözlemlenebilir. Harita 3'te ise açık mavi işaretli ülkeler 1990 öncesi Varşova Paktı üyeleri iken, SSCB'nin dağılmasından sonra NATO'ya katılan koyu mavi işaretli ülkeler Rusya'nın bu genişlemeyi bir tehdit olarak algılamasına sebep olmuştur.

Harita 2 : NATO, CENTO ve Sovyetler Birliği

Harita 3 : Varşova Paktı'ndan NATO'ya katılan ülkeler

Soğuk Savaş'ın son bulması ile yeni oluşan düzeni yorumlamak amacıyla çeşitli kuramlar geliştirilmiştir. Huntington tarafından öngörülen bir "medeniyetler savaşı" ile yeni dünyanın rakip medeniyetlere bölünmüş

kamplardan oluşacağı öngörülmüştür (Huntington, 2012). ABD ile Rusya'nın birbirlerine ve Orta Doğu'ya yönelik politikaları bir başka yaklaşım olan Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme (securitization) kuramı çerçevesinde okunduğunda, tehdit unsurlarının göreceli olarak tarafların birbirlerini tehdit olarak adlandırarak algılanabileceği üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla, hükümetlerin, güvenikleştirme retoriği kullanarak farklı konuları güvenlik meselesi haline getirdiği ve böylece atılacak adımların meşruiyetine temel hazırladığı gözlemlenebilir (Buzan, 2008). Doğal kaynakların kullanımı kapsamında da, Orta Doğu bölgesinde olduğu gibi, ülkelerinin birçok faktör sebebiyle su kaynaklarının stratejik öneminin giderek artması, suyu bir güvenlik meselesi haline getirdikleri gözlemlenebilir (Fröhlich, 2020). Bu durum, "kaynak milliyetçiliği" kapsamında suyun bir politik güç unsuru olarak kullanılmasına temel hazırlamış ve suyun güvenikleştirilmesine sebep olmuştur (Diriöz, 2020). Doğal kaynaklar özelinde olabileceği gibi, birçok konuda güvenikleştirme retoriği, ABD ya da Rusya tarafından, Orta Doğu'da olduğu gibi, birçok farklı bölgede kendi etki alanlarını genişletmek ya da birbirleriyle rekabet ederken politikalarını meşrulaştırmak için kullanıldığı gözlemlenebilir.

Doğu Avrupa ve Baltık Ülkeleri'nin de Rusya'ya karşı bir güvenikleştirme politikası izlediğini gözlemlenmek ve NATO'nun Doğu Avrupa'da gelişmesini bu perspektiften yorumlamak mümkündür. Baltık Ülkeleri'nin NATO üyesi olarak Rusya'dan uzaklaşmaları, yakın çevre politikasının uyarınca eski SSCB ülkeleri üzerindeki etkisini kaybetmek istemeyen Rusya ile NATO arasında anlaşmazlıklara sebep olmuştur. Örneğin, 2007 yılında Estonya'nın başkenti Tallinn'deki "Bronz Asker" adlı bir Sovyet heykelinin yıkılması ya da taşınması taleplerine karşı ülkedeki Rus azınlık protestolar düzenlemiş ve Estonya'nın internet sistemine siber saldırılar düzenlenmiştir (Kaiser, 2015). Dönemin Estonya Savunma Bakanı NATO'yu yardıma çağırılmış ve bu durum sonrası 'de facto' olarak NATO, "siber güvenlik" kapsamında yeni bir boyut kazanmıştır (Bıçakçı, 2012).

Tüm bu bilgiler ışığında söylenebilir ki; iki kutuplu dünya düzeninin çevreleme politikasının ve ikili rekabet ortamının mirasları ve etkileri günümüzde hala hissedilmektedir. Tek hegemonlu (tek başat gücün olduğu) bir dünyada, hegemonun karşısında bir rakip belirleyip bu rekabet üzerinden politikalarını meşrulaştırma yani güvenikleştirme ya da gücünü taze tutma çabasına girmesi kaçınılmazdır. Son yıllarda bu rekabet ortamı "ticaret savaşları" üzerinden ABD-Çin ekseninde gözlemlenebilir. Uluslararası ilişkiler çevrelerince sıkça ikinci soğuk savaş olarak değerlendirilen bu yeni çok kutuplu dünya düzeninin oluşması durumunda; ABD, Batı Ülkeleri ve NATO'nun karşısında Çin ve Rusya Federasyonu ekseninde bir karşı blok oluştuğu görülmektedir

(Trenin, 2014). Her ne kadar Soğuk Savaş dönemindeki kadar keskin çizgilerle ayrılan kutuplaşmalar gözlemlenmese de, günümüz dünyasında birden fazla küresel güç ve bu küresel güçlerin, diğerleri tarafından müdahale edilmesinden rahatsız olduğu kendi hareket alanlarının bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu durumda, Soğuk Savaş'ın ideolojik iki-kutupluluğundan ziyade, Rusya'nın siyasi ve ekonomik anlamda küresel etkisinin göreceli olarak SSCB'ninki kadar olmadığı bir durum mevcuttur. Buna mukabil, Çin ve AB gibi jeopolitik güç rekabetlerini farklı boyutlara taşıyabilecek aktörlerin güçlenmesi de göz önünde tutulursa, Soğuk Savaş sonrası yeni çok kutuplu düzenden ve Rusya'nın dış politikasındaki çok kutupluluktan söz etmek gerekir. Bu çok kutuplu düzendeki dış politikalar, Rusya'nın Suriye politikasını daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasını müteakip, Andrei Kozyrev'in dışişleri bakanlığı döneminde Rusya, ABD ve batı ülkeleri ile dostluklar kurulması gerektiğini düşünen, Rusya dışındaki etnik Rusların haklarını gözetme odaklı bir dış politika geliştirmiştir. Bu politikalar Rusya'nın çıkarlarını yeterince savunmadığı gerekçesiyle sıkça eleştirilmiş ve Kozyrev istifa etmiştir. Bu dönem, Rusya'nın dış politikada nispeten sessiz kaldığı ve bir süper güç olmaksızın Batı ile denklige razı olduğu dönemdir. Kozyrev'in ardından dışişleri bakanı olan ve bir Avrasyacı ve gerçekçi olarak bilinen Yevgeny Primakov, Rusya'nın da bir süper güç olarak yer alacağı çok kutuplu dünya düzenini savunmuştur. Primakov'un sunduğu bu bakış açısına göre, eski Sovyetler Birliği devletlerinin oluşturdukları bölgeyi Rusya'nın mutlak etki alanları olarak görerek ABD ve Batı Devletleri'nin bu bölgelerde etkinliğini arttırmasını ve NATO'nun Doğu Avrupa'daki ilerleyişini "yeni bir çevreleme stratejisi" olarak nitelendirmiştir (İsmayılov, 2013).

Çok kutuplu dünya savunmasının temelinde jeopolitik etmenler görmek mümkündür. Zira Primakov'un NATO'nun yayılışını ve eski Sovyet ülkeleri üzerinde ABD ve Batı Ülkeleri'nin etkisinin artmasını "yeni bir çevreleme stratejisi" olarak nitelendirmesi, soğuk savaş döneminin çevreleme stratejisinin bir mirası niteliğindedir. Soğuk Savaş döneminde ABD öncülüğünde yürütülen çevreleme stratejisi ise şüphesiz ki jeopolitik temeller üzerine oluşturulan fikirlerin uygulanmasından ibarettir. Çevrelenen bir ülkenin yalnızlaşacağı ya da bölgesel bir aktör olarak kısıtlı kalacağı gerçeğinin farkında olan Rus karar alıcılar, bölgesel değil küresel bir aktör olan bir Rusya için çok kutupluluk fikrine odaklanmıştır. Primakov 'doktrini' olarak da bilinen bu bakış açısı, çok kutupluluk fikrine odaklanırken Rusya'nın bölgesel değil küresel bir aktör olduğunu savunmaktadır. Primakov doktrininin, Putin dönemi Rusya'sında da etkili olduğu ve Putin'in de NATO'nun ilerleyişinden rahatsızlık duyduğu göz

önüne alındığında, “jeopolitikten doğan çok kutupluluk” yorumu yapılabilir. Bu sayede, bölgede önemli bir Rus etnik nüfusun olmamasına karşın, Rusya ile Suriye ihtilafının klasik jeopolitik yaklaşımlar ile bağı kurulabilir.

2007 Münih konuşmasında Putin, tek kutuplu dünya düzeninde aşırı askeri güç kullanımına, uluslararası hukukun göz ardı edilmesine; ekonomik, politik ve kültürel dayatmalar yapılmasına ve bu sebeplerle kimsenin güvende hissetmediğine şahit olduğunu söyleyerek, müsebbip olarak ABD’yi göstermiştir. Çok kutupluluğun yeni aktörleri olarak ise BRICS ülkelerini (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) göstererek, Putin, bu ülkelerin ekonomik büyümelerinin politik güç de kazandırarak çok kutupluluğu güçlendireceğini dile getirmiştir (Putin, 2007). Bu konuşma bir güvenikleştirme retoriği olarak okunabileceği gibi, jeopolitikten doğan çok kutupluluğun Rus dış politikasında önemli bir yere sahip olduğunun da göstergesidir. Ayrıca bu durum, Putin’in, Primakov’dan etkilendiği, dünyada tek hegemonun ABD olmadığını savunan çok kutupluluk doktrinine ve Rusya’da sıkça dile getirilen ABD’yi dengelemek için en uygun ortağın Çin olduğu görüşüne uyumluluk göstermektedir (Erşen, 2014).

SSCB’nin dağılmasından sonra, bir süre uluslararası arenada sessiz kalan Rusya, 2008’de NATO üyeliği çabasına giren Gürcistan’a sert müdahalesi ile bunu engellemiş, uluslararası kuruluşlardan gelen tepkilerin zayıflığından alınan güçle, benzer bir durum 2014 yılında Kırım’ın ilhakında yaşanmıştır (Erkan, 2016). Rusya bu hamleleri ile NATO çemberinin daralmasını engellemek ve uluslararası arenada artık sessiz olmadığını, tekrar varlık gösterebilecek bir ülke olduğunu göstermek istemiştir.

Gürcistan da, Kırım da eski SSCB toprağıydı. Dolayısıyla 1990’lar itibariyle Rus yakın çevre dış politikası (‘Near Abroad Policy’) kapsamındadır. Suriye ise, Soğuk Savaş boyunca bir bağımlı devlet idi. Bulgaristan ve Doğu Avrupa’daki uydu devletlerden farklı olarak Orta Doğu’daki “bağımlı devlet” olan Suriye ve diğer Baas’cı ve Arap sosyalist ülkelerinde, Sovyetler Birliği’nin etkisi daha dolaylı olmuştur. Macaristan ya da Çekoslovakya hatta Polonya’daki ayaklanmaları Kızıl Ordu, uydu devletlerde doğrudan bastırabilirken, Suriye ve diğer rejimlerde böyle bir imkân bulunmamaktaydı. Soğuk Savaşın ilk yıllarında, Tito önderliğindeki Yugoslavya’nın Doğu Blok ülkelerinden siyasi olarak kopuşu ve Bağlantısızlar Hareketi’ne katılması sonucu, Akdeniz’e ve sıcak denizlere limanı olmayan SSCB, Çarlık Rusya’sından kalma “sıcak denizlere inme” stratejik hedefinin önemli bir başarısını Suriye’den üs temin ederek ve Lazkiye ile Tartus’da varlık göstererek sağlamıştır. Dolayısıyla, Rusya’nın Doğu Akdeniz’deki bu varlığı çok eski bir stratejik hedefin başarılı sonucu olarak görülmektedir ve vazgeçilmez olarak da nitelendirilmektedir. Suriye’deki

istikrarsızlığın başladığı ilk günlerden donanmayı bu bölgeye gönderen Rusya, Esad rejimine destek olacağı ve buradaki varlığından vazgeçmeyeceği mesajını en başından açıkça vermiştir. Bu kapsamda bir sonraki bölümde Rusya ile Suriye ilişkileri geçmişten günümüze irdelenip, bölge çalışmaları için önemi analiz edilecektir.

Rusya-Suriye ilişkileri ve ilişkilerin geçmişi

Rusya'nın dünyaya bakış açısı anlaşıldıktan sonra, bu açıdan Suriye ihtilafının nasıl görüldüğünün anlaşılması gerekir. Suriye ile Rusya arasındaki ilişkiler, tarihi temellere dayanan köklü ilişkiler olduğundan, ilişkilerin geçmişine değinmeden bugününün anlaşılması mümkün değildir.

Bilindiği üzere, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD ile SSCB arasında iki kutuplu bir dünya düzeni oluşmuştu. İkinci Dünya Savaşının darbeleri ve ulus devlet anlayışının güçlenmesi faktörleri bir araya gelince sömürgecilik zayıflamış, dolayısıyla İngiltere ve Fransa'nın Orta Doğu'daki varlıkları zayıflamış ve bölgede bağımsız devletler kurulmuştur (Akın, 2017). Orta Doğu'da Fransa ve İngiltere'nin çekilmesi ile boşluk oluşmuş ve dünyanın her iki kutbu da bu bölgede varlık göstermek için mücadele etmiştir. ABD çevreleme politikası gereği bölgeye nüfuz etmeye çalışmış, Sovyetler Birliği ise oluşturulan bu çemberi kırmak amacıyla hareket etmiştir. İki güç de İsrail ile ortaklık kurmak istemiş, yeni kurulan İsrail devleti, kuruluş aşamasında SSCB'nin sağladığı desteğe rağmen stratejik ortak olarak ABD'yi tercih edince, Sovyetler yeni bir ortak arayışına girmiştir.

1946 yılında bağımsızlığını ilan eden Suriye'de ise; komşuları Türkiye ve Irak'ın CENTO üyeliği ile İsrail'in ABD'ye yakınlığı, Suriye yönetimince de bir çevrelenmişlik hissi yaratmış, (Kiraz, 2016) bu ortak payda ile 1963'te ülkenin başına geçen Baas Partisi'nin sosyalist eğilimleri bir araya gelince SSCB için Suriye bir doğal müttefik halini almıştır. Bu ittifak sayesinde SSCB Orta Doğu'da ve doğal olarak çemberin dışında bir hareket alanı sağlıyor, bölgenin ABD tekelinde olmasına karşı bir cephe oluşturuyor ve diğer taraftan Suriye ise güçlü bir müttefik kazanmış oluyordu. Ayrıca SSCB'nin nükleer dengedeki konumunu muhafaza etmek adına Doğu Akdeniz bölgesinde varlık göstermesi gerekmektedir (Karabulut, 2007).

SSCB aynı dönemde Mısır ile de stratejik ortaklık içerisinde idi. Ancak Sovyetler ile yakın ilişki kuran Mısır lideri Cemal Abdünnasır'ın 1970'teki ölümünden sonra ilişkiler gerilemiş, 1976 yılında ikili Dostluk ve İşbirliği antlaşmasının Mısır tarafından feshedilmesi ile tamamen kopmuş ve böylece SSCB Orta Doğu'daki tüm ilgisini Suriye'ye odaklamıştır (Armaoğlu, 2019). Hafız Esad'ın liderliği döneminde Suriye, dış politikasını SSCB ile yakın ilişkiler

kurmak üzerine şekillendirmiş, Karabulut'un deyimiyle "SSCB'nin Orta Doğu'daki gölgesi" haline gelmiştir (Karabulut, 2007).

SSCB döneminde bu denli yakın ilişkiler kuran iki devlet, birliğin dağılması sebebiyle oluşan karmaşık ortamda uzaklaşmalar dahi, Putin'in iktidara gelişi ile Rusya hızlıca toparlanarak dış siyasetine odaklanmış ve 2003'te Irak'a ABD'nin müdahale etmesinden sonra bölgede görülen potansiyel tehditler karşısında Suriye'yle ikili ilişkileri tekrar üst düzeye taşınmıştır (Ağır ve Takar, 2016).

Tarihten bugüne kurulan yakın ilişkiler SSCB'ye ve ardından Rusya Federasyonu'na, yüklü miktardaki silah antlaşmalarının yanı sıra Akdeniz'de Amerikan 6. Filosu'na karşı bir dengeleyici güç olarak değerlendirilebilecek olan Tartus Deniz Üssü'nü kazandırmıştır. 1971 yılında ikili antlaşma ile kurulan ve başta dört gemi kapasitesinde bir bakım ve ikmal üssü statüsünde olan Tartus, 2017'de yapılan ikili anlaşma ile nükleer savaş gemileri de dahil olabilecek şekilde on bir gemi kapasitesine genişletilmiş, hava savunma sistemleri güçlendirilmiş ve Suriye sivil ve idari yargısından bağımsız olarak Rusya Federasyonu'nun tam serbest kullanımına tahsis edilmiştir (TASS, 2017). Ayrıca 2015 yılındaki bir başka ikili anlaşma neticesinde, Rusya Federasyonu IŞİD ile mücadelede kullanılması öngörülen, Lazkiye'deki Hmeymim Hava Üssü'nü kurmuş ve bu üsse getirilecek malzemeler konusunda da Rusya Federasyonu'na tam özgürlük tanınmıştır (İnterfaks, 2016).

Rusya'nın Doğu Akdeniz'de İncirlik'e paralel olarak Orta Doğu'ya yönelik güç projeksiyonu yapılabilecek (power projection) bir zıplama tahtası (spring board) olarak kullanacağı en önemli stratejik lokasyon Suriye'dir. Mısır'ın SSCB'nin ülkeden ayrılmasını istemesi ve 1970'lerin sonunda Enver Sedat yönetimindeki Mısır'ın İsrail'le Barış Anlaşması yapmasından bu yana bölgedeki en önemli stratejik varlık Suriye olmuştur. Sonraki bölümde değinileceği üzere, bu iki üs Rusya'nın çember dışında hareket etme ve Orta Doğu'da belirleyici bir aktör olma hedefleri için kritik öneme sahiptir.

Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı'nda Rusya Federasyonu

2010 yılının son haftalarında Arap ülkelerinde başlayan, halkların özgürlük ve demokrasi isteklerini dile getirdikleri toplumsal hareketler ve isyanlar neticesinde birçok Arap ülkesinde barışçıl veya silahlanma yolu ile hükümetler değişmişti. Bu zincirin son halkası olan Suriye, Arap Baharı silsilesinin ve Orta Doğu coğrafyasının bir parçasıdır. Orta Doğu'da Rusya'nın ilişkide olduğu tek ülke Suriye olmadığı için ve pek tabii Suriye ihtilafındaki tek aktör de Rusya olmadığı için Rusya'nın iletişim kurduğu diğer ülkeler ile bu ülkelerin Suriye ihtilafı karşısındaki tutumları hem Rusya'nın Suriye ihtilafındaki tutumunda hem de diğer ülkeler ile arasındaki ilişkilerde muhakkak ki etkili olacaktır. Bu

sebeple Rusya'nın genel Orta Doğu politikasına, Rusça tabiri ile Blijny Vostok (Ближний Восток) yani Yakın Doğu politikasına ve genel hatları ile bölgedeki diğer aktörlerin Suriye ihtilafındaki müdahilliklerine değinmekte fayda vardır.

20 ile 25 milyon arası Müslüman nüfusa sahip olan ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nda gözlemci konumunda bulunan bir ülke olarak Rusya için İslam ile Batı arasındaki olası bir medeniyetler çatışmasının etkisi son derece kritiktir (Tsygankov, 2010). Rusya, Orta Doğu'daki radikal grupların ve terör örgütlerinin tehdidinden ötürü bölgede kendi çıkarlarına uygun bir istikrar ortamı sağlamayı hedeflemekte, mümkün olduğunca çok aktör ile iş birliği ve ortaklık sağlamaya çalışmakta ve bunun için esnek bir politik manevra kabiliyeti geliştirmektedir (Baykov and Istomin, 2013). SSCB'nin son zamanlarında ve 1990'lı yıllarda Boris Yeltsin önderliğinde iken Rusya tarafından, Batı devletleri ve ABD karşısında teslimiyetçi bir tutum sergilenmiş, eski küresel güç olma iddiasının yerini "Batıya denk olma" çabası almıştır (Çelikpala, 2015). Bu süreçte Moskova'nın Orta Doğu'daki etkinliğini kaybetmesi karşısında Orta Doğu ile daha fazla ilgilenilmesi fikrini ilk ve en güçlü şekilde Yevgeny Primakov dile getirmiş (Freedman, 1998). Putin yönetimi ile birlikte iç kargaşalarını bastıran Rusya tekrar Orta Doğu'yla ilgilenmeye başlamış ve SSCB'nin silah satışı odaklı politikalarına ek olarak enerji politikalarına da ağırlık vererek bölgede birçok aktörle beraber çalışmış, kazan-kazan odaklı stratejilerle hareket etmiştir (Fisk, 2017). Rusya'nın bu politikalarının pratikteki karşılığı, Suriye ihtilafı üzerindeki etkileri ve diğer bazı aktörlerin Suriye'ye karşı tutumları daha kapsamlı bir analiz için incelenmelidir.

Arap Baharı olaylarının en sert yaşandığı ve değişimin en sert yollardan geçilerek oluştuğu ülkelerden biri de Libya'dır. Rusya, Arap Baharı olaylarına başta sessiz kalsa da olayların Libya'ya sıçraması ile ilgisi artmış ve Libya politikalarının istediği şekilde sonuçlanmaması Suriye politikalarını doğrudan etkileyerek Suriye'yi Orta Doğu'daki son ortak, bir nevi son şans olarak görmelerine sebep olmuştur (Malashenko, 2013).

Kremlin ile bağları sebebiyle, Rusya, ilk başlarda Kaddafi'nin halka uyguladığı şiddeti durdurmak adına yapılan planları Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde birkaç defa veto etmiştir. Uluslararası baskıya daha fazla direnemeyen Rusya veto yerine çekimser pozisyona geçmiş ve bu da NATO müdahalesinin önünü açarak Kaddafi hükümetinin devrilmesine ve Ulusal Geçiş Konseyi'nin kurulmasına sebep olmuştur (Erşen, 2014). Kurulan bu hükümetin Moskova ile yakın ilişkilere sıcak bakmaması neticesinde Rusya'nın, Kaddafi hükümeti zamanında imzalanan 10 milyar dolarlık kontratları ile Tatneft ve Gazprom'un bölgedeki faaliyetleri son bulmuştur (Malashenko, 2013). Erşen'e göre, veto etmemenin sonucunda yaşanan kayıplar, Rusya'nın Suriye ihtilafında

Batılı hükümetler tarafından öne sürülen çeşitli yaptırım tasarılarını sürekli veto etmesine sebep olmuştur (Erşen, 2014).

Suriye ihtilafının müdahil aktörlerinden olup, bu hususta Rus dış politikasını etkileyen faktörlerden biri de Türkiye Cumhuriyeti'dir. Birinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye Cumhuriyeti ve SSCB, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'nda askeri ve ekonomik olarak SSCB'den destek görmesi ve sonrasında kurulan ekonomik ve politik bağlar ile yakın ilişkiler kurmuş olsalar da, ikinci dünya savaşı sonrasında farklı bloklarda yer almaları ile aralarında gergin bir ilişki oluşmuştur (Hirst ve İşçi, 2020). Soğuk Savaş sürecinde Türk-Rus ilişkileri, ABD-SSCB ilişkilerine bağımlı olarak devam etmiştir (Yeltin ve Işık, 2017). Yine de Soğuk Savaş'ın sona ermesinden günümüze kadarki süreçte, Rusya ile Türkiye geçmişteki pek çok gerginliklerine rağmen, karşılıklı saygı ve anlayış çerçevesinde gelecek vadeden bir ortaklık kurmayı başarmışlardır (Trenin, 2016). Bu ortaklık kapsamında Rusya'da Türk müteahhitlerin iki bine yakın sayıda ve 76 milyar dolara yakın değerde projeler üstlenmesi, Türk Akım Doğalgaz Boru Hattı, Akkuyu Nükleer Santrali gibi ikili ilişkiler adına olumlu gelişmeler yaşanmaktadır (Dışişleri Bakanlığı, n.d.).

Türkiye'nin 2000-2010 yılları arasında Orta Doğu coğrafyasında kurduğu iş bağlantıları ve bölgede Türk sermayesinin güçlenmesi, Türkiye'nin Orta Doğu'daki ilerleyişinin temel dinamiği olmuş; ancak 2010'ların sonuna doğru Türkiye'nin bölgedeki artan istekleri ve bölgesel güç olma niyeti uluslararası çıkar çatışmaları doğurmuştur (Shlykov, 2019). Türkiye, Suriye ihtilafında da bu kapsamda; PKK terör örgütü ile bağlantılı gördüğü terörist unsurların güçlenmesini ve sınırlarında hâkimiyet kurmasını tehdit olarak algılaması ile maruz kaldığı yoğun göçler sebebiyle aktif rol oynamaktadır. Bahsedilen çıkar çatışmaları ve Esad rejiminin akıbeti konusundaki uyuşmazlıklar Ankara-Moskova hattında kesin çözümlere kavuşturulamamış olsa da, ikili ilişkilerin bu uyuşmazlıklardan minimum düzeyde etkilenmesi adına gerekli hassasiyetin korunduğu gözlemlenebilir. Türkiye, Arap Baharı olaylarına, bilhassa Mısır'da ve Libya'da politik duruşunu belirterek ve Libya'ya düzenlenen operasyonlarda pay sahibi olarak müdahil olmuştur. Suriye ihtilafında ise son yıllarda ABD'nin kararlı bir politika izleyememesi neticesinde Rusya ile iş birliği yoluna giderek ABD ile Rusya arasında bir dengeleyici unsur pozisyonu almaya çalışmıştır. Özellikle güvenlik tehdidi olarak algıladığı unsurlar konusunda Türkiye'nin ortaya koyduğu kesin tavır, iş birliği içerisinde olduğu aktörlerin bu unsurlara karşı tutumları doğrudan Türkiye ile aralarındaki ilişkilerinde etkili olacağı için Suriye'deki dengelerde önemli bir yere sahip olmuştur.

Suriye ihtilafındaki bir diğer önemli aktör ve Rusya'nın stratejik ortaklık yürüttüğü ülke ise İran'dır. Günümüzde bu iki ülke, hâkim olmak istedikleri

enerji pazarlarının kesişmesi ve Hazar'ın statüsü sebebiyle fikir ayrılıkları yaşamaktadırlar (Kahraman, 2016). Suriye ihtilafında ise İran, Şia'lığı ve kendi üzerinde gördüğü Şia'nın koruyuculuğu vazifesini ön plana çıkararak hareket etmektedir ve Suriye ihtilafını bir mezhep çatışması olarak okuma eğilimindedir. Ayrıca Suriye, İran'ın Hizbullah ile bağlantısını sağlaması açısından kritik öneme sahip olup, Rusya ile ortak paydaları ise bilindiği üzere mevcut rejimin korunması noktasındadır.

Bir başka aktör olarak Suudi Arabistan'dır. Suriye meselesinde Suudi Arabistan ve İran, mezhep farklılığı ve bölgesel güç olma rekabeti motivasyonları ile aralarında süregelen ve Suriye dışındaki ülkelerde de gözlemlenen vekâlet savaşları ile bölgede karşı karşıya konumdadır ve vekâlet savaşı kapsamında Suudi Arabistan bölgedeki "Arap Davaları'nı" desteklemektedir (Diriöz, 2012).

Özellikle son yıllarda Rusya'nın Orta Doğu'daki önemli iş birliklerinden biri de Mısır iledir. Günümüzde Mısır resmi olarak Suriye ihtilafında herhangi bir tarafı desteklemese de Libya sorununda sergiledikleri ortak tutum nedeniyle Rusya'yla yakınlaşması ve dolayısıyla Esad rejiminin devrilmesinden yana bir tavrı olmadığı söylenebilir. Son zamanlarda Rusya ile Mısır, Libya'daki iç savaş üzerinden yakın ilişkiler kurmuş, hatta iki ülke arasındaki birbirinin hava alanlarını ve hava sahalarını beş gün önceden bildirmek kaydıyla kullanabilmeyi öngören anlaşmanın yanı sıra Rusya'nın Mısır'da nükleer santral kurması ve nükleer altyapı geliştirmesi kararlaştırılmıştır (Mardasov, 2017). Ayrıca Ekim 2019'da iki ülke, Mısır'ın Rusya'dan aldığı Buk-M2E hava savunma sistemlerini kullanarak "Dostluk Oku 2019" isminde bir hava savunma tatbikatı gerçekleştirmişlerdir (Minoborony Rossii, 2019).

Suriye ihtilafında elde ettiği hareket alanının "doğal bir uzantısı" olarak görmesi sebebiyle Lübnan da Rusya'nın Suriye politikalarının bir parçasıdır. Ayrıca, Lübnan'daki Hizbullah varlığı da İran'ın, Suriye'de ve bölgedeki politikalarının kilit taşıdır. Rusya, Orta Doğu'daki askeri varlığını güçlendirmek adına Lübnan'a tanklar ve helikopterler dâhil olmak üzere birçok askeri donanım ve malzeme hibe etmiştir (Guardian, 2008). Sonrasında ABD etkisiyle bu yakınlaşma duraksasa dahi 2017 yılında yapılan yeni anlaşmalar ile silah alış-verişi tekrar canlanmış ve Lübnan'da Rus etkisi tekrar artmıştır (Samaha, 2018). Günümüzde Lübnan, Suriye ihtilafında Rusya'dan yana tavır sergilemekte, Rusya ise Lübnan'ı Suriye'de elde ettiği Orta Doğu'daki mevcudiyetinin bir doğal genişleme/pekiştirme alanı ve İran-İsrail ya da ABD-İran arasında duruma göre değerlendireceği bir denge unsuru olarak görmektedir (Melamedov, 2020).

Libya'daki dezavantajlı sonuçtan sonra Rusya'nın, Suriye'de benzer bir dezavantaj yaşamak istememesi anlaşılabilir bir durumdur. Çok kutuplu bir dünya isteği gereği Orta Doğu'da ve Doğu Akdeniz'de tek söz sahibinin ABD ya

da Batı güçleri olmasına karşı olan Rusya, Suriye’de Libya’ya benzer bir biçimde kendisine yakın olan hükümetin yıkılması sonucu Tartus ve Hmeymim üslerini kaybetmek başta olmak üzere ticari ve askeri avantajlarını da kaybetmek istememektedir. Rusya’nın konumunu kaybetmemesinin yolu ise, halihazırda Kremlin’e yakın bir lider olan Esad’ın yönetimde kalmasından geçmektedir. Esad yönetiminin devriliş, Batıya sıcak bakan bir yönetimin kurulması durumunda, Rusya bölgedeki konumunu kaybedebilir ve bu da “küresel güç” iddiasını zayıflatıp onu rekabetten koparabilir. Moskova benzer bir senaryoyu Libya’da tecrübe ettiği için Esad hükümetini desteklemekte ve Esad yönetimi de bu sayede güçte kalarak kendisi de fayda sağlamaktadır. İki tarafın da çıkarları onları birbirine yakın tutmaktadır, yani denilebilir ki bu ikili bir nevi mutualist¹ yaşam sürmektedir.

2011 yılında Esad yönetimine karşı tedbirler öngören Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), Libya’da alınan benzer bir kararın iç savaşı körüklediği düşüncesinden yola çıkarak, NATO müdahalesine müsaade edebilecek bir durumun Suriye’de de yaşanmasına sebep olacağı kaygısıyla Rusya ve Çin tarafından veto edilmiştir. Bunun için BRICS ülkelerinden Hindistan, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Brezilya ile Lübnan çekimser kalmıştır (The New York Times, 2011). Bu durum, Rusya’nın Libya’daki çekimser kararının doğurduğu sonuçları Suriye’de tekrar yaşamak istememesinin açık bir göstergesi olup, BRICS ülkeleriyle paralel hareket etmelerinden yola çıkarak Putin’in BRICS ülkelerini içeren çok kutupluluk fikrinin pratikteki karşılığına dair ipuçları da içerdiği söylenebilir.

Yine 2011 yılında, BMGK vetosunun ardından Rusya Amiral Kuznetsov uçak gemisi de dahil olmak üzere bir grup savaş gemisini Suriye kıyılarına, Tartus üssüne göndermişti (Segodnya, 2011). Deniz Kuvvetleri Sözcüsü bu gemilerin ayaklanmalar ile bir ilgisi olmadığını söylemişse de, uzmanlarca gemilerin Rusya’nın bölgedeki çıkarlarını korumak amaçlı gönderildiği yorumu yapılmıştır (RT, 2011). Anlaşılmaktadır ki Rus karar alıcılar Suriye’yi gerçekten de çembere kapatılmamak için bir “son kale” olarak görmüş ve gerekli tedbirleri erken safhalarda almaktan çekinmemiştir.

Rusya’nın Akdeniz’deki tek deniz üssü olan Tartus, 2017 yılında yapılan genişlemenin de etkisi ile Kremlin’in Orta Doğu’daki varlığının ana dayanağını oluşturmakta ve dolayısı ile dış politikasının temelinde bulunan “çemberi kırma” niyetinin somut bir sonucu olarak Moskova’ya çember dışında hareket alanı sağlamaktadır. Suriye politikalarının jeopolitik temeli aslen bu noktadır. Bu

1 Mutualizm: Biyolojide iki organizmanın birbirine fayda sağlayarak beraber yaşadıkları ortak yaşam biçimi için kullanılan tabir.

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mutualism>

temel, peki tabii yalnızca Suriye ile kısıtlı kalmayarak, anlatıldığı üzere Suriye üzerinden Lübnan'a, Libya üzerinden Doğu Akdeniz'e uzanan etki alanlarını da içermektedir. Bunlar da aynı jeopolitik temel üzerindeki farklı hamleler olarak nitelendirilebilir.

Ayrıca çok kutuplu dünya niyetindeki Kremlin, Orta Doğu'da varlık göstererek 90'lardaki sönük ve Batıya denk olma çabasındaki Rusya'nın yerini yeniden küresel bir güç olan Rusya'nın aldığını göstermek ve küresel rekabete dâhil olduğunu kanıtlamak istemektedir. Pratikte ise, Suriye topraklarında sürdürülen vekâlet savaşları ve Arap Baharı'nda kutupların zıt tarafları desteklemesi yine dolaylı rekabetlerin oluşmasına sebep olur. Suriye'de Rusya destekli rejim güçleri ile ABD ve Batı ülkeleri destekli muhalif güçler arasındaki vekalet savaşı, Rusya'nın genel manada Batı ülkeleri ile olan ilişkilerinde gerilimlere sebep olmakta ve Soğuk Savaş dönemini hatırlatmakta, hatta o dönemde vekalet savaşı niteliğinde sıcak savaşa dönüşen Afganistan ya da Kore gibi savaşlara benzerlik göstermektedir (Kemaloğlu, 2012). Dolayısı ile bu vekalet savaşlarının, dünyanın farklı kutupları arasındaki yeni bir soğuk savaşın sıcak çatışması olarak okunması imkânsız değildir.

Suriye'nin Rus iç politikasındaki yankıları

Sıcak çatışma tecrübesi edinen radikal unsurların ve teröristlerin, Suriye iç Savaşı bittikten sonra vatandaşı oldukları ülkelere dönmesi, bu ülkelerin hiçbiri tarafından sıcak karşılanan bir durum değildir. Suriye'de savaş tecrübesi edinen ve bu tecrübeleri terör eylemlerinde kullanma potansiyeli yüksek olduğu düşünülen bu unsurların, ülkelere döndüklerinde doğurabilecekleri potansiyel problemler göz önüne alındığında ülkelerin bu unsurların dönmelerini istememesi anlaşılabilir. Günümüzde Suriye ihtilafının çıkmaza girmesinin en önemli sebeplerinden biri bu unsurların akıbetidir.

Şubat 2011'de, yani Arap Baharı olaylarının henüz çok yeni olduğu günlerde Ulusal Anti-terörizm Komitesi'nde yaptığı konuşmada dönemin Rusya Devlet Başkanı Medvedev, o yıllarda yaşanan radikal terörist saldırılara uzunca yer vererek Orta Doğu'da yaşanan olayların yakından izlenmesi gerektiğini ve bu olayların Rusya'yı etkileyebileceğini belirtmiştir (Medvedev, 2011). Orta Doğu'da radikal ve terörist unsurların yükselişinin, Rus karar alıcılar tarafından bünyesindeki Müslüman nüfusta barınan kimi radikal ve ayrılıkçı gruplardaki potansiyeli tetiklemesi muhtemel görülmüştür. Arap Baharı'nın sert otoriteye isyan eden boyutları, Moskova'da bir iç probleme sebep olma potansiyeliyle algılanmış, Malashenko'nun deyimiyle "Arap Baharı Orta Doğu'yu ısıtırken, Rusya "Rus Kışı'nın" soğuk nefesini hissetmiştir" (Malashenko, 2013).

Kremlin'in öngördüğü gibi, Müslüman topluluk bünyesindeki radikalizme kaymaya müsait bazı unsurlar IŞİD'in (DAEŞ) söylemlerinden etkilenmiş ve birçok Rusya Federasyonu pasaportlu kişi IŞİD saflarında savaşmak üzere Suriye'ye gitmiştir. 2018'deki verilere göre bu rakam yaklaşık beş bin kişidir (Lampe, 2019). Rus yetkililer savaş tecrübesi edinen radikal unsurların ülkeye geri dönerek çeşitli terör eylemlerinde bulunmaları ya da devlete karşı silahlı direniş göstermeleri hususunda endişelenmekte ve Suriye ihtilafının nasıl neticelendiği fark etmeksizin, bu unsurlarla kendi sınırlarına girmeden, Suriye sahasında mücadele etmek istemektedir (İsmayılov, 2015).

1994-1996 yılları arasında ilki, 1999-2009 yılları arasında ikincisi yaşanan ve 2017 yılına kadar devamı sayılabilecek etkileri gözlemlenen Çeçen Savaşları'na ve 2015 yılında IŞİD'in Rusya Federasyonu sınırları içerisinde "Kafkas Vilayeti" adıyla bir yönetim ilan etmesine bakıldığında, Kremlin'in Suriye olaylarının, kendi iç meselelerine yansımından endişelenmekte haksız olmadığı anlaşılabilir. IŞİD saflarına katılanların çoğunun, Çeçenistan lideri Ramazan Kadirov'un Moskova yakınlığını "ihamet" olarak nitelendiren ve onun sert yönetiminden rahatsız olan isyancılar olduğunu düşünen Çeçen yetkililer, bu isyancıların geri döndükleri takdirde yeniden Çeçen Savaşları benzeri olaylar yaşanmasında etkin rol oynayabileceği ihtimalinden ötürü tedirgindir (Arutunyan, 2018).

Rusya Federasyonu, geçmişte radikal unsurlar ile yaşadığı problemlerden yola çıkarak, demografik yapısının bu unsurlar ile benzer sorunların tekrarlanmasına müsait olduğunun farkındadır. Bu sebeple Rusya, IŞİD'e katılan savaşçıların topraklarına dönerek bahsedilen potansiyeldeki diğer topluluklar içerisinde bireyleri radikalize edip geçmiştekine benzer problemler doğurmasından kaçınmak istemektedir. Jeopolitik kavramının demografi ile bağlantısından hareketle, binlerce kilometre uzaktaki bir devlette çıkan iç savaşın, bir başka ülkede iç kargaşaya sebep olmasının da jeopolitik bir mesele olduğu söylenebilir.

Sonuç

Kennan ve Spykman'ın fikrîsel öncülüğünde ABD yönetiminin uzun yıllar boyu uyguladığı "çevreleme" politikası, SSCB'yi de aynı jeopolitik oyunun kurallarına uymaya ve etrafını saran çemberi kırmaya yöneltmiştir. SSCB'nin dağılmasına rağmen NATO'nun yayılmacılığı sürdürmesi algısı Moskova'yı tedirgin ederek, yeniden çevrelenmişlik hissi yaratmıştır. Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO'ya üye olma istekleri karşısında çemberin daha da daralmasını istemeyen Kremlin, sert müdahalelerle bunu engellemiş ve aynı zamanda 1990'lı yılların başındaki

sessiz ve “bölgesel güç” olarak nitelendirilen Rusya’nın artık sessiz olmadığını, bir küresel güç olarak tek kutuplu dünyaya karşı çıktığını fiilen ilan etmiştir.

Gürcistan ve Kırım meselelerine benzer bir şekilde, Suriye politikaları da Rusya’nın çevrenmişlik hissinden kaynaklansa dahi, Gürcistan ve Kırım hamleleri çemberin daralmasını önlemek amaçlı iken; Suriye hamleleri bu çemberi kırmak ve çemberin dışında bir hareket alanı elde etmek amaçlıdır. Suriye, Moskova ile tarihsel ortaklığında onların “Orta Doğu’daki gölgesi” konumundaydı. Bu tarihsel süreçte Tartus’ta açılan Sovyet deniz üssü, bugün Rusya Federasyonu’nun Akdeniz ve Orta Doğu coğrafyasındaki tek üssü olup, etki alanını genişleten bir etmendir ve küresel güç olma iddiasındaki önemli kozlarından biridir. Zira bu üs bir nevi İncirlik’teki Amerikan üssüne ve Akdeniz’deki Amerikan Altıncı Filosu’na karşılık gelmekte; Rusya, bölgesi dışında bir yerdeki güç projeksiyonu sayesinde “bölgesel güç” olmaktan çıkarak ABD ile rekabete girebilmektedir. Dolayısıyla jeopolitikten doğan çok kutupluluk argümanının pratikteki karşılığı olarak değerlendirilebilir.

Arap baharı sürecinde bir Rus müttefiki olan Kaddafi’nin devrilmesinden sonra o bölgedeki etkinliğini yitiren ve ekonomik kayıplara uğrayan Rusya, benzer bir durumu Suriye’de de yaşamayı göze alamamıştır. Zira tıpkı Libya’da olduğu gibi Batı Devletleri’nin desteğiyle iktidara gelecek bir hükümetin Kremlin ile tüm bağları koparması bu üslerin tartışmaya açılmasına sebep olacak ve Rusya yeni bir ortak bulana dek çemberin arkasına hapsolacaktır. Bu da Rusya’yı çevrenmiş bir ülke, yani bölgesel olarak kısıtlanmış ya da yalıtılmış bir ülke konumuna getireceği için çevrenmeyi engelleme ve çok kutuplu dünyanın kutuplarından biri olma adına Rus karar alıcılar Suriye ihtilafında hızlı ve erken tedbirler alarak müdahil olmuşlardır.

Suriye ihtilafının bir başka boyutu ise Rus iç politikasına yansımalarıdır. Bünyesindeki radikalizme müsait olduğu ileri sürülen Müslüman topluluklarla çeşitli sorunlar yaşayan Kremlin, Suriye İç Savaşı esnasındaki otorite boşluğundan istifade ederek güçlenen radikal grupların ve terör örgütlerinin, Rusya’nın iç politikasında da sorunlar çıkarabileceğini öngörüyordu. Nitekim IŞİD’in Rusya Federasyonu topraklarında bir “Kafkas Vilayeti” ilan etmesi ve Rusya’da yaşanan terör olayları, bu öngörünün haksız olmadığını ortaya koymuştur. Rusya Federasyonu pasaportu olan çok sayıda savaşçının geri dönerek Rusya’daki toplulukları etkileyip iç kargaşaya sebep olması endişesi, günümüzde Rusya’nın Suriye politikalarındaki en önemli unsurlardan biridir.

Tüm bu bahsedilen faktörler literatürde değerlendirilse dahi, ortak nokta olarak klasik jeopolitik yaklaşımların günümüzde gözlemlenebilen etkilerinden yola çıkarak kurulan bir sebep-sonuç ilişkisi içerisinde açıklanması hususunda eksiklik mevcuttur. Rusya Federasyonu, Soğuk Savaş mirası politikalar ile ABD

ve Doğu Avrupa ülkelerinin güvenlikleştirme hamleleri neticesinde kendisini etrafı sarılmış hissetmektedir. Bu çevreleme politikasının etkisidir ve jeopolitik bir stratejidir. Aynı zamanda çevrelenmişlik algısı, bölgesel bir güç olarak kalmak istemeyen Rusya Federasyonu'nu çok kutuplu dünya doktrinine yöneltmiştir. Çünkü çevrelenen bir Rusya, uluslararası arenadan soyutlanacak ve kısıtlı bir bölgesel aktör olarak kalacaktır. Bu stratejinin bir sonucu olarak, çemberin kırılması veya daralmasının önlenmesi amacıyla Rusya çeşitli hamlelerde bulunmuştur. Bu hamlelerden biri ise tarihsel ortaklığı, orada halihazırda bulunan gücü ve jeopolitik önemi nedeniyle Suriye'deki politikalarıdır. Bu politikalar sayesinde Rusya hem çemberi kırmakta hem de çok kutuplu dünya doktrinine uygun biçimde küresel bir aktör olduğu gösterme çabasında somut adımlar atmaktadır. Yani jeopolitik temelli bir tablo görülebilir. Suriye'de ABD'nin kararlı bir politika izleyememesi ve Rusya'nın jeopolitik mücadele gereği kendi çıkarlarını korumak adına desteklediği mevcut rejimin devrilmemesi sonucunda, Arap Baharı'nın yaşandığı diğer ülkelerin aksine Suriye'de iç savaş uzun sürmüştür. Oluşan otorite boşluğunu fırsat bilen radikal gruplar ve terör örgütlerinin türemesi ile Moskova bir iç politika meselesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu potansiyel iç kargaşa tehlikesi, jeopolitik hamlelerden doğan bir sebep sonuç zincirinin parçası olsa dahi; aynı zamanda nüfus ve kültürel yapının birer jeopolitik etmen olmasından ötürü tek başına da jeopolitik bir mesele olarak değerlendirilebilir. Söylenbilir ki; Rusya Federasyonu'nun Suriye ihtilafındaki politikaları, gerek olayların sebep-sonuç ilişkisi bakımından, gerekse münferit olaylar bakımından jeopolitik olarak okunmaya müsaittir.

Kaynakça

- Ağır, Osman ve Takar, Meram. 2016. "Rusya-Suriye İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı." *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2):285-306.
- Akın, Fetullah.2017. "İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yenidünya Düzeni ve Türkiye." *İş ve Hayat*, 3 (5): 119-135.
- Agnew, John. 2003. *Geopolitics: Re-visioning World politics*. Routledge.
- Armaoğlu, Fahir. 2019. 20. *Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*. Kronik Kitap.
- Arutunyan, Anna. 2018. "ISIS Returnees Bring Both Hope and Fear to Chechnya" *International Crisis Group* Son erişim tarihi: 10.07.2020 <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus/chechnya-russia/isis-returnees-bring-both-hope-and-fear-chechnya>.
- Baykov, Andrey Anatolyevich ve Istomin, Igor Aleksandrovich. 2013. "Neozhdannyye Partnery Rossii Na Blizhnem i Srednem Vostoke". *Mezhdunarodnyye Protssesy*. 2(11):115-134.

- Bıçakçı, Salih. 2012. "Yeni Savaş ve Siber Güvenlik Arasında NATO'nun Yeniden Doğuşu", *Uluslararası İlişkiler*. 9(34):205-226.
- Buzan, Barry. 2008. "The Changing Agenda of Military Security" In: Brauch H.G. et al. (eds) *Globalization and Environmental Challenges*. 3: 553-560.
- Çelikpala, Mitat. 2015. "Rekabet ve İşbirliği İkileminde Yönünü Arayan Türk-Rus İlişkileri". *Biliş Dergisi*. 72:117-118.
- Dışişleri Bakanlığı, n.d. "Türkiye-Rusya İlişkileri". Son Erişim Tarihi: 17.07.2020 <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>
- Diriöz, Ali Oğuz. 2012. "Suudi Arabistan Dış Politikası ve Bölge Ülkeleri ile İlişkileri" *Ortadoğu Analiz* 4(39):94-100.
- Diriöz, Ali Oğuz. 2020. "Watering Down Tensions: The Role Of Securitisation in Water Cooperation." In: *EuroMeSCo Ensuring Water Security in the Middle East: Policy Implications* Liel Maghen, Shira Kronich (Eds.).
- Erkan, Süleyman. 2016. "2008 Rusya-Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum" *ÜİİD-İJEAS*, 2016 (17):41-64.
- Erşen, Emre. 2014. "Rusya'nın Arap Baharı Politikası." *ORSAM Ortadoğu Analiz*, 6 (61).
- Fisk, Robert. 2017. "Vladimir Putin Pozissioniruet Sebya v Kaçestve Glavnogo İgroka na Blijnem Vosteke", *Inosmi*. <https://inosmi.ru/politic/20171027/240628060.html> Son erişim:22.07.2020
- Freedman, Robert. 1998. "Russia and the Middle East: The Primakov Era". *Middle East Review of International Affairs*, 2(2).
- Fröhlich, Christiane. 2020. "Desecuritisation Of Water as a Key For Water Diplomacy" In: *EuroMeSCo Ensuring Water Security in the Middle East: Policy Implications*. Liel Maghen, Shira Kronich (Eds.).
- Guardian. 2008. "Russia Offers Fighter Jets to Lebanon as Gifts". Son Erişim: 19.07.2020
- Hirst, Samule J., İşçi, Onur. 2020. "Smokestacks and Pipelines: Russian-Turkish Relations and the Persistence of Economic Development" *Diplomatic History*. DOI:10.1093/dh/dhaa046.
- Hopkirk, Peter. 1990. *The Great Game: The Struggle for Empire in Central Asia*. London: John Murray.
- Hopkirk, Peter. 1996. *Quest for Kim*. London: John Murray.
- Hosking, Geoffrey. 2015. *Rusya ve Ruslar; Erken Dönemden 21. Yüzyıla*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Huntington, Samuel. 2012. *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*. (çev. Mehmet Turhan, Cem Soydemir) İstanbul: Okyanus Yayınları.
- İnterfaks. 2016. "Gosduma ratifitsirovala soglasheniye o razmeshchenii v Sirii aviagruppirovki RF" Son erişim: 09.07.2020 <https://www.interfax.ru/russia/531561>
- İsmayilov, Elnur. 2013 "21. Yüzyıl Rusya Dış Politika Doktrinleri'nde Güney Kafkasya Ve Orta Asya Değerlendirmesi" *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* 1 (1): 87-105.
- İsmayilov, Elnur. 2015. *Rusya'nın İŞİD'le Mücadele Politikası*. BİLGESAM Analiz.

- İşcan, İsmail Hakkı. 2004. "Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları." *Uluslararası İlişkiler*, 1 (2): 47-79.
- Kahraman, Emel. 2016. "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya Federasyonu-İran İlişkileri". *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 24:29-70.
- Kaiser, Robert. 2015. "The birth of cyberwar". *Political Geography*, 46: 11-20.
- Karabulut, Bilal. 2007. "Karadeniz'den Ortadoğu'ya Uzanan Bir Dış Politika: Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkileri." *Karadeniz Araştırmaları*, Güz (15), 67-88.
- Kemaloğlu, İlyas. 2012. *Rusya'nın Ortadoğu Politikası*. ORSAM.
- Kiraz, Sami. 2016. "Bağımsızlıktan 21. Yüzyıla Suriye-Rusya Siyasi İlişkileri." *Bağımsızlıktan Arap Baharı'na Suriye İç ve Dış Politika* içinde der. Mehmet Akif Okur, Nuri Salık, 291-312. Ankara: Nobel.
- Kolasi, Klevis. 2013. "Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi Ve Uluslararası İlişkiler Teorileri" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 68(2):149-179.
- Lampe, Carl. 2019. "Russia's repatriation of ISIS Members." FPRI. Erişim Tarihi: 21.06.2020 <https://www.fpri.org/article/2019/04/russias-repatriation-of-isis-members/>
- Mackinder, Halford. 2013. *Tarihin Coğrafi Kalbi*, (Çev. K. Yılmaz) İstanbul: Doğu Kütüphanesi (Orijinal Yayın Tarihi, 1904).
- Mackubin, Thomas Owens. 1999. "In Defense of Classical Geopolitics", *Naval War College Review*, 52 (4), 60- 72.
- Malashenko, Aleksey. 2013. *Russia and the Arab Spring*. Carnegie Endowment for International Peace.
- Mardasov, Anton. 2017. "Rossiyskaya aviatsiya letit v Sidi-Barrani" News.ru son erişim tarihi: 18.07.2020 <https://news.ru/world/rossijskaya-aviaciya-letit-v-sidi-barrani/>
- Medvedev, Dimitry, 2011. "Dmitriy Medvedev provol vo Vladikavkaze zasedaniye Natsional'nogo antiterroristicheskogo komiteta" Prezident Rossii. Son erişim tarihi: 10.07.2020 <http://kremlin.ru/events/president/news/10408>
- Melamedov, Grigory. 2020. "Why Russia Wants Lebanon" *Middle East Quarterly*, 1(27).
- Minoborony Rossii (Ministerstvo oborony Rossiyskoy Federatsii). 2019. "Sovmestnyye raschety ZRK «Buk-M2E» Rossii i Yegipta pristupili k vypolneniyu uchebno-boyevykh zadach na uchenii «Strela družhby-2019»" Son Erişim Tarihi:18.07.2020.
- Özen, Çınar., Kolasi, Klevis. 2016. "Abd'nin Almanya Politikası Ve Yapısal Belirleyenler: Savaş Sonrası Güç Asimetrisi Ve Hegemonik Düzen İnşası". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 2(15):125-160.
- Putin, Vladimir. 2007. "Vystupleniye i diskussiya na Myunkhenskoym konferentsii po voprosam politiki bezopasnosti" Prezident Rossii. Son erişim tarihi: 16.07.2020.
- Reuters. Kasım 2019. "Putin criticizes NATO expansion as alliance holds London summit" Son erişim Tarihi: 21.06.2020 <https://www.reuters.com/article/us-nato-summit-putin/putin-criticizes-nato-expansion-as-alliance-holds-london-summit-idUSKBN1Y71K5>

- RT. Kasım 2011. "Rossiya napravlyayet v Sيريyu korabli dlya zashchity svoikh interesov" Son Erişim Tarihi: 06.10.2020 <https://russian.rt.com/inotv/2011-11-29/Rossiya-napravlyayet-v-Sيريyu-korabli>.
- Samaha, Nour. 2018. "Is Lebanon Embracing a Larger Russian Role in Its Country?" The Century Foundation.
- Segodnya. Aralık 2011. "Rossiya napravila voyennyye korabli k beregam Sirii" Son Erişim Tarihi: 06.10.2020 <https://world.segodnya.ua/world/roccija-napravila-voennye-korabli-k-bereham-cirii-19-06-12-2011-279119.html>
- Shlykov, Pavel Vyacheslavovich. 2019. "Transformatsiya Regional'noy Politiki Turtsıı v Usloviyakh Konkurentnoy Politsentrichnosti na Blizhnem Vostoke (2000-2010-Ye Gody)". *Vestnik Moskovskogo Universiteta: Mezhdunarodnyye Otnosheniya i Mirovaya Politika*. 11(2): 65-106.
- Spykman, Nicholas J. 1942. "The Geography of the Peace", New York: Harcourt and Brace, TASS. 2017. "Punkt material'no-tekhnicheskogo obespecheniya VMF Rossii v Tartuse" Son erişim: 09.07.2020 <https://tass.ru/info/4808523>
- The New York Times. Ekim 2011. "U.N. Resolution on Syria Blocked by Russia and China" Son Erişim Tarihi: 06.10.2020 <https://www.nytimes.com/2011/10/05/world/middleeast/russia-and-china-block-united-nations-resolution-on-syria.html>
- Trenin, Dimitry. 2014. "Welcome to Cold War II" *Foreign Policy*. Son erişim:05.07.2020 <https://foreignpolicy.com/2014/03/04/welcome-to-cold-war-ii/>
- Trenin, Dimitry, 2016. "Rossiya na Blizhnem Vostoke: zadachi, priority, politicheskiye stimuly" *Moskovskiy Tsentri Karnegi*. Son Erişim Tarihi: 17.07.2020 <https://carnegie.ru/2016/04/21/ru-pub-63388>
- Tsygankov, Andrei P. 2010. *Russia's Foreign Policy Change and Continuity in National Identity*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Yeltin, Hüseyin ve Işık, Kübra. 2017. "Rekabetten İşbirliğine Giden Süreçte Türkiye-Rusya İlişkilerinde Bir Test, Suriye Krizi" *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi* 3(3):40-50.

Araştırma Makalesi

On dokuzuncu yüzyıl Doğu Asya Sistemi'nde dengeleme politikaları: Kore-Rusya ilişkileri örneği

Hatice Çelik ^{1,*}

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Doğu ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0003-1409-8865.

* İletişim: hatice.celik@asbu.edu.tr

Gönderim: 09.09.2020; Kabul: 29.09.2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.43>

Öz: XIX. yüzyılın ikinci yarısı, Doğu Asya'daki imparatorlukların ve krallıkların önemli siyasi, ekonomik ve toplumsal değişimler yaşadığı bir dönem olmuştur. Bu dönem içerisinde Çin'in hâkim güç olduğu bir düzen işleyişte olmakla birlikte, sistemde bazı kırılmalar ve Çin'e başkaldırıları yaşanmıştır. Bu kırılmalara zemin hazırlayan pek çok bölge dışı ve bölge içi etken bulunmaktadır. Bölge dışından olan en önemli etken Batılı güçlerin Çin İmparatorluğu ile yaşadıkları ve Çin'in Batıya karşı galip gelememesi olmuştur. Bölge içi dinamiklere bakıldığında ise en fazla göze çarpan gelişme, Japonya'nın 1868'den itibaren geçirdiği reform süreciyle birlikte artan askeri ve ekonomik gücünün yansımalarıdır. Çin ve Japon İmparatorlukları arasında artan nüfuz mücadelesi yüzyıllardır Çin etkisinde bulunan Kore Krallığı'nı da yakından ilgilendirmekteydi. Bu mücadele arasında sıkışıp kalan Kore Krallığı ise çareyi kimi zaman Çin'in desteğini aramakta bulurken kimi zaman Rus İmparatorluğu'nun desteğini alarak Japonya'ya karşı kendini korumaya çalışmıştır. Bu bağlamda, çalışmada 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Doğu Asya uluslararası sisteminde meydana gelen değişimlere odaklanarak, güç dengesi ilişkileri analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu noktada örnek vaka olarak Rus-Kore ilişkileri seçilecek ve Kore'nin Rusya'yı hangi koşullarda bir denge unsuru olarak gördüğü açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Doğu Asya sistemi, Rus İmparatorluğu, Kore Krallığı, Japon İmparatorluğu, dengeleme politikası

The balance of power politics in East Asia System in the nineteenth century: a case of Korean- Russian relations

Abstract: The second half of the nineteenth century was a period when empires and kingdoms in East Asia experienced significant political, economic and social changes. During this period, while an order in which China was the dominant power was functioning, there were some breakings and challenges to China in the system. There are many extra-regional and intra-regional factors that underpin these breakings. The most important factor emerging from the outside of the region was that the Western powers engaged with the Chinese Empire and the fact that China was not victorious against the West. When looking at the dynamics within the region, the most striking development was the reflections of the increasing military and economic power of Japan, which resulted from the reform process since 1868. The increasing struggle for influence between the Chinese and the Japanese Empires was also closely related to the Korean Kingdom, which had been under the influence of China for centuries. The Kingdom of Korea, which is stuck in this struggle, has found the cure sometimes seeking the support of China and sometimes tried to protect itself against Japan by taking the support of the Russian Empire. In this context, the study will attempt to analyse balance of power relationships by focusing on the changes in the East Asian international system since the second half of the 19th century. At this point, Russian-Korean relations will be chosen as an example/case and it will be tried to explain under what conditions Korea saw Russia as a balancing actor in its foreign policy and how the political history of the Korean-Russian relations developed in this perspective.

Keywords: East Asia system, Russian Empire, Korea Kingdom, Japan Empire, balance of power

Giriş

Uluslararası İlişkiler disiplininin Batı kökenli bir disiplin olduğu alandaki nadir uzlaşılardan biridir. Pek çok konuda farklı görüşlerin ve teorilerin üretildiği bu disiplinin, Batı kökenli bir disiplin olması elbette ki tek başına bir sorun teşkil etmemektedir. Lakin sorun, doğduğu coğrafyanın dışındaki coğrafyaları ve onların deneyimlerini, birikimlerini ve yapılarını görmezden gelmesi ve neredeyse tüm teorik varsayımlarını Avrupa'nın son dört yüzyıllık tecrübesi

üzerinden açıklamaya çalışmasıdır. Bu açıklama içerisinde de 1648 Westfalya Barışı milat olarak kabul edilmiş ve uluslararası sistemin bu tarihten itibaren başladığı kabul edilmiştir. Bu sistemin de temel direği “egemenlik” (sovereignty) kavramı olmuştur ve sistemin bileşenleri birbiriyle eşit ve birer egemen aktör olarak kabul edilmektedir. Avrupa merkeze alınmak suretiyle ihmal edilen coğrafyalardan biri de Doğu Asya olmuştur. Doğu Asya’da uzun yüzyıllar hüküm süren uluslararası sistem, Avrupa’nın benimsediği veya inşa ettiği sistemden oldukça farklı bir karakteristiğe sahipti. Örneğin Avrupa’nın birçok güçlü ülkesi belli dönemlere damgalarını vurmuşlardır. Bunlardan en belirgin olanları Portekiz ve İspanya’nın 15. ve 16. yüzyıldaki, Hollanda’nın 17. yüzyıldaki, Fransa’nın 18. yüzyıldaki, İngiltere’nin ise 19. yüzyıldaki başatlığıdır (Sander 2017, 97). Lakin, bu güçlerin varlıklarını sürdürdükleri sistemde diğer tüm güçler ve aktörler tarafından tartışmasız kabul gördükleri ve kendilerine şartsız itaat edildiğini söylemek pek mümkün değildir. Bu açıdan Doğu Asya sistemindeki Çin hakimiyetinin Avrupa’daki dönemdaşlarından farklı bir yapıda olduğu daha net anlaşılmaktadır.

Çin İmparatorluğu’nun hâkim güç olduğu sistemde diğer aktörler uzun süre bu hegemonyaya boyun eğmişlerdir. Ancak Japonya’nın 1860’lardan itibaren yaşadığı değişim ve dönüşüm, bir başkaldırıya yol açmıştır. Bunun neticesinde de bölgesel ilişkilerde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Çalışmada ilk olarak, Japonya’nın reform sürecine dek devam eden Doğu Asya’daki sistemin genel özellikleri açıklanacaktır. Ardından sistemde meydana gelen değişimlerin, bilhassa güç mücadelesinin yansımaları olarak, Kore Krallığı’nı nasıl etkilediği ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu sırada ise, Avrupa sisteminde sıklıkla karşılaşılan ancak Doğu Asya’daki örnekleri üzerine Türkçe literatürde çok az çalışmanın olduğu “güç dengesi” kavramı üzerinden Kore-Rusya ilişkileri analiz edilecektir.

Doğu Asya uluslararası sisteminin genel hatları

1648 Westfalya Barışı mevcut uluslararası sistemin miladı kabul edilmektedir. Bu yaklaşıma karşı çıkan ve bu kabulün gerçekçi olmadığını iddia eden bir çalışma literatüre önemli katkı sağlamıştır ve bu konuda ciddi bir tartışma başlatmıştır (Osiander 2001). Bu tartışmanın detaylarına girilmeyecek olmakla birlikte, şu nokta oldukça açıktır ki, Westfalya sonrası inşa edilen dünya düzeninde, Avrupa dışı sistemler ve bölgeler, uluslararası ilişkiler disiplininin gelişimine ve teori oluşturma çabalarına çok az dahil edilmiştir. Bu konuya en açık eleştirilerden biri de “uluslararası ilişkilerdeki mevcut çerçeveler uzun bir tarih okumasının üzerine inşa edilmedikleri için ciddi şekilde hasarlıdır” ifadesiyle Barry Buzan ve Richard Little’dan gelmiştir (Buzan ve Little 2000, 2). Bu tarih okumasının

eksikliği ise Asya bölgesi özelinde kendini daha fazla hissettirmektedir. Özellikle, uluslararası ilişkiler alanındaki akademisyenler, çağdaş Asya sistemine, II. Dünya Savaşı sonrası ve sömürge sonrası dönemde tamamen hiçlikten oluşmuş gibi davranma eğilimindedir (Kang 2005, 54). Halbuki, görmezden gelinen Doğu Asya uluslararası ilişkilerinde, 14. yüzyılın ikinci yarısından 19. yüzyılın ortalarına dek varlığını sürdüren bir yapı bulunmaktaydı. Bu yapıda, Çin hegemon güç iken diğer çevre ülkeler kültürel, ekonomik ve askeri alanlarda bu gücü tanımakta ve bu hiyerarşik yapı çerçevesinde istikrarlı bir politik varlık sürdürebilmekteydiler.

Literatürde bu sistem Çin'in "haraç sistemi" olarak geçmektedir. Bu sistem özünde statülere dayalı bir hiyerarşik düzenin esas alındığı ve buna bağlı olarak oluşan kuralların, kurumların ve normların hep varmış ve yürürlükteymiş (taken for granted) gibi kabul edildiği bir işleyişi ifade etmektedir (Kang 2010, 592). Bu kabulleniş hali ise bahse konu hiyerarşik uluslararası ilişkiler düzeninin Batı'daki düzenden daha barışçıl ve daha istikrarlı bir görünüm sergilemesine vesile olmaktadır (Kang 2005, 54). Ülkeler arası savaş çok nadir görülen bir olguydu. Bunun en temelinde yatan neden ise daha önce belirtildiği gibi hiyerarşik bir düzenin benimsenmiş olmasıdır, zira ülkeler bahse konu hiyerarşik yapı nedeniyle birbirlerini dengeleme ihtiyacı duymamışlardır. Fakat bu haliyle Avrupa'daki dönemdaşı olan sistemden temel noktalarda ayrılan bu düzen 1840'lardan itibaren sarsılmaya başlamıştır. Sarsıntının en fazla hissedildiği nokta ise düzenin hiyerarşik karakteristiği olmuştur. Çünkü Çin İmparatorluğu'nun hegemon güç oluşunun sorgulanmaya başlaması ve başkaldırıya maruz kalması Çin'i zayıflatmıştır.

Bu zayıflatma iki ana sebepten kaynaklanmaktadır. Birincisi, Çin'in Batı ile girdiği/girmek zorunda kaldığı Afyon Savaşları'dır. Buna bölge dışından gelen tehdit veya bölge dışından kaynaklanan sebep de denilebilir. İkincisi ise Japonya'nın Çin'e başkaldırısıdır. Buna da bölge içinden çıkan sebep denilebilir. Bu iki gelişme de Çin'in Doğu Asya'daki otoritesini temelden sarsmış ve aktörler arasındaki hiyerarşik yapıyı bozmuştur. Bir diğer nokta ise Afyon Savaşları'nda Batıya karşı uğradığı yenilgi Çin'i ayrıca psikolojik bir yenilgiye de uğratmış olmasıdır. Çünkü Çin ilk kez Avrupalı güçlere yenilmiştir. Bu yenilgi hem Çin siyasetinde derin etkiler bırakmış hem de bölge ülkeleri üzerinde sistemsel etkiler yaratacak bir dönemin başlangıcı olmuştur. Afyon Savaşı'nun ardından bu kez iç isyanlar Çin'i meşgul etmiş ve Çin'in bölgesel meselelere yeterince odaklanamamasına neden olmuştur.

Bu bölgesel meselelerden en dikkat çekici olanı ise Japonya'daki Meiji Restorasyonu olmuştur. Avrupa'nın Japonya'ya bakışı Çin'e bakışından farklı olmuştur. Esas olarak, İngiltere ve diğer büyük Avrupa ülkeleri Japonya ile fazla

etkileşim içine girme bir telaş içinde değillerdi çünkü Japonya'nın Avrupa'yla kayda değer bir ticari ilişkiye giremeyecek kadar fakir olduğunu varsayıyorlar ve Avrupa'nın Japonya'dan talep edebileceği herhangi bir yerel ürün olmadığını düşünüyorlardı (Holcombe 2016, 253). Ek olarak, Japonya her ne kadar coğrafi olarak Avrupa'ya uzak olsa da Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Rus İmparatorluğu için bu durum geçerli değildi. ABD ve Rusya coğrafi konumları münasebetiyle Pasifik Okyanusu'na kayıtsız kalamazlardı. Bu iki gücün Japonya ile etkileşime girmelerinin detaylarına çalışmanın kısıtı bakımından girmek mümkün değildir ancak şunu bilmek gerekir ki ABD'nin girişimleri Rusya'dan önce sonuç vermiş ve 1854 yılında imzalanan Kanagawa Antlaşması ile Japonya kendini ekonomik olarak yabancılara açmıştır. Bu süreç ise beraberinde pek çok sorunu ve ülke içi karışıklığı getirmiştir. Japonya'da uzun süredir genel hakimiyeti elinde bulunduran Tokugawa Şogunluğu'nun yönetimi İmparator'a devretmesini talep eden Satsuma samurayları 3 Haziran 1868'de sarayı ele geçirerek imparatorluğun bir restorasyondan geçeceğini açıklamışlardır (Holcombe 2016, 257). Nihayet genç İmparator Meiji birkaç ay sonra Tokyo'ya dönmüş ve Japonya'da önemli değişim rüzgarları esmeye başlamıştır. Bu değişimden en fazla etkilenecek bölge ülkesi ise Kore Krallığı olacaktır.

Doğu Asya Sistemi'nde kırılma ve değişim

Çin'in Afyon Savaşları'nda 1840 ve 1860 yıllarında sırasıyla İngiliz ve İngiliz-Fransız ortak kuvvetlerine yenilmesi Doğu Asya uluslararası ilişkilerini temelinden sarsmıştır. Sistemin hegemonu konumundaki Çin büyük bir siyasi, ekonomik ve askeri güç kaybıyla karşı karşıya kalınca, bu kaybın yarattığı boşluğun nasıl bir etki doğuracağı merakla beklenmiştir. Ardından Meiji Restorasyonu ile sanayi ve askeri alanlarda atılım gerçekleştiren Japonya, bu boşluğa ilk itirazı gerçekleştiren ülke olmuştur. Attığı ilk adım ile Kore Krallığı'ndan, kendini de imparator olarak tanımasını talep etmiştir (Robinson 2007, 14). Halbuki, Kore Krallığı o güne dek sadece Çin'in liderini imparator olarak tanımış ve Doğu Asya'da Çin'i tek ve hâkim güç olarak kabul edip ona itaat etmiştir. Japonya'nın talebine Kore Kralı (Chosun Hanedanı) Gojong olumlu yanıt vermemiştir. Bu ret cevabı, Japonya'yı haliyle oldukça rahatsız etmiş ve Japon hükümeti ve ordusu içinde cezalandırmayı hak eden bir askeri müdahale yapıp yapılmaması konusunda büyük tartışmalara neden olmuştur (Robinson 2007, 15). Kral Gojong olumsuz yanıt vererek aslında büyük bir siyasi risk almış oluyordu. Zira şimdiye dek hiyerarşik karakterine defalarca vurgu yaptığımız Doğu Asya uluslararası ilişkileri bu karakterini çok büyük oranda kaybetmiştir.

Çin İmparatorluğu, Afyon Savaşları'nın ardından Avrupalılara verdiği ticari ve ekonomik imtiyazlar nedeniyle bir nevi kontrol altına girmiş bulunuyordu. Ayrıca savaşlarda ortaya çıkan askeri başarısızlık ise hem reel hem de psikolojik bir mağlubiyeti daha da görünür kılmıştır. Tüm bu koşullara rağmen Kore Kralı Gojong, Çin'in kendisini Japonya'nın baskılarına karşı savunabileceği düşüncesiyle hareket etmiş olmalı ki, Çin'den tavsiye istemiştir. Çin'den gelen tavsiye ise krizin sonlandırılması ve bunun için de bir ticaret anlaşmasının müzakere edilmesi yönünde olmuştur (Robinson 2007, 15). Nihayet 1876 yılında Kore Krallığı ve Meiji İmparatorluğu arasında Kanghwa Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Kore Krallığı'nın resmi olarak dışa açılması sağlanmıştır (Kyung 2018, 101). Yine bu anlaşma Kore Krallığı'nın Batılı tarzda imzalamış olduğu ilk anlaşma olması bakımından da tarihi bir öneme sahiptir. Böylelikle Çin'in vassal devleti olma statüsünü kaybeden Kore Krallığı Batılı devletler gibi diplomatik, ekonomik ve siyasi ilişkiler kurmak için anlaşmalar imzalama gerçeğiyle yüzleşmiş olmaktadır.

Kanghwa Anlaşması'nın Kore Krallığı ve Kore toplumu üzerinde önemli etkileri olmuştur. Bu anlaşma ile birlikte Kore Krallığı'ndan benzer taleplerde bulunan ülkelerin sayısında artış görülmüştür. Şimdiye dek Çin dışında bir ülkeyle diplomatik ilişki kurma ihtiyacı olmayan/görmeyen Kore için deyim yerindeyse pandoranın kutusu açılmıştır. 1880'li yıllarda ABD, Fransa, Almanya ve Belçika gibi ülkelere gelen ısrarlar neticesinde bu ülkeler ile de benzer anlaşmalar imzalanmıştır.

Kore Krallığı'nın ABD ile imzaladığı ilk anlaşma 22 Mayıs 1882 tarihli Dostluk ve Ticaret Anlaşması'dır (Office of the Historian 2020). Yaklaşık bir yıl sonra ise Büyükelçi Lucius H. Foote'nin güven mektubunu Kore Kralı'na takdim etmesiyle diplomatik ilişkiler de kurulmuştur. 1883 yılında İngiltere ve Almanya ile, 1884 yılında Rusya ve İtalya ile Kore Krallığı arasında imzalanan benzer anlaşmaların ardından Fransa da 4 Haziran 1886 tarihinde Kore Krallığı ile Dostluk, Ticaret ve Seyrüsefer Anlaşması imzalamıştır (Lee 2016). Kore'nin ABD ile imzalamış olduğu anlaşmaya dair ilginç bir iddia bulunmaktadır. Çin'in, Japonya'nın Asya kıtasında artan etkisini dengeleyebilmek adına Kore Krallığı'na ABD ile de benzer bir anlaşma imzalaması için tavsiyede bulunduğu iddia edilmektedir (Lee 1997, 127). Bu gelişme esasen Doğu Asya uluslararası sisteminde yaşanan temel kırılmalara başarılı bir örnek teşkil etmektedir; çünkü sistemin başat gücü olan Çin, artık buna devam edemeyeceğini görmüş ve kendi gücüne en yakın alternatif/tehdit olan Japonya'yı dengeleyebilmek adına bölgeye ABD'nin gelişine göz yummak zorunda kalmıştır. Fakat burada dikkatlerden kaçmaması gereken nokta Kore'nin içinde bulunduğu ve çok nadir görülebilecek olan durumdur. Şöyle ki; bir yanda Japonya ile eşit bir aktör gibi

anlaşma imzalayabilen bir Kore Krallığı varken diğer yanda Çin'in ABD ile benzer bir anlaşma imzalaması yönünde kendisine tavsiyede bulunulan bir Kore bulunmaktadır. Hem bağımsız bir devlet gibi hem de halen Çin'in vassal bir devleti gibi, ilginç bir arada kalmışlık hali mevcuttur. Kore'nin bu ilginç uluslararası durumunu Lord Curzon şu sözlerle ifade etmektedir:

Dünyada hem bağımsız hem de bağımlı olduğunu iddia eden ve her iki hipotezi desteklemek için güçlü kanıtlar üretebilen bir ülkeninkinden daha anormal bir siyasi durum kesinlikle görülmemiştir ve dış güçlerin hepsi; üstünlük, kontrol, koruma, ittifak, en çok kayırlan ülke veya teknik eşitlik gibi niyetlerin tamamı için dikkate değer bir meşruiyet zemini olan ileri iddialara sahiptirler (Curzon 1894).

Kore Krallığı üzerinde hem bölgesel güçlerin hem de bölge dışı güçlerin farklı isimlendirmeler ve yöntemlerle nüfuz alanı oluşturma çabası 19. yüzyılın ikinci yarısından Kore Savaşı'nı da içine alan süre zarfında devam etmiştir. Bu mücadelede varlığını koruyabilmek adına Kore Krallığı da farklı stratejiler geliştirmek mecburiyetinde kalmıştır. Bunun en sorunsuz hali uzun süre Çin'in hâkim olduğu düzende Çin'e itaat etme ve bunun karşılığında bağımsız bir krallık olarak siyasi mevcudiyetini sürdürmek şeklinde gerçekleştirmiştir. Lakin yukarıda bahsedilen gelişmeler ışığında bunun devam edemeyeceği açıkça görülmüştür.

Japonya'nın değişen bölgesel etkisi

1876 Kanghwa Anlaşması ile Kore üzerinde ciddi diplomatik ve ticari kazanımlar elde eden Japonya bu tarihten itibaren Kore üzerine siyasi açıdan daha da fazla odaklanmıştır. Esasen şunu söylemek mümkündür ki Kore yarımadası Japonya'nın diğer Avrupa ülkelerine (siyasal birliklerini sağlayan İtalya ve Almanya'nın sömürge yarışına girmeye çalışması gibi) benzer bir şekilde sömürge yarışına katılma amacıyla izlediği politikanın ilk test edildiği yer/vaka olmuştur. Bu noktada Japonya'nın Kore yarımadasını ele geçirmesine rağmen süreci kolay atlattığı veya zorlanmadığını söylemek pek mümkün değildir. Hem Çin hem Rusya, Japon yayılmacılığı karşısında Kore'ye destek olmaya çalışmışlardır. 19. yüzyılın son kısmında, diplomatik manevralar açısından bakıldığında Kore üzerindeki yabancı güçlerin etkilerinin dört döneme/başlığa ayrılabilmesi mümkündür. Bunlar; 1884-1894 arasında Çin etkisi, 1894-95 Çin-Japon Savaşı'nın ardından Japonya'nın artan etkisi, 1896-1904 yılları arasında Japonya ve Rusya'nın rekabeti, 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'ndan sonra ise Japonya'nın hüküm sürmesi şeklindedir (Robinson 2007, 15). Daha önce de belirtildiği gibi, bu çalışmada Rusya'nın Kore üzerindeki siyaseti açıklanmaya çalışılacağı için özellikle 1896-1904 yılları arasındaki döneme odaklanılacaktır.

1896-1904 yılları arasında Rusya'nın Kore siyaseti

1896-1904 yılları arasındaki durumu analiz edebilmek için biraz geriye giderek Rusya'nın bölgede karşılaştığı koşullara bakmak gerekmektedir. Rusya'nın Kore özelinde olmak üzere genel olarak Doğu Asya coğrafyasına yönelmesine 1853-1856 yılları arasında yaşanan Kırım Savaşı'nın neden olduğu söylenebilir. Zira bu savaşta, Osmanlı İmparatorluğu'nun öncülüğünde Fransa'nın ve İngiltere'nin de yer aldığı koalisyonla kaybeden Rusya tarihindeki en ciddi yenilgilerden birini yaşamıştır. Bu savaşın ardından yaşanan gelişmeler de Rusya'nın doğuya yönelmesine yardımcı olmuştur. Bu gelişmelerin en önemlilerinden biri 1858 yılındaki Aigun Anlaşması'dır. Çin'in Mançu Hanedanlığı ile Rusya İmparatorluğu arasında imzalanan anlaşmaya göre Amur Nehri'nin kuzeyinde kalan tüm topraklar ile Ussuri Nehri'nin doğusunda topraklar Rusya'nın olmuştur (The Treaty of Aigun 2020).

Aigun Anlaşması'ndaki hükümler iki yıl sonra imzalanan Pekin Anlaşması'na (1860) da dahil edilmiş ve Ussuri Nehri Çin ve Rusya arasındaki sınır olarak kabul edilmiştir.¹ Bu iki anlaşma sayesinde Rusya, kuzeyde bir anda Kore yarımadasına komşu oluvermiştir. Ancak bu büyük toprak kazanımları Rusya hükümetini ve Muraviev'i memnun etmeye yetmemiştir. Bunun altında yatan neden ise hem Rus diplomatların hem Rus askerlerin, Rusya'nın Pasifik'te bir limana duyduğu acil ihtiyacın farkına varmış olmalarıdır. Bu ihtiyaç ise iki temelde hasıl olmuştur. Birincisi, böyle bir liman Rusya'nın doğudaki sularda olası donanma operasyonları için; ikincisi ise Rusya'nın güneydeki pazarlara ulaşım tıpkı İngiltere ve Japonya gibi Pasifik ticaretinde bir unsur olabilmesi için gerekli görülmüştür (Zvetina 1952, 23). Esasen yine Muraviev tarafından 1860 yılında kurulan Vladivostok Limanı Rusya'nın ihtiyaçlarını karşılar nitelikte görünmekteydi; fakat yılın yaklaşık dört ayını buz içinde geçiren bu liman Rusya'nın beklentisini tam anlamıyla karşılamamaktaydı (Zvetina 1952, 23). Öte yandan Kore'nin doğu kıyılarındaki bazı limanlar Rusya'nın tam da aradığı özelliklere sahip limanlardı. Bunlar arasında Rusya'nın dikkatini en fazla çekenler Kore yarımadasının güneydoğu bölgesindeki Pusan Limanı ile doğuda Broughton Körfezi'nde yer alan Wonsan Limanı'dır.² Bu limanlara rağmen Ruslar ilk denemelerini Tsushima adasına yapmışlardır. Bu ada Japonya ile Kore arasındaki stratejik konumu itibarıyla bir ticaret üssü olabilmenin de ötesinde bir

1 Hem Aigun hem Pekin Anlaşması'nda, Rusya'nın Sibiryaya Valisi Nikolay Muravyov (Muraviev) kilit rol oynamıştır.

2 Broughton Körfezi denilen körfez aslında Doğu Kore Körfezi diye bilinen yerdir. Bugün ise Kore'nin bölünmüş olması nedeniyle Kuzey Kore'nin sınırları dahilindedir. Ayrıca Wonsan şehri ve limanı da, Kore'nin Japon işgali altında kaldığı yıllarda Gensan (Japonca dilinde) olarak isimlendirilmiştir.

öneme sahiptir. 13 Mart 1861 tarihinde Rusya'nın Posadnik gemisi Tsushima kıyısına yanaşmış ve karaya çıkma izni istemiştir (Auslin 2004, 77-78). Lakin Japonya'nın İngiltere'den destek istemesi üzerine duruma müdahil olan İngilizlerin de etkisiyle Rusya adayı terk etmek zorunda kalmıştır.

Bu başarısız girişim Rusya'yı durduramamıştır. Bu kez askeri yöntemlerden farklı bir yol izlemeye karar veren Rusya, Korelileri sınırın öbür tarafındaki Rus köylerine davet ederek yerleşmelerine imkân tanımıştır. Önceleri pek işi olmayan bu kimseler zamanla tarım, hayvancılık ve marangozluk işlerinde çalışmışlardır. 1885 yılına gelindiğinde Rusya'nın Kore'ye yakın bölgelerinde yaşayan Korelilerin sayısının 20.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir (Curzon 1894, 209).

1895 yılında yaşanan önemli bir gelişme, Rusya'nın yeniden Kore yarımadasına nüfuz edebilmesinin yolunu açmıştır. 1894 yılında Kore'nin güneybatısında yerel yöneticilerin yolsuzluklarına tepki olarak başlayan Tonghak halk isyanı ordunun müdahalesiyle daha da büyümüş ve ülkenin hem kuzey hem doğu bölgelerine yayılmıştır. Kore Kralı Gojong ise durumun kontrol edilemez olduğu görüp Çin'den askeri yardım talep etmiştir. Çin'in Kore'ye destek vermesi ise Doğu Asya'daki en önemli siyasi gelişmelerden biri olan Çin-Japon savaşına sebep olmuş ve Çin ilk kez kendi bölgesinde bir Asyalı güce yenilmiştir. Savaşın sonunda Shimonoseki Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile:

- Çin, Kore'nin self-determinasyon hakkını tanımış,
- Çin, Liaotung Yarımadasını, Tayvan (Formosa) ve Pescadores (Penghu) Adaları'nı Japonya'ya bırakmış,
- Çin, Japonya'ya en çok kayırlan ülke statüsü vermiş oluyordu (Koda 2005, 14).

Shimonoseki Anlaşması ile Liaotung Yarımadasının Japonya'ya verilmesi bölgedeki pek çok aktörü yakından ilgilendirmiştir. Zira Çin'in bu stratejik bölgeleri kaybetmesi olası bir Japon hakimiyeti riskini artırmaktaydı. Bu Rusya açısından kabul edilebilir bir durum olmadığı için hemen harekete geçilmiştir. Fransa ve Almanya'nın da desteğini alan Rusya, Japonya'nın Liaotung bölgesini ele geçirmesinin Uzak Doğu'daki barış ve istikrar için engel teşkil edeceğini düşündüklerini açıkladılar ve Japonya'nın buradaki haklarından vazgeçmesini tavsiye ettiler (Koda 2005, 15). Bu durum tarihe "üçlü müdahale" (*triple intervention*) olarak geçmiştir. İçinde bulunduğu koşulları değerlendiren Japonya, üçlü koalisyona karşı gireceği herhangi bir askeri çatışmayı zaferle sonuçlandıramayacağını görünce 5 Mayıs 1895 tarihinde Liaotung bölgesini Çin'e iade ettiğini ilan etmiştir. Rusya, böylece hem Pasifik'teki en güçlü rakibi Japonya'ya karşı bir kazanım elde etmiş hem Liaotung bölgesinin Rus

topraklarına yakınlığı dikkate alınacak olursa Kore'ye nüfuz etme şansını tekrar yakalamıştır. Fakat bu olay, Japonya için bir yenilgiden fazlasını ifade etmekteydi. Çünkü Japonya ülkenin dışa açılımının ardından çok kısa bir süre sonra ilk kez uluslararası güç dengelerinin/güç oyunlarının içine düşmüş ve ilk seferinde kaybetmiştir. Şüphesiz Rusya'ya karşı alınan bu mağlubiyet, Japonya'yı Rusya'ya karşı daha da öfkelenmiştir ve atılan adımlarla 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nın hazırlıkları yapılmaya başlanmıştır.

Kore'nin siyasi durumuna tekrar dönülürse ülke içindeki Japon yanlıları ve Japon karşıtları arasındaki gerilim tekrar alevlenmiş ve Kore Kraliçesi Min (Kore'deki Japon karşıtı hareketin sembolik lideri) 19 Ağustos 1895 tarihinde bir suikast sonucu öldürülmüştür (Kyung 2018, 112). Kraliçenin ölümü Kore halkı içindeki Japon karşıtlığını daha da körüklemiş ve Kore'yi Rusya'ya yakınlaştırmıştır. Kraliçenin ölümünün ardından artan siyasi karışıklık ve olası bir ordu darbesi nedeniyle endişeye kapılan Kral Gojong 10 Ocak 1896 tarihinde Seul'deki Rus Sefareti'ne sığınma talep etmiştir (Kim 2009). Yaklaşık bir ay sonra da Kral Gojong ve oğlu Prenses Sunjong 11 Şubat 1896 tarihinde sarayı terk edip Rus Sefareti'ne sığınmışlardır. Tarihe "Agwan Pacheon" (Gojong'un Rus Sefaretine Sığınması) olarak geçen bu olay neticesinde Kral Gojong yaklaşık bir yıl Rus Sefareti'nde kalmıştır. Bu, benzerine çok nadir rastlanabilecek bir hadise olarak tarihteki yerini almıştır.

Rusya, bu bir yıllık süre zarfını kendi lehine kullanmayı başaramamıştır. Kore hükümetinde Rusya yanlısı bakanlar kabineye atanmış, Rusya askeri uzmanlar göndererek Koreli askerlerin eğitimine destek olmuştur (Kim 2005, 622). Yine Kore Kralı Gojong, Rus Sefareti'ni terk etmeden önce Rusya ve Japonya arasında önemli bazı gelişmeler yaşanmıştır. 14 Mayıs 1896'da Seul'deki Japon Bakan Komura Jutaro ve Rus mevkidaşı Waeber bir sözleşme imzalamıştır (March 1996, 175). Buna göre; Rusya ve Japonya, Kral Gojong'a "dostane bir şekilde" Kore Sarayı'na dönmelerini tavsiye etmiş, Japonya'nın da Çin-Japon Savaşı'nın sona ermesinden bu yana kalan birliklerini yavaş yavaş Kore'den çekeceği hususunda anlaşma sağlanmıştır (March 1996, 175). Bu anlaşmayla birlikte, Rusya'nın Kore üzerinde Japonya'ya üstünlük sağladığı sonucuna varılabilir. Lakin yine de biraz daha dikkatli bakıldığında şunu görmek mümkündür. Bu anlaşma, Japonya'nın çıkarlarını tamamen göz ardı eden veya onları silip atan bir nitelikte değildir. Japonlar, bu anlaşma ile uzun vadede Kore'deki çıkarlarını korumanın temelini (çünkü her ne kadar askerlerini çekeceği konusunda uzlaşılsa da nihai durumda hem Ruslar hem Japonlar eşit sayıda birlik bulundurma fikrinde anlaşmışlardır) atmıştır. Ayrıca Japonya, ki bu kendisi için çok daha kazançlı bir senaryo ortaya koymuştur, Ruslarla iş birliği yaparak bölgede artmakta olan İngiliz ve Batı güçlerinin müdahalesini

dengelemiştir. Tüm bu uzun vadeli planlara rağmen, Japonya, Rusya'nın varlığını Kore yarımadasında tanımış olduğu için bunun Rusya için bir başarı olduğunu söylemekte sakınca yoktur.

Fakat kısa süre sonra Çar II. Nikolas Rus İmparatoru olmuş ve hem Rusya-Kore arasında hem de Rusya-Japonya arasında yoğun diplomasi faaliyetleri başlamıştır. 1896 yılında, Çar II. Nikolas'ın taç giyme törenine katılmak üzere Kore'den bir heyet Rusya'ya gönderilmiştir. Bu heyette Min Yöngwan (1861–1905, Choson Krallığı Elçisi), Yun Ch'ihö (1864–1945, Büyükelçinin yaveri ve Eğitim Bakanı Yardımcısı), Kim Tüngnyön (İkinci Sekreter) ve Kim Toil (Üçüncü Sekreter) hazır bulunmuştur (Löwensteinová ve Kašparová 2018, 381). Büyükelçi Min'in beraberinde Kore Kralı Gojong'tan, Rus Çarı II. Nikolas'a iletmek üzere bir tebrik mektubu ve kendisinin takdim etmesi için de bir güven mektubu taşıdığı bilinmektedir (Löwensteinová ve Kašparová 2018, 381). Lakin, Min'in günlüklerinde bu heyetin herhangi bir siyasi amacının/misyonunun olduğuna dair bir bilgi ve içerik bulunmamakta; Kore Kralı Gojong'un komşu devlet olan Rusya ile sadece "ilişkileri güçlendirme arzusunda olduğu"³ belirtilmektedir (Löwensteinová ve Kašparová 2018, 381). Büyükelçi Min ve beraberindeki heyetin o dönemki Kore-Rus ilişkilerine dair verdiği en önemli ipuçlarından biri müzakere ettikleri beş husus⁴ olmuştur. Bunlar; Kore Ordusu güvenilir bir hale gelene kadar Kore Kralı Gojong için koruma talebi, Rusya'dan askeri eğitmen gönderilmesi, Kraliyet ailesine ve Kral'a yakın olması için bir danışman tahsis edilmesi ve yine madenler & demiryolları için danışmanlar verilmesi, Kore ve Rusya arasında telgraf hatları kurulması, Kore'nin Japonya'ya olan borcunu ödeyebilmek için 3 milyon yen değerinde kredi sağlanması şeklinde sıralanmaktadır (Löwensteinová ve Kašparová 2018, 382). Kore heyetinin bu taleplerine müzakerelerde bulunan Rus diplomat Aleksey Borisovich Lobanov'dan şu şekilde yanıt gelmiştir (Löwensteinová ve Kašparová 2018, 382): ilk olarak, Kore Kralı Gojong istediği kadar Rus Elçiliği'nde kalabilir. Kralın sarayına dönmesi gereken bir durum olursa, güvenliğinden Rus hükümeti sorumlu olacaktır. Seul'deki Rusya sefaretinde Rus Bakan'ın emrinde olan bir muhafız bulundurulacaktır. İkinci olarak, askeri eğitmenler için, Rus hükümeti, Kore hükümeti ile konuya dair müzakere etmesi için Seul'e deneyimli bir yüksek rütbeli subay gönderecektir. Bu subayın ilk amacı, Kore Kralı için bir muhafız ekibinin organe etmek olacaktır. Kore'nin ekonomik koşullarını incelemek ve

3 Yazarlar bu bilgilere Min Yöngwan'ın günlüklerinden ulaşmışlardır. Bu günlük 2008 yılında Michael Finch tarafından İngilizceye çevrilip yayınlanmıştır.

4 Bu beş hususa dair bilgiler, Löwensteinová ve Kašparová tarafından Yun Ch'ihö'nün günlüklerinden alınmıştır. Günlüğe dair kaynak bilgisi şu şekildedir: Yun Ch'ihö ilgi 4, Yun Chi-hö's diary: 1895–1896. Vol. 4. Seoul: National History Compilation Committee, 1975.

gerekli mali önlemleri almak için deneyimli başka bir adam gönderilecektir. Üçüncü olarak, bu iki gizli görevli, Seul'deki Rus Bakanın rehberliğinde danışman olarak hareket edebilir. Kore'nin mali durumu ve ihtiyaçları tam olarak bilindiğinde (tüm bilgiler kendilerine sağlandığında) kredi konusu da dikkate alınacaktır. Rusya, Kore'nin telgraf hatlarını Rusya'dakilere bağlamayı kabul etmektedir ve projenin gerçekleştirilmesi için mümkün olan her türlü yardımı yapacaktır. Buradan anlaşılacağı üzere Rusya, Kore Kralı'nın güvenliği için elinden gelen tüm imkânları seferber etmeye gönüllü olmuştur ve bilhassa danışmanlık hizmeti altında üst düzey bürokratlarını Kore'ye göndermeyi kabul etmiştir.

Öte yandan Rusya, Japonya ile de ilişkilerini sürdürmeye gayret etmiştir. Çar II. Nikolas'ın yönetime geçmesinden sonra, 9 Haziran 1896 tarihinde Japonya ve Rusya arasında başka bir anlaşma imzalanmıştır. St. Petersburg'ta imzalanan Yamagata-Lobanov Anlaşması'na göre; Japonya, Rusya'nın Kore'ye danışman göndermesine, kredi sağlamasına ve telgraf hatları kurmasına izin vermektedir. Ayrıca iki taraf da birbirlerini bilgilendirmek kaydıyla, Kore topraklarına asker gönderebileceklerdi (Synn 1981, 11). Hatta bu anlaşmanın müzakereleri sırasında Yamagata'nın Lobanov'a, Kore'yi 38. Paralelden bölmeyi; kuzeyde kalan kısmın Rus kontrolüne, güneyde kalan kısmın da Japon kontrolüne verilmesini teklif ettiği bilinmektedir (Ro 1966, 73). Lakin bu teklif Rusya tarafından kabul edilmemiştir. Bu da Rusya'nın esas amacının günün birinde tüm Kore yarımadasını yönetmek olduğunu düşündürmektedir. Ancak Rusya'nın Kore'den biraz daha öncelikli bir başka dış politika gündemi bulunmaktaydı. Bu da Trans-Sibirya Demiryolu inşaatıdır.

Yapımına 1891 yılında başlanan bu demiryolu, Rusya'yı merkezden en uzak limanlarına kadar bağlayabilecek bir ulaşım projesi idi. Bu projenin bir kısmını da Doğu Çin Demiryolu veya Mançurya Demiryolu olarak bilinen kısım oluşturmaktaydı. Çin hem Afyon Savaşları hem kendi iç siyasetinde yaşadığı karışıklıklar nedeniyle zayıflamışken, Rusya bu noktada Batılı güçlerle birlikte Çin'den bazı imtiyazlar koparmıştır. Bunlardan önemli biri de yukarıda belirtilen Mançurya Demiryolu inşaatı olmuştur. Rusya, 1896 yılında Çin'den bu konuda yetki almıştır ve Asya'ya doğru açılımını hızlandırmıştır. Elbette bu gelişme Japonya tarafında rahatsızlık uyandırmıştır. Rusya bu konu ile daha fazla meşgulken ve Kore halkında artan bir tepki söz konusu iken, Kore Kralı Gojong Şubat 1897 tarihinde Seul'deki Rus Sefareti'nden ayrılıp sarayına geri dönmüştür (Holcombe 2016, 252).

Kral Gojong'un sarayına dönmesi hem sembolik olarak iktidarını güçlendirmenin önünü açmış hem de yapılan bir dizi reform sayesinde Kore, dış güçlerin etkisini azaltmayı başarmıştır. Bu reform dönemi 1897-1904 yıllarını

kapsar ve Gwangmu Reformu olarak isimlendirilir. Bu süreçte vergi ve finans sistemi düzenlenmiş, modern ordunun temelleri atılmış ve devlet bürokrasisini güçlendirmek için adımlar atılmıştır. Bu dönem bir anlamda Kore devletinin inşa edildiği dönemdir. Lakin en çarpıcı adım Kral Gojong'un kendine 12 Ekim 1897 tarihinde "imparator" unvanı ("kral" yerine) vermesiyle atılmıştır (Zvetina 1952, 110). Chosun Krallığı artık Taehan İmparatorluğu olmuştur ve Kore, kendini Çin ve Japonya'ya denk tutmuştur. Bu denklik elbette güç kapasitesi anlamında değil "imparator" unvanının kullanılıyor olmasına ithafendir.

Bu başarılı reform yıllarında elbette Rusya ve Japonya'nın Kore üzerinde etki kurma çabaları son bulmamıştır. İki ülke arasında artan rekabet sonucu bir uzlaşmaya varılmış ve 25 Nisan 1898 tarihinde Japon Dışişleri Bakanı Tokujiro Nishi ile Rus Bakan Roman Romonovich Rosen arasında Tokyo'da Nishi-Rosen anlaşması imzalanmıştır (Ro 1966, 102). Bu anlaşmada 3 madde bulunmaktadır. Buna göre; Japonya ve Rusya, Kore'nin egemenliğini ve bağımsızlığını tanıyacak, Kore'nin iç işlerine karışmayacak; Japonya ve Rusya, birbirlerinin onayı olmadan Kore'ye askeri ve finansal danışman göndermeyecek; Rusya, Kore ve Japonya arasındaki ticari ve endüstriyel ilişkilerin gelişmesine engel olmayacaktır (Shimamoto, Ito ve Sugita 2015, 207). Bu anlaşmanın önemi ise, içeriğindeki maddelerden açıkça anlaşılacağı üzere, Rusya'nın Kore üzerindeki Japon üstünlüğünü tanımış olmasıdır.

Nishi-Rosen Anlaşması'nın üzerinden yaklaşık iki yıl geçtikten sonra Rusya, Mançurya bölgesini işgal etmiştir. Bu işgal, 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nın fitilini ateşleyen adım olmuştur. Nishi-Rosen anlaşması ile Kore üzerindeki etkisini büyük ölçüde yitiren Rusya, 1904-1905 Savaşı'ndaki yenilgisi nedeniyle Kore yarımadası üzerindeki etkisini tamamen kaybetmiştir. Bu aşamadan sonra ise Kore Krallığı üzerinde II. Dünya Savaşı'nın sonuna dek sürecek Japon sömürgeciliğin yolu açılmış olmaktadır. Çin'in Afyon Savaşlarındaki yenilgisi nedeniyle Kore'yi koruyacak gücünü kaybetmiş olması, ardından Rusya'nın Japonlara yenilmesi Kore'yi Japonya'ya karşı savunmasız halde bırakmıştır. Bir başka ifade ile Japonya'ya karşı başlangıçta Çin'in korumasına güvenen Kore Krallığı'nın beklentisi karşılanamamış, ardından Rusya'dan benzer bir yardım bekleyen Kore ise kısa vadede istediğini alabilmiş ancak uzun vadede yalnız kalmıştır.

Sonuç

Kore yarımadası özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Doğu Asya uluslararası sistemindeki değişimlerden en fazla etkilenen bölge olmuştur. Japonya'nın yine aynı dönemde geçirdiği büyük dönüşüm, kendine yeni alanlar ele geçirme isteğine dönüşmüş ve tıpkı İtalya ve Almanya sömürge yarışına

girmiştir. Bu noktada uzun süre Doğu Asya'nın hâkim gücü olan Çin'in Afyon Savaşları ve iç isyanlarla yorgun düşmüş olması da Japonya'ya önemli bir manevra kabiliyeti kazandırmıştır. Lakin Kore yarımadası üzerinde hayal kurmakta olan tek ülke Japonya değildir. Rusya da Kırım Savaşı yenilgisinin ardından yönünü doğuya çevirmiş ve etki alanı kurmak için strateji izlemeye başlamıştır. Çıkarları Kore üzerinde çatışan Rusya ve Japonya 1860'lardan itibaren çeşitli politikalarla Kore'de varlıklarını korumaya çalışmıştır. Bu noktada bir süre üstünlüğü elinde tutan Rusya, Mançurya bölgesindeki hareketleri nedeniyle kontrolü elinde tutamamış ve üstünlüğü Japonya'ya bırakmak zorunda kalmıştır. Kore Kralı ise 1876 Kangwha Anlaşması'ndan itibaren artan Japon nüfuzunu kırmak için, Çin'in de kendine yardım edemeyeceğini anladığı noktada, yüzünü Rusya'ya dönmüş ve tabiri caizse tek umudu Rusya olmuştur. Bu öylesine bir umut haline dönmüştür ki Kral Gojong Rus Sefareti'ne sığınıp bir yıl boyunca ülkeyi oradan yönetmiştir. Uzun yüzyıllar Çin'in ana güç olduğu sistemde hem bağımsız hem Çin'in koruması altında olan Kore için 19. yüzyılın ikinci yarısı tam bir hayatta kalma mücadelesine dönüşmüştür. Bir anda bölgesel güçlerin hedefi haline gelen ülke kendini korumak için Rusya'yı Japonya'yı dengeleyecek bir aktör olarak kullanmış ve bunda başarılı da olmuştur. Lakin Rus-Japon Savaşı'nı Rusların kaybetmesiyle Kore için Japon sömürgesi olmanın yolu da açılmıştır. Doğu Asya uluslararası sisteminin hiyerarşik yapısından daha önce bahsedilmişti; lakin 1860'lardan itibaren bu yapıya Japonların başkaldırısı güç oyunlarının devreye girmesine ve haliyle dengeleme siyasetinin de daha sıklıkla görülmesine neden olmuştur. Buna en fazla ihtiyaç duyan ülke de Kore olmuştur. Daha önce böylesi bir deneyimi olmayan Kore Krallığı, dengeleme siyasetini krallığın devamı için kullanmış, fakat bölgesel faktörlerin kendini sömürgeleştirmesine mâni olamamıştır. Hatta Kore Yarımadası'nın 19. yüzyılda henüz ilk kez deneyimlediği zorunlu denge siyasetinin etkileri ilerleyen yıllarda da kendini farklı şekillerde gösterecektir. Bu dengeleme politikasının, farklı koşullar neticesinde ortaya çıkan örnekleri iki Kore'nin dış politika stratejilerinde ve Kore Savaşı örneklerinde de incelenebilir ve bu çalışma bahsi geçen örneklerin gelecekte akademik çalışmalara konu edilmesine vesile olmayı umut etmektedir.

Kaynakça

- Auslin, Michael R. 2004. *Negotiating with Imperialism: The Unequal Treaties and the Culture of Japanese Diplomacy*. Cambridge: Harvard University Press.
- Buzan Barry, and Richard Little. 2000. *International Systems in World History: Remaking the Study of International Relations*. Oxford: Oxford University Press.

- Curzon, George N. 1894. Problems of the Far East: Japan-Korea-China. London: Longmans.
- Department of State. "A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Korea" Erişim Nisan 20, 2020. <https://history.state.gov/countries/korea>.
- Finch, Michael. 2008. Min Yonghwan: The Selected Writings of a Late Choson Diplomat. Berkeley: University of California Press.
- Group 3, "The Treaty of Aigun," Russia in Global Perspective.
Erişim: Mayıs 31, 2020, <http://dighist.fas.harvard.edu/projects/russiaglobal/items/show/23>.
- Holcombe, Charles. 2016. Doğu Asya Tarihi: Çin, Japonya, Kore; Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar. Çev. Muhammed Murtaza Özeren. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kang, David C. 2005. "Hierarchy in Asian International Relations: 1300-1900" Asian Security 1(1), 53-79.
- Kang, David C. 2010. "Hierarchy and Legitimacy in International Systems: The Tribute System in Early Modern East Asia" Security Studies 19(4), 591-622.
- Kim, Hyung-eun. 2009. "Royal refuge with Russia" Korea Joonggang Daily. Temmuz 26. Erişim Mayıs 26, 2020. <https://koreajoongangdaily.joins.com/news/article/article.aspx?aid=2907922>.
- Kyung, Moon H. 2018. Kore Tarihi. Çev. Ayşe Su Doğru. İstanbul: Feylesof Kitap.
- Koda, Yoji. 2005. "THE RUSSO-JAPANESE WAR: Primary Causes of Japanese Success" Naval War College Review 58 (2), 10-44.
- Kim, Seung-young. 2005. "Russo-Japanese Rivalry Over Korean Buffer at the Beginning of the 20th Century and its Implications" Diplomacy and Statecraft 16 (4), 619-650.
- Lee, Chang-hoon. 2016. "Franco-Korean relations in the 19th century" The Korea Herald. Haziran 6. Erişim Nisan 22, 2020. <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20160606000322>.
- Lee, Kenneth B. 1997. Korea and East Asia: The Story of a Phoenix. Connecticut: Praeger Publications.
- Lowensteinova, Miriam ve Blanka Kašparova. 2018. "1896 Russia Through diaries of Min Yonghwan and Yun Ch'ih'o" P. K. Танглалычева, С. О. Курбанов, И. С. Ланцова, А. В. Ковш, А. А. Гурьева (ed.), *КОРЕЯ И РОССИЯ: ОБЩЕСТВО, ПОЛИТИКА, ИСТОРИЯ, КУЛЬТУРА*, 380-390. St. Petersburg: Publishing house of St. Petersburg University.
- March, Patrick G. 1996. *Eastern Destiny: Russia in Asia and the North Pacific*. Connecticut: Greenwood Publishing Group.
- Osiander, Andreas. 2001. "Sovereignty, International Relations, and the Westphalian Myth" International Organization 55 (2), 251-287.
- Ro, Kwang Hai, (1966). "Power Politics in Korea and Its Impact on Korean Foreign and Domestic Affairs, 1882-1907" Ph.D Theses. The University of Oklahoma.

- Robinson Michael E., 2007. *Korea's Twentieth-Century Odyssey: A Short History*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Sander, Oral. 2017. *Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Synn, Seung Kwon. 1981. "Korean-Japanese Relations, 1894-1904 (II)" *Korea Journal* (Mart 1981), 4-20.
- Shimamoto, Mayako; Ito, Koji; Sugita, Yoneyuki. *Historical Dictionary of Japanese Foreign Policy*. Rowman & Littlefield, 2015.
- Zvetina, Edmund J., (1952). "Imperial Russian Interest and Intervention in Korea, 1860-1903" Master's Theses. Paper 1340. http://ecommons.luc.edu/luc_theses/1340.

© 2020. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Research Article

Reflections on poverty elimination in China by 2020

Satya Prakash Dash ^{1,*}

¹ Associate Professor, Dept. of Political Science & Public Administration, Sambalpur University, Odisha, India. ORCID: 0000-0001-6779-4835.

* Correspondence: drsatyadash@gmail.com

Received: 07.04.2020; Accepted: 08.10.2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.32>

Abstract: Poverty is a very complicated phenomenon with many states finding difficulty to control the phenomenon alone, forget about its elimination. China is a major country and had high incidence of poverty, but now it has eliminated poverty “absolutely”. It implemented certain programs for the economic betterment of the people. In this perspective, China has taken the lead and declared elimination of absolute poverty in 2020. The paper analyses the policies and programmes that has been adopted with a very technical stern method and political determination so as to achieve this objective. It discusses the corruption element in poverty elimination and the steps taken to curb it. The paper exemplifies some successes and concludes with the commitment of President Xi in furthering the economic growth of China, especially after the Covid-19 pandemic.

Keywords: absolute poverty, elimination, policies, corruption, centennial goals, Communist Party of China

Çin’de 2020 yılında yoksulluğu önleme çabaları üzerine değerlendirmeler

Öz: Yoksulluk, birçok ülkenin yok etmekte değil, kontrol altına almakta bile zorluk çektiği karmaşık bir olgudur. Çin, yüksek yoksulluk oranlarının görüldüğü büyük bir ülkedir ve günümüzde mutlak olarak yoksulluğu ortadan kaldırmıştır. Halkın iktisadi açıdan daha iyi duruma gelebilmesi için belirli programlar uygulamıştır. Bu bağlamda Çin, dünyada öncü bir konumdadır ve 2020 yılı itibariyle “mutlak” yoksulluğu ortadan kaldırdığını ilan etmiştir. Bu makale, yoksulluğu ortadan kaldırma amacına yönelik olarak siyasi bir

kararlılık çerçevesinde benimsenmiş olan katı ve teknik program ve politikaları analiz etmektedir. Yoksullukla mücadele çabaları çerçevesinde, bu makalede “yolsuzluk” kavramı özel olarak değerlendirilmekte ve yolsuzlukla mücadele çabaları üzerinde de durulmaktadır. Makale, örnek olarak bazı başarılı uygulamaları ele almakta ve Başkan Şi’nin özellikle Covid-19 sonrası dönemde Çin’in iktisadi büyümesine yönelik kararlılığına vurgu yapmaktadır.

Anahtar kelimeler: mutlak yoksulluk, mücadele, politikalar, yolsuzluk, yüz yıl hedefleri, Çin Komünist Partisi

Introduction

Poverty is major social indicator of any nation and reflects the standard of living of the people. High incidence of poverty means lack of proper development, social opportunities and governmental facilities to the people. Any government must implement policies for eradication of poverty, as the existence and continuance of the political party forming the government itself depends upon the success rate of the eradication of poverty. Poverty is a material, social, and emotional shortage (Oppenheimer, 1993; 36). Poverty hampers the empowerment of the people and makes them suffer from various shortcomings. Elimination of poverty is one of the fundamental functions of governance. In Deng Xiaoping’s (1993) famous words, “Poverty is not Socialism. Socialism is to eliminate poverty”.

China has undertaken an ambitious plan of “No Poverty” by the year 2020. The year 2020 is also significant for China, as the centenary year of the establishment of the Communist Party of China (CPC) is in 2021. In the year 1921, the CPC was formed by its leaders in Shanghai, and it came to power in 1949 and formed People’s Republic of China (PRC). No doubt, for this it assumes a lot of significance for the CPC to eliminate poverty by the year 2020. In the initial years the poverty incidence was 942 million people, which reduced 770 million by 1978 during the start of “open-door” policy or economic reforms, and by the end of 2015, China had 55.75 million people living in poverty (Ho & Romann, 2016). In 1978, China set its own poverty line at an annual income of 100 yuan (US\$15) per year, and by the year 2011 it raised to 2,300 yuan, with plans for revision in future. To achieve the target is not easy as it requires the commitment and dedication of all the stakeholders. The “open-door” policy adopted by Deng Xiaoping in 1978 brought major macro-economic changes and improved the economic indicators. Measured in constant prices of 1990, per capita GDP in China quadrupled from 1978 to 1995, rising from 657 to 2970 yuan, or by 9.3 per cent per annum.... value

of total exports and imports increased by almost 16 per cent per year during the same period (Yao, 1999; 107). Laber & Bresson (2011; 648) view that the decrease of poverty after 1985 was uneven and income slow down. They write that two phenomena were observed in the poverty eradication, inequalities marked in different provinces with rural-urban differentials, and secondly the incidence of urban poverty by the end of 1990s with inflationary pressures in food, housing, education, health, etc.

The poverty rate that was 88% in 1981 drastically reduced to 6.5% in 2012 giving benefit to around 800 million poor people, and this was calculated with an average of people living with US\$ 1.90 or less per day in 2011 purchasing price parity terms as informed by World Bank (Hofman, 2015). The opening up of the economy has contributed for the increase of growth rate and subsequently bringing out the people from poverty. The per capita income increased five times from \$200 to \$1000 during 1990 to 2000 and further at the same rate from \$1000 to \$5000 from 2000 to 2010. From 1990 to 2005, China's progress lifted more than three-fourth of the global poverty incidence. This was possible due to rapid expansion of labour market, steady growth rate over a long duration period, and other social welfare policies, like urban subsidy, rural pension, etc. The Premier Li Keqiang in an article published in *Xinhua* on 27th January 2014 wrote about linking poverty elimination with urbanization. "A close look of Li's comments shows the connection between his war on poverty and the existing urbanization plan. People living in 'inhospitable' and rural areas will be relocated, while the central government will 'nurture small towns' for these relocated rural populations. In other words, Li seeks to solve the rural-urban divide and take down poverty by turning rural residents into urban ones" (Tiezzi, 2014).

The paper tries to find out the poverty status in China, and the policies and programs for the commitment to eliminate 'absolute' poverty by 2020. The paper tries to analyze the various policies of the government prior to 2001, and then the specific strategy of targeted poverty alleviation (Zhou *et al*, 2018) adopted at the governmental and party level to make this a reality. The research questions posed are to locate some of the shortcoming at the implementation stage and how it has been dealt, the budget for this ambitious program, the divergence of rural-urban poverty, specific case studies to signify the possibility of this massive program and the methods adopted in it. The paper also discusses the special focus given by President Xi in this massive upliftment program and his philosophy of *people-centered development as per people's need*. The success of this massive program needs to be disseminated at the global level. The method of the study is descriptive and historical research, and one of the limitations being partially empirical.

Wang *et al* (2014) write, “The rapid growth over the past three decades has been instrumental in lifting over 600 million people in China out of poverty, and people want to know why and how it happened”. The book analyses the macro-economic systems with policies including social inequalities on the basis education, health, and gender that brought in the economic transformation of poverty reduction in China. The authors integrate environmental sustainability and climate change with economic growth in China. Hong (2015) sees the socio-cultural results of the reforms and views that “China functions as an oligarchy or plutocracy” where political power and market have curious agreement and argues, “social progress should be assessed qualitatively, with justice its ultimate goal and fair allocation of resources and opportunity as the main index of success”. Kun Yan (2015) investigates the development process and the gaps in poverty alleviation, presenting “the internal logic and core elements of China's poverty alleviation theory”. She writes, “poverty alleviation is an inherent requirement of socialism and an embodiment of the superiority of the socialist system”. She emphasizes upon the equal rights theory of poverty alleviation that claims for participation and empowerment of the people in the development process for a redistribution mechanism. Yuen Yuen Ang (2016) in her book investigates how China escaped the poverty trap “from a barren communist political economy into the middle-income, capitalist dynamo that it is today”. She reasons this to the “co-evolutionary process of development”, based on “building markets with weak institutions, adaptive actions taken by the CCP, & changes in bureaucratic incentives”. Chengwei & Quan (2020) rightly judge the development-oriented poverty alleviation since 1978 and the targeted poverty alleviation with Chinese characteristics since 2013 in achieving results. They view that China's poverty alleviation path “is a process of improving national poverty governance” where the State actively coordinates to bring in poverty alleviation with “national capabilities” and “also a historical process towards common prosperity” in line with “ideological blueprint of socialism with Chinese characteristics”. Qin Gao (2017) analyses the poverty dimension with the work opportunities and social assistance programme, specifically the Minimum Living Guarantee or *Dibao* programme in China. The *Dibao* programme is an Unconditional Cash Transfer programme for the poor. Gao emphasizes upon the role of the family & community, education & work, government, and social harmony, for successful implementation of social assistance programme. Urio (2019) analyses the path of progress of China during the last seven decades, from poverty to a recognized world power. He writes, “the reduction of poverty came to a halt in 1997 and then poverty started to increase, as new forms of poverty

arose both in the urban and in the rural areas, and huge numbers of migrant workers have been left without proper access to social services” (2019; 9).

The program of eradicating ‘absolute’ poverty and rehabilitating all impoverished counties by 2020 was specifically drawn at the Fifth Plenary Session of the 18th CPC Central Committee held during October 2015. The CPC Central Committee and the State Council in December 2015 made comprehensive plans on development-oriented poverty elimination for the 13th Five-year Plan period (2016-2020). The 13th Five-year Plan for “Economic & Social Development”, for the first time in any five-year plan period, has codified not only poverty reduction, but also made it mandatory for letters of commitment on poverty elimination from the heads of party committees and governments of provinces and autonomous regions.

The main responsibility to achieve the target of eradicating poverty lies with the government officials at various levels of governance. On the UN designated *International Day for Eradication of Poverty* or “end poverty day” on 17th October 2016 the CPC Central Committee and the State Council jointly issued a statement that governments at different levels should work with emphasis and responsibilities to end poverty by 2020 (*China Daily*, 2016a). The State Council heading the Group Office of Poverty Alleviation & Development will create the big data to alleviate poverty on a targeted basis and this is to be shared with various departments for specific information and effective supervision at different government levels.

China also experiences regional imbalance in development and prosperity, with the east and south-east region being more developed and prosperous than the west and north-west. “According to poverty monitoring data from the *National Bureau of Statistics*, from 2001 to 2009, the proportion of poor people in China’s western region increased from 61 to 66 %. In China’s eight ethnic area provinces, the proportion grew from 34 to 40.4 %. In Guizhou, Yunnan, and Gansu, it increased from 29 to 41 %” (Yan, 2015; 2). In order to achieve a balanced development and prosperity, the statement declared that the modalities are applicable from 11 October 2016 in the 22 provinces, autonomous regions and municipalities of the middle and west regions of China. The predominantly poor middle and west regions will be cooperated by the developed eastern regions with steady assistance. The statement clearly fixed the accountability on the government officials that the Heads of impoverished counties in China will neither get promotions nor transfer to other good posts unless the counties perform better in eradicating poverty. Hence, the onus of responsibility was both with the officials and party leaders.

Rural poverty

Rural poverty in China is spatially concentrated in the western fringe, including Gansu, Ningxia, Shaanxi, Yunnan, Guangxi, Sichuan, Qinghai and Guizhou provinces, where incidence of rural poverty was 17-34 percent in 1989 (The State Statistic Bureau, 1989), and 70 per cent of extreme poor population resided in 592 of state designated poor counties (Kang, 1995) (Huang, 1999; 638). The government strengthened the organizational structure and financial input to eliminate poverty during 1986 to 1996. The monetary values of the poverty alleviation fund increased from 4.2 billion to 10.8 billion yuan from 1986 to 1996, increasing 9.9 per cent annually, and came to 14.6 billion in 1997 (Huang, 1999, p. 638). However, these did not bring the desired outcomes due to various reasons like, freezing of land adjustments, taxation policy, and targeted approach for poverty elimination. Because of the lack of necessary linkages between the policy formulation and policy implementation, these macro-level analyses have not provided a satisfactory explanation for the puzzles of why poverty alleviation funds are increased rapidly whereas the incidence of rural poverty decreases so slowly, and why the rural economy grows substantially without benefiting the poor as much as other social groups (Huang, 1999, 638-9).

Table 1. Incidence of rural poverty in China (per 10,000)

Years	Total rural population	Poor rural population	Rural poverty (%)
1978	79,014	26,000	32.9
1980	79,565	21,800	27.4
1985	80,757	9,600	11.9
1990	84,142	8,500	10.1
1992	84,799	8,000	9.4
1994	85,549	7,000	8.2
1995	85,947	6,500	7.7
1996	86,439	5,800	6.7

Source: Huang, (1999; 638). The figures of rural population are sited from *Zhongguo tongji nianjian* (Yearbook of Chinese Statistics) (1979-97). The figures of poor rural population of 1978-85 are cited from the World Bank (1992): *China Strategies for Reducing Poverty in the 1990s*; and the figures of 1990-96 from the Ministry of Agriculture (1997): *Zhongguo nongye fazhan baogao, 1995-1997* (Report on Agricultural Development of China, 1995-1997).

China had a vast prevalence of poverty, but due to effective interventions of the governance system, from time to time, the incidence of poverty has declined. "Poverty was undoubtedly the ground for the Chinese peasants to initiate the

Responsibility System of Agricultural Production (RSAP), the core of rural reforms starting in the end of the 1970s. Subsequently agricultural growth promoted per capita income of rural population, increasing from 134 yuan in 1978 to 1221 yuan in 1994; and incidence of rural poverty declined from 32.9 to 8.2 per cent during this period" (Huang, 1999; 637). RSAP made it possible for collective land to be transformed into household land, but there was the problem of getting good agricultural land. The official rules required the land to be equitably distributed based on population and/or labour power. "This system allowed farmers to retain a certain proportion of outputs after fulfilling a production quota set by the production team. Grain output increased from 305 to 407 million tons between 1978 and 1984. Real per capita income more than doubled; rising by 14.9 per cent per year" (Yao, 1999; 106).

In the townships and villages, apart from agriculture, private industrial enterprises were emphasized upon in the 1980s. The government abolished the restriction of employing only eight rural people in town and village enterprises (TVEs) by 1988. Hence, the TVEs began to grow and soon employed more people, thereby becoming the driving force of the economy. In 1992, TVEs employed more than a quarter of the total rural labour force and contributed about 40 per cent of per capita rural income (Yao, 1997). "Between 1978 and 1993, the total number of TVEs rose from 1.6 to 24.5 million, real gross output value grew by 25.6 per cent per year, total employment increased from 9.2 to 28 per cent of the rural labour force, and the contribution to state tax revenue rose from 2.2 to 23.1 per cent" (Yao, 1999; 119). China implemented the Rural Poverty Alleviation and Development Plan 2001-10, by which the rural poverty "fell from 942.3 million in 2000 to 359.7 million in 2009" (Yan, 2015; 1).

Constraints in rural poverty elimination

In spite of the provisions, there were certain constraints in the rural poverty elimination. The common assets, like forest lands, fish pond, orchards that was to be distributed on a need-based approach, was actually given to the persons having links with party cadres, former factory managers and people with techniques and skills. Hence the real rural poor did not get the benefit from the government policy, as they neither had close relationships with cadres nor economic power to claim a share of the common property. Many deserving rural poor got inferior land without irrigational facilities. They missed the opportunities provided by the new economic policies (Huang, 1999; 643).

The village leaders role in distribution of agricultural input subsidy, like diesel, kerosene, fertilizers subsidy, seeds subsidy, pesticides, was also doubtful by which the rural poor were deprived. The distribution of the state supply

favoured specialized households and collective enterprises, both of which received the bulk of the supply (Nolan, 1988). The peasants who did not have the links with party cadres, purchased a large portion of agricultural inputs through the open market. Part of the supply was used by officials of the co-operative store or fuel station for the 'back door' to cultivate special relationships. Unlike better-peasants, the poor had fewer safe-guards against cadres' abuse of their power (Huang, 1999; 644). Poverty pressures also remain high due to additional challenges such as severe natural disasters, unusual volatility in agricultural markets, and the complexity of the external environment (Yan, 2015; 1-2).

The 13th Five-Year plan period (2016-2020) released by the State Council on 2 December 2016 stated rural poverty to be the weakest link in poverty alleviation. China plans to lift all the poor, especially those living in the 128,000 poor villages and 832 poor counties, where poverty has become a regional issue. It includes primarily food, clothing, housing, education and health care for the coming five years.

Urban poverty

After the opening up of the economy in 1978, with industries and growth of urban centres, the phenomenon of urban poor became a distinct problem, due to migration from rural to urban area in search of work opportunities. Some four percent of people of working age in urban China were registered officially as unemployed at the end of 2002, a total of 7.7 million (NBSC 2000 & 2003). During the mid-1990s, many workers were retrenched due to reduction of work force in factories also. These numbers together with the unregistered workers would add up to a high number. Yuting Lu and Fulong Wu (2006; 122) writes that:

Furthermore, according to the statistics of the Ministry of Civil Affairs in July 2002, the number of poor workers, retirees, and their family members, who were the recipients of the Minimum Living Standard Program (MLSP), was 15.35 million. Additionally, according to the Fifth Population Census, 88.4 million people migrated from rural to urban areas (NBSC 2002), of whom 20 per cent (17.7 million) live in poor conditions. All of these groups constitute the main body of the new urban poor.

Since the 1990s the economy began to be designed on the market economy with the socialist principles, stressing more on efficiency than equity. State owned enterprises (SOEs) and private industries functioned in liberalized economy with competitive market. The socialist market economy continued to hold its sway with benefiting some people, but the state-owned enterprises were unable to compete with the private sector. "Since the state could no longer

undertake the heavy burden of subsidizing the losses of most of the state enterprises, corresponding measures such as ‘closure, transformation, consolidation and stop’ needed to be taken urgently” (Lu & Wu, 2006; 124). This had a direct impact on urban poverty with many of the work force losing jobs and their families facing financial crisis. The government social welfare policy had to support these people and urban poverty gradually became a major concern.

The labour force in the industries was mainly the migrated people from rural area. These migrated people were still holding their rural peasant *hukou*, becoming the urban floating population (*Hukou* is a permanent registration system of life & livelihood in China, and makes the person belong to a particular province permanently). “As migrants with rural *hukou*, they do not receive equal employment opportunities and security of life in urban areas, and this has resulted in many rural migrants being unemployed or only taking up low paid temporary work and living in poor conditions” (Lu & Wu, 2006; 124). The government implemented social welfare schemes for the benefit of the urban poor. These are the Labour Security Program for guaranteeing basic living expenses for retrench workers, and the Unemployment Insurance Program. The Labour Security Program was initiated with the reform of 1998 where the government required that the SOEs to establish reemployment services, with basic living subsidy, unemployment insurance premium, basic pension premium and medical insurance premium were provided to the retrenched workers. It also gave them training for reemployment. The Unemployment Insurance system was set-up by China in 1986. The Central government issued the *Regulations of Unemployment Insurance* in 1999 that provided the basic framework of the current unemployment insurance scheme. It gave assistance to the newly unemployed workers, and to those who did not get employment even after three years in reemployment service centre. “From the beginning of the twenty-first century, the transition from a basic living subsidy system for laid-off SOE workers, to an unemployment insurance system, became more rapid. By the end of 2005, 17 provinces had completed the transition and reemployment service centers were closed” (Wang, 2007; 75). To tackle the urban poverty, the government, during the late 1990s, implemented the Minimum Living Standard Program (MLSP) or *Di Bao* program for urban poor residents, where a minimum subsistence allowance was guaranteed. However, the program only included those workers who were in the formal registered category, and hence its coverage was very limited. *Di Bao* guaranteed a minimum income as per the defined poverty line of the respective urban centres, irrespective of availing any other assistance schemes. It was piloted in Shanghai in 1997, and later by 1999, it was

implemented at the national level in all urban centres, and finally extended nationwide in 2007. The *Di Bao* program is an important poverty alleviation program, both in rural and urban areas, but it required 'efficiency of targeting' (Wang, 2007; 87).

Constraints in urban poverty elimination

According to Wang (2007), there are different factors for the prevalence of urban poverty. Unemployment is one of the primary factors responsible for poverty. China's *Urban Employment and Social Protection Survey 2004*, calculated that in every city, "no matter which poverty line is adopted, poverty rates of households with unemployed workers are always much higher than those without unemployed workers" (Wang, 2007; 79). Human capital is another determinant on poverty. The age of the household head determines the rate of poverty as more the age, means more the work experience and better chance of work opportunities and higher income. Other factors determining poverty are low educational attainments, a smaller number of working members in household, more family dependents, and large family size. The economic reforms of 1978 and the corresponding social policy had an impact upon the urban poor, for which Gao (2017; 2) writes.

On the one hand, many of the new urban poor had few skills or bad health to begin with and thus were not competitive in the labor market and received low wages or remained unemployed. On the other hand, social policy reforms shifted the responsibility of social insurance from employers, especially state- owned enterprises (SOEs), to be shared among employers, employees, and the government.

White paper on poverty elimination, 2016

The State Council Information Office on 17th October 2016 published a White Paper on *China's Progress in Poverty Reduction and Human Rights* that stated, "China has entered a crucial stage in its poverty reduction efforts, though the fight against poverty remains tough despite remarkable past achievements". With this commitment to eliminate poverty by 2020, it was decided to alleviate poverty of 10 million people from every year from the year 2016 by developing specific industries, employment, relocation and wide social security coverage. It linked human rights violations with poverty.

The White Paper stated that in the last 30 years and more, after the 1978 economic reforms, more than 700 million Chinese people have been brought above the poverty line. By 2015, a total of 55.75 million rural poor were living, with the incidence of poverty dropping to 5.7 percent. It referred to UN

Millennium Development Goals Report 2015 that stated the rate of Chinese people living in extreme poverty decreased to less than 30 percent in 2002 and further to 4.2 percent by 2014 from 61 percent in 1990.

The government had implemented different development-oriented poverty alleviation programme. In 1984 the State Council had released the *Circular on Assisting the Transformation of Poor Regions*, focusing on poverty relief in old revolutionary base areas, areas with large ethnic minority populations, border poor areas (Chengwei & Quan, 2020; 6). Among these are the *Seven-Year Program for Lifting 80 Million People out of Poverty* (1994-2000); *National Programme for Development-Oriented Poverty Alleviation for Rural China 2001-2010* and again in 2011-2020 that put an “accountability mechanism for poverty alleviation” (Chengwei & Quan, 2020; 12). China took initiatives for poverty eradication through industries with local features and needs, so as to provide growth opportunities for poor areas with uniform planning, and increased investment from different sources. *Guiding Opinions on Strengthening Poverty Alleviation Work in the Agricultural Industry & Poverty Alleviation Plan in the Forestry Sector* (2013-2020), *Poverty Alleviation through Development Plan of the Agricultural Industry* (2011-2020), *Measures for Increasing the Income of Industries with Local Features and Development Plan for Economic Forests* (2013-2020), and *Regional Layout of Agricultural Products with Local Features* (2013-2020) are some of these. The White Paper states that one of the important components of China's national strategy is poverty reduction. To meet poverty elimination from 2011 to 2015, government granted 189.84 billion yuan (about US\$ 28.17 billion) special poverty relief funds, with an average annual growth rate of 14.5 percent.

Specific policies

The government gave utmost emphasis to education for poverty alleviation during the period of 2011-15. The White Paper stated that poor people's educational access was guaranteed by the government through enhancement of compulsory education, which also reduced the education gap between urban and rural areas, improved education infrastructure in impoverished areas and granted living subsidies to the students. It mentioned about China's policy towards the poor women and their rights and development. The government implemented the *Program for the Development of Chinese Women* (2011-2020) that strengthened the education and training of more than 2 million poor women in impoverished central and western regions of China.

Health security is another major area where the government specially focused so that the people do not return to poverty again on account of health expenses. The *New Rural Cooperative Medical System* (NRCMS) subscribes over 97

percent of rural residents, and provides a per capita subsidy of 420 yuan, and reimbursement ratios of outpatient and inpatient costs up-to 50 percent and 75 percent (Lai, Shen, *et al*; 2018).

In order to reduce the digital divide, the government implemented *Broadband China* strategy in 2013. It facilitated Information Technology (IT) application in poorer villages and has developed the communication infrastructure in poor rural areas. Administrative villages had access to telephone, every towns and townships had broadband access, and there was more than 130 million number of Internet access ports. Broadband availability in poor area was emphasized for betterment in conditions of local working and living, and would also supplement to industrial development. "Chinese internet giant Alibaba has supported the creation of rural e-commerce known as *Taobao* villages that encourage online sales of farm produce and local specialties. By 2015, 780 *Taobao* villages in China catered to over 200,000 active online shop owners and collectively employed over one million people" (Diallo, 2019, 3).

The pattern of land-use for poverty alleviation has been modified, as there is need for development-oriented poverty alleviation and relocating people in better work places. A holistic approach is adopted in planning the scale, structure and distribution of land used for construction, giving priority for poverty alleviation. The government is planning to use unproductive hills, valleys, mounds and wasteland for agri-tourism.

China has adopted a 'precision plan' with targeted approach for poverty elimination, instead of the universal approach implemented during 1980s & 1990s. China has got a data base of all the people living under poverty line. The new strategy is bringing out programs as per local needs like, road and home improvements, better public services and financing new businesses. Funds are earmarked for support to specific sectors including e-commerce, tourism, and solar panel manufacturing. The government has devised free vocational education for poor people. China is advancing rural tourism for poverty alleviation. The United Nations World Tourism Organisation (UNWTO) applauded China for meeting the challenge of poverty through rural tourism. It stated more than 10 million people were raised above poverty through tourism in the period of 2011 to 2014.

Funding for poverty elimination

China initially planned to incorporate a fund of 100 billion yuan for the poverty alleviation program. The investment fund was set up with an initial 12.2 billion yuan (\$1.81 billion) in capital from 51 state-owned enterprises, including the State Development and Investment Corporation (SDIC) and the State Grid. The fund

was launched on 17 October 2016 on the nation's third Poverty Alleviation Day. Wang Huisheng, the Chairman of SDIC, the government holding company that owns the investment company said, "this new fund will be in-charge of an investment company to ensure it is sustainable and profitable and not with government as was done earlier for poverty alleviation" (*China Daily*, 2016b). Preference to projects creating more employment opportunities for poverty alleviation will be preferred with priority to poor provinces, border areas and regions with large populations of ethnic groups. The fund management is patterned on the basis of the model of Ministry of Finance, SDIC and China Tobacco that established a 2.8 billion yuan poverty alleviation fund in June 2014, the first of its kind in China. According to an internal report (*China Daily*, 2016g):

to keep pace with China's national strategy to eradicate 'extreme poverty' by 2020 — that is, to ensure every Chinese earns more than 4,000 yuan a year — 'the State-owned assets commission has required that the initial 12 billion yuan is invested by 2018. The first deals have been signed with local governments and companies in Hebei, Henan, Jiangxi, Guizhou, Yunnan and Qinghai provinces.

The Central government has taken the responsibility of poverty alleviation by 2020 with all seriousness and to raise more than 10 million people above the poverty line beginning in 2016. The central authorities have pledged to install a responsibility system, under which, local authorities will certainly have to take the matter seriously. The Party chiefs and government heads in poverty-stricken counties will not be allowed to leave their posts until they eliminate poverty there.

China's 2020 fund for poverty alleviation has added up to 139.6 billion yuan (about US \$ 19.7 billion) after the central government dispensed 26.03 billion yuan to local governments, the Ministry of Finance (MOF) said on 22 April 2020 (Xinhua 2020e). The fund will primarily be utilized in areas of deep poverty, such as parts of Tibet Autonomous Region, Xinjiang Uygur Autonomous Region, and provinces of Sichuan, Qinghai, Gansu and Yunnan.

Corruption

On the third China Poverty Relief Day on 17th October 2016, the *Central Commission for Discipline Inspection* of the Communist Party of China said that its agencies nationwide have dealt with 5,292 corruption cases in the field of poverty relief in the first half of the year 2016 (*China Daily*, 2016d). In 2018, the Commission "had recouped 730 million yuan (112.20 USD) in misappropriated poverty alleviation funds" (Diallo, 2019; 2). Grassroots corruption cases in the provinces and autonomous regions and Chongqing municipality of western

China accounted for the majority of these corruption cases, and officials at the village level have become the major violators of Party discipline and the nation's laws. The corruption cases mainly concerns with the renovation of dilapidated housing and the distribution of the basic living allowances among residents. The amount of gratification varies from 29.7 million yuan (\$4.45 million), to only 500 yuan (*China Daily*, 2016d). The Central Commission has taken the anti-corruption as its principal task not only because it is linked with the livelihood of the poor, but also because of China's massive agenda of lifting more than 50 million people out of poverty by 2020.

The National Audit Office (NAO) 2016 reported about under-performance, as 63.7 million yuan (US \$ 9.2 million) funds for poverty relief projects did not achieve its expected performance. The *Xinhua* reported on 26 November 2016 that the NAO said "the fiscal funds were allocated for thirty-two poverty relief and residential relocation projects and the audit found that in 11 cases, violators gained profits for a total amount of 9.57 million yuan from various poverty relief projects".

The *Xinhua* (*China Daily*, 2016e) reported that the sixth plenary session of the 18th CPC Central Committee also approved two significant documents for reduction of corruption in public life. These are the "norms of political life in the Party under current conditions" and the "regulation on intra-Party supervision" so as to have a comprehensive and strict governance of the Party, and to solve differences and problems within the Party. President Xi said that "the two documents were introduced to supplement the layout of the CPC's 'Four Comprehensives', a strategy to promote, reform, opening up, and refine the socialist modernization drive, as well as to go with and develop 'socialism with Chinese characteristics'" (*China Daily*, 2016e). President Xi Jinping made the call for building a system that will ensure officials "dare not, will not and cannot be corrupt", and secondly, "to lock corruption into the cage of systems" (Xiaoying, 2016). The Party will also stick to the policy of "no restricted zones, full coverage and zero tolerance" in its fight against corruption (China Daily, 2016f).

Actual implementation

In response to the call of elimination of poverty, *Xinhua* reported on 1 November 2016, that Chen Quanguo, Communist Party chief of Xinjiang Uygur Autonomous Region, pledged to develop conditions for the poor people. The poverty elimination work plan scheduled during 2016 to 2020 includes, new houses for over 1.4 million rural households, better conditions of life for the urban poor, with provision for free education to more children, and vocational schools, particularly in southern and poorer parts of Xinjiang. It is planned to

create more than 2.2 million jobs in urban area so that one person in every family is employed by 2020. In Xinjiang 1.74 million poor people have been brought above poverty from 2011 to 2015, and the balance of about 2.61 million, which is less than ten percent of the region's population, will be raised by 2020.

The *Xinhua* (*Global Times*, 2016) reported that the State Council approved a plan for the revival of the slow economy of the north-eastern region of China comprising the provinces of Liaoning, Jilin, Heilongjiang, and Inner Mongolia Autonomous Region, during the 13th Five-year Plan period of 2016-20. According to data from the National Development & Reform Commission, the region's economy grew 2.2% in the first half of 2016, much lower than the 7.6% of eastern, 7.8% of central and 8% of western regions of China" (*Global Times*, 2016).

Xu Wei and Daqiong (2016) describe the situation of poverty in the Tibetan plateau area. In Nyingchi prefecture-level city in the impoverished area around the Yarlung Zangbo River basin, people grew crops in the little farm-land available and sell *matsutake* mushrooms picked from nearby forests. The area is highly unfertile with extreme natural environment and with very less transportation facility. Authorities estimate that 590,000 people – about 20 percent of Tibet's population still live below the government's designated annual poverty threshold of 2,300 yuan in disposable income (*ibid*, 2016). In order to have a people-mapping, government has collected details of 590,000 officially designated poor people for welfare program as per Lu Huadong, deputy head of the Tibet poverty alleviation office (*ibid*, 2016).

Empirical evidence

The Covid19 pandemic has created new challenge to the goal of eliminating absolute poverty by 2020. As per *Xinhua* report on 22 April 2020, by the end of 2019, 5.51 million people were still living in poverty. China's poverty elimination is based on localities and individuals identification of the actual problems and then having specific solutions for the poverty elimination so that it will give long term results. *Xinhua* (2020) reported that "China's efforts significantly contribute to the decline in global poverty and, China will achieve the goals set in the United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development 10 years ahead of schedule".

Xinhua (2020a) reported about Qinling-Bashan mountainous region that is one of the 14 contiguous areas of extreme poverty in China where 9.6 million above poor people have been relocated. 1,346 families of Laoxian Town, Pingli County of the city of Ankang, have been relocated from mountainous, disaster-prone and poverty-stricken areas to the town. Jinmi in Zhashui County, Shaanxi Province has eradicated poverty in recent years by developing the black-fungus industry.

Xinhua (2020b) reported that in South-west China's Guizhou Province, 416,700 disabled people, nearly 90.5% of the province's total number of poor people with disabilities, have been lifted out of poverty as of 30th March 2020. Guizhou implemented more than 20 supplementary programs to help disabled people rise above poverty, which included special education and vocational training. In 2019, Guizhou invested over 32.8 million yuan (about US \$ 4.66 million) to help 6,139 disabled people become shareholders in local rural economic entities, and 157 demonstration sites for businesses that supports more than 1220 families with disabilities, and providing technical training for nearly 9,600 people and creating jobs for more than 6,220 people (www.xinhuanet.com, 2020b).

The provincial poverty relief office stated that more than 700,000 residents belonging to 11 ethnic minority groups in south China's Yunnan Province were eliminated from poverty. The ethnic minorities' poverty headcount ratio dropped from 26.69 percent in 2014 to 2.41 percent in 2019. The 11 minority ethnic groups were called *Zhiguo* referring to minority groups who had lived in relative isolation and skipped the transition period associated with feudal monarchy. The province has invested about 34.4 billion yuan (US \$ 4.88 billion) in anti-poverty efforts, which has resulted in a total of 707,500 people being lifted out of poverty over the years (www.xinhuanet.com, 2020c).

The counties of Wangqing, Tongyu, Jingyu and Antu and the county-level city of Da'an in Jilin province have met the standards and have been approved to be removed from the list of poverty-stricken counties. Earlier, Zhenlai County and the county-level cities of Helong and Longjing were out of poverty in April 2019. The province adopted the targeted poverty alleviation measures.

Silin township of Tiandong County in south China's Guangxi Zhuang Autonomous Region, is a key region in poverty alleviation, where about 710,000 people have been relocated from inhospitable areas to mainland during the 13th Five-year Plan period. The relocation program has been completed by the end of 2019. Relocation of these people from the environmentally dangerous mountainous regions solves the dual objectives of poverty elimination and restoring the ecological environment.

Conclusion

As has been discussed earlier, since 2012 the Chinese government initiated the poverty alleviation with different programmes and policies with efficient democratic supervision mechanism to ensure the effective and expeditious poverty elimination. It is democratic because the Communist Party functionaries were bestowed with the responsibility of bringing 'absolute' poverty elimination

by 2020. Further, academia and civil society organizations were given charge to do independent third-party evaluations of poverty elimination by local governments from 2016-20 (Li, 2016 in Zhou *et al*, 2018; 4). Based on statistics collected at the end of 2014 for the population living in poverty, the government emphasized upon certain schemes to really achieve targets: firstly, industries gave employment to around 30 million people to rise above poverty; secondly, relocating around 10 million people where they can get employment and can rise above poverty; thirdly, relocating 10 million people whose land did not support to rise above poverty; fourthly, including all the poor population under the coverage of the rural subsistence allowance system and social security thereby eradicating poverty. The government was committed to bring 10 million people out of poverty every year from 2016, as 14.42 million poor people were lifted out in 2015. "Reducing poverty requires a continuous income growth as well as a more equal income distribution system. In other words, controlling or reducing income inequality is as important as income growth" (Yao, 1999; 127). The *China Daily* (2016f) in its editorial on 19 October 2016 opined,

It is particularly important to consider poverty alleviation as a dynamic and continuing process, instead of one-time affair, a process of wide 'systems engineering', instead of only increasing per capita income. A sustainable, lasting solution to poverty, therefore, can never be achieved without a persistent government commitment to eradicating inequality.

The Central Committee gave major focus for developing China after the 18th National Congress of the CPC in November 2012. It designed "two centenary goals"; one is "for building socialism with Chinese characteristics" for the centenary year of the Communist Party of China in 2021; the other goal "is to build China into a modern socialist country that is prosperous, strong, democratic, culturally advanced, and harmonious" by the centenary year of People's Republic of China in 2049. The characteristics are (a) China has formed an over-arching regional, departmental and industrial poverty reduction process to which all social sectors contribute through the mechanism of 'party leadership, government guidance and social participation'; (b) promotion of economic measures and decrease in poverty; (c) adopting a variety of poverty reduction through skill and capacity enhancement so that the poor do not again fall back to poverty; and (d) emphasis for the welfare and prosperity of all through social fairness and justice. The sustainability of 'absolute' poverty elimination will remain a major challenge in the context of growth economics, and the uncertainty of calamities. China is successful in eliminating poverty, but is also now exposed to "a new stage characterized by transformational secondary poverty and relative poverty" (Xiaoyun, 2020), by which focus is required for the new vulnerable

population who may relapse to poverty. China has brought the poor out of poverty trap and its sustainability is now important. The future will prove the viability of the 'absolute' poverty elimination, as it is a dynamic and fluid phenomenon. The commitment of the government towards this goal can be a guarantee.

In October 2019, the Fourth Plenum of the 19th CPC Central Committee adopted the *Decisions on Major Issues Concerning the Improvement of Socialist System with Chinese Characteristics and National Governance Modernization*, which calls for "scoring a victory of eradicating poverty, consolidating poverty reduction results, and creating long-term mechanisms for addressing relative poverty" (Chengwei & Quan, 2020; 8). This will be the guiding principle for all future poverty alleviation programmes. With the near control of the Covid19 pandemic, migrant workers returned to their respective work places and the poverty alleviation projects have restarted. "As of 10 April 2020, around 23.53 million impoverished migrant workers from 25 provincial-level regions and 2.39 million workers from 52 poor counties have returned to their workplaces according to the State Council Leading Group Office of Poverty Alleviation and Development" (www.xinhuanet.com, 2020d). More than 95 percent of leading poverty alleviation enterprises and workshops in central and western China had also resumed production.

In China it is a clearly demarcated sense of responsibility among the governments where central authorities make integrated planning, provincial governments take overall responsibilities, and city (prefectures) governments and counties implement it. The system is characterized by clearly defined roles and responsibilities specific to each individual, with an effective performance review system. In the Covid19 pandemic, China has generously donated various life-saving kits to most of the countries. This gave rise to the principle of "donation diplomacy" dubbed by many commentators. China not only represents national spirit but also humanism spirit of global emancipation. Critics may have different opinion about China, and it is also required for a conducive and holistic opinion. Xi Jinping's statements on poverty reduction not only provide basic strategies for tackling difficulties and challenges in reducing poverty but will guide the direction of China's future poverty reduction as well (Chengwei & Quan, 2020; 12). In December 2016, President Xi Jinping addressing the 37th Group Study to the members of the Political Bureau of the CPC Central Committee said, "law is virtue put down in words, and virtue is law borne in people's hearts, law and virtue both possess due status in state governance, as both play the role of regulating social behavior, adjusting social relations and maintaining social order" (*China Daily*, 2016g). This reflects the significance of a

clean governance system based on virtue and values that are the core socialist principles.

References

- Ang, Yuen Yuen. (2016), *How China Escaped the Poverty Trap*, Cornell University Press, New York
- Chengwei, Huang, & Quan, Yuan, (2020), "Building Moderately Prosperous Society in all Respects- Poverty Reduction: Xi Jinping's Statements & Chinese Path", *China Economist*, 15 (1), January-February
- China Daily, (2016a), http://www.chinadailyasia.com/nation/2016-10/17/content_15512138.html 17 October
- _____, (2016b), http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-10/18/content_27089028.htm, 18 October
- _____, (2016c), http://www.chinadailyasia.com/nation/2016-10/28/content_15517451.html 3 November
- _____, (2016d), http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2016-10/20/content_27114985.htm, 20 October
- _____, (2016e), http://www.chinadailyasia.com/nation/2016-11/02/content_15520120.html, 3 November
- _____, (2016f), http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2016-10/19/content_27102486.htm, 19 October
- _____, (2016g), http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-12/10/content_27632495.htm, 11 December
- Diallo, Fatoumata. (2019), "China's Anti-Poverty Efforts", Focus Asia, *Institute for Security & Development Policy*
- Gao, Qin. (2017), *Welfare, Work & Poverty: Social Assistance in China*, Oxford University Press
- Global Times, (2016), <http://www.globaltimes.cn/content/1016492.shtml>, 8 November
- Ho, Carmen. & Romann, Alfred. (2016), "Lifting the Poor", *The China Daily Asia*, 28 October 2016, http://www.chinadailyasia.com/asiaweekly/2016-10/28/content_15517373_2.html
- Hofman, Bert. (2015), http://www.bjreview.com/Opinion/201510/t20151016_800040481.html
- Hong, Zhaohui. (2015), *The price of China's economic development: power, capital, and the poverty of rights*, University Press of Kentucky
- Huang, Xiyi. (1999), "Ground level bureaucrats as a source of intensification of rural poverty in China", *Journal of International Development*, 11.
- Jinping, Xi. (2016), <http://www.chinadailyasia.com/nation/2016-12/11/c...>

- Kang, X. (1995), *Zhongguopinkunyu fan pinkunlilun* (Poverty in China and anti-Poverty theories), Nanning: Guangxi Renmin Chubanshe
- Keqiang, Li. (2014), "Linking Poverty with Urbanisation", *Xinhua*, 27 January
- Laber. Kelly, & Bresson. Florent, (2011), "A multi-dimensional analysis of poverty in China from 1996 to 2006", *China Economic Review*, 22
- Lai, S., Shen, C., Xu, Y. et al. (2018), "The distribution of benefits under China's new rural cooperative medical system: evidence from western rural China", *Int J Equity Health*, 17, 137, <https://doi.org/10.1186/s12939-018-0852-7>
- Li, Y. (2016), Geographers presided over the completion of third party evaluation on National Precision poverty alleviation performance, *Acta Geogr. Sin.* 71 (7), 1272–1273
- Lu, Yuting. & Wu, Fulong. (2006), "The State, Institutional Transition and the Creation of New Urban Poverty in China", *Social Policy & Administration*, 40 (2)
- National Audit Office Review (2016), http://www.chinadailyasia.com/nation/2016-11/26/content_15532274.html, 26 November
- NBSC (National Bureau of Statistics of China) (2000 & 2003), *Chinese Statistical Yearbook 2000 & 2003* Beijing: China Statistics Press.
- National Development Reform Commission (2016), <http://www.globaltimes.cn/content/1016492.shtml>
- Nolan, P. (1988), *The Political Economy of Collective Farms: An Analysis of China's Post-Mao Rural Reforms*, Cambridge: Polity Press.
- Oppenheimer, Carey. (1993), *Poverty: The Facts*, Child Poverty Concern Group, London
- Quanguo, Chen. (2016), "Xinjiang Party Chief to intensify poverty relief", http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-11/01/content_27243607.htm
- Statement of CPC Central Committee and the State Council (17 October 2016) http://www.chinadailyasia.com/nation/2016-10/17/content_15512138.html
- State Council (2016), *13th Five Year Plan 2016-2020*, http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-12/03/content_27556742.htm, 2 December
- State Statistic Bureau (1989) quoted by Huang, Xiyi. (1999), *Op. cit.*
- Thirteenth Five Year Plan 2016-2020 for Economic & Social Development of China*, https://en.ndrc.gov.cn/policyrelease_8233/201612/P020191101482242850325.pdf
- Tiezzi, Shannon. (2014), "China's War against Poverty", <http://thediplomat.com/2014/01/chinas-war-against-poverty/>, accessed on 7.12.2016.
- Urio, Paulo. (2019), *China 1949-2019: From Poverty to World Power*, Springer, Singapore
- Wang. Meiyuan, (2007), "Emerging urban poverty and effects of the Di Baoprogram on alleviating poverty in China", *China & World Economy*, 15 (2)
- Wang, Xiaolin. Wang, Limin. & Wang, Yan (2014), *Quality of Growth and Poverty Reduction in China*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg

- White Paper on China's Progress in Poverty Reduction and Human Rights (2016), http://english.www.gov.cn/policies/latest_releases/2016/10/17/content_281475468533275.htm
- Works of Deng Xiaoping*, Vol. 3, (1993), People's Publishing House, Beijing
- Xiaoying, Qin. (2016), "What the sixth Plenum will come up with", http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2016-10/27/content_27185878.htm, 27 October
- Xinhua*, (2016), "Audit finds poverty relief funds under-performing", *China Daily*, 26 November
- _____, (2015), http://news.Xinhuanet.com/english/2015-09/28/c_134668511.htm, accessed on 7.12.2016, 28 September
- _____, (2020), "Commentary: A call for China's final push to eliminate poverty", http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/22/c_138998690.htm, 22 April
- _____, (2020a) http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/22/c_138998408.htm
- _____, (2020b), http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/13/c_138972032.htm
- _____, (2020c), http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/10/c_138964617.htm
- _____, (2020d), http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/16/c_138982515.htm
- _____, (2020e), http://www.xinhuanet.com/english/2020-03/31/c_138934815.htm
- Xiaoyun, Li. (2020), <https://news.cgtn.com/news/3d3d414d3541444d33457a6333566d54/index.html>
- Xu Wei & Daqiong (2016), "Bringing new hope to poorest people on plateau", *China Daily*, 29 November, http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-11/29/content_27510991_3.htm
- Yan, Kun. (2015), *Poverty Alleviation in China*, Springer, New York
- Yao, Shujie, (1997), "Industrialisation and Spatial Income Inequality in Rural China, 1986-92", *The Economics of Transition*, Vol.5, No.1,
- _____, (1999), "Economic growth, income inequality, and poverty in China under economic reforms", *Journal of Development Studies*, 36 (6)
- Zhou, Y., Guo, Y., Liu, Y., Wu, W., & Li, Y. (2018), "Targeted poverty alleviation and land policy innovation: Some practice and policy implications from China", *Land Use Policy*, 74, 53–65. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.04.037>

Appendices

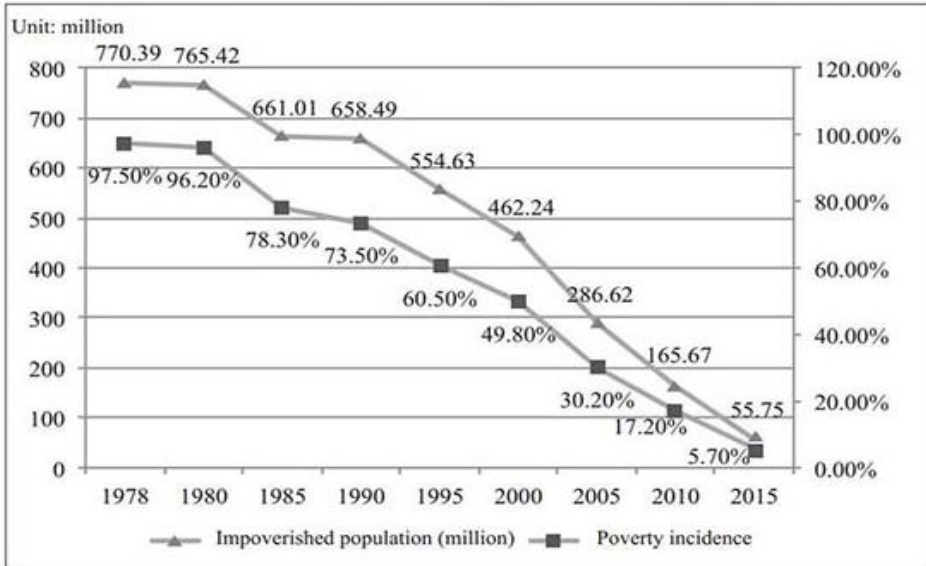

Figure 1. Poverty levels in China's rural areas according to the current rural poverty standard, Oct. 17, 2016.

Source: China Daily. http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2016-10/19/content_27102814.htm

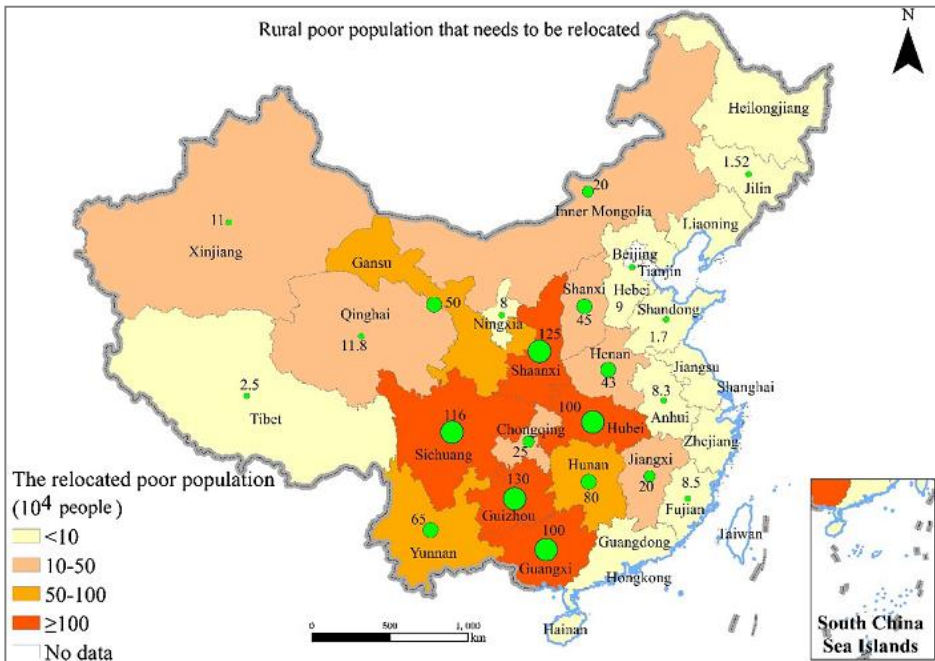

Figure 2. Rural poor population who are planned to be relocated for each province between 2016 and 2020. Source: Zhou, Y., Guo, Y., Liu, Y., Wu, W., & Li, Y. (2018). Targeted poverty alleviation and land policy innovation: Some practice and policy implications from China. *Land Use Policy*, 74, 53–65. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.04.037>

© 2020. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Araştırma Makalesi

Demokrat Parti dönemi Türkiye-İran ilişkilerinin kronolojik olarak incelenmesi

Halime Zehra Mangör^{1,*}

¹ Şarkiyat Araştırmaları, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

ORCID: 0000-0003-0116-9388.

* İletişim: halimezehra5001@gmail.com

Gönderim: 17.09.2020; Kabul: 27.12.2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.44>

Öz: Türkiye ile İran Orta Doğu coğrafyasında yer alan iki büyük devlettir. Bu iki devlet süregelen bir dostluk ilişkisine sahiptir. Bu dostluk Atatürk zamanında pekişmiş olsa da zaman zaman ilerlemiş ve gerilemiştir. İlerlediği süre zarfında karşılıklı anlaşmalar ve jestlerin arttığı ilişkiler gerildiği zaman bile tamamıyla kopmamıştır. Zira gerginken bile iki ülke ilişkisi sürmüştür. Belirtilen zaman aralığı olan 1950-1960 dönemi her iki ülkede sosyal ve siyasal değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Zira mezkûr zaman dilimi Orta Doğu'da yeni bir düzenin oluşturulmaya çalışıldığı bir dönemdir. Demokrat Parti döneminin Türkiye ve İran ilişkileri, dış politikada benzer amaç ve hedefler belirlendiği zaman artmış ve yakınlaşmıştır. Bu yakınlaşmalardan biri her iki ülkenin benzer zamanlarda benimsediği Batılılaşma hedefi üzerinden gerçekleşmiştir. Dolayısıyla her iki ülke bu amaç istikametinde iki ülke çıkarları doğrultusunda hareket etmiş ve ortak paktlar ve anlaşmalarda bir araya gelmiştir. Bunların yanı sıra ülke güvenliği amacıyla ekonomik, kültürel ve siyasal anlaşmalar yapmışlardır. Benzer bir diğer yaklaşım olan milliyetçi politika ile iki ülke iş birliğine yanaşmış ve yıllardan beri süregelen bazı anlaşmazlıkları sonuca bağlamıştır. Batılı devletlerin müdahalelerine rağmen Demokrat Parti'nin iktidarda kaldığı bu on yıllık süreç içerisinde iki devlet ortak paydada ve dostluk ilişkileri yürütme tutumunda bulunup çatışmadan kaçınmışlardır. Ancak buna rağmen Sovyet tehdidi olan komünizm sebebiyle Türkiye bir müddet İran ile olan ilişkisinde oldukça dikkatli olmuştur. Zira Demokrat Parti, bir süre İran Başbakanlığı yapan Musaddık'ın Sovyet yanlısı olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla hükümet, iktidarı süresince bu ve benzer iç ve dış sebepler dolayısıyla ikili ilişkilerde dikkatli olmuş ve yoğun çaba göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Demokrat Parti, İnan, Ortadoğu, Musaddık, İnan ile ilişkiler

A chronological analysis of Turkey-Iran relations in the era of Democratic Party in Turkey

Abstract: Turkey and Iran are two major countries of the Middle East. These two countries have amicable relations from the past. Even if this friendship became strong during the time of Atatürk, it has progressed and regressed at times. Relations, in which mutual agreements and gestures increased over the course of its progress, did not break completely even when strained. Because the relation between two countries continued even when they were tense. The years between 1950 and 1960 is a period in which social and political changes are experienced for both countries. Because the mentioned time was a period when a new order was tried to be created in the Middle East. Mutual relations were increased, and they became closer during the Democratic Party period when they set similar goals and objectives in foreign policy. One of these convergences was westernization, which was a foreign policy goal for both countries during the period of Shah. Thanks to this mutual objective, these two countries acted in line with their benefits and came together in mutual pacts and agreements. In addition to these, they have made economic, cultural and political agreements for the security of the country. Thanks to the nationalist policy, another similar approach, these two countries cooperated with each other and concluded some agreements that have been ongoing for years. Although foreigners were included and even played the leading role and the Democratic Party remained in power, the two states avoided conflict by meeting on a common ground and maintaining friendly relations in that period. Despite this, due to the threat of Soviet communism Turkey had been very careful in relations with Iran for a while. Because Mosaddeq who served as Iranian Prime Minister for a while was thought to be pro-Soviet. Due to these internal and external reasons, the two states have been careful in their relations and made joint efforts.

Keywords: Democratic Party, Iran, the Middle East, Mosaddeq, Relations with Iran

İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye-İran ilişkilerine genel bir bakış

Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'nda tarafsızlığını ilan etmesine rağmen İran Şahu Rıza Şah'ın Almanya ile ilişkilerini güçlendirmek istemesinden dolayı savaş süresince Türkiye-İran ilişkileri son derece az ve kısıtlı idi. Savaşın sonra ermesi ile birlikte hem dünyada hem de coğrafyamızda siyasi ilişkiler tekrar gözden geçirilmeye başlanmıştır. Yeni bir düzleme taşınan bu hareketlerden Türkiye ve İran temasları da nasibini almış ve iki ülke arasındaki ilişkiler hızla gelişmeye başlamıştır.

İlişkilerin gelişmeye başlamasının en önemli sebeplerinden biri, iki ülkenin de Batı ile ilişkilerini geliştirmek istemesiydi. Yani ortak bir hedef vardı ve bu da iki devletin yavaş yavaş yakınlaşmasını sağladı. Yakınlaşmanın bir diğer aracı ise Sovyet tehdidi idi. İki ülke de topraklarında Sovyet yaşam ve yönetim tarzı olan komünizmi istememektedir. Aslında Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrası kendi güvenliğini sağlamak için Batı Bloğu içinde yer almaya çalışmış ve bunu gerçekleştirilmeden Orta Doğu ülkeleriyle direkt olarak ikili ilişkiye girmeye çekinmiştir (Çetinsaya, 2006, 9-10).

Savaş süresince soğuk ve donuk olan iki ülke ilişkileri savaş sonrası yavaş yavaş ısınmaya başlarken 1948 yılında İran bir adım atarak Haziran ayında Ankara Büyükelçiliği'ne uzun süre sonunda atama yapmıştır. Bu adımı müteakiben Türkiye'de Cumhuriyetin 25. yıl dönümü kutlamaları sebebiyle yine aynı yılın Ekim ayında, İran'da gazeteler Türkiye Cumhuriyeti'nin 25. yıl dönümünü kutlamıştır (Ayın Tarihi, 179, 65-66).

1949 yılına gelindiğinde ise ilişkilerde gözle görülür ilerlemeler kaydedilmiş ve birkaç anlaşma yapılmıştır. İlişkileri bu dönemde Ekim 1949'da Tahran'a Büyükelçi olarak atanan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun gözünden görmek mümkündür. Karaosmanoğlu Şah'a itimatnamesini vermeye gittiğinde Şah ile aralarında sürpriz bir şekilde görüşme gerçekleşir. Normalde Şah'a itimatnamesini sunan büyükelçiler, huzurda birkaç dakikadan fazla kalamazken, Karaosmanoğlu itimatnamesini sunmak için Şah'ın odasına girdiğinde Şah protokol kaidelerine rağmen Karaosmanoğlu ile yaklaşık bir saat görüşmüştür. Bu görüşmeden Karaosmanoğlu şu şekilde bahseder:

[...] Haşmetlinin, hariciye nazırı ile birlikte beni aldığı oda kendi yazı odası idi. Önce hatrımı ve Bayan Karaosmanoğlu'nun hatrını sordu. Zira bizi bir-iki yıl evvel Bern'e gelişiinde şahsen tanımış bulunuyordu. Sonra birden, herhangi bir mukaddemeye lüzum görmeksizin İran ile Türkiye arasındaki dostluk münasebetlerine verdiği büyük ehemmiyetten bahsetti. Bu münasebetlerin babası ile Atatürk devrindeki kadar samimileşmesine, sıkılaşmasına çalışılması lazım geldiğini söyledi. 'Biz, iki kardeş milletiz ve kaderlerimiz birbirine bağlıdır,' dedi. Onca, tarihin, coğrafyanın ve belki de müşterek din ve

kültürün tabii bir gerçek haline soktuğu bu kardeşliğe son politik durum dolayısıyla hukuki ve siyasi bir şekil vermek zamanı gelip çatmış bulunmakta idi (Karaosmanoğlu, 2017, 297).

Ayrıca Karaosmanoğlu, bu dönemde İran'daki gizli ve olumsuz güçlerin Şah'ın güçlerini ilk fırsatta durdurmak için hazır bir şekilde beklediklerinden bahseder. Bu güçlerden birini 'Fedayanı İslam' diğerini ise 'Tudeh' olarak açıklar (Karaosmanoğlu, 2017, 298).

Öte yandan Şah, 1949 yılında yaptığı ABD ziyareti sırasında Washington'a gittiğinde, Washington Türkiye Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin ile akşam yemeği yemiştir. Bu görüşmede Şah, kurulması henüz plan aşamasında olan Bağdat Paktı ile ilgili fikirlerini dile getirerek komşu ülkeler olan İran ve Türkiye'nin ortak paydada buluşması, askerî bir anlaşma yapması ve buna Amerika'nın da iştirak etmesi gerektiği düşüncesini vurgular (Erkin, 1986, 122-123). Ayrıca Şah, Türkiye ile İran arasında herhangi bir sorun bulunmadığı hâlde ilişkilerin neden daha iyi düzeyde olmadığını da vurgular ve bu ilişki durgunluğunun müspet yönelimlerle sonlanması ihtiyacını da belirtir (Erkin, 1986, 48).

1949 yılının sonlarına doğru 25 Aralık tarihinde Türkiye ve İran arasında "Yolcu ve Mal Transit ve Nakliyatını Kolaylaştırmayı ve Çoğaltmayı Güden Anlaşma" imzalanmıştır (Yazıcı, 1982, 343). Bu amaçla daha önce imzalanan anlaşma gereği ödemeyi kolaylaştırabilmek için "Ödeme Anlaşması" da imzalanır (Yazıcı, 1982, 354). 1950 yılına gelindiğinde ise 20 Mart tarihinde Türkiye ile İran arasında "Ticari Hava Servisleri Tesisleri" için anlaşma yapılmıştır (Yazıcı, 1982, 336). Transit ve Hava Servisleri Anlaşmaları ile ilgili dönemin Büyükelçisi olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu şunları dile getirmiştir:

Hayıflandığım bir şey varsa o da bütün memuriyetim müddetince İran-Türkiye dostluk münasebetlerinin gelişmesine dilediğim gibi hizmet etmek imkanını bulamayışımı. [...] Gerçi, oraya gidişimde her iki memleket arasında Ankara'da yapılmış bir Transit Anlaşması'nın bazı münakaşalı noktalarını halletmek ve altına imzayı koymak bana nasip olmuştu. Bunu, birkaç zaman sonra, bir de Sivil Havacılık Anlaşması takib etmişti. Fakat bunlar, nazari, daha doğrusu sembolik bir mahiyetten öteye geçemediydi. Ne İranlılar ne de biz Transit Anlaşması ile inşaatını taahhüt ettiğimiz karayollarını lazım geldiği hale sokamamıştık. Her iki memleket arasındaki hava nakliyatı ise bizden bir-iki uçağın Mihrabad meydanına inip kalkmasından ibaret kalmıştı (Karaosmanoğlu, 2017, 320).

6 Mayıs 1950 tarihinde ise Rıza Şah Pehlevi'nin cenaze törenine katılmak için Türkiye'den Org. Kazım Orbay, Cumhurbaşkanı Başyaveri Yb. Cevdet

Tolgay, Kur. Bnb. Sabahattin Ergin ve ekibi Tahran'a gitmiştir (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.123.66.4).

Demokrat Parti iktidarında Türkiye-İran ilişkileri

1950 yılının Mayıs ayı, Türk siyasi tarihi açısından oldukça önemli bir dönüm noktasıdır. Daha önce birkaç kez başarısızlıkla sonuçlanan çok partili hayata geçiş demokratik girişimleri bu seçimlerle tam anlamıyla nihayete ermiştir. Seçimin galibi ise Demokrat Parti (DP) olmuştur. Türkiye'nin çok partili hayata geçmesi ve DP'nin iktidara gelmesi İran'da büyük yankı uyandırmıştır. Türkiye'nin demokratikleşme adına attığı bu büyük adım, İran medyasında da kendisine yer bulmuş ve olumlu haberlerle karşılanmıştır. Zira henüz İran'da Cumhuriyet yoktur ve komşu Türkiye'deki demokratikleşme adımları İran medyasında imrenilerek karşılanmıştır. Nihayetinde ise Türkiye'nin örnek alınması gerektiğini belirten yazılar yazılmıştır (Son Posta, 27 Haziran 1950).

2 Ekim 1950 tarihinde Tahran'da İslam İktisat Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansa Türkiye, Pakistan, Afganistan, Irak, Suudi Arabistan, Mısır, Endonezya, Ürdün, Suriye, Lübnan ve ev sahibi ülke olan İran katılmıştır (BCA, Dosya: E9/30.1.0.0, Yer: 76479.11). Toplantıya Türkiye'yi temsilen ise, Mümtaz Kavalcıoğlu ve heyeti katılmıştır. Kendileri Tahran havalimanına inmelerinden itibaren hem İran halkı hem de İran hükümet yetkilileri tarafından büyük bir misafirperverlik ile karşılanmışlardır. Konferansta 12 farklı komite kurulmasına ve bu komitelerin üçüne Mümtaz Kavalcıoğlu'nun başkanlık etmesine karar verilmiştir. Bu konferans sonrası Türkiye'nin Orta Doğu ülkeleriyle ticari ilişkileri geliştirmesi ve bu istikamette ticari anlaşmalar yapması gerektiği belirtilmiş, bilhassa İran ile ticari ilişkilerin bir an önce daha da güçlendirilmesi dile getirilmiştir (Mercan, 2016, 197-204).

Dile getirilen ekonomik ve ticari ilişkilerin ilerletilmesi hedefi sonrasında bariz bir adım atılmış ve iki ülke arasında bir konsey kurulması uygun görülmüştür. Bu konseyin amacı iki ülke arasındaki anlaşmaların kültürel anlamda arttırılabilmesidir (Son Posta, 14 Ekim 1950). Ayrıca bu yılın Temmuz ayında Majeste Şehinşahı Muhammed Rıza Pehlevi'nin kardeşi Prens Golan Rıza Pehlevi Amsterdam dönüşü Türkiye'ye uğramış ve kısa bir ziyaret gerçekleştirmiştir (Aydın Tarihi, 200, 9).

Aynı yılın 24 Ağustos tarihinde Van'da Türk-İran Yüksek Hudut Komisyonu toplanmıştır. Bu toplantıda;

- Hırsızlık, kaçakçılık gibi olayların önlenmesi için alınan tedbirler,
- İki ülke yetkililerince sınır bölgelerinde yakalanan suçlulara Trabzon Yüksek Hudut komisyonu toplantısında tespit edilen hususlar bağlamında işlem yapılması,

- Sınırdaki inşa, tamir ve bakım gibi işlemlerin bir karara bağlanması,
- Sınır güvenliği için gerekli işlemlerin tespitinin yapılması,
- İki devlet yetkililerinin herhangi bir sebeple yakalananların durumları ile ilgili diğer devlet yetkililerine en kısa sürede bilgi verilmesi,
- Sınırdan geçen hayvanlar hakkında verilen tazminat ile ilgili karar alınması,
- İki ülke sınırlarındaki otlak ve yaylaklardan 1 km'ye kadar yararlanılması ve bedelinin görüşülmesi,
- Tarafların postalarının gecikmemesi,
- Tarafların uçaklarının izinsiz alanlardan geçmemeleri,
- Firariler konusu ve
- Telsiz irtibatlarının sağlanması

gibi konular görüşülmüştür. Ayrıca bu toplantının iki ayda bir yapılmasına karar verilmiştir. Meydana gelebilecek iletişimi engelleyecek olayların önlenmesi maksadıyla buluşma yerlerinin 1 ay öncesinden taraflarca mektup ile bildirilmesi de kararlaştırılmıştır (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.127.91.9).

Yine bu yıl içerisinde Türkiye ve İran arasında askerî talebe anlaşması imzalanmıştır. Türkiye adına Tahran Büyükelçiliği Ataşeliği ve İran adına Genelkurmay Başkanlığı arasında yapılan görüşmeler sonucunda 10 Eylül 1951 tarihinde "Askerî Talebe ve Subay Mübadelesi Girişimi" yapılmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede Türkiye Millî Savunma Bakanlığı barınma hariç diğer masraflar kendilerince karşılanmak üzere on adet İranlı öğrenci ve subayı, Harp Akademisi, Zırhlı Birlikler Okulu Temel Kursu, Tekâmül Uçuş Okulu ve Harp Okulu'na eğitim için kabul etmiştir. Buna karşın Türkiye'nin İran'a öğrenci göndermekte herhangi bir menfaati bulunmadığından ve İranlı dostlar ile ilişkilerin bozulmaması adına 5 adet subayın İran Ordusunu tanımak amacıyla üç-dört ay orduda staj yapmak için İran'a gönderilmesine karar verilmiştir (BCA, Dosya No:30.18.1.2.127.74.20).

İran'da Musaddık dönemi ve bu dönemdeki Türkiye-İran ilişkileri

1951 yılında İran Meclisi tarafından Başbakanlık görevine Muhammed Musaddık getirilmiştir. Musaddık, Ağustos 1953'e kadar Başbakan olarak görevde kalmıştır. Bu dönemde iki ülke ilişkileri inişli çıkışlı bir görünümde seyretmiştir.

1951 Ocak ayında Türkiye, Muhammed Rıza Pehlevi'nin Süreyya İsfendiyari Bahtiyari ile evlenmesi dolayısıyla, düğüne bir heyet göndermiş ve heyet Şah'a düğün hediyesini takdim etmiştir (Hürriyet, 13 Ocak 1951). Şah'ın Türkiye'yi düğüne davet etmesi ve Türkiye'nin davete icabet edip hediye götürmesi, iki ülke arasındaki ilişkilerin ılımlı ve dostça bir havada seyrettiğini söylemeyi mümkün kılar. Öte yandan gazetelerde İran Şahı'na düğün hediyesi

gönderileceğini gören dönemin Erzurum Valisi Nihat Şenman, Cumhurbaşkanına hitaben bir mektup yazmıştır. Bu mektupta gazetelerde okuduğu ve gördüğü hediyeleri İran Şahı'na kendisinin vermesini istemiştir. Ayrıca Vali, mektubunda İran ile Türkiye arasındaki transit yolun Erzurum'dan geçtiğini ve bu yüzden birçok konsolos, maslahatgüzar, büyükelçi, tacir, gazeteci gibi kimselerin bu yolu kullandığını ve kendisinin bu kişilerle dostluk kurduğunu belirtmiştir. Yine İran veliahtını ve annesini vali konağında ağırladığını ve misafirlerinin kendisine teşekkür mektubu yolladıklarını, dolayısıyla gönderilecek hediyeleri samimi bir dost sıfatıyla götürebilmek için memur olarak görevlendirilmesini istemiştir (BCA, Dosya No: 30.10.0.0.130.935.22).

1951 yılının Ağustos ayında Türkiye'de "Yabancı Sermaye Yatırımları Teşvik Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanunun amacı ise yabancı yatırımların Türkiye'ye gelmesidir (Eroğul, 2017, 108). Çıkarılan bu kanun ile Türkiye, bir önceki yıl Tahran'da düzenlenen konferanstaki söylemlerini gerçekleştirmeye yönelik bir adım atmıştır. Bu kanun iki ülke ilişkilerini olumlu manada geliştirmiştir. Türkiye ile İran arasında 1 Haziran 1951 tarihinde Kültür Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma ile iki ülke arasındaki kültürel bir münasebetin güçlü ve sağlam temeller üzerine inşa edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.125.42.14).

1952 yılına gelindiğinde ise iki ülke arasındaki ilişkileri daha da ilerletmek amacıyla 11 Ağustos tarihinde Türk-İran Dostluk Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin amacı iki ülke arasındaki kültürel ilişkileri arttırmaktır. Ancak birkaç hamle dışında cemiyet pek varlık göstermemiştir (Türk-İran Dostluk Cemiyeti Nizamnamesi, 1965, 3-17).

İlişkiler dostane çerçevede ilerlerken aynı yılın Kasım ayına gelindiğinde ise dönemin Akis dergisinde köşe yazarlarından birinin Şah'ı eleştirmesi, İran Şahı'nı rahatsız etmiştir. Bu bağlamda Şah, bahsi geçen yazıyı, yazarı ve yayınlayan dergiyi Türk mercilerine bildirerek kendilerini mahkemeye vermiştir. Mahkeme sonucunda yazar ve derginin yazı işleri müdürüne hapis ve para cezaları vermiştir (Cumhuriyet, 12 Kasım 1952). Bu durum bize iki ülkenin dostane ilişkilerine değer verdiği ve bunu bozacak şeyleri engellemeye çalıştığını göstermektedir. Ayrıca Şah'ın Türkiye'yi yakından takip ettiği de anlaşılmaktadır. Şah'ın bu tarz bir girişimde bulunması ise Türk Hükümeti'ne güvendiği ve Türk Hükümeti'nin de mahkemeler aracılığıyla gerekli cezaları verdiği ve bu davranışıyla Türkiye'nin de İran ile ilişkilerini bozacak davranışlara göz yummayacağı şeklinde yorumlanabilir.

Benzer bir olay İran'da da vuku bulmuştur. Türkiye hakkında yazılan aşçılayıcı ve müstehcen içerikli yazıların İstanbul gazetelerinde yer alması

üzerine Türkiye, İran Büyükelçiliğine durumdan rahatsız olduğunu bildirmiştir. Bunun üzerine İran makamlarınca bu yazılar hakkında soruşturma başlatıldığı ve sorumluların en kısa sürede ceza alacağı bildirilmiştir (BCA, Dosya No: 30.1.0.0.125.808.1).

Musaddık döneminde bazen güçlü bazen zayıf görünen inişli çıkışlı ilişkilerde 1953 yılında neredeyse hiçbir faaliyet yoktur. Diplomatik temasların minimum düzeye inmesinin birçok sebebi vardır. Bu dönemde Türkiye, Batı ile iyi ilişkiler kurmaya çalışıp ABD ile olan ilişkilerini kuvvetlendirmeyi amaç edinmiştir. Oysaki İran'da 1951-1953 yılları arasında Başbakan olan Musaddık, tutum olarak Batı karşıtı bir dış politika izlediğinden Türkiye ile olan ilişkiler bu dönemde neredeyse durma noktasına gelmiştir. Bunun temel nedeni ise, Musaddık'ın partisi Tudeh'in Sovyet yanlısı olduğunun Türkiye tarafından bilinmesidir.

Gerek Sovyet tehdidinden gerekse de komünizmden çekinen Türkiye, gerek görmedikçe Musaddık döneminde İran ile ve özellikle Başbakan Musaddık ile siyasal temasta bulunmamıştır. Her ne kadar Şah ile samimi bir ilişki tesis edilmişse de Türkiye Musaddık'ı bir tehdit olarak algılamıştır. Bunun sebebi ise yukarıda belirttiğimiz gibi Musaddık'ın da mensubu olduğu Tudeh Partisi'nin komünizmi benimsemesidir. (SETA, 2006, 10)

Ayrıca Türkiye, Musaddık'ın izlediği dış politika siyasetini de yanlış buluyor bu durumun ilerde büyük sonuçlar doğuracağını düşünüyordu. Türkiye bu dönemde Musaddık'ın yaptığı petrolü millileştirme hareketinden dolayı İran ile İngiltere arasında gerilen ilişkilerde Batı yanlısı tutumundan dolayı İngiltere tarafında yer almıştır. İngiltere'nin başlattığı petrol ambargosuna da destek vermiştir. Pek de iyi gitmeyen ilişkiler bunun üzerine iyice gerilmiştir. Hatta her iki ülke basınında, karşılıklı olarak olumsuz haberler yapılmaya başlanmıştır (SETA, 2006, 11).

1953 yılında iki ülke arasındaki en önemli olumlu gelişmelerden biri, Abdul Rıza Pehlevi'nin, eşi ve dostları ile Türkiye'ye gelişidir. Ziyaret maksadıyla bir süre kaldıkları Türkiye'de sıcak ve samimi bir şekilde ağırlanan Pehlevi ve yanındakiler gördükleri muameleden memnun kalmışlardır. Hatta geri dönüşün gerçekleştirileceği Ankara-Tahran uçuşu öncesi, Menderes ve eşi tarafından gönderilen çiçek buketi dahi, iki ülkenin siyasi ilişkilerinde kendine yer bulmuştur. Bu yüzden Pehlevi ve ziyarete katılanlar, kardeş Türk milletinin medeni ve iktisadi hamlelerinden dolayı ve şahıslarına gösterilen yakın ilgiden ötürü ülkelerine döndükten sonra, 2 Mayıs 1953 tarihinde bir teşekkür telgrafi göndermişlerdir (BCA, Dosya No:30.1.0.0.35.213.12).

1951-1953 yılları arasında Türkiye ile İran arasındaki ilişkiler, kısaca şu şekilde özetlenebilir: Türkiye, İran'ın Batı karşıtı siyasetinden rahatsızlık

duymuştur. Petrolü millileştirme hareketinde İngiltere'yi desteklemiştir. Ayrıca Türkiye, Musaddık'ı deviren İngiltere-ABD ortak darbesini olumlu karşılamıştır (SETA, 2006, 26).

İran'da 19 Ağustos 1953 darbesi ve darbe sonrasında Türkiye-İran ilişkileri

19 Ağustos 1953 tarihinde İran'da Amerikan İstihbarat Teşkilatı CIA destekli bir darbe düzenlenmiş ve Musaddık'ın devrilmesi ile Şah yeniden iktidara gelmiştir. Şah'ın yeniden iktidara gelmesi vesilesiyle iki ülkede de birçok mesaj yayınlanmıştır. Bu mesajlarda Türkiye, Şah'ın yeniden iktidara gelmesini olumlu karşılamış ve Şah'a tebrik mesajı yollamıştır. Bunun yanı sıra jestler de düzenlemiştir (Aydın Tarihi, 238, 82). Ayrıca İran'da Şah'ın yeniden yönetimi ele alması kapsamında düzenlenen kutlamalarda bir geçit töreni tertip edilmiştir. Bu törene Türk sporcular da katılmıştır. Bu törende Türk sporcuların geçişi esnasında büyük bir coşku yaşanmıştır. Ayrıca Şah, bu törende yaptığı konuşmada, Türkiye ile İran arasındaki dostane ilişkinin ebediyen devam edeceğini vurgulamıştır. Celal Bayar da Meclisi açtığı konuşmada İran ile olan dostane ilişkiye yer vererek, Şah'ın bu jestine karşılık vermiştir (Aydın Tarihi, 239, 90).

1954 yılında ilişkiler benzer şekilde seyrine devam etmiştir. 1952 yılında kurulan Türk-İran Dostluk Cemiyeti, resmi açılış törenini 1954 yılında düzenlemiştir. 14 Mart tarihinde gerçekleştirilen bu resmi açılış töreninde iki ülkeden heyetler ve üyeler hazır bulunmuş ve konuşmalar yapılmıştır. Bu konuşmalarda iki ülkenin dostane ilişkilerine ve kültürel hedeflere atfı yapılmıştır (TİDC, 1956, 40).

Ayrıca 5 Temmuz 1954 tarihinde Suriye, Lübnan, Irak, Ürdün, Mısır, İran, Afganistan, Libya, Pakistan, Kıbrıs Hükümetleri arasında orman siyaseti eğitimi verilmesi hakkında, Birleşmiş Milletler Gıda ve Ziraat Teşkilatı ile Türkiye Hükümeti arasında anlaşma imzalanmıştır (ZC, X, 7, 239).

Yukarıda örnekleriyle belirttiğimiz üzere Musaddık döneminde Türkiye-İran ilişkileri tıkanmış olsa da, Şah'ın başa gelmesiyle ilişkiler yeniden düzelmeye başlamıştır. Daha önce belirtilen karşılıklı jestler ve basında çıkan olumlu haberler bunun bir ifadesi olarak görülebilir.

1955 yılına gelindiğinde ise Adnan Menderes, İran'a ziyarete gitmiştir. Dost ülke İran'da büyük bir misafirperverlik ile karşılanan Menderes, Şah ile görüşmelerde bulunmuştur. Menderes, bu görüşmeler sırasında Şah'ı Türkiye'ye davet etmiş ve görüşmelerde iki ülkenin ilişkilerinin geliştirilmesi ve hem ekonomik hem de kültürel bakımdan çalışmalar yapılmasına değinilmiştir (Akşam, 17 Mayıs 1956). Ayrıca 1955 yılında İran Başvekiline suikast girişiminde bulunulmuş ve TBMM bu olaya üzüntü duyduğunu İran'a bildirmiştir.

TBMM'nin bu alakasından dolayı İran Parlamento Reisi Rıza Hikmet, Refik Koraltan'a hitaben TBMM'ye bir teşekkür mektubu göndermiştir. Bahsi geçen mektup şöyledir:

Ekselans Başvekilin şahsına karşı yapılan meşum vesileyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin gösterdiği dostane hisler için İran millî Meclisi ve şahsım namına size samimi temennilerimi kabul etmek lütfunda bulunmanızı ve hürmet hislerimle birlikte en yüksek intiramatımın teminatına itimat buyurmanızı rica ederim Bay Reis (ZC, X, 8, 187).

Yine bu yıl içerisinde iki ülke arasında cereyan eden bir diğer gelişme ise Bağdat Paktı'dır. Sovyet tehdidine karşı önlem almak isteyen ABD, Türkiye'nin öncülüğünde Orta Doğu'da bir güvenlik paktı kurmak istemiştir. Bu bağlamda dönemin ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles çalışmalar yapmış ve Orta Doğu ülkelerini gezip bir plan hazırlamıştır (Armaoğlu, 1999, 267). ABD'nin liderliğinde oluşturulacak pakta Türkiye'nin öncülük etmesine karar verilmiş ve Türkiye, görüşmeler sonucunda Batı güdümlü bir politika izlediğinden büyük bir umutla bu isteği kabul etmiştir (Gürün, 1983, 354). Şubat 1955'te kurulan pakta İran'ın da dâhil olması istenilmişse de İran, Sovyet korkusundan dolayı bu pakta karşı başta çekimser bir tutum sergilemiştir. Ancak Türkiye'nin yoğun çabası ve İran'ı pakta dâhil etmek amacıyla Celal Bayar'ın İran ziyareti sırasında Şah'ın tedirginliğini azaltabilmek için çabalaması sonuç vermiş ve İran, Türkiye'nin aracılığıyla 3 Kasım 1955 tarihinde pakta katılmıştır (Armaoğlu, 1999, 268-269).

Musaddık iktidarını sonra erdiren darbe sonrası dönemde Türkiye'nin İran ile ilişkileri dostane şekilde ilerlemiştir. Hatta Bayar'ın Şah'ı ikna etmek için İran'a gitmesi hem Türkiye'nin, komşusu olan İran ile ilişkilerini geliştirmiştir hem de İran'ın ziyaret sonrası pakta katıldığını duyurmasıyla Türkiye'nin sözlerine güvendiğini göstermektedir.

Ayrıca yine bu yıl içinde 10 Ağustos 1955 tarihinde Türkiye ile İran heyetleri, sınır bölgelerinin emniyeti ve güvenliğini görüşmek için Rizaiye'de Yüksek Hudut Komisyonu toplantısında bir araya gelmiştir. Bu toplantı 12 Eylül'e kadar sürmüştür (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.141.9.14). Bunun yanı sıra İran Hükûmeti'nin daveti ile Reisicumhur, Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu ve ekibi 1955 tarihinde İran'a gitmişlerdir (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.141.97.13). Reisicumhur'un ziyareti dışında Meşrutiyetin 50. yıl dönümü kutlamalarına İran parlamentosunun daveti üzerine, Manisa Milletvekili Muammer Alakant, İstanbul Milletvekili Tahsin Yazıcı ve İzmir Milletvekili Pertev Arat da bu yıl İran'a gitmişlerdir (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.141.97.13).

Ayrıca 1955 yılında İran Gazetecileri Heyeti Türkiye'ye gelmiştir. Bu ziyaret sonrası ülkelerine dönen heyet İran'daki Tahran Türkiye Büyükelçiliğine gelerek, Türkiye'de gördükleri ilgi ve alakadan çok memnun olduklarını belirterek teşekkürlerini ilemişlerdir. Bunun yanı sıra İranı-Ma gazetesi sahibi Ebulkasım Tefazuli, Türkiye'de gördükleri misafirperverliğe bir teşekkür olarak Sayın Başvekil Adnan Menderes'e bir paket göndermiştir (BCA, Dosya No: 30.1.0.0.61.379.5).

14 Ocak 1956 tarihinde Bağdat'ta, Türkiye, İran, Irak ve Lübnan arasında "Komünizmle Mücadele" konulu bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıya Türkiye adına Millî Emniyet Hizmetleri Reisi Korgeneral Behçet Türkmen, Komünizmle Mücadele Müdürü Mustafa Gürgün ve Arapça Mütercim Ömer Soner katılmıştır (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.141.113.20).

Ayrıca bir yıl önce Menderes'in İran ziyareti sırasında Şah'ı Türkiye'ye davet etmesi üzerine Şah, 16 Mayıs 1956 tarihinde eşi ile bu davete icabet ederek Türkiye'ye gelmişlerdir. Şah, halkın sevinçleriyle karşılanmış ve bu durumdan çok memnun olmuştur. Şah'ın Türkiye'de gezi programı yetkililer tarafından büyük bir titizlikle planlanmıştır. Bu programda Ankara, Yalova, İzmir, Balıkesir ve İstanbul illeri vardır (Akşam, 16 Mayıs 1956). Ayrıca Şah, kendi onuruna düzenlenen akşam yemeğinde bir konuşma yapmıştır. Bu konuşma ise şu şekildedir:

Temiz Türk toprağına attığım ilk adım, büyüklü, küçüklü Ankara halkının muhabbet tezahüratını yakından müşahede ederek, pekiyi anladım ki bu her türlü protokol icaplarını tecavüz eden sevgi gösterileri, köklerinin merhum pederim ile büyük Atatürk'ün tarihi görüşmelerinde attıkları kardeşlik ve birlik mefhumundan almaktadır. Hatta bu gün, o mesut buluşmanın hatıra ve eserlerini Türkiye halkının kalplerinde gözlerimle okur gibi oluyorum. Büyük bir memnuniyetle müşahede ediyorum ki bu iki büyük insanın önümüzde çizdikleri saadet dolu yol, bir yandan ben ve İran milleti, diğer yandan, tedbirli hareket hattı cümlelerin sitayişine mazhar olan ekselansınızın rehberliği ile Türk milleti tarafından kat etmiş ve kuvvetlenmiştir. [...] Bu gün, iftiharlarla dolu yeni bir merhale kat eden bu yolun, sulhun ve umumi emniyetin takviyesinde mühim bir rol oynayacağı şüphesizdir. Ekselansınızın, geçen sene memleketimizi şerefliendirdiği zaman İran milletinin kalplerinde unutulmaz tatlı hatıralar bıraktınız. O tarihte, henüz Türkiye'ye bir muahede ile bağlanmamış bulunuyorduk. Yalnız ekselansınızla beraberçe yaptığımız bütün görüşmelerde, iki kardeş memleket, Türkiye ile İran arasında öyle bir vahdet ve anlaşmanın mevcudiyetini hissettim ve kendi emel ve arzularıyla sizlerinkini o derece birbirlerine benzer buldum ki, daha o anda Türkiye devletini kendi müttefikimiz addediyordum. [...] Şimdi büyük bir memnuniyet ile beyan edebilirim ki, İran'ın Bağdat Paktına iltihakıyla, bu ittifak tam ve sağlam olarak teşekkül etmiştir. Ve eminim ki onun kıymet ve ehemmiyeti, gün geçtikçe artacak, bizler ve gelecek nesillerimiz bu

ittifakın sayısız meyve neticelerinden faydalanmış olacağız (Akşam, 17 Mayıs 1956).

Şah için planlanan gezi büyük bir memnuniyet çerçevesinde ilerlemiştir. Gittiği her yeri beğenen Şah ve eşi ülkelerine dönmeden önce, Şah tarafından hazırlanan bir radyo mesajı yayınlamıştır. Bu mesajda Şah şunları söylemiştir:

Aziz Türkiye'nin ziyaret ettiğimiz her köşesinde bizleri tam bir birlik ruh havası içinde ve içten gelen bir yakınlık ve alaka ile karşılayan asil Türk milletinin izhar eylediği yüksek hissiyata teşekkürde bulunmayı bir vazife bilirim. [...] Biz bu seyahatimizde kardeş Türk milletine diğer bir kardeş milletimizin temiz duygularını armağan olarak getirdik. Şimdi kardeşlerimizin kalbi muhabbetlerinin hissedilir, gözle görülür müşahhas delil ve eserleriyle birlikte İran'a götürdüğümüzden, aynı zamanda aramızdaki bağlılığın en sağlam temel ve esaslarını teşkil eden hakiki ve manevi irtibat ve münasebetleri takviye ve tarsin ettiğimizden dolayı çok büyük sevinç duymaktayız. Mülakat ve görüşmelerimizin bu hissiyatı karşılıklı olarak belirtmekten başka bir gayesi yoktu. Çünkü memnuniyetle ifade edeyim ki, ortada doğrudan doğruya teması icap ettirecek müşkül meselelerimiz mevcut değildi. İşte bu hal ve keyfiyetin, müşterek dava ve menfaatlerimizi en iyi şekilde garanti etmekte olduğuna emin bulunuyorum. [...] Ben ve imparatoriçe, Reisicumhur hazretleri ile Türkiye hükûmeti erkânından ve Türk milletinden o kadar geniş ve büyük lütfu muhabbet gördük ki buna teşekkür edebilmek pek kolay değildir. Seyahatimiz boyunca ve ziyaretlerimiz esnasında her yerde Türk millerinin, bizleri candan karşılamak yolunda gösterdikleri yakın alaka ve içten gelen sıcak duygular, alışılmış resmi teşrifatın çok üstünde ve dışında idi. Asla unutulmayacak olan nokta ve gönüllerimizde yer eden tatlı hatıradadır. [...] Necip ve çalışkan Türk milletinin nail olduğu ve Reisicumhur celal Bayar hazretlerinin yüksek rehberliği altında gelişmekte bulunan şümüllü ve süratli ilerleme hamleleri bizleri son derece memnun ve bahtiyar kılmıştır. Ulu Tanrı'dan Celal Bayar Hazretlerinin sağlığı ile başarılarının mütemediyen artması, dost ve kardeş Türk milletinin saadeti ve Türkiye ile İran arasındaki ittihat ve iş birliğinin devamını niyaz ederim (Akşam, 30 Mayıs 1956).

Bunun yanı sıra Şah, ülkesine döndüğünde Tahran'da çıkan siyasi Ferman gazetesine yazdığı bir makalede Türkiye gezisinden övgü dolu sözlerle bahsetmektedir. Bahsi geçen makalede Şah'ın sözlerinin bir kısmı şöyledir:

[...] Türkiye'ye yaptığım ziyaretin armağanı olan bu yazılarım; Türkiye Reisicumhuru Celal Bayar Hazretlerinin, maiyetinde kıymetli siyasi şahsiyetler bulunarak şati şahanenin resmi misafiri sıfatıyla Tahranda buldukları zamana tesadüf etmesinden büyük bir haz ve sevinç duymaktayım. [...] Türkiye'de kısa süren seyahatim esnasında her yerde merhum ve mağfur Rıza Şahı Kebirden derin bir hürmet ve üstün bir sevgi ile bahsedildiğini işittim ve hatta rahmetli Atatürk'ün O'na 'Ağabeyim' diye hitap ettiğini anlattılar. Büyük Türk lideri Atatürk'ün izinde yürüyen Türk gençliğinin de İran milleti hakkında tabiatile

bundan başka türlü düşünmesine imkân tasavvur edilemez ve ihtimal verilemez. [...] Yazıma son verdiğim şu sırada Türk milletinin bizleri samimi ve dostça karşılamasına ve ağırlamasına; T.C. Hariciye Vekaletinin hakkımızdaki muhabbet ve misafirperverliğine şükran duygularını sunar ve İran'la Türkiye'nin daha da yakınlaşmalarını, daha çok teşriki mesai etmelerini ve aradaki dostluğun kuvvetlenip gelişmesini kalben dilerim (TİDC, 1956, 91).

Ayrıca aynı yılın Ağustos ayında, İran'da bir sel felaketi meydana gelmiştir. Türkiye'de ise, İran'da meydana gelen sel felaketinden dolayı 7 Ağustos 1956 tarihinde 1050 sayılı kanunun 59. maddesince felaketzedelere, Maliye Vekâleti bütçesinin 46. Maddesinden, yani düşünülmeyen masraflar bölümünden karşılanmak üzere, 10.000 dolar yardım yapılmasına karar verilmiştir (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.144.69.13). Eylül ayında ise yine sel felaketinin izlerini silmek amacıyla Türkiye Hükûmeti 2.000 dolarlık yardım yapmıştır. İran Hükûmeti ise bu yardımdan dolayı teşekkürlerini sunmuştur (BCA, Dosya No: 30.1.0.0.62.381.6).

10 Ekim 1956 tarihinde Bağdat Paktı'nın Karaçi'de gerçekleşecek toplantısında sunulmak üzere, Türkiye ile İran arasındaki demiryollarının birleştirilmesi konusunu görüşmek için Türkiye'den Nafia Vekâleti Demiryollar ve Limanlar İnşaat Dairesi Reisi İkbâl Adil Sungu ve Yüksek Mühendis Feridun Kuran Tahran'a gitmiştir (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.144.80.4).

Ekim ayına gelindiğinde ise iki ülke arasında 13 Ekim 1956 tarihinde Ticaret Anlaşması imzalandığı bilinmektedir (Yazıcı, 1982, 355). Bu da Şah'ın Türkiye gezisi sırasında dile getirdiği, ilişkilerin artması isteğinin gerçekleşmeye başladığını göstermektedir.

1957 yılına gelindiğinde ise Türkiye, İran, Irak, Ürdün ve Lübnan arasında 30 Ağustos 1957 tarihinde Tahran'da komünizmle mücadele toplantısı yapılmıştır. Bu toplantıya Türkiye adına Millî Emniyet Hizmetleri Reisliği Mütihassis Müşaviri Emin Çobanoğlu ve Emniyet Müfettişi Turhan Deniz katılmıştır (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.146.41.8).

Yine bu yıl Türkiye ile İran arasında petrol boru hattı anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma 18 Ekim 1957'de Kum-İskenderun Petrol Boru hattı ismiyle bir ay süren görüşmeler sonucu imzalanmıştır. Bunun dışında bu 1957 yılında iki ülke arasında kayda değer bir görüşme, anlaşma veya olay gerçekleşmemiştir (Burrell, 1997, 635). Bunun yanı sıra Türkiye, İran, Irak ve Pakistan arasında "Müşterek Pazar" veya "Serbest Mübadele Bölgesi" olanaklarını araştırmak için 16 Eylül 1957 tarihinde Londra'da Çalışma Grubu toplantısı düzenlenmiştir. Bu toplantıya Türkiye'nin Londra Büyükelçisi ve Türkiye'den Gümrük Vekâleti ile Dışişleri'nden bir heyet katılmıştır (BCA, Dosya No: 30.18.1.2.147.47.4).

24 Eylül 1957 tarihinde İran'ın Ankara Büyükelçisi Ali Mansour ile Reisicumhur bir görüşme gerçekleştirmişlerdir. Bu görüşmede Büyükelçi, Mareşal Kliment Voroşilof'un Majeste İran Şahına gönderdiği, Suriye'de meydana gelen olaylar hakkındaki mektubunu açıklamak için Şah hazretleri tarafından doğrudan Reisicumhura malumat verilmesi için görevlendirilmiştir. Daha önce de bu konu hakkında Türkiye'nin Tahran Büyükelçisine malumat verilmiştir. Bahsi geçen mektupta Suriye sınırında bulunan Türk askeri kuvvetlerine muvazi olarak Amerikan harp gemilerinin bulunmasından rahatsız olduğu ve bu durumun yakın ve orta şarkta sulhu tehlikeye düşürdüğü ileri sürülmektedir. Büyükelçinin anlattığı mektuba karşılık Reisicumhur ise Şah'ın kendisini bu mektup ile ilgili bilgilendirmesinden dolayı memnuniyetini belirtmiş ve Suriye'de bulunan Türk askeri kuvvetlerinin "[...] ancak tedafüi bir gaye ile toplanmışlardır ve bu da kuvvetli bir manevradan başka bir şey değildir" demiştir (BCA, Dosya No: 30.1.0.0.40.236.14).

1957 yılının son ayında İran'da bir deprem felaketi meydana gelmiştir. Bu olay ile o zaman Paris'te bulunan Başvekil Adnan Menderes, Kızılay Genel Başkanı Şemi Ergin'i görevlendirmiştir. İran'da meydana gelen deprem felaketi dolayısıyla Kızılay Müdafaa Vekili ve Kızılay Genel Başkanı Şemi Ergin, İran Başvekiline telgraf çekerek Türk Hükümeti'nin yaşanan doğa felaketinden dolayı üzüntü duyduğunu, uçak ile ilk etapta İran'a 1.000 çadır sevkiyatı olacağını ve gelen yetkililere neye ihtiyaç duyduklarını belirtmelerini söylemiştir. Ayrıca yaşanan bu deprem dolayısı ile ilgili Kızılay'ın geniş miktarda yardım kampanyası yapmasını ve bu durumun Anadolu Ajansı aracılığıyla bildirilmesini sayın Başvekil Adnan Menderes, Paris'ten arayarak Başvekil Hususi Kalem Müdürü Muzaffer Ersü'ye bildirmiştir (BCA, Dosya No: 30.1.0.0.121.772.8).

Bunun yanı sıra 27 Kasım- 3 Aralık 1957 tarihleri arasında İran İstihbarat Başkanı Sayın Tümgeneral Ali Kiya Türkiye'de bulunmuştur. Bu ziyaret ile ilgili olarak, Türkiye İstihbarat Başkanlığı'ndan Aydın Gündüz görevlendirilmiş ve misafirin Ankara'dan İstanbul'a seyahatleri için Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan bir uçak tahsis edilmiştir (BCA, Dosya No:30.1.0.0.58.357.5).

1958 yılında ise Türkiye, İran, İsrail ve Habeşistan arasında Gizli Çevre Paktı anlaşması planlanmıştır. Bu gizli pakt İsrail Başbakanının 1958 yılının Ağustos ayında gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretinde görüşülmüş ve karara bağlanmıştır (Tavlaş, 1999, 80). Bunun dışında iki ülke arasında 1958 yılında kayda değer bir ilişki gözlemlenmemiştir.

Bunun yanı sıra 20 Ocak 1958 tarihinde Türkiye, İran, Irak ve Pakistan arasında "Gümrük Kanunlarının ve Nizamnamelerinin İhlalinin Önlenmesine, Soruşturulmasına ve Tecziyesine Mütedair Karşılıklı Yardım Sözleşmesi"

Ankara’da imzalanmış (ZC, XI, 13, 60); ayrıca aynı yıl içinde Türkiye ile İran arasında Petrol Anlaşması yapılmıştır (ZC, XI, 5, 9).

1958 yılının Kasım ayında İran meclisinden bir heyet Türkiye’ye gelmiş ve sevgi gösterileri ile karşılanmıştır. Daha önce 1957 yılında Türkiye’den Yüksek Meclis İran’a ziyarete gitmişti. Buna karşılık Türkiye’ye gelen heyet Türkiye Meclisi tarafından coşkun sevgi ve tezahüratlarla karşılanmıştır (ZC, XI, 5, 15). Celal Bayar, heyet ile ilgili 1.11.1958 tarihinde TBMM’de yaptığı bir konuşmada iki ülkenin dostluklarının köklerinin geçmişe dayandığından, bu ziyaretlerin iki ülke münasebetlerini arttıracığından, Türk-İran dostluğunun daima payidar olacağından bahsetmiştir (ZC, XI, 5, 16).

İran Parlamento Heyeti Reisi Serdar Fahir Hikmet, Bayar’ın TBMM’de konuşması sonrası kürsüye çıkmış ve konuşma yapmıştır. Konuşmada dost ve müttefik Türkiye’nin davetinden ötürü teşekkür etmiş, aynı dinden olan iki devletin ilişkilerinde hiçbir zaman bu derece iyi anlayış ve samimi dostluğun mevcut olmayışından, iki ülke arasındaki ilişkilerin kuvvetlenmesi için ellerinden geleni yapacaklarından bahsedip Bayar’a teşekkür ederek sözlerine son vermiştir (ZC, XI, 5, 17).

1959 yılına gelindiğinde Türkiye ile İran arasında “Kültür Anlaşması” imzalanmıştır. Türkiye ile sınır komşusu İran’ın kültürel anlamda ilişkilerini geliştirebilmek amacıyla 29 Ocak 1959 tarihinde Tahran’da imzalanan anlaşmada maalesef istenilen sonuçlar elde edilememiştir (Yazıcı, 1982, 375). Ayrıca bu yıl Türk-İran Dostluk Cemiyeti tarafından Tahran’da Türkçe kursları açılmıştır (BCA, Dosya No:30.18.1.2.154.80.8). 1959 yılının Mart ayında Genelkurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun, İran Erkânıharbiye Umumi Reisinin daveti üzerine İran’a gitmiştir (BCA, Dosya No:30.18.1.2.151.79.16). Benzer şekilde bu dönem de, iki ülke arasında kayda değer bir ilişki gözlemlenmemiştir. Bunun sebeplerinden biri ise iktidarın muhalefet ile olan problemleri idi.

1960 yılına, yani Demokrat Parti iktidarının son yılına gelindiğinde ise iki ülke arasındaki ilişkilerde iyileşme olduğu ve bu zamana değin anlaşmalar yapıldığı görülmektedir. Ayrıca bu yıl içinde daha önce bahsi geçen “Türk-İran Transit Anlaşması”nın ayrıntılarının görüşülmesi için İran Heyeti Ankara’ya gelmiştir (BCA, Dosya No:30.18.1.2.155.2.20).

1960 yılının başlarında, Tahran’da toplam 100 gün büyükelçilik yapmış olan Mahmut Dikerdem görevine başlamıştır. Kendisi göreve başladığı gün güven mektubunu Şah’a sunmak için saraya gittiğinde Şah kendisi ile özel görüşme yapmıştır (Dikerdem, 1977, 10-11).

İki ülke arasındaki anlaşmaların artmaya başladığı ve ilişkilerin iyi bir şekilde seyrettiği bu yıl içerisinde 27 Mayıs 1960 Darbesi gerçekleşmiştir. Darbe öncesi Dikerdem’in İran’a büyükelçi olarak atanmasının hemen öncesinde

Türkiye’de durum bir hayli karışık idi. Dikerdem, darbe öncesi Amman’dan Türkiye’ye gelmiş ve burada kısa bir süre bulunmuştur. Bu kısa süre içinde Türkiye’nin durumunu şu sözlerle anlatmaktadır:

Türkiye siyasi çalkantılar içerisindeydi. İktidarla muhalefetin ilişkileri kopma noktasına yaklaşmıştı. İnönü ile Menderes’in söz düellosu en sert biçimlere bürünmüştü. Kamuoyu bir erken seçim bekleşi içindeydi, yurdun her yanını saran siyasal bunalımın çözülmesi için başka çare görünmüyordu. Tıpkı bu satırları yazdığım sırada olduğu gibi herkes birbirine aynı soruları yöneltiyordu: Erken seçim yapılacak mı? İktidar değişecek mi? (Dikerdem, 1977, 10-11).

Türkiye’de askeri bir darbe yapıp iktidarın zorla el değiştirip devlet yetkililerin tutuklanması tüm dünyada yankı uyanmıştır. Ancak İran Şahı darbe sonrası Türk Hükûmeti’ne bir açıklamada bulunmuştur. Bu açıklama şu şekildedir:

Bir hükûmet darbesi için ne sebep var, bilmek isterim doğrusu. Acaba memleketin sarsılan menfaatlerini kurtarmak için mi ihtilal yapacaklar? Yoksa biz memleketi yabancılara sattık? Demagogların ve politikacıların yarattıkları iç durum, ilerlemeye engel mi oldu? Pakistan, Irak ve Türkiye acemi politikacıların elindeydi, ama bizde bunlardan hiçbiri mevcut değil. İradem, memleket menfaatlerini korumak yüzünden son derece müspettir. Hiçbir zaman da menfi ve yıkıcı olmamıştır (Hürriyet, 25 Eylül 1960).

Şah bu açıklamasının yanı sıra Türkiye’deki yeni rejimi tanıdığını ve Türkiye’de meydana gelen darbenin iki ülke ilişkilerini değiştirmeyeceğini; hatta yapılan bu askeri darbeden hoşnut olduğunu bile söylemiştir (Ahmad, 1976, 216).

Bunun yanı sıra 1960 yılının başında göreve başlayan Büyükelçi Mahmut Dikerdem ile Şah arasında şaşırtıcı bir görüşme gerçekleşmiştir. Bu görüşmenin sebebi ise, Adnan Menderes’in Moskova’ya gideceği haberinin Şah tarafından duyulmasıdır. Dikerdem itimatnamesini Şah’a sunmak için gittiğinde Şah, normalde kısa tutulan görüşmeyi uzatmış ve Dikerdem ile özel bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmede Şah, Menderes’in Moskova görüşmesini sormuş ve Türkiye’nin Moskova ile yakınlaşacağından korkmuştur. Ancak Dikerdem Şah’ı rahatlatmak için bunun olmayacağını ve Menderes’in Moskova’ya Sağlık Anlaşması için gittiğini belirtmiştir. Ama Dikerdem’in bu açıklaması Şah’ı tatmin etmemiştir (Dikerdem, 1977, 11-27).

Bu görüşme sonrası Dikerdem Şah’ın kendisi ile yaptığı görüşmeden tedirgin olduğunu ve rahatlamadığını belirtmiş ve bunun üzerine Dışişleri Bakanlığı’nda çalışan Selim Sarper, Umumi Kâtib unvanıyla Şah ile görüşmek

için Tahran'a gelmiştir (BCA, Dosya No:30.18.1.2.158.36.3). Şah ile görüşüp Menderes'in Moskova'ya gitmesinin altında herhangi bir şey yatmadığını belirtmiş olsa da Şah'ın endişesi giderilmemiştir. Zira Şah, Türkiye ile Moskova'nın yakınlaşmasının kendisi açısından sıkıntılar doğuracağına inanmaktadır (Dikerdem, 1977, 11-27), (Milliyet, 12 Nisan 1960), (Milliyet, 30 Nisan 1960).

Zira çok geçmeden Türkiye'de gerçekleşen 27 Mayıs Darbesi sonrası Şah, bir Avrupa ziyareti dönüşünde İstanbul'a da gelmiş ve burada darbe yapan Millî Birlik Komitesi üyeleri ile görüşme gerçekleştirmiştir. Şah bu görüşmede iki ülkenin ilişkilerinde bir değişiklik olmayacağını ve dostluklarının devam edeceğini dile getirmiştir (Arfa, 1964, 430). Bu görüşme ve yapılan ziyaret iki ülke ilişkilerinde artık yeni bir dönemin başlayacağını göstergesidir. Zira Demokrat Parti dönemi boyunca Türkiye-İran ilişkileri inişli çıkışlı seyretmiştir (SETA, 2006, 10). Çünkü Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950'li yıllar Orta Doğu'da Sovyetlere karşı çözüm arayışının olduğu bir dönemdir. Bu bağlamda İran'ın da dâhil olduğu paktlar, anlaşmalar yapılmıştır. Bunun yanı sıra 1960 yılına gelindiğinde ise ilişkiler açısından yeni bir dönemin başladığı görülmektedir. Zira öncesinde Türkiye ve İran'ın ilişkilerinin ilerlemesi için ABD'nin ısrarları varken şimdi artık iki ülke kendi çıkarlarını düşünerek hareket etmekte ve çıkarları aynı olunca iki ülkenin ilişkileri kuvvetlenmeye başlamaktadır (SETA, 2006, 11-25).

1960 yılını ilişkiler açısından incelediğimizde ise, Menderes'in Moskova ile yakınlaşmasından korkan Şah'ın, Türkiye'de Millî Birlik Komitesi tarafından gerçekleştirilen askerî darbeyi desteklediği görülmektedir (SETA, 2006, 26). Ayrıca 28 Mayıs 1960 tarihinde, yani darbeden bir sonraki gün ise Şah, Avrupa gezisinden dönmüş ve İran'da elçiler ile görüşme yapmıştır. Burada Dikerdem ile görüşen Şah, Avrupa gezisi dönüşü Yeşilköy Havalimanı'na inip yetkililer ile yaklaşık bir saat görüşme yaptığını söylemiştir. Ayrıca darbenin üzerinden 2 ay geçmesinin ardından Millî Birlik Komitesi üyeleri NATO ve CENTO'ya bağlılıklarını bildirmişlerdir (Dikerdem, 1977, 30). Öte yandan, İran'ın Türkiye'de yapılan 27 Mayıs Darbesi'ni önceden bildiğine dair Dikerdem'in sözleri şu şekildedir:

Sonradan söylenenler yazılanlar doğru ise, İran gizli servisleri Türk ordusunda darbe hazırlıkları yapıldığından haberdar idi. Bu istihbaratı İranlıların CIA kanalıyla aldıkları düşünülebilir, çünkü 1953 yılında Musaddık'ı deviren kompluyu başarıyla sonuçlandırdığından beri CIA'nın İran haberalma servisleriyle sıkı iş birliği hâlinde olduğu bilinmektedir. Belki de Şah, Menderes'in Moskova ziyaretinin kendilerine danışılmadan kararlaştırılması üzerine Amerikalıların DP

iktidarını kaderiyle baş başa bırakmayı uygun gördüklerini anlamıştı (Dikerdem, 1977, 31)

Sonuç

İkinci Dünya Savaşı sonrasında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ekonomik sıkıntılar fazlasıyla hissedilmiştir. Halk, bu sıkıntılara ve her geçen gün ağırlaşan koşullara karşı tepkisini göstererek devleti yönetecek yeni bir hükûmet talebini en güçlü şekilde dile getirmiştir. Bu durum tek parti erki ile yönetilen ülkede yeni görüşlerin ve dolayısıyla yeni siyasi partilerin kurulmasına yol açmıştır. Başta başarısız birkaç deneme vuku bulmuş olmasına rağmen Adnan Menderes, Celal Bayar, Refik Koraltan ve Fuad Köprülü 7 Ocak 1946 yılında Demokrat Parti’yi kurmuşlardır. Halkın kendi iradesi ile gerçekleşen ve %88 katılım oranının sağlandığı 14 Mayıs 1950 seçimlerini DP %53,59 oy oranıyla kazanmış ve 27 yıllık tek parti yönetimi son bulmuştur.

Yeni hükûmet, dış politikasının ilk döneminde, tek parti dönemlerinde olduğu gibi tarafsızlık ilkesi ile hareket etmiştir. Demokrat Parti, ülkeyi yönettiği 10 yıllık zaman diliminde Atatürk dönemi dış politika ilkelerine paralel bir yol izlemiş, dış politikada Batı ile uyumlu bir tutum sergilemiştir.

Demokrat Parti’nin iktidarda kaldığı süre boyunca dış politikasını şekillendiren kimi önemli unsurlar vardır. Bu unsurların en dikkat çekicilerinden birisi ise Sovyet tehlikesidir. Batı’nın da aynı tehlikeye karşı aldığı önlemlerden dolayı Türkiye, dış politikada ülke güvenliğini korumaya yönelik bir politika benimsemiştir. Bu politika, Batı ve ABD’nin görüşleriyle benzerlik göstermesinden dolayı Aktif Amerikancılık olarak isimlendirilmiştir. Öyle ki Aktif Amerikancılık, DP dış politikası denildiğinde akla ilk gelen imge olmuştur. Dış politikadaki bu tutum, ülke çıkarları ve güvenliği doğrultusunda hareket edilmesi olarak da görülebilir.

Öte yandan, Demokrat Parti’nin iktidara gelişinin ardından Türkiye’nin Orta Doğu’ya karşı bakış ve tutumunda bazı değişimler gözlenmektedir. Bu durum dış politikadaki siyasi hamlelere de yansımış ve başta İran olmak üzere bölge ülkeleri ile iyi ilişkiler kurulmasına azami dikkat gösterilmiştir. Menderes, iktidara gelişini müteakip TBMM’de yaptığı açılış konuşmasında Orta Doğu ile daha yakın ilişkiler kurulacağından bahsetmiştir. Bu bağlamda DP’nin dış politikasında Orta Doğu ülkeleri ile kurulacak olumlu münasebetlerin önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür.

Menderes’in çabaları Türkiye’nin Orta Doğu’da bir lider ülke olarak görülmesini sağlamasa da, Orta Doğu’da güdülen bu ılımlı politika; bölge ülkeleri tarafından hoşnutlukla karşılanmıştır. Zira Demokrat Parti, geçmişte bu

bölgeye yeterince ehemmiyet verilmediğini düşünmüş ve kendi dış politikasını bu eksikliği giderecek yönde şekillendirmiştir.

Yirminci yüzyılda Türkiye ile İran arasındaki politik ilişki Rıza Şah ve Atatürk arasında başlayan dostluğa kadar dayanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise bu dostluk üzerine inşa edilen ilişkilerde olumlu ilerlemeler kaydedilmiştir. Aynı zamanda her iki ülke de Batılı devletlerle olan ilişkilerini ilerletmeye başlamıştır. İnişli çıkışlı dönemlerin de yaşandığı bu on yıllık süreçte ilişkiler genel olarak iyi yönde seyretmiştir. Dönemin Tahran Büyükelçisi olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Zoraki Diplomat" isimli kitabında bu ilişkiler ve İran'ın durumu açık bir şekilde gözler önüne serilmiştir. Mezkûr dönemde iki ülke arasında başta ekonomik, ticari, sosyal ve kültürel alanlar olmak üzere çeşitli anlaşmalar yapılmıştır. Ancak bazı anlaşmalar elde olmayan sebeplerle sadece kâğıt üzerinde kalmıştır. Buna rağmen bu anlaşmalar Türkiye ve İran arasındaki ilişkilerin geliştiğinin ve ilerletilmek istendiğinin göstergesidir. "Türk-İran Dostluk Cemiyeti'nin Kurulması Anlaşması" bu dönemde kültür alanında en dikkat çekici gelişmelerden biridir. Bu anlaşma sonucunda Türk-İran Dostluk Cemiyeti Tahran'da Türkçe kursları açmış ve birçok kültürel faaliyet gerçekleştirmiştir.

Dönemin bürokratlarından olan Mahmut Dikerdem, Demokrat Parti iktidarının son yılında Tahran Büyükelçisi olarak görev yapmıştır. Dikerdem, Türkiye'deki Demokrat Parti iktidarının devrildiği 27 Mayıs darbesini İran'daki görevi sırasında öğrendiğini ve Şah'ın bu duruma nasıl yaklaştığını "Bir Büyükelçinin Anıları" isimli kitabında dile getirmiştir. 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında ise iki ülke ilişkilerinde beklenilen aksine bir bozulma olmamıştır. Zira Menderes'in Sovyetler ile yaptığı görüşmeden bir hayli rahatsız olan Şah, dönemin büyükelçisi Mahmut Dikerdem'i yapılan bir görüşme esnasında tabiri caizse âdeta sorguya çekmiştir. Dikerdem'in cevaplarından tatmin olmayan Şah'a, Türkiye tarafından özel elçi sıfatıyla Selim Sarper gönderilmiş ve kendisine Menderes'in Moskova ziyareti izah edilmeye çalışılmıştır. Ancak Şah, yine de tatmin olmamış ve Türkiye ile Sovyetlerin kendinden habersiz İran aleyhinde bir girişimde bulunabileceğinden şüphelenmiştir. Bu sebeple de Türkiye'de meydana gelen askerî darbeyi olumlu karşılamış ve darbenin yerinde bir karar olduğundan bahsederek Millî Birlik Komitesi üyeleri ile görüşmüştür. Bu görüşmede iki ülkenin dostluğuna bir zarar gelmeyeceğinden bahsetmiştir. Bu da Şah'ın iktidar değişikliğinden memnuniyetini ve Menderes ile Sovyetler görüşmesinin herhangi bir sorun yaratmayacak olmasından duyduğu mutluluğu göstermektedir.

Türkiye'nin Şah'ın kuşklarını gidermek adına Tahran'da görev yapan bir büyükelçi olmasına rağmen özel bir elçi görevlendirmesi, İran ile ilişkilerine

dikkat ettiğinin ve bu ilişkilerin dostane bir çerçevede ilerlemesine çalıştığının göstergesidir. Ancak Şah'ın hem büyükelçiye hem de özel görevlendirilen diplomata rağmen bizzat Millî Birlik Komitesi üyeleri ile görüşmesi Türkiye'ye güvenmediği ve Türkiye'nin dostane tutumuna şüpheyle baktığını göstermektedir. Ancak bu durum Türkiye ile İran arasında 1950-1960 yıllarını kapsayan Demokrat Parti döneminde pek çok alanda yapılan anlaşmaların var olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu anlaşmalarla hem Türkiye hem de İran birbirine her alanda yakınlaşmak istemiş ve komşuluk ilişkilerini güvenli bir zeminde tesis etmeyi amaçlamıştır.

Kaynakça

- Ahmad, F., & Turgay, Bedia. (1976). *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)*. Ankara: 1.Baskı, Bilgi Yayınevi.
- Arfa, G. H. (1964). *Under Five Shahs*. London, 1st Edition: Jhon Murray, R&R Clark Ltd.
- Armaoğlu, Fahir. (1999). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul, 11.Baskı: Alkım Yayınları.
- Bostancı, Mustafa. (2013). Türk Arap İlişkilerine Etkisi Bakımından Bağdat Paktı. *Akademik Bakış*, 7(13).
- Burrell, R. M. (1997). *Iran Political Diaries 1881-1965*. Chippenham, Archieve Editions: Cambridge University Press.
- Çetinsaya, Gökhan. (2004). *Türk-İran İlişkileri, Türk Dış Politikası Analizi*. İstanbul: 3.Baskı, Der Yayınları.
- Çetinsaya, Gökhan. (2006). Tarihsel Perspektifte Türkiye-İran İlişkileri ve Nükleer Sorun. *SETA*.
- Dikerdem, Mahmut. (1977). *Üçüncü Dünyadan Bir Büyükelçinin Anıları*. 1.Baskı, İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Erkin, F. C. (1986). *Dışişlerinde 34.Yıl: Washington Büyükelçiliği*. 1.Baskı, Ankara: TTK Yayınları.
- Eroğul, Cem. (2017). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. İstanbul, 1.Baskı: Yordam Kitap.
- Gürün, Kamuran. (1983). *Dış İlişkiler ve Türk Dış Politikası*. Ankara: 1.Baskı, A.Ü. S.B.F. Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2017). *Zoraki Diplomati*. İstanbul: 1.Baskı, İletişim Yayınları.
- Mercan, M.S. (2016). Tahran İkinci İslam İktisat Kongresi. *Yüzcüncü Yıl Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Ortadoğu Özel Sayısı*, ISSN: 1302-6879(Özel Sayı).
- Tavlaş, Nezih. (1999). Türk-İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri. *Avrasya Dosyası*, V(1), 80.
- TİDC (Türk-İran Dostluk Cemiyeti). (1956). *Türk-İran Dostluğu*. İstanbul, 1.Baskı: İstanbul Matbaacılık.
- TİDC (Türk-İran Dostluk Cemiyeti). (1965). *Türk-İran Dostluk Cemiyeti Nizamnamesi*. İstanbul, 1.Baskı: İstanbul Matbaacılık.

Yazıcı, Reşat. (1982). *Türkiye İslam Ülkeleri Anlaşmalar ve Mevzuat*. 1.Baskı, Ankara: Gelişim Matbaası.

Gazete ve Dergiler

Akşam

Ayın Tarihi

Cumhuriyet

Son Posta

Hürriyet

Milliyet

T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.123.66.4
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya: E9/30.1.0.0, Yer: 76479.11,
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.127.91.9
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No:30.18.1.2.127.74.20
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.125.42.14
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.10.0.0.130.935.22
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.1.0.0.125.808.1
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No:30.1.0.0.35.213.12
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.141.9.14
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.141.97.13
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.1.0.0.61.379.5
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.141.113.20
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.144.69.13
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.1.0.0.62.381.6
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No:30.18.1.2.144.80.4
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.146.41.8
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.147.47.4
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.1.0.0.40.236.14
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.1.0.0.121.772.8
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.0.0.58.357.5
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.154.80.8
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.151.79.16
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.155.2.20
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 30.18.1.2.158.36.3

Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi

TBMM ZC, Devre: XI, Cilt:13, İçtima:3, Altmış Beşinci İnikat, 6.5.1960, s. 60

- TBMM ZC, Devre: XI, İçtima:2, Cilt:5, Birinci İnikat, 1.11.1958, s. 9
TBMM ZC, Devre: XI, İçtima:2, Cilt:5, Birinci İnikat, 1.11.1958, s. 15.
TBMM ZC, Devre: XI, İçtima:2, Cilt:5, Birinci İnikat, 1.11.1958, s. 16.
TBMM ZC, Devre: XI, İçtima:2, Cilt:5, Birinci İnikat, 1.11.1958, s. 17.
TBMM ZC, Devre: X, Cilt: 7, İçtima: 1, Yetmiř Dokuzuncu İnikat, 21.5.1955, s. 239.
TBMM ZC, Devre: X, Cilt: 8, İçtima:2, Dokuzuncu İnikat, 2.12.1955, s. 187.

© 2020. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Research Article

Harmonisation process of Afghan asylum-seekers: a case study of Sivas satellite city

Medine Derya Canpolat ^{1,*}

¹ Graduate Research Assistant, Political Science and International Relations Dept., Cappadocia University, Nevşehir, Turkey.

* Correspondence: derya.canpolat@kapadokya.edu.tr

Received: 24.09.2020; Accepted: 23.12.2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.46>

Abstract: The subject of this research article is Afghan asylum-seekers – as the world’s most numerous displaced people – who have applied to Turkey for international protection. Its specific focus is on Afghan asylum seekers residing in Sivas satellite city who have applied for international protection. The study evaluates their personal experiences with harmonisation and integration, with the main objective being to investigate and analyse the problems they have faced during their harmonisation process, and to develop solutions to these problems. This research was designed as a case study – as a qualitative research methodology – and takes a theoretically interpretive perspective. Within the scope of this study, in addition to observations, in-depth interviews were conducted with seven female and eight male Afghan asylum-seekers who were reached through a snowball technique. As ascertained from the interviewees, the following issues were apparent: their harmonisation processes; the problems they faced in these processes; their expectations from local people; and their plans for the future. The findings related to the harmonisation process indicated that the respondent Afghan asylum-seekers are eager to obtain Turkish citizenship and integrate into society, although it was understood that they faced crucial problems in this regard, being the language barrier, economic insufficiency, and feelings of loneliness and strangeness. To overcome these hurdles, it is thought that improving the given language courses in terms of quality and quantity will diminish the language barrier; applying government policies related to employment will decrease the financial insufficiency of Afghan asylum-seekers; and applying non-governmental policies to raise awareness among Afghan asylum-seekers of the opportunities that are open to them, will alleviate their lack of consciousness, and will lead to the development

of a greater understanding among local people about the Afghan asylum-seekers, thus eliminating their feelings of loneliness and strangeness.

Keywords: Afghan asylum-seekers, international protection, migration, harmonisation, integration, Sivas, satellite city, qualitative research methodologies

Afgan sığınmacıların göç ve uyum süreci: Sivas uydu kenti örneği

Öz: Bu araştırma makalesi Türkiye'ye uluslararası koruma başvurusunda bulunan sayıca en kalabalık yerinden edilmiş grup olan Afgan sığınmacıları konu edinmiştir. Makale, daha önce üzerinde çalışma yapılmamış olan Sivas uydu kentinde yaşayan Afgan sığınmacılara odaklanmıştır. Afgan sığınmacıların göç ve uyum süreçlerinde kazandıkları deneyimleri kendi bakış açılarından değerlendirmiştir. Makalenin temel amacı Afgan sığınmacıların bu süreçte ne tür sorunlarla karşılaştıklarını araştırıp analiz etmek ve bu sorunlara çözüm önerisinde bulunmaktadır. Makale nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması şeklinde tasarlanmıştır ve teorik olarak yorumlayıcı bakış açısına sahiptir. Makale kapsamında, kartopu tekniğiyle ulaşılan 7 kadın ve 8 erkek Afgan sığınmacı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelere dayalı verilerin analizi ile şu bulgular tespit edilmiştir: hangi faktörlerin Afgan sığınmacıları Afganistan'dan ayrılıp Türkiye'ye göç etmeye zorladığı, Afgan sığınmacıların Sivas uydu kentindeki uyum süreçlerinin nasıl geliştiği, bu süreçte karşılaştıkları sorun alanlarının neler olduğu, Sivas halkından beklentilerinin neler olduğu ve gelecek planlarının ne yönde olduğu. Uyum süreciyle ilgili bulgular, Afgan sığınmacıların her ne kadar toplumla uyum içinde yaşamak için istekli olsalar da bu süreçte dil engeli, ekonomik yetersizlik, yeterli farkındalığa sahip olmama, yabancılık ve yalnızlık duygusu gibi çok önemli sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Bu noktada, nitelik ve nicelik olarak dil kurslarının artırılmasının dil bariyerini ortadan kaldıracağı; hükümetin istihdama yönelik politikalar uygulamasının Afgan sığınmacıların mali yetersizliğini ortadan kaldıracağı; hükümet dışı örgütlerin uygulayacağı bilinçlendirme politikalarının Afgan sığınmacıların yararlanabilecekleri haklar ve fırsatlar hakkında farkındalıklarını artıracığı; ve halk arasında Afgan sığınmacılar hakkında daha anlayışlı bir davranış geliştirilmesinin Afgan sığınmacıların yabancılık ve yalnızlık hissini ortadan kaldıracağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Afgan sığınmacılar, uluslararası koruma, göç, uyum, Sivas, uydu kent, nitel araştırma yöntemleri

Introduction

The number of displaced people applying for international protection from Turkey has increased dramatically, and Turkey has become home to the largest number of displaced people worldwide (Global Forced, 2018). As the focus of this article, Afghan asylum-seekers represent the largest group of displaced people with international protection status or current applications, and it is estimated that there are some 172,000 thousand Afghans currently living in Turkey (UNHCR Statistical Data, 2019). Besides, 35.042 Afghans applied for international protection in Turkey in 2019, as well (DGMM, 2019).

Although Turkey is seen as an alternative homeland to Afghan asylum-seekers, this group of people live in a state of anxiety due to uncertainties surrounding their gaining of legal status, their temporary accommodation in the satellite cities, the difficulties they face in making a living, the problems faced during the harmonisation process and their uncertainty for the future. Among the few studies to date with specific focus on Afghan asylum-seekers, there are reports by NGOs (SGDD, 2011; Afghan Solidarity Association, 2016) and institutes (Hacettepe University Institute of Population Studies [HUIPS], 2017a, and 2017b), and a number of research articles conducted in satellite cities (Ataman, 2007; Jarahzadeh, 2013; Kahya, 2014; Yıldız, Ünlü, & Sezer, 2014; Ünlüer, 2015; Kaytaz, 2016; Kuschminder & Koser, 2016; Aktepe, Tekdere, & Gürbüz, 2017; Coşkun & Yılmaz, 2018; Geyik Yıldırım, 2018; Gömleksiz & Aslan 2018; Doğan, 2019).

According to these studies, Afghans migrate motivated by a desire to live in a safe country (Kuschminder & Koser, 2016). Geyik Yıldırım (2018), in a study of Kars, revealed that Afghans are forced to migrate due to pressure from the Taliban and political instability, as well as for economic reasons. These reasons were reiterated in a project conducted by the Afghans Solidarity Association (2016) in Van, Mersin, Nevşehir, Kırıkkale, Kayseri and Denizli. Furthermore, the study by Jarahzadeh (2013) found that Afghans continued to migrate, despite the difficulties they face with illegal border crossings. However, as noted by Kaytaz (2016), the difficulties faced by Afghans that start with the migration, continue with the settlement process.

In Turkey, the legal settlement of Afghan asylum-seekers begins with an application for international protection. Upon making an application, Afghan asylum seekers are transferred by the Directorate General of Migration

Management to one of the satellite cities, and are given an identity card that shows their legal status, and grants them access to social assistance, education and healthcare services. This card, however, is not the end of their problems (Doğan Y., 2019), as after being placed in a satellite city, they may face problems of economic insufficiency and an inability to provide for their basic needs (Ünler, 2015). Furthermore, Afghan children face problems in schools due to differences in the language and education system, their inability to access school equipment (Kahraman, 2017), and the different techniques and rules applied in the Turkish education system (Doğan M., 2019). Yıldız, Ünlü, and Sezer (2014) point out that such problems can lead Afghan asylum-seekers to develop psychological problems that have been reported to result in suicide or murder in some cases. In a study introduced by the Hacettepe University Institute of Population Studies (2017b), it was found that Afghan asylum-seekers are more likely to commit suicide than any other group of displaced people. As such, there is an urgent need to remove such anxieties by supporting asylum-seekers in to come up with solutions to the problems they face during the harmonisation process.

Studies investigating the harmonisation processes endured by Afghan asylum-seekers are few in number, and many, unfortunately, are out of date; and this scarcity reduces their visibility of their plight in Turkish literature. A search of literature for studies conducted in Sivas revealed only two with focus on Afghan asylum-seekers in the city, despite it being assigned as a satellite city in Turkey. Of the two studies, one highlights the problems faced by Afghan asylum-seekers in learning the local language (Hubing, 2011), while the other analyses how Afghan asylum-seekers approach the Turkish national values (Kılıç & Demir, 2017). Despite there being more than 3,000 Afghan asylum-seekers living in the city,¹ there has been no study to date concerning their harmonisation. Consequently, there is a need for up-to-date studies of the problems related to harmonisation and other issues faced by Afghan asylum-seekers, which represents a gap in literature that this article aims to address with specific focus on the satellite city of Sivas.

As displaced people are perceived as temporary by the Turkish government, no permanent integration policies have been developed related to these groups, as the government has opted instead to implement a harmonisation policy to be applied for the duration of their stay in Turkey. The present study investigates the extent to which Afghan asylum-seekers can adapt to life in Sivas, and the

¹ This number was verbally expressed by the Provincial Directorate of Migration Management (PDMM) of Sivas in the personal interview as official information is not shared regarding displaced people with international protection application or status.

difficulties faced during the harmonisation process, and their perspectives as regards to integration. Its aim is to develop solutions to common problems that can be included within the regulations, allowing Afghans to live in harmony with Turkish society.

This article is presented in five sections. The first section explains the theoretical background of the study; the second section explains the methodology of the study, and the data collection and analysis processes; and the third section presents the findings of the fieldwork, detailing the perspectives of Afghan asylum-seekers. The fourth section opens a discussion of the collected data and makes comparisons with the findings of previous studies, and puts forward suggested solutions to the problems faced by Afghan asylum-seekers. The final section offers some concluding remarks.

Theoretical background

The current instrument applied in the Turkish Republic related to displaced people and foreigners is the Law on Foreigners and International Protection No. 6458 (LFIP). The LFIP entered into law in 2013, and introduced “international protection” as a legal status, under which certain rights are provided to displaced people under certain conditions. The concept of international protection emerged as a means of protection for persons forced to migrate as a result of a state’s failure or inability to protect their citizens due to factors such as political instability, economic crises and internal conflicts. In other words, the concept appeared with the effect of a social and political phenomena with religious, social, economic and human dimensions. This concept is included in Article 14 of the Universal Declaration of Human Rights, in which it is stated the “everyone has the right to seek and to enjoy in other countries asylum from persecution” (UN, 2020). The primary responsibility for international protection rests with the state from which the displaced person has sought asylum. Turkey, within the framework of international law, and like every other country, must provide international protection to those seeking asylum, and Turkey determines the status of foreigners who enter the country in accordance with the LFIP.

Turkey signed the Geneva Convention in 1951, with the proviso that only people coming from Council of Europe member states would be accepted as refugees. This was reiterated in the LFIP, in which it is stated that the applications of foreigners applying for international protection from Europe would be granted refugee status. For people of other nations, the LFIP states that foreigners from outside Europe applying for international protection would be granted conditional refugee status and placed under international protection until such a time that they can be placed in a third country through the UNHCR (LFIP, 2013).

The procedures to be applied to the focus group of this article, being Afghan asylum-seekers, are also determined within the scope of this law. As Afghans do not come from Europe, they cannot be given refugee status, although the LFIP grants them the right to apply for international protection. Afghan asylum-seekers who apply for international protection are allowed to live in satellite cities and to benefit from certain rights until their status has been determined. Here, it should be noted that the Afghan interviewees in this article are referred to as asylum-seekers since all have applied for international protection from Turkey, although their status determination processes have not yet been completed.

Under the LFIP, Afghan asylum-seekers who apply for international protection are permitted to stay in one of the 62 satellite cities in Turkey until their final status has been determined. The satellite city approach applied in Turkey was detailed in the Regulation on Asylum (1994),² and sought to regulate the settlement processes of displaced people in Turkey. Satellite cities are determined by the Ministry of Interior, considering such criteria as the demographic features of cities, the features of the asylum-seekers, etc. The approach aims to apply some control over displaced people, and seeks to prevent metropolis cities from being overwhelmed by the mass movement of asylum-seekers, and to protect national security (Kahya, 2014). As such, asylum-seekers are kept under strict control in the satellite cities in which they are settled, and must sign official documents in the Provincial Directorate of Migration Management every week as proof of their stay in their assigned city. Their exit from their assigned satellite city is also kept under control, requiring the permission of the PDMM. The asylum-seekers must follow up their application processes from their satellite cities, and attend interviews arranged by the PDMM for the finalisation of their applications. During this period, they can benefit from health, education and other services and rights, allowing them to adapt to their new society (Coşkun & Yılmaz, 2018).

Afghan asylum-seekers, bringing their own customs and traditions, cultures, spiritual beliefs and lifestyles to Turkey, have encountered different customs and traditions, cultures, spiritual beliefs, and lifestyles upon their arrival. This coexistence, where mutual interaction is inevitable, initiated harmonisation (Aktepe, Tekdere, & Gürbüz, 2017). Although the concept of

² The full name of this regulation is the Regulation on the Principles and Procedures to be Applied to Foreigners who Seek Asylum in Turkey, or Individual Foreigners Requesting a Residence Permit from Turkey to Asylum to Another Country, Foreigners who Come to Our Borders Collectively with Seeking Asylum and Possible Population Movements (<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf>, pp.7-11).

harmonisation has no accepted universal definition (Unutulmaz, 2016), it is defined in the Turkish Dictionary as “compliance with the social framework or getting used to a new situation” (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2020). The term is also used in article 96 of the LFIP as well. In this article, the services offered to displaced people to facilitate mutual harmonisation can be described as follows (FLIP, 2013, pp. 86):

- (2) Foreigners may attend courses where the basics of the political structure, language, legal system, culture and history of Turkey, as well as their rights and obligations, are explained.
- (3) The Directorate General shall promote the courses related to access to public and private goods and services, access to courses related to the education and economic activities, social and cultural communications, and shall ensure access to primary healthcare services and awareness and information disseminating activities through distant learning and similar means, in cooperation with public institutions, agencies and nongovernmental organisations (NGOs).

It can be understood from this article of the LFIP that the Turkish Republic aims to provide foreigners with the ability to become self-sufficient, whether they stay in Turkey under international protection, are placed in a third country or return to their own countries. It is clear that such an approach demands harmonisation, and this can only be achieved through a process that takes heed of the fields of rights and obligations, political structure, language, the law system, health services, culture, history, education, occupation, social and cultural interaction, and access to public and private goods. Harmonisation processes are thus described in this article as a process by which displaced people prepare themselves for the situations they encounter in their new environments, acquire the skills required by the environment, and interact with the environment, as displaced groups who find themselves in a foreign context need social acceptance and interaction.

That said, harmonisation processes may have either negative or positive consequences for displaced people. According to Berry's model, a harmonisation process can result in marginalisation, separation, assimilation or integration, in which marginalisation is defined as a situation in which displaced people maintain their own culture and enter into as little contact with society as possible; separation is defined as a situation in which displaced people keep themselves separate from the cultural life of the dominant society; and Assimilation is defined as the adaptation of displaced people to the culture of the dominant society by giving up their own culture (Berry, 2011). Although integration does not have a generally accepted definition (Martikainen, 2006; Unutulmaz, 2016; Göksel, 2019), it can be defined as becoming an accepted part of society requiring

the mutual interaction of displaced people with the dominant society (Garcés-Mascareñas and Penninx, 2016, p. 14).

As mentioned previously, since displaced people are perceived as temporary by the Turkish government, there are no permanent integration policies in place related to these groups. While a harmonisation policy exists that is applied during their stay in Turkey, its consequences on displaced people can be either negative or positive. The present study investigates the harmonisation process and its effects on integration, questioning Afghan asylum-seekers on their thoughts in regards to their integration into society. This study is based on the framework developed by Ager and Strang, in which it is suggested that there are 10 factors dictating the achievement of integration: housing, employment, education, health services, access to such rights as human dignity, equality, justice, security, the connection of groups socially to each other, and the diminishing of structural barriers related to language and culture (Ager and Strang, 2008). The provision of housing is vital in making a displaced group of people feel secure, while self-esteem is gained through employment. Such people become closer to society through education, and to state agencies through the provision of health services. Access to such rights as human dignity, equality, justice and security requires respect for diversification within society and the displaced group, while connecting groups socially with each other has been shown to diminish language and culture barriers (Wang and Ning, 2016).

This framework was chosen as these 10 dynamics of integration are closely related to the harmonisation approach of the LFIP. In the present study, the issue of whether the 10 dynamics of integration are taken into account in harmonisation efforts is examined through the experiences of Afghan asylum-seekers.

Methodology

A qualitative research methodology approach was adopted for the present study, aiming to reveal the perspectives of Afghan asylum-seekers and events realistically and holistically in the natural environment (Yıldırım & Şimşek, 2016; Merriam, 2018). Accordingly, a field study was conducted between 15 May and 10 August, 2019 including both interview and observation components (Karasar, 2018). The case study design approach involves analysing the situation within an environment, the collection and analysis of data, and the systematic drawing of conclusions (Aytaçlı, 2012). The interviewees were chosen based on the assumption that, "Afghan asylum-seekers can best describe their harmonisation experiences and the problems they face."

Since it was not possible to reach all, or even most, of the Afghan asylum-seekers living in Sivas, it was decided that the study sample would be composed of Afghan asylum-seekers who live in Sivas, who are in contact with each other, and who are aware of the lives, difficulties, needs and problems of other Afghan asylum-seekers living in Sivas. The main rationale behind this selection is to study with a similar sub-group. (Patton, Ankara). To identify participants for the study, the non-random snowball sampling technique was adopted in which every person participating in the study is asked to propose other respondents who met the necessary criteria for participation in the study. First, the interviewees are asked whether they know any suitable people who would participate in the study. The people they recommend are then contacted and asked whether they would be willing to participate. This process continues until the desired number of participants is reached (Christensen, Johnson, & Turner, 2015, pp. 172-173).

Prior to the launch of the fieldwork, before any interviews were conducted, the management of the PDMM in Sivas was consulted, and put us in touch with an Afghan asylum-seeker who met the mentioned criteria. The first interview was conducted with this Afghan asylum-seeker, while the second interview was conducted with the respondent she suggested. The following interviews were carried out with respondents suggested by the interviewees. In other words, each interviewee initiated an interview with another Afghan asylum-seeker. In this way, seven female and eight male Afghan asylum-seekers were identified who agreed to participate in the study, giving their verbal consent.

The in-depth, semi-structured interviews were specifically designed not to cause trauma to the respondents, and included questions aimed at garnering demographic data about the respondents, and information on the problems they face in such areas as employment, accommodation, education, the attitudes of society and their plans for the future. The interview questions were compiled based on previous literature, as well as on data garnered through the observations and home visits conducted within the scope of the research, which were of considerable benefit.

All interviews were conducted face-to-face in the homes of the respondents, and due to the language barrier, interpreter support was utilised. Prior to each interview, the respondent was informed about the scope and goal of the study, and the method to be applied. It was also stressed that their involvement in the interviews was consensual. The interviews began after the respondent gave their verbal approval for participation. Each interview lasted for 2 hours.

The researcher and interpreter attended all interviews. Additional questions to those prepared in advance were asked to obtain more detailed answers to the interview questions.

Miles and Huberman (1994) state that data gathered from qualitative research methodologies, revealing factors affecting the thoughts of human beings, should be analysed through either a descriptive or content analysis approach. For the present study, a content analysis approach was chosen, as it ensures a detailed explanation. Since it is not possible to reflect all the data, a framework is drawn up involving categories and codes (Creswell, 2018). In the first stage of the data analysis, a thematic framework is formed based on the research questions, the conceptual framework of the research and the results of the field study. The following six categories were determined after encoding the data:

1. Demographic features of the respondents
2. Settlement process of the respondents
3. Harmonisation process of the respondents
4. Problems faced by the respondents
5. Expectations of the respondents from society
6. Future plans of the respondents

In the second phase, the data obtained from each interview were coded in accordance with the established themes, while in the third phase, attempts were made to define, explain and make sense of the organised data. In the final stage, to demonstrate the credibility of the article, the contents of the categories were interpreted, including respondent quotations. As the respondents declined to share their personal information, they each assigned codes (P1, P2, P3, etc.) to ensure academic confidentiality.

In addition to the interviews, observations were carried out. This approach can aid researchers in gaining an understanding of the focus group in the study and the environment in which they live, and is of particular importance, as what people say and what they do or experience are not always the same. Observations are made in either natural or structured environments (e.g. laboratories) (Christensen, Johnson, & Turner, 2015, p. 60). For the current study, natural observations were made to gain insight into the living environments of Afghan asylum-seekers. Another benefit of observations is their ability to answer certain systematic research questions, providing information about the interviewee's situation that they may not be able to express comfortably themselves, about the physical environment in which they live or about things that they may be reluctant to talk about. Therefore, among the available observation techniques, the participant-observation technique was preferred. In this technique, the

researchers introduce themselves to the research participants and explain their aim which is gathering information by observations (Merriam, 2018, p. 118).

Prior to making any observations, the management of the PDMM in Sivas were consulted to identify the neighbourhoods where most Afghan asylum-seekers live, being Yenimahalle and Altıntabak, as confirmed by the Neighbourhood Executives of these neighbourhoods. For the observations, 20 homes of Afghan asylum-seekers were visited, accompanied by a sociologist and an expert working in the Directorate of Family, Labour and Social Services in Sivas. Sociologists carry out such periodical visits to ensure the accuracy of the residential addresses of Afghan asylum-seekers and any other information they provide. The researcher took part in such a process on five occasions to confirm the data collected during the interviewees, and to observe the conditions under which Afghans live, how many people live in a house, whether they have food, furniture and firewood, whether there are any sick people in the home and whether they can speak Turkish. During the observations, the researcher adopted sincere, honest and positive approach to keep the Afghan asylum-seekers at ease. This approach made it easier to observe the living conditions of Afghan asylum-seekers and their family members.

During the observations, information about when, where and how the data was collected, and what was observed, was noted on the observation form prepared by the researcher prior to the observations. Each observation took 15 minutes, after which the researcher immediately uploaded their notes into a computer and added more detailed information, including a description of the house, the direct quotes of the residents and the researcher's comments. The detailed notes taken during the observations were transferred to a computer and were subjected to a content analysis, which is presented in the relevant section of the interview analysis. The observations gave perspective and depth to the data garnered through the interviews, and so the validity and reliability of the findings obtained from the field were supported.

Although reliable data were obtained within the scope of the fieldwork, there are some methodological limitations, which related to the different languages of the researcher and the respondents. Another limitation is derived from the qualitative feature of the study, which prevented the generalisation of the research findings, with the study being limited to the data obtained from fieldwork conducted between 15 May and 10 August, 2019 involving seven female and eight male Afghan asylum-seekers living in Sivas.

Findings

The study sample included Afghan asylum-seekers of Hazara, Tajik and Uzbek origin who were predominantly young people or children, and so more involved in social life through the school or workplace. Of the 15 interviewees, four were aged 10–18 years, six were aged 19–29 years, and the remainder were aged 30 and older. The majority of interviewees were single (see Table 1).

Table 1. Respondent profile: sex, age, marital status, ethnicity

N- %	SEX		AGE				MARITAL STATUS			ETHNICITY			TOTAL
	Male	Female	10–18	19–29	30–39	40+	Single	Married	Divorced	Hazara	Uzbek	Tajik	
N	8	7	4	6	3	2	11	2	2	10	2	3	15

Aside from one of the respondents, all were literate. The illiterate respondent was a woman aged 40 whose health problems prevented her from going outside often. The majority were unemployed, although some worked as day labourers. Most of those who were unemployed were actually students who were continuing their education in Sivas, and those who were unable to work due to health problems. The majority of the respondents had been residing in Sivas for more than a year (see Table 2).

Table 2. Profile of the interviewees: level of education, occupation, duration of stay in Sivas

N- %	LEVEL OF EDUCATION						OCCUPATION				DURATION OF STAY IN SIVAS			TOTAL
	Il- literate	Pri. Sch	Sec. Sch	HighSch.	B.A	M.A	Unemployed	Student	Worker	Interpreter	- 1 year	1-2 year	3-5 year	
N	1	6	3	1	2	2	5	5	4	1	3	9	3	15

*Pri. Sch: Primary School; Sec. Sch: Secondary School; High Sch: High School; B.A: Bachelor’s Degree; M.A: Master’s Degree; - 1 year: Less than one year

The majority of students who took part in the fieldwork spoke fluent and clear Turkish. Interpreter support was utilised for other interviewees who could not speak Turkish.

Settlement process of Afghan asylum-seekers

The harmonisation processes of Afghan asylum-seekers begins when they arrive in Turkey and apply to the UNHCR headquarters in Ankara for international protection. At this stage, the asylum-seekers included in the present study were informed that they should apply to the PDMM in Sivas, and completed their applications in Sivas within the subsequent 15 days. They were then issued a temporary identity card, valid for 6 months, by the Sivas Governorate identifying them as Afghans who had applied for international protection. Concerning housing, the DGMM allows Afghan asylum-seekers to choose their place of residence, and informs them that they are responsible for their own expenses. At this point, the Afghan asylum-seekers are advised by associations and other Afghans to find accommodation.

The researcher observed that Afghan asylum-seekers tend to live with their families in households of four to nine people. Aside from parents and their children, households were made up of also extended family members, such as, for example, uncles and grandmothers, who all live together since not all family members had been able to escape together, or some family members had died in the internal unrest in their homeland. Here, the fragmented family structure of Afghan asylum-seekers is worthy of note, and it is anticipated that dispersed family members will make all possible efforts to reunite.

The monthly rents of Afghan asylum-seekers, who tend to live in two- or four-room houses, range from 300–650 Turkish Lira. It was concluded from our observations that the houses of the respondents were not in a good condition, and their rooms were small and lacking in furniture. They are provided with certain goods by their neighbours and aid organisations, as they arrived illegally have little money. Two of the respondents had the following to say about this issue:

It is difficult to go from one country to another country even with a passport, but we came here illegally. We had no home, no belongings, no money; we gave all our money to smugglers. We came via the Afghanistan-Iran-Turkey route. We came to another country illegally, and it is difficult as we do not know the language ... Of course, we faced many difficulties in procuring goods and finding a house (P3, Personal Interview: 20 May, 2019).

We faced many difficulties at first because we came here as fugitives. When we first entered our house, we slept on the rug. It was cold; and the house was cold, as well. Our neighbours helped us. They gave us a blanket and some other stuff. I worked at a tailor for a while, and at a restaurant. I am not working now, and I am at home because of Ramadan. A month after my brothers came here, they got jobs. Our current economic situation is neither good nor bad. We have seen humanity in Sivas; our neighbours are very good. We did not experience the good things we have seen here in either Iran or Afghanistan. We have come to understand in Sivas that there are good people in the world (P4, Personal Interview: 20 May, 2019).

The Afghan asylum-seekers who had difficulty finding a house stated that they also had difficulty paying their rent. Some asylum-seekers share their homes with foreigners to pay their rent. One respondent expressed this situation as follows:

I did not know anybody in Sivas. I met another Afghan person while applying to the DGMM, and we came to Sivas together. We neither knew nor could trust each other, but we had a partnership, as we spoke the same language. He knew some Afghans in Sivas, and he placed me with an Afghan family he knew. As I had no money, I could not help with the rent or food, and so they did not want me in their home. I had to find a house, but I had no money. Somehow, I got lucky and I found a house, a roommate and an illegal job (P14, Personal Interview: 23 May, 2019).

Observations of the livelihoods of Afghan asylum-seekers who appear to have difficulties with housing revealed that their income was predominantly from illegal employment, and from social assistance received from the Social Assistance and Solidarity Foundation (SASF), the Tree of Life Association (TLA) or the Red Crescent:

The Taliban left me disabled. Unfortunately, I am unable to work; but my eldest son is 17 years old and works in a patisserie. My little son, who is one-and-a-half years old is sick. Unfortunately, the government does not cover all of his treatment, but we receive regular payments from SASF. The doctors in Sivas have not been able to diagnose his disease, and so we have to go to Kayseri every 2 weeks. My language and finance problems are difficult to endure (P1, Personal interview: 10 June, 2019).

My husband works on a construction site. He works day and night. We have a Red Crescent Card and I receive assistance, as I have three children and another on the way. The TLA supplies us with clothes and bread, but the clothes barely fit us, and many are outdated; but it is better than nothing (P5, Personal interview: 23 May, 2019).

As a matter of explanation, a Red Crescent Card is a way of delivering cash assistance under the Emergency Social Safety Net Program (ESSN) to asylum-seekers under international and temporary protection in Turkey living outside of camps. The program is funded by the EU, in partnership with the Ministry of Family, Labour and Social Services, the Turkish Red Crescent, and the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. Every family member meeting the criteria is entitled to receive 120 Turkish Lira per month (Çağlar Chesley, 2020).

It was apparent that Afghan asylum-seekers often experienced problems with housing and finances during their settlement in Sivas. While they may find a house, there is the additional problem of finding work and a regular source of income.

Harmonisation processes of Afghan asylum-seekers

The harmonisation process can be described as a process through which displaced people prepare themselves for the situations they encounter within their new environments, acquire the skills required by the environment, and interact with the environment. The harmonisation process of Afghan asylum-seekers living in Sivas satellite city was investigated in the present study from five perspectives: 1) the attitudes of local people towards Afghan asylum-seekers, 2) their relationships with their neighbours, 3) the advantages and disadvantages of living in Sivas, 4) the differences between life in Afghanistan and life in Sivas, and 5) is Sivas a city that Afghan asylum seekers recommend to their relatives to live in?

Almost all of the respondents mentioned the positive attitudes of local people towards them and the connection they had established with society, and highlighted that these positive attitudes had facilitated their harmonisation. In this regard, the respondents mentioned “the friendly and kind characteristics of the local people”, the “cultural similarities [of local people] and Afghans”, “not being excluded from the society due to the language barrier”, the “building of bonds through marriage” and “not encountering any problems”. Speaking about this issue, one of the respondents stated:

My daughter married a Turkish man. He and his family are very nice. Although my wife and I speak only a few words of Turkish, we can understand each other. My daughter is learning the Turkish language and culture, and so she can live in harmony with her new family. We visit her twice a week (P1, Personal interview: 10 June 2019).

It can be understood from the responses of the interviewees that although the majority of were satisfied with the attitudes of the people of Sivas and interacted well with them, including through bonds of marriage, there were some respondents with opposing views. Some stated that they had experienced difficulties related to the language barrier, and were sometimes subjected to insults and exclusions from society. The respondents who faced such difficulties were all school-age children, and the main reason they encountered these problems was because they had started to be educated in Turkish without learning the Turkish language. The coexistence of different groups without a common language resulted in disagreements.

It was understood during the interviewees that the majority of respondents had developed good relationships with their neighbours, although others spoke about their neighbours' negative attitudes and the difficulty they had communicating with them due to the language barrier. One of the interviewees stated:

One day we were having dinner in our backyard. One of our neighbour's kids insulted us for being foreign, and when we complained to his mother, she yelled at us. She said that we had no right to complain because we were strange people. I will not forget that moment and her rudeness. We came out of the frying pan and into the fire. We are insulted in Sivas by the local people, similar to how we were insulted by the Taliban in Afghanistan (P3, Personal Interview: 20 May, 2019).

When the interviewees were asked about the advantages and disadvantages of living in Sivas, they said that the majority of local people lived in good conditions and peacefully, and mentioned the absence of war and the "helpful and tolerant nature of the local people". For the disadvantages of living in Sivas, while some stated that they had no problems with living in Sivas, the majority expressed the "feelings of loneliness and strangeness", and the "language barrier" as disadvantages. One of the interviewees clarified this situation:

As you can see, I am an old woman. As I do not speak Turkish, I cannot go outside or communicate with my neighbours. In Afghanistan, we had close relations with our neighbours, and so I did not feel lonely. Here, I am very upset at being "strange" here (P7, Personal interview: 3 June, 2019).

When the interviewees were asked to compare their life in Sivas with that of Afghanistan, aside from one student, all of the Afghan asylum-seekers said that their lives in Afghanistan were "hard", "insecure", "worse after the Taliban seized power" and "full of economic insufficiencies", and so were happy to be

living in Sivas due to the generosity and hospitality of the local people. The student mentioned above had problems with his schoolmates in Sivas, and stated that in Afghanistan he attended school with the friends he grew up with. As he had lived in Sivas for only 3 months, he had not yet got used to his schoolmates, and was excluded from society as a foreigner.

On the other hand, the interviewees who stated that their lives in Afghanistan were “very good” said that they faced economic difficulties in Sivas and had problems with their schoolmates, and that while there lives were in danger in Afghanistan, they had money, jobs and friends there, but cannot find well-paid jobs or friends in Sivas.

Considering the statements given by the interviewees, it can be understood that the majority of Afghans who endured harsh conditions in Afghanistan had managed to improve their living conditions in Sivas and had better living conditions, leading them to be satisfied with their lives in this city. That said, some of the Afghans whose living conditions were better in Afghanistan cannot access similar conditions in the city due to the reflections of the migration process.

The interviewees were then asked whether they would recommend Sivas to their relatives, to which multiple answers were gathered from the fieldwork. Some Afghans stated affirmatively that they suggest living in Sivas because “Sivas is a safe city to live in.” One of the interviewees expressed this situation as follows:

The fear of being murdered is common in Afghanistan; it does not matter whether you are a woman or man. The fear of being raped is too horrible to not be explained. We do not have such fears in Sivas, so we are lucky (P4, Personal interview: 20 May, 2019).

Some Afghans responded negatively to the question, but surprisingly made not underline any problems in Sivas. Their reluctance to recommend Sivas to their relatives was mostly attributable to such personal reasons as feuds. Here, it should be noted that the hostilities experienced in Afghanistan can be seen even among relatives.

Problems faced by Afghan asylum-seekers

To understand the problems faced by Afghan asylum-seekers in their harmonisation processes, they were asked about their emergent needs were. While a minority said that they had no such needs, the majority stated that they needed “jobs providing a regular income”, “financial support provided by governmental and non-governmental institutions”, “furniture”, “food” and

“appropriate hospital treatment”. Speaking on the problems they faced, one of the respondents said:

I must work for a low wage. I have no guarantee of my rights at work, and sometimes I am not paid my wages. I am a victim of illegal employment. I cannot meet any of my family members' needs, and I receive no financial aid either. All I need ... in Sivas is a job that brings in a regular income. If I had a regular income, I could buy food and clothes, pay the rent and make my family happy (P10, Personal interview: 3 June, 2019).

As can be understood from the data garnered during the fieldwork, the main problems faced by Afghan asylum-seekers in Sivas are related to economic welfare. During their stay in the city, people need to work and receive financial support to meet their basic needs. They demand the right to work, legally, and for equal wages.

The respondents who attempted to set up their homes using items donated by their neighbours are in need of furniture, as the majority they receive is either broken or inadequate. Some of the respondents said that they needed healthy food, as they lack nourishment. On the issue of nourishment, although the LTA supplies bread and food aid, they needed healthy food due to the high number of households and the low monthly income among the interviewees. In addition to these problems, some of the interviewees stated that they were not treated appropriately by Turkish doctors in Sivas, although this could be derived primarily from the language barrier. Problems arise in this area due to the low level of communication between patients and doctors, based on the lack of hospital interpreters.

In addition to these problems, some of the respondents stated that their family members needed to take Turkish language courses. While the Centre of Public Training (CPT) offers language courses free of charge, the fact that not all interviewees were aware of the course may indicate that the awareness raising efforts in Sivas are insufficient.

Expectations of Afghan asylum-seekers from society

When the expectations of the Afghan asylum seekers from the society were investigated, it was found that the majority of the interviewees were satisfied with the attitudes of local people towards them. However, some of them stated that Afghan asylum seekers had some expectations such as “respect,” “empathy,” “kindness” and “job opportunities.” As stated by one of the respondents:

I cannot describe all the local people with one adjective. There are many good and generous people. I give thanks to all those who behave with kindness, but I beg the people who are rude to use to try to behave nicely to us. We were forced to come here; we escaped from attitudes that were against our dignity. We only want to live in an environment in which we are respected by society (P2, Personal interview: 15 May, 2019).

Although the majority of the respondents expressed satisfaction, it can be seen that some expected to be able to live with dignity. Here, it should be emphasised that while expectations of financial opportunity were voiced mostly by the adult asylum-seekers, the students were more inclined to look for empathy and kindness, which can be attributed to the fact that some students are excluded by their classmates.

Plans of Afghan asylum-seekers

The plans of Afghan asylum-seekers were questioned under three themes concerning their harmonisation processes: staying in Sivas; returning to Afghanistan or being settled in a third country; and obtaining Turkish citizenship.

It was determined from the data obtained from the fieldwork that the majority of the interviewees wanted to stay in Sivas and obtain Turkish citizenship. The high number of interviewees who expressed their satisfaction with the attitudes of society towards them and life in Sivas was a clear indication of this situation. A number of the respondents commented on this issue:

I have a computer in my home, and I have an Internet connection. I have friends in my neighbourhood. I am happy living in Sivas. I want to become a pilot and live in Sivas forever (P12, Personal interview: 23 May, 2019).

I do not live an ideal life; and I have no economic welfare; however, I am away from war. It feels wonderful (P3, Personal interview: 20 May, 2019).

I am very happy here in Sivas. If the Turkish government allows, I would like to stay here for the rest of my life. I cannot understand people who try to migrate to Europe. The routes to Europe are very dangerous, as the European countries hit the boats we use to get there. I have some relatives who managed to get to Europe, but they are always subjected to racism. Europeans look down on us; they do not let us become part of society. Here, the people treat us as one of their own. They open their homes to us, they share their food with us, and they provide us with things without expecting anything in return. This may be because we are all Muslims, or because we have a common root (P1, Personal interview: 10 June, 2019).

Some interviewees stated that they did not want to return to Afghanistan, to stay in Sivas or to obtain Turkish citizenship, stating that they wanted to go to European countries, to the United States or to Canada. Those with plans to leave Sivas cited “unemployment” and “cold weather.” as the main reasons why they wanted to migrate to Europe, the United States or Canada, where they believed they would have access to “a high level of social rights and freedoms”, “job and education opportunities,” and “family members living in those countries”. The following comments were made related to this situation:

When I migrated with my daughter from Iran to Turkey, I had to leave my mother behind. My brother experienced the same story. Unfortunately, my family became fragmented. My mother lives alone in Iran, my brother lives alone in the United States alone and I am living in Sivas with my daughter. I want to re-migrate to the United States to reunite my family. I believe that if I can move to the United States, I will be able to bring my mother from Iran. Also, I think I can find work with insurance in the United States. This will be so important if I am to meet my daughter's education expenses (P11, Personal interview: 15 May, 2019).

Discussion

In the present study, harmonisation processes of Afghan asylum seekers into the society has been investigated through the ten dynamics developed by Ager and Strang: the provision of housing, employment, education, health services, dignity, equality, justice, security, social connections, and the diminishing of the structural barriers of language and culture. As could be understood from the garnered data, half of these dynamics had already been achieved by the respondents.

On one hand, the dynamics of housing, education, health services, social connections, security, and the diminishing of cultural barriers did not seem to be problematic for the respondents.

When they first settled in Sivas, many of the respondents had difficulty in finding a house, but all managed to rent a home eventually, and the majority subsequently established good relationships with their neighbours. All were also to benefit from education and health services, bringing them closer to society and the state agencies. Almost all stated being satisfied with the positive attitudes of local people towards them, and that they had managed to form a connection with society. All of them believed they lived in a safe city and feel secure. It was apparent in the interviews that the cultural barriers diminish as they learn about the Turkish culture.

It can be asserted that the respondents in the study follow a path of harmonisation, as the majority strongly desire to stay in Sivas and obtain Turkish citizenship. It should be emphasised that this finding is peculiar to this context, as other studies (HUIPS, 2017b; Doğan, Y., 2019) have reported that the majority of Afghans living in Turkey seek to migrate to more developed countries, especially the United States, Canada, Australia and Europe countries through the UNHCR. It can be understood from the findings of these studies that the majority of Afghan asylum-seekers want to use Turkey as a transit country, while in the present study, the majority of respondents were quite satisfied with life in Sivas.

As integration is a process requiring mutual interactions, it cannot interfere that society and Afghan asylum-seekers are close to integration, as the present study reflects only the views, perspectives and perceptions of Afghan asylum-seekers. That said, one of the most significant findings of this fieldwork on the harmonisation processes of Afghan asylum-seekers in Sivas is that the interviewees believe society is implementing an integration strategy towards them rather than one of assimilation, marginalisation or separation. Statements made by the respondents such as “the local people are very friendly and kind-hearted”, “we can build a bond with society though marriage”, “they do not exclude us from society, even though we do not speak the same language” and “society helps us by providing goods to our homes” clarifies the origins of this understanding.

As mentioned, Turkey supports social harmonisation by providing services to asylum-seekers in such fields as education, health, economy and social issues. In Sivas, both governmental authorities and NGOs play an active role to facilitating the harmonisation of Afghan asylum-seekers. For instance, a free Turkish-language course is given in the Public Education Centre in Sivas to Afghan asylum-seekers to aid their harmonisation with society. Furthermore, the Friendly Association organises social events such as picnics and Afghan nights; while the Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants (SGDD-ASAM) organises social activities and offers counselling services. The Afghan asylum-seekers who participate in these activities have the opportunity to communicate with society and with other displaced people, and can develop friendships with the other Afghan asylum-seekers they meet at these picnics or other events, and also those with Turkish language skills who offer to help others. This situation was clarified by one of the respondents:

The 13th day of spring is Nowruz Day in Iran, when it is customary to celebrate with a picnic. The FA has helped us continue this tradition in Sivas. Last year, for example, the head of this association took us to the Paşabahçe Picnic and Recreation Area on Nowruz Day and introduced us to other Afghans. I met a lady who spoke Turkish, and we became

friends. My mom is sick. When I take her to the doctor, I ask this lady to come as an interpreter, because there are no translators in the hospitals" (P3, Personal interview: 20 May, 2019).

On the other hand, the dynamics of employment, dignity, equality, justice and the language barrier seemed to be problematic for the Afghan asylum-seekers interviewed. The fieldwork findings indicated that the Afghan migrants started on their journey in the hope of finding a better life, but resulted in them encountering different problems in the geography they found themselves.

Although the majority of Afghan asylum-seekers interviewed had positive attitudes toward the local people, and stated that they wanted to continue living in Sivas, they experienced some problems in the city. Unfortunately, it was apparent that Afghan asylum-seekers who suffered from economic problems before migrating continued to suffer economic problems during their settlement process, being unable to find jobs that provide a regular income, forcing them to work illegally for low wages. As such, they have difficulty paying their rent, satisfying their basic needs and obtaining fuel. It would seem that the main issue faced by Afghan asylum-seekers is that they cannot work legally, as they are neither Turkish citizens nor refugees. Although it is possible to obtain a work permit from the Ministry of Labour and Social Security, the application must be made by the employer, and the necessary procedures need to be completed by asylum-seekers, who must stay in the satellite city for at least 6 months after applying for international protection (Coşkun & Yılmaz, 2018). The data collected from the fieldwork reveals, however, that employers want to employ Afghan asylum-seekers as cheap labour, without insurance, because they believe it will be more profitable for their business. Consequently, the high number of Afghan asylum-seekers employed as a cheap, uninsured labour insurance reveals the need for policies addressing the employment issue. This finding, however, is not peculiar to Sivas. The difficulties in gaining a regular income, working legally and paying the rent faced by Afghan asylum-seekers have been documented in field studies conducted in other satellite cities (Afghan Solidarity Association, 2016; Ataman, 2007; NEE, 2017a; Doğan, 2019).

In addition, some of the interviewees stated feeling "lonely and like strangers", and voiced such expectations as "respect", "empathy" and "kindness", indicating that issues such as access to dignity, equality and justice are problematic for the respondents. "Feelings of loneliness and strangeness" and the aforementioned expectations among the displaced group of people can be expected when groups with different languages, religions, races, traditions and customs come together (Demirbaş & Bekaroğlu, 2013; Erol & Ersever, 2014; Kartal & Başçı, 2014), meaning that this situation is not peculiar to the Afghan asylum-

seekers living in Sivas and similar findings have been reported in other studies (Yıldız, Ünlü, and Sezer, 2014; HUIPS, 2017b). It should be stated, however, that the hospitality of the local people experienced by Afghan asylum-seekers went a long way to making them satisfied with life in Sivas, and in helping to escape the feelings of strangeness and loneliness.

Regarding the language barrier, the findings of the present study indicate that although there a free language course is given by CPT in Sivas, the barriers associated with language have yet to be breached. There are two reasons for this: first, learning a foreign language is a time-consuming process, and second, the Afghan asylum-seekers are unaware of the opportunities available to them. It should be understood at this point that the SGDD-ASAM, which provides consultancy services in Sivas, should organise awareness-raising activities in terms of the services and activities that are available to asylum-seekers. . Speaking the same language may help accelerate the harmonisation process by easing communication between different groups. As one finding of the fieldwork in the present study, except an interpreter who works in the PDMM of Sivas, there are no interpreters who work in governmental institutions to utilise communication with Afghan asylum seekers. This situation prevents Afghan asylum-seekers from carrying out all the necessary procedures effectively. For instance, in hospitals there is a problem where Afghan asylum-seekers are diagnosed incorrectly since no patient-doctor communication can be established. This situation leads to Turkish doctors being perceived as lacking the necessary qualifications to diagnose patients. Accordingly, interpreters should be employed in governmental institutions to facilitate communication.

Regarding the language barrier, there have been a few studies examining the problems faced by Afghan children in gaining access to school equipment and in communicating with their peers (Kahraman, 2017; Gomleksiz & Aslan, 2018). One of the most important findings of the present study is that school-aged children encounter difficulties related to the language barrier, attending lessons in Turkish when they lack the necessary knowledge of the Turkish language. This situation results in a decrease in the understanding of lessons and engagement in class discussions in such children, and hinders their communication with teachers and schoolmates. Accordingly, it should be recommended to the Ministry of National Education and the Sivas Provincial Directorate of National Education that Afghan children first learn Turkish before starting their education.

When the findings were analysed in terms of the demographic characteristics of the interviewees, it was found that those who had resided in Sivas for more than a year were better able to adapt to the language, culture and

environment than newcomers. Furthermore, the respondents with a higher level of education seemed to be better able to adapt to the environment and meet their basic needs. The harmonisation of the female respondents mostly benefited from relations with their neighbours, while the male respondents benefited more from their workplaces. School-aged Afghan children aged 10–19, however, were affected more by the harmonisation processes than adults. As such, it would be beneficial to develop policies that aid children in adapting to society and that reduce the psychological damage associated with their migration. For instance, NGOs could initiate a fund-raising campaign in Sivas to provide bicycles, toys, school equipment, etc., to these children, which would increase their motivation and ease their adaptation to society.

Conclusion

This article presents an analysis of Afghan asylum-seekers living in the Turkish city of Sivas who have applied for international protection, with particular focus on their perspectives of their harmonisation and integration with the host society, addressing also the problems they face throughout this process, their expectations from society and their plans for the future. In this context, the 10 dynamics of integration developed by Ager and Strang were questioned related to harmonisation processes. The fieldwork revealed that the dynamics of housing, education, health services, social connections, security and diminishing cultural barriers do not seem matters of concern, while those of employment, dignity, equality, justice and “language barrier” are more problematic.

It was found during the fieldwork that Afghan asylum-seekers are assisted by society during their harmonisation, but have problems related to the language barrier, economic inadequacy, feeling of strangeness and loneliness. One finding of particular note is that the living conditions of Afghan asylum-seekers did not suddenly improve following migration. Although Turkey provides better conditions to Afghan asylum-seekers than what they would have in Afghanistan, there are still inadequacies. The respondents interviewed were found to be eager to integrate into society, but there is an apparent need to develop policies that will ease their harmonisation process, allowing to let them live in more humane conditions and be more self-sufficient.

The contributions of this article to literature are as follows: With the ongoing conflicts in Afghanistan, it can be forecasted that Afghan asylum-seekers will continue to be a factor in international migration, and Turkey will continue to be affected by this mobility. Though Afghan asylum-seekers are allowed to stay in Sivas until their legal status has been determined, their harmonisation process needs to be investigated, given the connections they form with society.

Accordingly, this article fills a gap in literature by focusing on the plight of Afghans rather than Syrians, who have recently become the primary focus of researchers of immigration and integration. The study is based on fieldworks carried out in the satellite city of Sivas, and is the first such study of the city. In exploring the harmonisation processes of Afghan asylum-seekers concerning integration by way of a fieldwork study, the study makes four remarkable findings:

First, the Afghan asylum-seekers interviewed were eager to stay in Sivas and to obtain Turkish citizenship, indicating their desire to integrate and to be accepted as a part of society; second, the respondents take some time to get used to Sivas life, which can be understood from the fact that those who had resided in Sivas for more than a year were more integrated than newcomers in terms of language, culture and the environment; third, school-aged Afghan children aged 10–19 are more affected by the harmonisation process than adults; and fourth, school-aged children face difficulties related to the language barrier, as they start their education in schools whose language of instruction is Turkish, but with no knowledge of the Turkish language. Accordingly, the present study puts forward recommendations based on the difficulties faced Afghan asylum-seekers in their harmonisation process.

This article has some methodological limitations, and so further studies may be conducted into this issue.

References

- Afghan Solidarity Association Afgan. (2016). Türkiye'de Yaşayan Afgan Sığınmacıların Yaşam Koşulları ve Avrupa'ya Kaçış Nedenleri. Sivil Düşün AB Programı.
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), pp. 166–191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Aktepe, E., Tekdere, M., & Gürbüz, A. Ş. (2017). Toplumsal Uyum ve Bütünleşme Bağlamında Erzincan'a Yerleştirilen Ahıska Türkleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Göç Araştırmaları Dergisi*: 138-169.
- Ataman, S. (2007) "Türkiye'de Sığınmacıların Yaşadıkları Sorunlar: Van İli Örneği". Retrieved from <https://multeci.net/2007/12/siginmacilarin-yasadiklari-sorunlar-van-ornegi/>
- Aytaçlı, B. (2012). Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(1): 1-9.
- Berry, J. W. (2011). Integration and Multiculturalism: Ways towards Social Solidarity. *Papers on Social Representations*, 20: 2.1-2.21.
- BMMYK Türkiye İstatistikleri. (2019). Retrieved from <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/71061.pdf>

- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). Araştırma Yöntemleri esen ve Analiz (3 ed.). (A. Aypay, Trans.) Ankara: Anı.
- Coşkun, E., & Yılmaz, Ç. (2018). Sığınmacıların Toplumsal Uyum Sorunları ve Sosyal Hizmetlere Erişimi: Düzce Uydu Kent Örneği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* (75): 269–305. doi:10.26650/jspc.2018.75.0016
- Creswell, J. W. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni (3rd Ed.). (M. Bütün & S. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çağlar Chesley, M. (2020). Mülteci Hakederliği ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Kırılganlık Arasındaki İlişkiyi Anlamak: Uluslararası Koruma Altındaki Mülteciler İçin Sosyal Yardımlar Örneği. K. Biehl, & D. Danış içinde, *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları* (pp. 143-163). İstanbul: SU Gender ve GAR Ortak Yayını.
- Demirbaş, H., & Bekaroğlu, E. (2013). Evden Uzakta Olmak: Sığınmacıların/Mültecilerin Psikolojik Sorunları ve Alınacak Önlemler. *Kriz Dergisi*, 21(1): 11-24.
- Doğan, Y. (2019). Trabzon'da Yaşayan Afganistan Uyruklu Sığınmacıların Göç Deneyimleri ve Sorunları. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5(7): 11-29.
- Erol, M., & Ersever, O. G. (2014). Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*: 47-62.
- Garcés-Mascareñas, B., & Penninx, R. (2016). The Concept of Integration as an Analytical. In B. Garcés-Mascareñas, R. Penninx, B. Garcés-Mascareñas, & R. Penninx (Eds.), *Integration Processes and Policies in Europe: Contexts, Levels and Actors* (pp. 11-29). IMISCOE Research Series. doi:10.1007/978-3-319-21674-4_2
- Geyik Yıldırım, S. (2018). Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 128 - 159.
- Gomleksiz, M. N., & Aslan, S. (2018). Refugee Students Views about the Problems They Face at Schools in Turkey. *Education Reform Journal*, 3(1): 45-58.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü [DGMM]. (2020). Retrieved from <https://www.goc.gov.tr/>
- Göksel, G. U. (2019). *Göçmen Entegrasyonu ve Tanınma Teorisi: Adil Entegrasyon*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü [HUIPS]. (2017a). Türkiye'de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye'ye Geliş Sebeppleri, Türkiye'de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü [HUIPS]. (2017b). Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Hubing, G. (2011). Language Learning and Transit Refugees in Turkey: A Case Study of Afghans in Sivas, Master Thesis, Bilkent University, Ankara.
- Jarahzadeh, K. (2013). Identities at the Fringes of Citizenship: Experiences of Afghan Refugees in Turkey. *Berkeley Undergraduate Journal*, 26(3): 147-152.

- Kahraman, F. (2017). Those Left in Darkness: Status of Afghan Refugees in Turkey. In Ş. Aslan, & C. Cinemre (Eds.), *Current Debates in Sociology & Anthropology* (pp. 141-151). London: IJOPEC Publications.
- Kahya, Ö. (2014). Türkiye'de Sığınmacılık ve Uydu Kent Deneyimi. İçinde İkinci Uluslararası Davraz Kongresi Bildiriler Kitabı: Türkiye'de Sığınmacılık ve Uydu Kent Deneyimi (pp. 4081-4114). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler* (32nd Ed.). Ankara: Nobel.
- Kartal, B., & Başçı, E. (2014). Türkiye'ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2): 275-299.
- Kaytaz, E. S. (2016). Afghan Journeys to Turkey: Narratives of Immobility, Travel, and Transformation. *Geopolitics*, 21(2): 284-302.
- Kılıç, E., & Demir, S. B. (2017). Türkiye'deki Afgan Mülteci Öğrencilerin Gözünden Türkiye Cumhuriyeti Milli Değerleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(34): 161-191.
- Koç, M. (2019). Türkiye'de Düzensiz Afgan Göçü ve İran'ın Göç Politikaları. *İran Araştırmaları Merkezi*.
- Kuschminder, K., & Koser, K. (2016). Afghans in Greece and Turkey Seeking to Migrate onward: Decision-making Factors and Destination Choices. *Migration Policy Practice*, 6(3): 30-35.
- Martikainen, T. (2006). Religion, Immigrants and Integration. *AMID Working Paper Series 43/2005*, pp. 1-14. Retrieved from https://vbn.aau.dk/ws/portalfiles/portal/17425050/AMID_wp_43
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (3 ed.). (S. Turan, Trans.) Ankara: Nobel.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis* (2nd Ed.). Londra: SAGE Publications.
- Patton, M. Q. (Ankara). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. 2018: Pegem Akademi.
- SGDD. (2011). *Askıdaki Yaşamlar ve Algidaki Yaşamlar Projesi Araştırma Raporu*. Ankara: Atık Matbaacılık. Retrieved from http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2016/11/Askıdaki_Yasamlar_Algıdaki_Yasamlar.pdf
- T.C Resmi Gazete. (1994, Kasım 30). Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hk. Yönetmelik. (22127): 7-11.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2020). Retrieved from <https://sozluk.gov.tr/>
- UN. (2020). Home: Universal Declaration of Human Rights. Retrieved from <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- UNHCR Global Trends: Forced Displacement in 2018. (2018). Retrieved from <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5d08d7ee7/unhcr-global-trends-2018.html>

- UNHCR Statistical Data (2019). Retrieved from <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>
- Unutulmaz, K. O. (2016). Gündemdeki Kavram: “Göçmen Entegrasyonu”- Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. In S. G. Ihlamur- Öner, & N. A. Şirin Öner, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (pp. 135-159). İstanbul: İletişim.
- Ünlüer, E. (2015). Externalization of the Refugee Responsibility: The Role of Turkey within the International Refugee System with Special Regard to Afghan Refugees, Master Thesis, ODTÜ, Ankara.
- Wang, M., & Ning, Y. (2016). The Social Integration of Migrants in Shanghai's Urban Villages. *Chinese University Press*, 16(3), pp. 93-120. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/43974670>
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu [LFIP]. (2013). Ankara, Türkiye: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (11th Ed.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, K., Ünlü, Ü., & Sezer, M. (2014). Mülteci- Sığınmacı Cinnetleri ve Toplum “Her İnsanın Huzur İçinde, Kendi Evinde, Sevdiği insanların İçinde ve Vatanında Ölme Hakkı Vardır!”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1): 42-50.

© 2020. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Research Article

Construction of Russian exceptionalism: first Orientologists in Russian academia

Melih Demirtaş ^{1,*}

¹ PhD Candidate, Area Studies Department, Middle East Technical University (METU), Ankara, Turkey; ORCID: 0000-0002-6206-1349.

* Correspondence: melih.demirtas@metu.edu.tr

Received: 24.08.2020; Accepted: 07.12.2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.42>

Abstract: Since the exact positioning of the Russian state and society between “the East” and “the West” has long been a contested topic, the term “Russian Orientalism” has emerged as a frequent keyword in Russia and Eurasia-related area studies. This paper investigates one source of this “Orientalism” in the so-called “Russian exceptionalism” or “uniqueness”. To this end, first supporting arguments are sought in Russian academia from the 19th century, through which the growing impact of Orientologists led to the promotion of ideas that followed the official tenets of Russian imperialism. It will be therefore argued that with the increasing support of academic works, the effect of “spatiality” that emerged as “in-between status” provided a more hegemonic and stronger Russian mentality that was nurtured by both the similarities and/or contrasts with the nation’s Western and Eastern neighbors. One strong argument will remain, however, as an ongoing area of evaluation – suggesting that the “civilized” Russian central elites continue to search for their State’s “Orient” within the conquered “eastern” territories, such as in the Caucasus, Idel/Volga or in Central Asia (Turkestan).

Keywords: Russian Orientalism, Russian academia, constructivism, dichotomies; Orientologists, Kazan, St. Petersburg

Rus istisnacılığının inşası: Rus akademisinde ilk Oryantologlar

Öz: Rus devletinin ve toplumunun “Doğu” ile “Batı” arasındaki yeri çağlar boyunca tartışmalı bir konu olduğundan, “Rus Oryantalizmi” de Rusya ve

Avrasya'yla ilgili bölge çalışmalarının anahtar kavramlarından biri haline gelmiştir. Bu makalede, bahsekonu "Oryantalizm" in bir kaynağı sözde "Rus istisnacılığı" veya "benzersizliği" olarak araştırılmaktadır. Bu çerçevede, Oryantologların Rus emperyal ajandasına uygun şekilde fikirlerini ortaya koyarak etkilerini arttırdığı 19. Yüzyıl süresince Rus Akademisinde bu konuya destek teşkil eden ilk ve önemli argümanlar bulunmaya çalışılacaktır. Bu itibarla, Rusya için bir "arada kalmışlık durumu"yla ortaya çıkan ve Akademi'nin çalışmalarından giderek daha fazla destek alan "mekânsallık" etkisinin, gerek Batılı gerek Doğulu komşularla meşru bir benzerlik ve/veya zıtlık durumundan beslenmek suretiyle daha hegemon ve güçlü bir Rus zihniyetine zemin hazırladığı ele alınacaktır. Öte yandan, bu süreçte günümüze de etki eden şu güçlü argüman geçerli kalmaya devam edecektir: "Medeni" Rus merkezi seçkinleri, Devletleri için "Şarkı" her zaman fethedilen Kafkasya, İdil/Ural veya Orta Asya (Türkistan) gibi "doğu" topraklarında aramaya devam etmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Rus oryantalizmi, Rus akademisi, inşacılık; dikotomiler, oryantolog, Kazan, St.Petersburg

In Europe, we were hangers-on, but to Asia we will go as masters. In Europe we were Tatars, but in Asia we too are Europeans (Dostoevsky 1876)

Introduction

From the beginning of the 19th century, while the power of the Russian Empire was continuing to grow, a Russian school of Oriental Studies began to distinguish between, first, Academic Orientalists or "Orientologists" (in Russian – *vostokovedenie* – the academic discipline of "Oriental" study), which were in fact mostly from the "German tradition", coming from the Russian Baltics, and differing from the British/French colonial thinkers in their projection of an image of being less political and more combiner/moderate intellectuals; second, Christian missionaries, whose main motivations could not be separated from the "holy causes" of Orthodoxy; and third, government officials and advisers, who mostly pioneered the continuation of Russian imperialism in the 19th and 20th centuries (Naumkin 2004, vii-viii). It is not easy to deny the linkage between the peoples in these three categories, and the reality that Orientology turned out to be vehicle in the hands of official Russian imperial circles.

In this paper, while delving deeper into the contested historical concept of "Russian Orientalism", the main point of focus will be the Russian academia of

the 19th century, with the aim being to understand the growing spirit of the Orientologists who started to produce ideas that were in line with the official tenets of Russian imperialism. As Knight argues, one of the main ideas that appeared was that Russian Orientalism “left ample room for idiosyncrasy”, and cleared a path for politicians and decision-makers to look after the “objective interests of the state” (Knight 2000, 99). In the following periods in history, this Russian continuity in its civilizer and/or “combiner mission” between “Orient-Occident” would be felt, and the famous Soviet Oriental studies in the 20th century would serve as a kind of heir to Imperial Russian Orientology. Accordingly, for some scholars Soviet Oriental studies could be seen “as a state-organized discipline with a clear political agenda” (Bustanov 2015, xi-xii). As Bustanov argues in this respect, “the complexity of the Orient has been the issue at hand. This complexity may be understood not only geographically, but also in terms of the historical and cultural approaches that must be adopted. In Russia, however, the old connection between Oriental scholarship and state policies has gone largely unnoticed, though it is still very much alive” (Bustanov 2015, xii).

The main argument in this sense when investigating the Russian Orientologists will not contradict Knight, as one of the leading scholars of Russian Orientalism, who claims that “like its Western analogues, Russian discourse on Asia was predicated on an assumption of cultural superiority, and interwoven with an array of tropes denoting the indolence, despotism, deviousness, and depravity of the Asiatic ‘other’” (Knight 2000/Fall, 709-710; Demirtaş 2020, 38-39). My primary emphasis here is in line with the Russian “otherization” process, being a special case study on Russian Imperial Academia of primarily the 19th century, when the first Orientologists started to voice their ideas in the related faculties.

Methodological/theoretical background: Orientalism and the constructed power of Russian Orientology

For the methodology, some of the main principles of the Constructivist and Critical approaches, and related to that, Orientalist discourse (primarily that of Edward Said), will serve as better approaches to the main issues related to the emergence and ongoing service of the Russian Orientologists. As Khalid argues: “It is true that Said shows little concern for the historical trajectory of the rise of Orientalism, but it is also indisputable that the dichotomization of the (Old) World into Europe/the West versus Asia/the Orient dates back to the Greeks, and that the Orient has always functioned as the ‘Other’, against which Europe has defined its own identity. The manner in which this dichotomy has been deployed

has varied enormously over the centuries, while the Orient's otherness has not" (Khalid 2000, 694).

Accordingly, it is necessary for us to emphasize some important arguments as "Western orientalism, as Said depicts, being founded on an essentialized and unified conception of the orient and its inhabitants. Orientalism sweeps away the need for distinctions, and focuses on the production of a core of knowledge comprised of factual statements that are universally applicable to the orient as a whole" (Knight 2000/Spring, 99). Historically orientalism, thus, is also linked to the issue of "civilizing the Orient" or the Eastern geographies that have long had considerable economic potential, and must be ruled in accordance with a strategic agenda. This may clarify the general project of "domination and/or imperialism" (Said 2003, 3) through Orientalism that might be linked also to the famous theories on discourse and the power of such influential thinkers as Michel Foucault (Foucault 1980).

In connection with such discussions, Nicholas Onuf – the great defender of "speech acts", and thus discourses, and the primary modern constructivist in political science – opens a useful theoretical dimension that we can attribute to the Orientalist discourse in terms of the supremacy of some groups over others. Onuf makes a significant critique of world-relations, stating that with their status quo-based natures, people are seen to be captive of the "four pathologies", which are described as "stasis", signifying that "traditional societies are static—they resist change"; "machismo" suggesting that "traditional societies give undue emphasis to honor or respect"; "paternalism" which can be linked to the problematic of "authoritarianism"; and lastly, "infantilization", which one may believe results from out-of-proportion paternalism, as in the case of the colonial legacy between the "West-Rest" – "treat the natives like children, and they will act like children, and will be unable to take care of their basic needs, being properly dependent on their colonial masters, [and also like] the contemporary practice of treating African states as 'quasi-sovereign', which tells us that infantilization persists in postcolonial settings" (Onuf 2016, 12-14). Accordingly, it is possible to say, "Russia's so called Orient" was (and for some, actually continues to be) a kind of Infant under the paternal and static rule of Russia.

Knight makes an essential point, claiming that "for Russians, however, it was not quite so easy to dispense with the particular. As is often pointed out, in Russia the oriental "other" was not necessarily an unknown creature, set apart by thousands of miles and vast oceans. In Russia, the "other" was all around—in ethnic enclaves penetrating deep into the heartland of the Russian settlements, in scattered settlements and over vast stretches of borderland in which ethnic groups met and interacted over the course of centuries" (Knight, 2000/Spring, 99-

100). We must emphasize one vital issue here, however, stating that the evolution of Russian self-esteem started mainly with the “Russian imperial initial setup” of the era of Peter the Great at the beginning of the 18th century, when a definite “us/them categorization” appeared with the support of academia in the leading Institutes of Oriental Studies, primarily in St. Petersburg, but also in Kazan and Moscow (Demirtas 2020, 42).

As Morrison claims, in the following periods, when harsher and bloodier plans and imperial ambitions persisted, as in the 19th century, the effects of “applied Orientalism” may have been felt more intensively. Consequently, it was in those times when “the direct employment of Orientalists and the knowledge they produce in the colonial states, together with the actual impact of ‘Orientalist’ attitudes on colonial governance and law” (Morrison 2009, 621) turned into weapons in the hands of both academia and government officials in support of imperial agendas, like those of Russia.

Russian Orientologists with their first presence: Kazan and St. Petersburg schools

“In 1881, when Dostoevsky asked, ‘What is Asia to us?’ as the Russians were completing their conquest of Central Asia, he not only had a ready-made answer to his question, he also knew exactly what he meant by ‘Asia’ – the Russian empire,” says Sunderland (2011, 832). Hence, while approaching its Orient, in Russia there was heavy Orientalist literature too, detailing the heritage of the Mongol and post-Mongol states (Golden Horde etc.) as “barbaric medieval/nomadic civilizations”, whose suppressive rulers were actually seen as successful, as while also creating a union between Christian Russians and Muslim Volga Bulgars. The historical works of V.V.Barthold, including “Turkestan: Down to the Mongol Invasion” (St Petersburg: 1900), must be analyzed therefore in a critical manner.

The strong “nationalization of Russification in the imperial space through the use of the West European colonial methods of rule” – as the successfully constructed “cohesion” – would be tested many times by large scale “revolutions”, conflicts and even by the two World Wars of contemporary times (Tolz 2011, 3). To support the colonial supreme rule, following Russian expansions in the 16th Century and afterwards, some opinions started to be spread among official circles, Bureaucracy or in Academia whether Kazan Tatars [or Bashkirs, or any related communities differs from Russians], “infidels-pagan-dirty-warrior-bad, whereas Russians are, good Christians-naïve-peaceful-devout or religious?” (Rorlich 2000, 88). In another example, folklorist Levshin, who is

known as “Herodotus of the Kazakh people” as a result of some of his leading works, makes following comments about some of the “steppe people”:

The way of life of the Kirgiz [i.e., the Kazakh] people is a living Picture of ancient times. One can call them nomadic people who live exclusively for their stock; their settlements suddenly disappear and emerge again in other places; their simplicity and closeness to nature are very attractive in the eyes of novelists or poets. Seeing a Kirgiz-Kazak, someone with an ardent imagination might envision them to be light-hearted [*bespechnye*] shepherds of happy Arcadia or peaceful contemporaries of Abraham; while someone may dream of the imaginary bliss of people that are free of the vices of big cities; someone may search for the ecology and ideal there. However, a cool-blooded traveler will see only semi-barbarian people, and will compare them with the Scythes of Herodotus, the Mongols of Chingiz Khan, the present day Bedouins, Kurds, the inhabitants of the banks of the Yenisei River, Hottentots, and the other barbarian peoples of Asia and Africa (Bustanov 2015, 37).

Under this tradition, Schimmelpenninck in his noted book on “Russian Orientalism”, introduces Russian Orientology as an academic discipline that was initiated under the reign of Tsar Peter the Great at the turn of the 18th century. He adds that some basic motivations were due to some “commercial and political ambitions in Asia, and to a genuine desire to learn about the world around him”; thus “the tsar laid the foundations for the systematic and scientific study of the Orient among his subjects” (Schimmelpenninck 2010, 44). Schimmelpenninck reminds us, on the other hand, that Peter the Great was inspired greatly by German philosopher and mathematician Gottfried Wilhelm von Leibniz with whom he was in personal touch. Leibniz, who regarded “Russia as the ideal intellectual intermediary between the East and West” also motivated Russian cadres to study more on Asia (primarily China) (Schimmelpenninck 2011, 30).

Nevertheless, the beginning of the 19th century was crucial for the launch of “institutionalized” Oriental Studies in Russian universities (Tolz 2008). Rather than St. Petersburg, the first important Russian Orientology works started to appear out of Kazan University, the cradle of the Tatars, but which was also an important economic center at the time. Persian-born scholar Mirza Aleksandr Kasimovich Kazem-Bek – or Mirza Mohammed – lived between 1802 and 1870, and was one of the first lecturers of Russian Orientalism. Seen as a “charismatic teacher” in the field of Oriental cultures, he brought fame to Kazan through his studies, and inspired similar trainings in Saint Petersburg and Moscow (Schimmelpenninck 2008, 443–458).

Glebov reminds us of the variety in “Russian studies of the ‘Orient’, with the latter term covering a spectrum of peoples and cultures – from the Christian

communities in the Caucasus to the Turkic and Muslim populations of the Volga region and Central Asia and the Turkic- and Mongolian-speaking (and sometimes Buddhist) Siberians". As such, the Centers of those studies were not limited to the St. Petersburg school. Despite "its distinctly academic origins in the bureaucratic capital, the St. Petersburg school may have stood in a very special position in comparison to some other Centers of learning" (Glebov 2011, 391). The Lazarev Institute for Oriental Languages in Moscow, for instance, was headed by the famous Iranist Vsevolod Miller and was supported by Armenian sources, "performing from its origins the double task of integrating Caucasian elites into the imperial milieu, and providing the cadres of specialists in Eastern languages and cultures to the imperial institutions" (Glebov 2011, 391).

Schimmelpenninck underlines that "Kazan's primacy came to a sudden end in 1854, when Tsar Nicholas I ordered the dispatch of most of its relevant faculties, students and libraries to the University of St. Petersburg, where the new Faculty of Oriental Languages would centralize all of the teachings of the Eastern languages in the empire". This act could be construed as an attempt to force Kazan University – an institution based in an "erstwhile Tatar stronghold" – into a merging of the "Oriental 'other' with the Occidental 'self', more than any other school in Europe" (Schimmelpenninck 2011, 33-34).

From the time of its establishment in 1855 until the Bolshevik Revolution in 1917, St. Petersburg University's Oriental Faculty was considered the leading center in its field, both in Russia and abroad, overshadowing such significant universities in the "West" with Oriental Departments, including Cambridge, Leiden and Yale. To assess the academic importance attributed to Oriental studies, Schimmelpenninck compared the number of professors and students in different faculties of St. Petersburg University, reporting 2,000 students in the Law Department, but only 182 (or 5% of the total student body) in the Oriental Faculty, where the main specialization was in Asian languages. On the other hand, of the 58 professors in the University, 18 were affiliated with Law, whereas there were 9 professors in the Oriental Faculty. This gives us 18 professors for 2000 students in Law whereas 9 professors for 182 students in Orientology and shows the importance given to Oriental Faculties in Imperial Russia. This is evaluated also as a reflection of "the field's importance as a source of specialists for the Autocracy's Asian ambitions, and for academic respectability in the world" (Schimmelpenninck 2011, 39).

Taking some leading figures as exemplary to Russian Orientologists: Rozen and Barthold and their “Europeanized mastership”

In the last decade of the 19th century, the St. Petersburg Orientologists started to consider themselves more as “part of the European scholarly community”, due in no small part to the appointment in 1893 of Arabist Baron Victor Romanovich Rozen – a Baltic German from Russia – as the new Dean of the Faculty, who had trained a number of other important names in the school of Orientalology, such as Vasily V. Barthold, Sergey Oldenburg and Nikolay Marr. It is said that once he became Dean of the Faculty, he “insisted that everyone preparing for a teaching post at his faculty must complete their training in the West” (Schimmelpenninck 2011, 40). It is known that under the influence of his teacher Grigoryev, “Rozen turned into a statist Russian nationalist who accepted that scholarship should serve the interests of the nation” (Tolz 2008, 59).

In fact Rozen’s adherence to “European” or “Western” academic ideals in the name of being more “scientific” was a key issue that would affect also his disciples, who would come up with some of the leading works in Russian Orientalology, such as Barthold’s “Turkestan” and “Central Asia”. According to Tolz: “In December 1887, while Oldenburg was working abroad preparing for his master’s degree, Rozen wrote to him: ‘A. O. Ivanovsky defended his dissertation, in my view, not very successfully. It is simply a tragedy that our young Sinologists hardly ever go abroad and remain isolated [*samobytnye*]. I cannot speak to him about it, because [Academician V. P.] Vasil’ev’s authority undermines my arguments. A friend would be a different matter. I hope that when you come back you will have some impact on Ivanovskii in terms of the Europeanization of his scientific approach’ (Tolz 2008, 64).” The following comment from Rozen given in Tolz’s work allow the motives behind his Deanship of the Faculty to be understood:

Priority should be given to those branches of Orientalism where (...) for historical and geographical reasons Russian scholars can and should be ahead of all others. I have in mind such areas of Oriental Studies as the languages of Russia’s natives (*inorodtsy*), Oriental numismatics, Russia’s relations with the Orient in different periods of its history, and so on (Tolz 2008, 60).

In fact, Tolz provides detailed accounts of Rozen in several books/articles, summarizing skillfully the six principles behind Rozen’s scholarship: (1) to study Russia’s own Orient, particularly the Muslim communities within Russia; (2) to study the areas (*uzly*) of cultural, politics and economic interaction among peoples of different ethnic origins, languages and religions – his own specific

interests were the Arabic influence on Byzantium and “Eastern elements” in Christianity. Within these areas, his research sought (3) to establish a community of scholars sharing the same vision; (4) to create a “national communication space” in Oriental Studies in Russia; (5) to achieve greater recognition of Russian Oriental Studies in Europe; and (6) to ensure the acceptance of Russian as one of the languages of international communication among Orientalists (Tolz 2008, 61).

At the beginning of the 20th century, some leading figures of non-Russian origin and from “Russia’s Orient” were recruited as research assistants to imperial Orientologists. In Tolz evaluation, “in this regard, the Russian Empire was no different from other European empires, where national movements in colonial domains widely utilized the findings of European scholarship on the ‘Orient’” (Tolz 2011, 169). Such a policy would be also congruent with the rational approach of a “superior” power that reigns over the vast lands of “nomadic” and “backward people”. So, for instance, “if the nomadic way of life could not be changed by force, how could the Kazakhs to be drawn to Russian civilization?” – through “education” argues Knight (2000/Spring, 94).

Similarly, according to Werth, there was an internal social cohesion that was attributable to the Russian style of rule: “On the Kazakh steppe, Volga-Tatar mullahs were enlisted to serve as agents of Russian imperial rule in the late 18th and early 19th centuries by “civilizing” the supposedly restless nomads of the borderlands, and adopted the notion that they were bringing “religion” (*din*) to the uncultured Inner Asian peoples. There are many such examples, but the point is that in many regions beyond the core Russian provinces – the middle-Volga, the lower-Volga, parts of Ukraine, Central Asia, the North Caucasus and Transcaucasia – one sees not simply a dominant Russian population and a colonized indigenous population, but three, four or even more ethnic and confessional groups, occupying various levels of social prominence, in close proximity to one another” (Werth 2000, 21-43).

Vasiliy Vladimirovich Barthold, known also as Wilhelm Barthold (1869–1930), was born in St. Petersburg, and would become another crucial figure in the second half of the 19th century in the field of Russian Orientalism and Orientology. He was of German origin, and in his works in European languages he did not hesitate to use his baptismal name “Wilhelm”, probably due to his German-Russian origins. Based on several of his works, which have been translated into many languages, including Persian, Turkic and Arabic, even today he is one of the important scholars to understand Russian Orientalism and Orientology in the last decades of 19th and first decades of the 20th century, throwing light also on the continuities in in the first periods of the Soviet Union.

Barthold may be considered also a defender of “the clearance to the position of Russian Academia in the East-West dichotomy” (Bregel 1980, 388). In Bregel’s work some of Barthold’s influential thoughts are given as follows from his own writings: “The establishing of the Russian power in the regions with the century-old cultural past, though for the last centuries isolated from the world progress, put before Russia quite definite tasks, which cannot be fulfilled by the local cultural forces. Whatever the progress of the eastern peoples under the Russian rule may be, till they acquire completely the European scientific methods, especially the methods of humanities, a work of several generations is needed. [...] In Asia [i.e., in Asiatic Russia], where there are no Europeans besides Russians only Russian scholarly thought can originate scholarly constructions free from the influence of one-sided nationalism and religious dogmatics” (Bregel 1980, 388).

“Perhaps more than in any other European country, nineteenth-century Russian Orientalology was closely linked to the autocracy’s needs,” says Schimmelpenninck (2011, 42). To support this claim, Tolz gives Barthold’s ideas too as “[m]aybe modest works by Russian Orientalists more than other achievements of Russian culture will contribute to the peaceful unification of the peoples of the East with Russia” (Tolz 2008, 54). Behind this mission of orientalist discourse in Imperial Russian Academia, the same Barthold, in his 1914-dated paper “The Tasks of Russian Orientalism in Turkestan”, clarifies one of the main aims of Russian colonial power in its colonies (Turkestan and others); the ideas in this work is quoted by Bregel as;

It is the duty of a great country to lead all its population, irrespective of nationality, forward, and not backward; but thorough study of the culture of previous times and careful protection of the monuments of this culture remain among basic characteristics of a cultured state (Bregel 1980, 388).

Hence, Bregel gives a good account of Barthold in his article (1980) by emphasizing that “on graduating from the university he [Barthold] perceived that nobody before him had tried to study the history of Central Asia “applying the same laws of historical evolution which had been established for the history of Europe; it was only Barthold who accomplished for the first time the task of putting the study of the history of Central Asia on a firm scholarly basis” (Bregel 1980, 385). This separates Barthold also from being a pure constructionist theoretician on an imagined “Eastern” or “Muslim land”. On the other hand, as Evans suggests, Barthold goes deeper into the East, lives with “Easterners” as a “European” and as a “rationalist Scientist”, and so exceeds the simple logic of the “West’s constructed view of the East” that is explained in Saidian works (Evans

1999, 25-26). In my opinion, understanding Barthold will lead to the comprehension of a successful Russian Orientalist who is neither European nor Asian, but who never ceases to struggle to be a part (and maybe a master) of both.

Russian Orientalology “between East and West”

In the 19th century in particular, when Russia’s imperial ambitions were seen to be increasing more than ever, “the [consideration of the] pervasive and denigrating Russian ‘Orientalist’ stereotype of all Muslims, and Sufi groups in particular, as ‘fanatical’” (Morrison 2009, 646) became common in the works of the Russian Empire’s academic circles. Furthermore, some political events “originally produced by the experience of war in the North Caucasus, and subsequently exacerbated by the Andijan uprising” (Morrison 2009, 646) played considerable roles, therefore, in shaping intellectual thought in the Empire. In this regard, Russia’s “Europeanized” mastership turned to be the key of Petersburg (and then, Moscow) administration over their mostly Muslim and Turkic populations coming from the East of the Empire with their Oriental and communitarian ideologies.

As a consequence, “Russia’s historical role in Eurasia – as oppressive hegemon or bringer of ‘enlightenment’ or, depending on the angle of vision, both at the same time – has proved intellectually fruitful, as have discussions generated by Said’s and other models of imperial domination” (David-Fox, Holquist, and Martin 2006, intro). In comprehending this, it may be useful to go deeper into the understanding of identification of “the other” in relation to some Foucaultian “power” discourse. Hence, while understanding Orientalism in this paper, in the same basket as the issue of “civilizing the Orient”, we must also emphasize that, here in the Russian case, and throughout the historical period under the effect of the main wars and conflicts with their European counterparts, a response to the continuing European Orientalism was discernible. Orientalism applied by traditional European powers like France or England had in fact already placed Russia within the same club of “backward/inferior” or “Asian” societies. Because these traditional Europeans did not see Russia in their own cultural unity, it was not surprising to see Russia in some cases as an actor behaving against the “West”. In this regard, the idea that a fundamental difference existed between Russia and the West became observable also among some Russian intellectuals still today.

As a key outcome, in Sahni’s words, “the Russian elite became mentally colonized [by Europe] without having ever been a colonial subject. This was the uniqueness of Russian history and created the inherent contradictions of Russian

Orientalism, whereby the Oriental attitude directed at them was accepted by the Russians and subsequently employed to downgrade the conquered people" (Kalpana 1997, 15). In connection with that, rather than being close to the West, it would be fair to say that an "understanding and appreciation of the East" was preferred by many leading figures in Russia, and also in the academia. Thus, "the orientalist rhetoric in Russia was somehow "complicated, and in some cases tempered by an uncomfortable sensation that 'we too are Asiatics'" (Knight 2002, 300).

For many members of the Orientologists in academia, through education or some form of indoctrination, despite its negative connotations, one group's (Russian) continuing exceptionalist or Orientalist agenda may not hinder the possibility of a relatively successful amalgamation of "us and them" between the "master and conquered", most likely through with a help of heavy statist and central rule. Later, these "sentiments took formal shape in the theory of Eurasianism, a type of pan-Eurasian nationalism in which culturally distinct peoples would be bound together under Russian leadership" (Cronin 2015, 649). Hence, the understanding of Knight that "in such a setting, the knowledge that one 'other' differed from another was of fundamental significance. Settled Tatars were clearly different from nomadic Bashkirs and pagan Cheremis, and to refuse to acknowledge these differences was to invite potentially lethal misunderstandings. Russian ethnography, one of the fundamental components of Russian Orientalism, developed as a science of distinction devoted more to the 'making of difference' than to distilling the diversity of the Eurasian plain into aggregate 'representations' and easily digested maxims" (Knight 2000/Spring, 99-100) is shared.

That concurs with Onuf's "infantilization" discourse, given in our theoretical part. Nevertheless, all of this dialogue and communication between Russia and its East does little to change the reality that Russian Orientalism was based not only on "Russia's unique historical, political and geographic alterity", but also "its reverberation of European imperial culture and its appeal to the very fractured identity it hopes to sublimate" (Feldman 2012, 180). Consequently, Russian exceptionalism, which can be equated to "Russian uniqueness" or "Russian distinctiveness" (Cronin 2015, 649), opens the way for "Us" (Russians) to differ from "Them" based on a particular political/social/economic agenda, thus sometimes a state on the European continent, or sometimes an ethnic identity on the Kazakh or Bashkir steppe, may turn into the "Other" in this way thinking. Despite the fact that Russia has not been seen as a full member of the so-called "Occidental world", it has nevertheless not hesitated to approach its Orient with a moderate "modernizing" or "civilizing" role.

Conclusion

As felt from this paper, the strong sense of the “Orient/Occident dichotomy” was well used in the initial approaches of the members of Imperial Russian academia, who actually served the general outcome of “Russian exceptionalism” well across a vast geography that had interacted with the Russian expansionist and colonialist reality, both spatially and socially, through wars, invasions, upheavals, political support, etc. The case study of academia presented in this paper reveals just one part of that long story. As clarified by Knight:

One should not assume, however, that disciplinary power in Russia was nonexistent, that scholars were reduced to mere passive instruments of the autocratic state. But it was precisely the circumscribed nature of disciplinary power, its inability to mobilize institutions both inside and out-side the state apparatus, around a set of hegemonic postulates that helped to engender a certain richness and polyphony within the disciplines them-selves (Knight 2000, 99).

Overall, the main outcome is that although Russia had been indebted to the Western world historically while creating its own civilization and its “own Orient”, at the same time the phenomenon of “self-orientalization” – depending highly on the “dichotomies between Europe/the West and Asia/the Orient” – emerged also as a reality for the Russian state and its academicians (Khalid 2000, 689). As Knight suggests, “the stark dichotomy between Orient and Occident around which Said’s analysis hinges transforms in the Russian context into an awkward triptych: the west, Russia, the east. Russia, after all, was not only the subject of orientalist discourse, but also its object” (Knight 2000/Spring, 77).

Tolz presents some compelling thoughts of European diplomats in the 19th century; for instance, “the French consul in Tiflis, Jacques-Francois Gamba, argued in 1826 that Georgia had changed little after two and a half decades of Russian rule, because in Russia itself one ‘habitually finds the habits and tastes of nomads’ [...] It was convinced that even among educated Russians, beneath the thin veneer of Europeaness, ‘a Tatar’, ‘an Oriental’ was hidden” (Tolz p.140).

Despite supposedly borrowing a scientific methodology also for its academia, Russia did not choose to be considered together with the “West” ideologically. Thus, academia and first Orientologists since, following their emergence, prepared a fruitful background for the ongoing Russian hegemony in its “constructed” region. In such a region, for a Russian sometimes to be European was considered to indicate mastership over the “others” – but at the same time, being non-European with an “eastward-facing” identity brought a good reason to be considered among the “others” against outside threats to the

motherland Russia. In this way, Russia was to be continuing to behave like a skillful statist leader that operates with an understanding and appreciation of its "East".

As a matter for further study on more contemporary times, we saw also socially – as a result of territorial expansions and the newly invaded territories – a natural amalgamation of Russian society with other communities, such as the Tatars, that brought added value to the national identity. As a result, once the strong Russian nation state becomes the reality, it is accepted by everyone with all of its nationalist features, economic successes, and social and political gains, and it becomes the main determinant also of the fluidity and sociality of the communities and individuals within its vast territory.

Acknowledgements

The views and opinions expressed in this article are those of the Author's and do not necessarily reflect any official policy or position.

References

- Abrahamsen, Rita. 2003. "African Studies and the Postcolonial Challenge." *African Affairs*, Vol. 102, No. 407.
- Akiner, Shirin. 1986. *Islamic peoples of the Soviet Union: with an appendix on the non-Muslim Turkic peoples of the Soviet Union: an historical and statistical handbook*. London; New York: Routledge & Kegan Paul.
- Barthold, Vladimir. 1965. *Collected Works, IX*, 533. Cf., *Collected Works, Vol. III*, Moscow.
- Baumann, Robert F. 1987. "Subject Nationalities in the Military Service of Imperial Russia: The Case of the Bashkirs." *Slavic Review*, Vol. 46, No. 3/4.
- Bregel, Yuri. "Barthold and Modern Oriental Studies." *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 12, No. 3 (Nov., 1980).
- Bustanov, Alfrid K. 2015. *Soviet orientalism and the creation of Central Asian nations*. New York: Routledge.
- Cronin, Stephanie. 2015. "Introduction: Edward Said, Russian Orientalism and Soviet Iranology." *Iranian Studies*, 48:5.
- David-Fox, Michael, Peter Holquist, and Alexander Martin (eds.). 2006. *Orientalism and Empire In Russia: Kritika Historical Studies 3*. Bloomington, Slavica.
- Demirtas, Melih. 2020. "Understanding impacts of Russian Orientalism on post-Soviet elite-management in the Republic of Bashkortostan." *Cappadocia Journal of Area Studies (CJAS)* vol. 2, no.1.
- Dostoevsky, Fyodor. 1895. "Shto takoe aziya dlya nas? [What is Asia for us?]." In *Dnevnik pisatelii*. Saint Petersburg: A. F. Marska.
- Evans, Charles. 1999. "Vasilii Barthold: Orientalism in Russia?" *Russian History*, 26, No:1.

- Feldman, Leah. 2012. "Orientalism on the Threshold: Reorienting Heroism in Late Imperial Russia." *boundary*, 2 39-2.
- Foucault, Michel 1980. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-77*. Brighton: Harvester Press.
- Glebov Sergei, "Postcolonial Empire? Russian Orientologists and the Politics of Knowledge in Late Imperial Russia", *Ab Imperio*, 3/2011.
- Gorenburg, Dmitry. 1999. "Regional Separatism in Russia: Ethnic Mobilisation or Power Grab?" *Europe-Asia Studies*, Vol. 51, No. 2.
- Graney, Katherine E. 1999. "Education Reform in Tatarstan and Bashkortostan: Sovereignty Projects in Post-Soviet Russia." *Europe-Asia Studies*, Vol. 51, No. 4.
- Halliday, Fred. 1993. "Orientalism and Its Critics." *British Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. 20, No. 2.
- Khalid, Adeb. 2000. "Russian History and the Debate over Orientalism." *Explorations in Russian and Eurasian History*, Volume 1, Number 4.
- Knight, Nathaniel. 2000/Fall. "On Russian Orientalism: A Response to Adeb Khalid." *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History*. Volume 1, Number 4.
- Knight, Nathaniel. 2000/Spring. "Grigor'ev in Orenburg, 1851-1862: Russian Orientalism in the Service of Empire?" *Slavic Review*, Vol. 59, No. 1.
- Knight, Nathaniel. 2002. "Was Russia Its Own Orient?: Reflections on the Contributions of Etkind and Schimmelpenninck to the Debate on Orientalism." *Ab Imperio*, 1.
- Lankina, Tomila. 2002. "Local Administration and Ethno-Social Consensus in Russia." *Europe-Asia Studies*, Vol. 54, No. 7.
- Marcuse, Peter. 2014. "Said's Orientalism: A Vital Contribution Today." *Antipode*, Volume 46-3.
- Morrison, Alexander. 2009. "'Applied Orientalism' in British India and Tsarist Turkestan." *Comparative Studies in Society & History*, Vol.51 No.3.
- Naumkin, Vitaly. 2004. *Russian Oriental Studies: Current Research on Past & Present Asian and African Societies*. Boston: Brill and London.
- Onuf, Nicholas. 2016. "Many Worlds, Many Theories, Many Rules: Formulating an Ethical System for the World to Come." *Revista Brasileira de Política Internacional (Rev. Bras. Polit. Int.)*, 59/2.
- Polunov, Aleksandr Iu. 2012. "Space, Place, and Power in Modern Russia: Essays in the New Spatial History, and Russian Orientalism: Asia in the Russian Mind from Peter the Great to the Emigration (review)." *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History*. Volume 13, Number 3.
- Ramakrishnan, A. K. 1999. "The Gaze of Orientalism: Reflections on Linking Postcolonialism and International Relations." *International Studies*, Volume: 36/2.
- Rorlich, Azade Ayşe. 2000. *Volga Tatarları: Yüzyılları Aşan Milli Kimlik*. İstanbul: İletişim.
- Sahni, Kalpana. 1997. *Crucifying the Orient. Russian Orientalism and the Colonization of Caucasus and Central Asia*, Bangkok and Oslo: White Orchid Press.
- Said, Edward W. 2003. *Orientalism*. London, Penguin Books.

- Schimmelpenninck van der Oye, David. 2010. *Russian Orientalism: Asia in the Russian Mind from Peter the Great to the Emigration*. New Haven & London: Yale University Press.
- Schimmelpenninck van der Oye, David. 2011. "The Imperial Roots of Soviet Orientalology." In *The Heritage of Soviet Oriental Studies*. Michael Kemper and Stephan Conermann (eds.), London and New York: Routledge.
- Schimmelpenninck van der Oye, David. 2008. "Mirza Kazem- Bek and the Kazan School of Russian Orientalology." *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, 28, no.3.
- Sunderland, Willard. 2011 "What Is Asia to Us?: Scholarship on the Tsarist "East" since the 1990s." *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History*, Volume 12, Number 4.
- Tolz, Vera. 2011..*Russia's own Orient: the politics of identity and Oriental studies in the late Imperial and early Soviet periods*. Oxford, New York, Oxford University Press.
- Tolz, Vera. 2008. "European, National, and (Anti-)Imperial The Formation of Academic Oriental Studies in Late Tsarist and Early Soviet Russia." *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History*, Volume 9, Number 1, Winter.
- Werth, Paul W. "From Resistance to Subversion: Imperial Power, Indigenous Opposition, and Their Entanglement." *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History*, Volume 1, Number 1, Winter 2000 (New Series).

© 2020. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Araştırma Makalesi

ABD'nin Biden dönemi Çin Politikası: Asya'ya dönüş 2.0?

Emre Demir ^{1,*}

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, TED Üniversitesi, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0002-9580-863X.

* İletişim: emre.demir@tedu.edu.tr

Gönderim: 21.12.2020; Kabul: 25.12.2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.49>

Öz: Bu çalışma, Biden yönetiminin, Trump yönetiminin ABD'nin çıkarlarını önceleyen "Önce Amerika" yaklaşımını terk ederek, ABD'nin hem Çin karşısında hem de küresel meselelerde müttefik ve ortakları ile daha uyumlu hareket edebileceği, çok taraflı mekanizmaları devreye sokabileceği, Çin ile ikili ilişkilerinde özellikle insan hakları meselelerini öne çıkaracağı, bununla birlikte Çin'in aktif desteğine ihtiyaç duyduğu küresel sorunlarda da Pekin ile iş birliği yapabileceği bir strateji geliştireceğini savunmaktadır. Çalışma ayrıca Biden yönetiminin Obama'nın Asya'ya Dönüş stratejisi ile Trump'ın Serbest ve Açık Hint-Pasifik stratejisinin birleşiminden meydana gelen yeni bir Asya-Hint-Pasifik stratejisi izleyeceğini öngörmektedir. Bu çerçevede çalışma dört kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda Obama yönetiminin Çin ve Asya Pasifik politikası, Asya'ya Dönüş (*Pivot to Asia*) stratejisi bağlamında ele alınmaktadır. İkinci kısımda Trump yönetiminin Çin politikası, Hint-Pasifik stratejisi çerçevesinde kısaca incelenmektedir. Üçüncü kısımda Biden yönetiminin Çin'e yaklaşımı ve muhtemel Çin politikası değerlendirilmektedir. Son olarak, sonuç kısmında genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin, Asya Pasifik, Asya'ya dönüş stratejisi, serbest ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi, Joe Biden

US's Biden era China policy: pivot to Asia 2.0?

Abstract: This study suggests that the Biden administration will abandon the Trump administration's "America First" approach that prioritizes the interests of the United States and develop a strategy that will allow the United States to

act more harmoniously with its allies and partners both against China and on global issues, to activate multilateral mechanisms, to highlight human rights issues in its bilateral relations with China while at the same time to act in cooperation with Beijing on global issues where China's active support is needed. Furthermore, it claims that the Biden administration will most likely adopt a new Asia-Indo-Pacific strategy, consisting of a combination Obama's Pivot to Asia strategy with Trump's Free and Open Indo-Pacific strategy. In this framework, the study consists of four parts. In the first part, within the context of the Pivot to Asia strategy, the Obama administration's China and Asia Pacific policy is discussed. In the second part, within the framework of Indo-Pacific strategy, the Trump administration's policy on China is briefly examined. In the third part, the Biden administration's approach to China and possible China policy is evaluated. Finally, in the conclusion part, a general evaluation is made.

Keywords: United States of America (USA), China, Asia-Pacific, pivot to Asia strategy, free and open Indo-Pacific strategy, Joe Biden

Giriş

Tüm dünyanın heyecanla izlediği Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin 3 Kasım 2020 tarihinde gerçekleştirilen 59. başkanlık seçimleri büyük çekişmeye sahne oldu. Her ne kadar Demokrat Parti'nin adayı Joseph R. Biden, Jr., mevcut Başkan Donald J. Trump'tan 7 milyondan fazla oy olsa da korona virüsü pandemisi nedeniyle pek çok seçmenin oyunu mektup yoluyla kullanması, seçim sonuçlarının kesinleşmesini bir süre geciktirdi. Başkan Trump, başlangıçta salıncak eyalet olarak adlandırılan ve seçimin kaderini elinde bulunduran eyaletlerden Arizona, Georgia, Pennsylvania ve Wisconsin'de seçimi önde götürdü. Lakin mektup yoluyla kullanılan oyların sayımının tamamlanmasının ardından Demokrat Parti ve adayı Biden, hem bu eyaletlerde hem de başkanın kim olacağını tayin eden Seçiciler Kurulu'nda öne geçti. Nihayetinde de Seçiciler Kurulu'nun 14 Aralık 2020 tarihinde gerçekleştirilen oylamasının ardından, Obama yönetiminde sekiz yıl boyunca başkan yardımcılığı görevini yürüten Biden, ABD'nin 46. Başkanı olmaya resmen hak kazandı (Gambino ve Singh 2020).

ABD başkanlık seçimleri, ülkenin dünya düzeninde sahip olduğu merkezi konum nedeniyle İkinci Dünya Savaşı'ndan bugüne kadar geçen süreçte dünyanın dört bir yanında ilgiyle takip edildi. Ne var ki Başkan Trump'ın, hem Demokrat hem de Cumhuriyetçi başkanlar tarafından izlenen ve "liberal uluslararasılık" (*liberal internationalism*) olarak adlandırılan politikadan

uzaklaşması, ABD'nin müttefiklerini dışlayan bir tutum takınması, Çin gibi rakip olarak görülen devletlere ve Kuzey Kore gibi "haydut devlet" olarak tanımlanan hasımlarına yönelik tutarsız ve öngörülemez politikalar izlemesi ve pek çokları tarafından demokratik dünyanın lideri olarak görülen ABD'nin başkanı olarak ırkçı ve gerici söylemleri ve politikaları nedeniyle dünya kamuoyunun 2020 seçimlerine yönelik ilgisi geçmişteki seçimlere oranla arttı. 2020 seçimlerinde yanıtı merakla beklenen soru, dünyanın Trump ile dört yıl daha devam mı edeceği, yoksa ABD siyasetinde uzun yıllardır aktif olarak rol alan ve Obama döneminden de "bilinen" Biden ile ABD'nin iç ve dış politikada eski yörüngesine mi oturacağı, sorusuydu. Sorunun ilk kısmının yanıtı artık biliniyor: ABD, 2021-2025 yılları arasında Biden ve ekibi tarafından yönetilecek.

Peki, Biden'ın Ocak 2021'de Başkanlık koltuğuna oturması, ABD'nin Çin ve genel olarak Asya Pasifik ülkeleri ile ilişkilerini nasıl etkileyecek? Biden yönetimi, Trump yönetiminin uyguladığı politikaları sürdürecektir mi, yoksa yepyeni bir politika mı uygulayacak? Bu yazı, bu sorulara yanıt aramak amacıyla kaleme alınmıştır. Ne var ki 2019'un sonlarında ortaya çıkan korona virüs salgınının gösterdiği üzere insanlığın karşı karşıya kalabileceği güçlükleri ve bunların sonucunda meydana gelebilecek politika değişikliklerini bugünden öngörmek bir hayli zor. Yine de Biden ve üst düzey yönetici olarak ekibinde yer alması beklenen isimlerin söylemlerinden ve Obama döneminde uygulanan politikalardan, ABD'nin Çin'e ve daha genel olarak Asya Pasifik bölgesine yönelik önümüzdeki dönemde izleyeceği politikalarla ilgili genel bir çerçeve çizmek mümkün.

Biden yönetiminin izleyeceği Çin ve Asya Pasifik siyasetini öngörmek için Obama döneminde uygulanan politikalara bakmak faydalı olacaktır; zira o dönemde görev alan pek çok kişinin Ocak 2021'den itibaren Biden yönetiminde de yer bulması bekleniyor. Biden, her ne kadar Libya müdahalesi gibi birtakım meselelerde Başkan Obama ile görüş ayrılığı yaşamış olsa da (Herr 2020) Obama yönetiminde Başkan Yardımcısı olarak hem iç hem de dış politikanın belirlenmesinde önemli bir rol oynamıştı. Yeni yönetimde Dışişleri Bakanı olması beklenen Antony Blinken (Thomas 2020), Obama yönetiminde Ulusal Güvenlik Danışmanı Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanı Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştu. Biden tarafından İklim Değişikliği Özel Temsilcisi olarak belirlenen John Kerry (BBC 2020b), Obama'nın ikinci döneminde Hillary Clinton'dan boşalan Dışişleri Bakanlığı koltuğuna oturmuş ve özellikle Paris İklim Anlaşması'nın imzalanmasında öncü bir rol oynamıştı. Yeni yönetimde yer alması beklenen bir diğer isim Jake Sullivan. Biden tarafından ulusal güvenlik danışmanı olarak seçilen Sullivan, Obama yönetiminde farklı görevler almış ve bir yılı aşkın bir süre boyunca da Başkan Yardımcısı Ulusal Güvenlik Danışmanı

olarak Biden'la çok yakından çalışmıştı (Brennan 2020). Her ne kadar Savunma Bakanlığı için seçilen Lloyd Austin (BBC 2020c) gibi yeni isimlerin de yönetimde yer alması beklense de Biden, Blinken, Sullivan ve Kerry'nin ABD dış politikasında geçmişte oynadıkları roller, Biden döneminde uygulanacak politikaların, Obama dönemi politikaları ile benzerlik taşıması ihtimalini beraberinde getirmektedir. Bu nedenle ABD'nin Obama dönemi Çin ve Asya Pasifik politikasını kısaca ele almak, gelecek dört yılda izlenecek politikaların öngörülmesi bakımından faydalı olacaktır.

Bu çalışma, Biden yönetiminin, Başkan Trump'ın ABD'nin çıkarlarını önceleyen "Önce Amerika" (*America First*) yaklaşımını terk ederek, hem Çin karşısında hem de küresel meselelerde müttefik ve ortakları ile daha uyumlu hareket edebileceği, çok taraflı mekanizmaları devreye sokabileceği, Çin ile ikili ilişkilerinde özellikle insan hakları meselelerini öne çıkaracağı, bununla birlikte Pekin yönetiminin aktif desteğine ihtiyaç duyduğu küresel sorunlarda da Çin ile iş birliği içinde hareket edeceği bir strateji geliştireceğini savunmaktadır. Çalışma ayrıca Biden yönetiminin Obama'nın Asya'ya Dönüş stratejisi ile Trump'ın Serbest ve Açık Hint-Pasifik stratejisinin birleşiminden meydana gelen yeni bir Asya-Hint-Pasifik stratejisi izleyeceğini öngörmektedir. Bu kapsamda çalışma dört kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda Obama yönetiminin Çin ve Asya Pasifik politikası, Asya'ya Dönüş (*Pivot to Asia*) stratejisi bağlamında ele alınmaktadır. İkinci kısımda Trump yönetiminin Çin politikası, Hint-Pasifik stratejisi çerçevesinde kısaca incelenmektedir. Üçüncü kısımda Biden yönetiminin Çin'e bakışı ve muhtemel Çin politikası değerlendirilmektedir. Son olarak sonuç kısmında da genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

Obama dönemi Çin ve Asya-Pasifik politikası

Obama yönetiminin Çin'e ve Asya Pasifik bölgesine yönelik izlediği politikalar arasında en öne çıkanı, Kasım 2011'de ilan edilen "Asya'ya Dönüş" ya da "yeniden dengeleme" (*rebalancing*) stratejisidir. Obama yönetimi, ekonomiden güvenliğe, ticaretten siyasete kadar birçok boyutu olan bu strateji ile ABD dış politikasının odak noktasını Ortadoğu'dan Asya Pasifik'e kaydırmayı amaçlıyordu. Asya'ya Dönüş siyasetinin birincil amacı, Çin'in yükselişini yavaşlatmak ve mümkünse karşı koyup, kontrol altına almaktı. Bu amaçla ABD, Kuzeydoğu Asya üzerinde yoğunlaşmak yerine, bölgesel odağını Güneydoğu ve Güney Asya'yı da içerecek şekilde genişletiyordu. Böylelikle ABD, bir yandan geleneksel müttefikleri ve ortakları olan Japonya ve Avustralya ile on yıllara dayanan güvenlik ilişkilerini geliştirerek, diğer yandan da Hindistan, Vietnam ve Malezya gibi bölgesel aktörlerle olan bağlarını güçlendirerek hem Asya Pasifik'te hem de Hint Pasifik'te daha etkili bir siyaset izlemeyi amaçlıyordu

(Indyk, Lieberthall ve O’Hanlon 2012). Bu politikanın sonucunda ABD, 2012 yılından itibaren bölgedeki askeri varlığını hem yeni askeri üsler açarak hem bölgede konuşlandırdığı asker sayısını artırarak hem de müttefikleri ve ortakları ile ortak askeri tatbikatlar düzenleyerek güçlendirdi. Daha da önemlisi Obama yönetimi, bu politikaya dayanarak “seyrüsefer serbestisini savunma” söylemi altında Çin’in Güney Çin Denizi’ndeki artan varlığına meydan okumaya başladı (Lee, Wainwright ve Glassman 2018, 429; Zhao 2017, 497).

Asya’ya Dönüş, yalnızca güvenlik boyutu olan bir politika değildi. Bu politikanın aynı zamanda önemli bir ekonomi politik boyutu da vardı. Bu boyutun da en önemli ayağını, ABD’nin de dahil olduğu on iki bölge ülkesini bir araya getiren Trans-Pasifik Ortaklığı (*Trans-Pacific Partnership*, TPP) oluşturuyordu. Obama yönetiminin TPP ile amaçladığı yalnızca bir serbest ticaret anlaşması imzalamaktan çok daha fazlasıydı. TPP ile ABD yönetimi, küresel ticaretin kurallarını yeniden yazma görevini üstleniyordu. Diğer bir deyişle Obama yönetiminin TPP ile ulaşmak istediği hedef, küresel ticaret kurallarını, bölgenin başat iktisadi gücü haline gelen Çin’in yerine, ABD’nin ve müttefiklerinin belirlemesiydi. Böylelikle Asya’ya Dönüş politikası ile ABD’nin 2008 küresel finans krizi ile zayıflayan hegemonyasının yeniden tesisi amaçlanıyordu (Lee, Wainwright ve Glassman 2018, 428-429).

Obama yönetimi, sekiz yıllık süreçte ABD’nin müttefiklerini ve ortaklarını dâhil ettiği çok taraflı uygulamaların yanı sıra, ikili ilişkilerde de Çin’i sıkıştırma yoluna gitti. Kasım 2009’da Obama ile Çin Devlet Başkanı Hu Jintao birbirlerinin çekirdek çıkarlarına (*core interests*) saygı duyduklarını belirten bir ortak bildiri yayınladıktan kısa bir süre sonra Başkan Obama, Ocak 2010’da Çin’in kendi toprağı olarak gördüğü Tavyan’a altı milyar dolarlık silah satışını onayladı (Cooper 2010). Benzer bir anlaşma, 2016 yılında tekrarlanacaktı (Brunnstrom ve Zengerle 2015). Dahası Başkan Obama, Dalai Lama’yı hem Şubat 2010’da (Spetalnick 2010) hem de Haziran 2016’da (Brunnstrom 2016) Beyaz Saray’da ağırladı. Obama yönetimi tarafından atılan bu adımlar, Çin tarafından çekirdek çıkarlarına ve dolayısıyla da toprak bütünlüğüne açık bir meydan okuma olarak algılandı ve sert bir biçimde karşılık gördü (Christensen 2011, 58-59; Yan 2010, 280).

Obama döneminde ABD ile Çin, her ne kadar Tayvan, Tibet, insan hakları, Güney Çin Denizi vb. pek çok meselede farklı ve zaman zaman çatışan yaklaşımlara sahip olsalar da Kuzey Kore ve İran nükleer programlarından küresel iklim değişikliğine dek pek çok meselede benzer denebilecek görüşlere sahiplerdi. Bu çerçevede her iki gücün birden yer aldığı İran Nükleer Anlaşması (BBC 2019b) ve Paris İklim Anlaşması (NFCCC t.y.) gibi çok taraflı anlaşmalar

imzalanabildi. Böylelikle dünyanın önde gelen ve rekabet halindeki iki gücü, belli koşullar altında iş birliği yapabileceklerini tüm dünyaya gösterdi.

Trump dönemi Çin ve Hint-Pasifik politikası

Ne var ki bu durum, Trump'ın 2016 seçimlerinde ABD Başkanı seçilmesi ile sona ermiştir. 20 Ocak 2017'de koltuğu Obama'dan devralan Başkan Trump, Obama yönetiminin Çin'e karşı uyguladığı iş birlikçi ve ihtiyatlı katılım (*cooperative and cautious engagement*) politikasının (Watanebe 2013, 6) yerine göreceli güç hesaplamalarına ve sıfır toplamı oyun mantığına dayanan "ilkeli" bir realist politikayı uygulamaya koymuştur (USDoD 2018; White House, 1). Trump yönetimi, "ilkeli" realist politikanın bir sonucu olarak ABD'nin on yıllardır takip ettiği "açık, çok taraflı ve önde gelen liberal demokrasilerin koalisyonuna sıkı sıkıya bağlı olan bir düzen inşa etme"yi amaçlayan liberal uluslararası siyaseti (Ikenberry 2020) de terk etmiştir. Liberal uluslararasılığın yerine ise "ilkeli" realist politika ile uyumlu olan ve neredeyse yalnızca ABD'nin çıkarlarına odaklanan "Önce Amerika" siyasetini koymuştur. Bu yeni politikanın sonucu olarak ülkenin İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında kurduğu müttefiklik ilişkileri zedelenmiş ve ABD, uluslararası siyasetin, hali hazırda gerileme aşamasında olan liderliğinden resmen çekilmeye başlamıştır (Larres 2020). Trump yönetiminin, ülkenin Paris İklim Anlaşması'ndan resmi çıkış sürecini 5 Kasım 2019'da başlatması ve 4 Kasım 2020'de bu sürecin resmen tamamlanması (BBC 2020a), Başkan Trump'ın, ABD'nin küresel sorunların çözümü için öncül rolünü terk etme siyasetinin en dikkat çeken örneklerinden biridir. Benzer bir durum, ABD'nin Çin ve Doğu Asya politikasında da yaşanmıştır. Trump, başkanlığı Obama'dan devraldıktan üç gün sonra ABD'yi TPP'den çıkarmış ve böylelikle hem Asya'ya Dönüş politikasını sonlandırmış hem de ülkeyi bölgedeki ortaklarından uzaklaştırmıştır (BBC 2017).

ABD'nin küresel siyasetin liderliğinden çekilmesiyle sonuçlanan tüm bu politikalar, Çin'in hem küresel ekonomi politikte hem de Asya Pasifik bölgesinde daha aktif bir rol oynaması için önemli bir fırsat yaratmıştır. Pekin yönetimi, Washington yönetimi tarafından sunulan bu fırsattan yararlanmak ve ABD'nin bıraktığı boşluktan faydalanmak için bulduğu her fırsatı kullanmaya çalışmıştır. Öyle ki Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, 17 Ocak 2017'de, yani henüz Trump, ABD Başkanlığını resmen Obama'dan devralmadan birkaç gün önce Dünya Ekonomik Forumu'nda yaptığı "küreselleşme" konuşmasıyla ülkesinin dünya liderliğine hazır olduğu mesajını vermiştir. Diğer ülkeleri, gözü kapalı bir biçimde yalnızca kendi çıkarlarına odaklanmamaları konusunda uyarı Xi, özellikle ekonomik küreselleşmenin ve serbest ticaretin önemine değinmiş ve korumacı politikalara karşı dikkatli olunması gerektiğini söylemiştir.

Konuşmasında dolaylı olarak Trump'ın "Önce Amerika" söylemini ve ticaret savaşı tehditlerini hedef alan Xi, Çin'in, ABD'nin içe kapanması sonucunda oluşacak liderlik boşluğunu doldurmaya hazır olduğunu üstü kapalı bir şekilde de olsa ilan etmiştir. Kısacası, Çin, küreselleşmenin öncüsü olmaya hazırdır. Bunu yaparken de tek başına hareket etmektense diğer ülkelerle iş birliği içinde hareket etmek istemektedir (SCIO PRC 2017).

Trump, başkanlığı süresince Çin konusunda ağırlıklı olarak tek taraflı politikalar uygularken, belli durumlarda ülkesinin bölgede kalan az sayıdaki müttefiki ve ortağı ile kısmen de olsa iş birliği yapmıştır. ABD, Trump yönetiminde Çin'i ilk kez bir "stratejik rakip" ve "revizyonist güç" olarak tanımlamıştır. Öyle ki Çin, hem Hint-Pasifik bölgesini kendi yönetim modeli doğrultusunda yeniden yapılandırmak hem de ABD'nin dünyadaki liderliğine meydan okumak amacıyla ABD ve müttefikleri ile "etkin bir şekilde rekabet eden" bir "stratejik rakip" ve "revizyonist güç"tür (USDoD 2018, 1-2; White House 2017, 25-27). Başkan Trump, Çin'in yükselişini ve revizyonizmini engellemek amacıyla Çin'e karşı ticaret savaşı başlatmak (Hass ve Denmark 2020), ulusal güvenlik gerekçesiyle Huawei, Hikvision gibi Çin Halk Kurtuluş Ordusu (ÇHKO) ile bağlantılı olduğu düşünülen şirketlerin ABD ile iş ilişkilerini sonlandırmak ya da bu şirketlerin ABD'li şirketlerle iş yapmasını güçlendirmek (BBC 2019a), ÇHKO ile bağlantılı olan Çinli bilim insanlarının ve öğrencilerin ABD'deki bilimsel ve eğitim faaliyetlerini kısıtlamak (Kennedy 2020) ve Çin'in Houston'daki konsoloslüğünü kapatmak (Gaouette ve Hansler 2020) gibi bir dizi önlemi hayata geçirmiştir.

Tüm bu politikalar içinde en iddialısı, ilk kez 2017'de yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi ile gündeme gelen "Serbest ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi"dir. Trump yönetimi, ABD'nin Hint-Pasifik bölgesindeki müttefikleri ve ortakları (Avustralya, Japonya ve Hindistan) ile birlikte bölgesel bir güvenlik mimarisi inşa etmeyi amaçladığı Serbest ve Açık Hint-Pasifik Stratejisi ile bölgeyi Çin'in saldırgan tutumundan korumayı amaçlamıştır (USDoD 2018, 4). Ne var ki hem bu stratejinin hem de Trump yönetiminin Çin'e karşı uyguladığı politikaların ne kadar başarılı olduğu tartışmalıdır. Bir kere bu stratejinin merkezinde yer alan dört ülkenin (ABD, Avustralya, Hindistan ve Japonya) Çin'e karşı ortak bir tutumu bulunmamaktadır. Ayrıca özellikle ABD'nin Çin'e karşı cepheyi genişletme ve Güneydoğu Asya Milletleri Birliği (ASEAN) ülkelerini bu ortaklığa katma çabaları sonuçsuz kalmıştır. Öyle ki ASEAN (2019), 2019 yılında yayınladığı "Hint-Pasifik Görüşü" metninde Çin'i dışlayıcı tek bir cümle dahi kullanmamıştır. Ticaret savaşının da ABD ekonomisine yarardan çok zarar verdiği hem akademisyenler (Hass ve Denmark 2020) hem de Biden (2020) gibi siyasetçiler tarafından dile getirilmektedir. Dahası Başkan Trump'ın iktidarda

olduğu dört yıl boyunca ABD'nin çıkarlarını önceleyen ve müttefiklerini dışlayan uygulamaları, Washington yönetiminin müttefikleriyle olan ilişkilerini kopma noktasına getirirken, ABD'yi ilgilendiren Çin ve diğer meseleler karşısında bütüncül bir yaklaşım sergilenmesinin de önüne geçmiştir.

Biden yönetiminin Çin'e bakışı

“Önce Amerika” siyaseti neticesinde ABD'nin müttefiklerinden uzaklaşması, küresel siyasetin öncülüğünü terk etmesi ve Çin ile ilişkilerinde tek taraflı politikaları öne çıkarması, dış politikada Biden yönetimi tarafından öncelikli olarak ele alınacak meseleler olacaktır. Biden, *Foreign Affairs* dergisinin Mart/Nisan 2020 sayısı için kaleme aldığı makalede, ABD tarafından İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kurulan uluslararası sistemin Trump yönetimi tarafından altüst edildiğini belirtmektedir. Hegemonik istikrarlı bir bakış açısına sahip olan Biden'a göre, dünya kendi kendisine düzen sağlama yetisine sahip değildir ve bir lidere ihtiyaç duymaktadır. ABD de Trump döneminde yeni tehditler karşısında ortak mücadeleyi örgütleme, yani liderlik etme yetisini kaybetmiştir. Bu nedenle ABD, 2021'den itibaren demokratik değerlerin, basın özgürlüğünün, oy kullanma hakkının ve yargı bağımsızlığı gibi liberal demokratik değerlerin yılmaz savunucusu olarak uluslararası sistemi yönetmeye hazır olduğunu tüm dünyaya göstermelidir (Biden 2020).

Biden, 7 Kasım 2020 tarihinde yaptığı seçim konuşmasında da “Amerika dünya için bir yol göstericidir” diyerek (Ward 2020), ABD'nin Ocak 2021'den itibaren dünyaya yeniden liderlik etmesi gerektiğini belirtmiştir; çünkü Biden'a göre, “Başka hiçbir ulus bu kapasiteye sahip değildir. Başka hiçbir ulus bu fikir üzerine inşa edilmemiştir” (2020). Eğer ABD, Trump döneminde olduğu gibi bu sorumluluktan kaçmaya devam ederse ya başka bir güç bu görevi devralacaktır -Biden doğrudan söylemese de başarılı olması en olası aday Çin'dir- ya da küresel sistemde kaos egemen olacaktır. Her iki durum da ABD'nin çıkarlarına aykırıdır. Dolayısıyla ABD, masanın başında bulunmak zorundadır (Biden 2020).

Biden'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak belirlediği Sullivan da benzer düşüncelere sahiptir. Sullivan'a göre, Trump'ın “Önce Amerika” yaklaşımı tehlikelidir. Bu nedenle hemen terk edilmeli ve ABD, dünyanın lideri olarak üzerine düşen görevleri yerine getirmelidir. Bunun için de “Amerikan istisnacılığı” (*American exceptionalism*) fikri bugünün gerçeklerine göre güncellenmelidir (Sullivan 2019). “Kusurlarına rağmen Amerika, hem ulusal çıkarlarını hem de daha geniş ortak çıkarları ilerletmek için uygulamaya konabilecek kendine özgü niteliklere sahiptir” (Sullivan 2019). Sullivan'a göre, yanlış kişiler tarafından kullanılması halinde “Amerikan istisnacılığı” tehlikeli bir fikre dönüşebilir ki Trump döneminde olan da budur. ABD, dünya için

gerçekleştirebileceği ulu gayenin farkında olmazsa hem istikametini hem de hırsını kaybedecektir. “Amerikan istisnacılığı”, bugünün koşullarına göre yenilenmesi ve doğru kişiler tarafından kullanılması halinde ise ABD’ye dünyayı daha iyi bir yer haline getirmesi için gerekli olan benzersiz kapasiteyi sağlayacaktır. ABD, bu kapasiteye yeniden sahip olması durumunda hem Çin’in uzun dönemli stratejisi olan Asya Pasifik bölgesine egemen olma, küresel ekonomiyi Çin usulü yönetim şekli olan otoriter kapitalist sisteme dönüştürme ve serbest ve açık iktisadi ve siyasi yönetim modellerini baskı altına alma stratejisine hem de kitlesel imha silahlarının yayılımı, ölümcül salgınlar, küresel ekonomik çöküş gibi sorunlara karşı koyabilecektir (Sullivan 2019).

Biden yönetimi, uluslararası sistemdeki ABD liderliğini Çin karşısında da sürdürmek niyetindedir. Biden’a göre, “En iyi Çin stratejisi, tüm müttefiklerimizi -ya da en azından eskiden müttefikimiz olan [ülkeleri]- aynı sayfada toplayan stratejidir” (Friedman 2020). *Foreign Affairs* dergisinde yayınlanan makalesinde Biden, ABD’nin Çin’e karşı sert davranması gerektiğini, aksi halde Çin’in ABD’nin ve ABD’li şirketlerin sahip olduğu teknolojiyi ve fikri mülkiyeti çalmaya devam edeceğini yazıyordu. Biden’a göre, bunu önlemek için ABD’nin izlemesi gereken politika, müttefikleri ve ortakları ile Çin’e karşı bir birleşik cephe oluşturmak ve Çin’in insan hakları ihlalleri vb. eylemlerine karşı durmaktır. ABD tek başına yaklaşık olarak küresel gayri safi yurtiçi hasılanın (GSMYİ) dörtte birine sahiptir. Diğer demokrasiler de eklendiğinde bu pay iki katına çıkmaktadır. Biden, Çin’in bu kadar büyük bir ekonomik gücü yok sayabilme ihtimali olmadığı düşüncesindedir. Dolayısıyla ABD’nin müttefikleri ve ortakları ile bir araya gelmesi durumunda, diğer bir deyişle liberal uluslararası politikaya dönmesi halinde çevreden ticarete, teknolojiden şeffaflığa kadar pek çok konuda yapılacak olan hukuki düzenlemeler Çin’in çıkarları yerine liberal demokratik çıkarları ve değerleri temsil edecektir (Biden 2020).

Biden, Asya Pasifik bölgesine özel bir yer ayırmaktadır. Bu bölge, hem Çin’in varlığı hem de dünya ekonomi politığındeki merkezi konumu nedeniyle son yıllarda ABD’nin de geleceğini belirleyecek derecede önem kazanmıştır. Obama döneminde Asya’ya Dönüş politikasının uygulamaya konması ve TPP’nin imzalanmasının nedeni budur. Bu noktada Biden, ABD’nin Avustralya, Japonya ve Güney Kore ile olan ittifak anlaşmalarını güçlendirmesi ve Hindistan’dan Endonezya’ya bölgedeki ortaklıklarını geliştirmesi gerektiğini belirtmektedir. ABD ve müttefikleri ile ortaklarının paylaştığı ortak değerler, Asya Pasifik’te ancak bu şekilde güçlenecek ve daha fazla ülke tarafından sahiplenilecektir (Biden 2020).

Biden'ın bu söyleminden yola çıkarak dış politikasının ağırlıklı olarak Asya Pasifik merkezli olacağı söylenebilir. Her ne kadar Biden'ın "Başkan olarak, Amerikalılara yatırım yapana ve onları küresel ekonomide başarılı olacak şekilde donatana kadar yeni ticaret anlaşmaları yapmayacağım" (Biden 2020) söyleminden yola çıkarak ABD'nin kısa vadede TPP'ye dahil olması ya da bölge ülkeleriyle yeni bir serbest ticaret anlaşması imzalaması mümkün görünmese de Biden yönetiminin "Asya'ya Dönüş 2.0" gibi bir politikayı uygulamaya koyma ihtimali yüksek görünmektedir. Hangi adla gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, bu politika, Obama döneminin uygulamalarını içereceği gibi Asya'ya Dönüş stratejisinde nispeten daha az önemsenen Hindistan gibi bölgenin diğer önemli ülkelerini de içerecektir. Dolayısıyla Biden döneminde ABD'nin, Çin'e karşı, önceki iki başkanın stratejilerinden daha kapsamlı bir strateji geliştirmesi muhtemel görünmektedir. Diğer bir deyişle Biden'ın başkanlığı altında ABD'nin, Obama'nın Asya'ya Dönüş ve Trump'ın Hint-Pasifik Ortaklığı stratejilerinin birleşiminden meydana gelen bir Asa-Hint-Pasifik politikası izlemesi olasıdır. Biden'ın özellikle *Foreign Affairs* dergisindeki makalesi, bu tür bir politikanın ip uçlarını vermektedir. Son dönemde Almanya (The Federal Government 2020) ve Fransa (MfEFAoF 2019) gibi Avrupa'nın önde gelen ülkelerinin de Hint-Pasifik stratejileri geliştirdiği göz önünde bulundurulduğunda Biden yönetiminin önümüzdeki süreçte ABD'nin Avrupa'dakiler de dahil olmak üzere tüm müttefiklerini ve ortaklarını dahil etmeyi hedefleyen bir Asya-Hint-Pasifik stratejisini hayata geçirmesi kuvvetle muhtemeldir.

Biden, her ne kadar kısa vadede yeni bir ticaret anlaşması imzalamayı düşünmese de Trump yönetiminin korumacı ticaret politikalarına da devam etmeyecektir. Liberal bir düzenin savunucusu olarak Biden, korumacı eğilimlere karşı çıkmayı ve özellikle "Amerikalıları cezalandıran ticaret engellerini ortadan kaldırmayı" (Biden 2020) görev edinmiştir. Bu söylem, doğrudan Çin'i hedef almaktadır. Biden'ın, bakanlık düzeyinde bir konuma sahip olan ABD Ticaret Temsilciliğine Katherine Tai'ı seçmiş olması, önümüzdeki süreçte ABD'nin ticaret ile ilgili meselelerde Çin'e karşı tutumunu yumuşatmayacağını habercisi olarak yorumlanabilir. Zira Tai, Çin'e karşı etkili ve stratejik mücadele yürütülmesi gerektiğini savunan bir uluslararası ticaret hukukçusudur. Dahası, 2007 ila 2014 yılları arasında Dünya Ticaret Örgütü'nde ABD'nin Çin'e karşı açtığı davalarda oynadığı öncü rolle biliniyor (Frack 2020). Bu nedenle Biden yönetiminin, her ne kadar Trump dönemine kıyasla DTÖ gibi çok taraflı mekanizmaları öne çıkarması ve ABD'nin müttefikleri ile iş birliği içinde hareket etmesi beklense de ticari meselelerde Çin'e karşı sert bir tutum takınmaya devam edeceği söylenebilir. Biden da New York Times'dan Thomas Friedman ile yaptığı görüşmede, Trump yönetimi tarafından Çin'e uygulanan %25'lik tarifeleri

kaldırma konusunda aceleci olmayacağını belirtmiştir. Ayrıca Çin'e karşı tutarlı bir strateji belirleyebilmek için öncelikle iki ülke arasında imzalanan ticaret anlaşmasını tam anlamıyla değerlendireceğini ve ABD'nin müttefiklerine danıştıktan sonra hareket edeceğini ifade etmiştir (Friedman 2020).

Kısacası, Biden yönetimi, hem ticaret hem de diğer meselelerle ilgili Çin politikalarını Avrupa ve Asya'daki müttefikleri ile uyumlu hale getirmeyi ve çok taraflı mekanizmalar aracılığıyla uygulamayı planlamaktadır. Bu noktada her bir ülkenin Çin ile geliştirdiği farklı ikili ilişkiler dolayısıyla ABD'nin tüm müttefiklerinin ve ortaklarının ortak noktada buluşmasını beklemek gerçekçi görünmemektedir. Hindistan gibi son günlerde Çin ile sorun yaşayan ülkelerin bir kısmının Çin'e karşı daha sert politikalar izlenmesini talep etmesi mümkün olabileceken, bölgenin Singapur ya da Güney Kore gibi ülkeleri Çin ile sahip oldukları sıkı ekonomik ve ticari bağları dolayısıyla iki büyük güç arasında herhangi bir seçim yapmak zorunda kalmayacakları bir orta yol bulunması konusunda ısrarcı olacaktır. Dolayısıyla yeni yönetimin, Biden'ın sözünü ettiği gibi müttefiklerin ve ortakların ortak kararı olan bir Çin stratejisi geliştirmesi kolay olmayacaktır.

Biden yönetiminin Çin politikasının Trump yönetimi politikalarından kesinlikle ayrışacağı nokta insan hakları alanı olacaktır. Demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerlerin Başkan Trump'ın zihin dünyasında önemli bir yeri olmadığından Trump yönetiminin Çin'e yönelik politikalarında insan hakları meseleleri önemli bir yer tutmamıştır. Biden yönetiminin ise, Obama döneminde izlenen politikalardan ve 2021'den itibaren Dışişleri Bakanı olması beklenen Blinken'in Mayıs 2020'de yaptığı bir konuşmadan yola çıkarak Hong Kong, Xinjiang ve Tibet meselelerinde ve Çin'de yaşanan diğer insan hakları ihlalleri konusunda sert bir politika izleyeceği rahatlıkla söylenebilir. Blinken konuşmasında Hong Kong'daki "Tek Ülke, İki Sistem" uygulamasının ortadan kaldırılmasında rol oynayan Çinli bankaların, şirketlerin ve bireylerin cezalandırılması gerektiğini belirtmiştir. Dahası insan hakları alanında Çin üzerinde baskı kurmak için müttefiklerle iş birliği yapılması gerektiğini de ifade etmiştir (Rapoza 2020). Benzer politikalar, Obama dönemi politikaları da göz önünde bulundurulduğunda Xinjiang ve Tibet için de geçerli olacaktır. Dolayısıyla insan hakları, 2021'den itibaren ABD-Çin ilişkilerinde önemli bir sorun olmaya aday görünmektedir.

Biden bir yandan Çin'e karşı birleşik cephe çağrısında bulunurken, diğer yandan da Çin'in dünya düzeninde sahip olduğu konumun farkındadır. Bu nedenle de her ne kadar Çin'in "özel bir meydan okumayı temsil ettiğini" (Biden 2020) belirtse de Pekin'in küresel iklim değişikliği ile mücadele, korona virüsü pandemisi sonrası küresel ekonominin istikrara kavuşturulması, Kuzey Kore

nükleer programı ve küresel sağlık güvenliği gibi meselelerin üstesinden gelmesinde katkısının elzem olduğunun farkındadır (Biden 2020). Biden'ın İklim Değişikliği Özel Temsilcisi olarak belirlediği Kerry de kısa süre önce yaptığı açıklamada özellikle küresel iklim değişikliği konusunda Çin ile çalışmanın öneminden bahsetmiştir (Inskeep 2020). Ne var ki bu durum, iki ülkenin hem iklim değişikliği meselesine hem de küresel etkileri olan diğer meselelere aynı şekilde yaklaştığı anlamına gelmemektedir. Örneğin, Çin Devlet Başkanı Xi, her ne kadar ülkesinin karbon salınımının 2030 yılından önce zirveye ulaşacağını ve 2060 yılına gelindiğinde Çin'in karbondan arınmış bir ülke olacağını taahhüt etmiş olsa da (CGTN 2020), Çin bankaları, Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) kapsamında çok sayıda kömür santrali projesine kaynak sağlamaktadır. Bu noktada KYG ile yakından ilişkili Asya Altyapı Yatırım Bankası (*Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB*)'nin Başkanı Jin Liqun'ün Eylül 2020'de yaptığı açıklamalar umut vericidir. Her ne kadar AIIB çok taraflı bir kalkınma bankası olsa da en büyük hissedarı Çin'dir. Bu nedenle Jin'in karbon emisyonlarının artmaya devam ettiği bölgelerde kömür santrali inşaatına yönelik projeleri değerlendirmeye almayacağı yönündeki açıklaması ile AIIB tarafından yapılan ve 2025 yılına kadar bankanın iklim finansmanına ayırdığı kaynağın, toplam yatırımları içindeki payının en az %50'ye çıkacağı yönündeki açıklaması gelecek için umut verici açıklamalardır (Berglöf 2020). Kerry de ortak mücadele gerektiren meselelerde Çin ile iletişim halinde olunması ve Çin'in bu projeleri desteklemekten vazgeçmesi için ikna edilmesi gerektiğini; ancak bunu yaparken de Çin'i sıkıştırmaya çalışan çatışmacı bir yaklaşımdan ziyade işbirlikçi bir yaklaşımın tercih edilmesi gerektiğini belirtmektedir (Inskeep 2020). Kerry ile Biden'ın söylemlerinden yola çıkarak yeni yönetimin, Obama döneminde küresel meselelerin çözümü konusunda Çin ile geliştirilen iş birliğini sürdürme, özellikle de iklim değişikliği ve küresel sağlık güvenliği gibi alanlarda daha da ileriye taşıma niyetinde olduğu söylenebilir.

Sonuç

2020 ABD başkanlık seçimlerinin, Demokrat Parti'nin adayı Joe Biden'ın Cumhuriyetçi Parti'nin adayı Donald Trump'tan 7 milyon civarında fazla oy ve 538 Seçiciler Kurulu delegesinin 306'sının desteğini almasıyla sonuçlanması neticesinde ABD iç ve dış politikasının Ocak 2021'den itibaren fabrika ayarlarına dönmesi beklenmektedir. Trump, dört yıllık başkanlığı süresince on yıllardır Demokrat ve Cumhuriyetçi başkanlar tarafından izlenen ve "liberal uluslararasıçılık" olarak adlandırılan politikadan uzaklaşmış ve "Önce Amerika" söylemiyle neredeyse yalnızca ABD'nin ulusal çıkarlarını önceleyen bir politika uygulamaya başlamıştır. Bu politikanın sonucu olarak bir yandan ABD'nin

müttefikleri ile olan ilişkileri ciddi bir biçimde zedelenmiş, diğer yandan da çok taraflı politikaların ABD dış politikasındaki önemi azalmıştır. Bu durum, ülkenin hem Avrupa'daki hem de Asya Pasifik bölgesindeki müttefikleri ve politikaları için geçerlidir. Trump'ın bu yöndeki ilk uygulaması, başkanlığının henüz üçüncü gününde Obama döneminin Asya Pasifik bölgesine yönelik en iddialı hamlelerinden olan Asya'ya Dönüş stratejisinin ekonomik ayağının kalbinde yer alan TPP'den ABD'yi çıkarmak olmuştur. Kısacası, Trump yönetimi, neredeyse daha ilk günden Obama dönemi politikalarını terk etmiştir.

"Stratejik rakip" ve "revizyonist güç" olarak tanımladığı Çin karşısında ABD'nin müttefikleriyle hareket etmek yerine ağırlıklı olarak tek taraflı politikalara yönelen Trump yönetimi, dört yıllık süreçte ülkenin bir yandan müttefikleriyle olan ilişkilerini zedelemiş ve bölgedeki etkinliğinin zayıflamasına neden olmuş, diğer yandan da Çin ile ilişkilerinin son yılların en düşük seviyesine inmesine yol açmıştır. Bu süreçte Çin'e karşı uygulamaya konan ticaret savaşı gibi tek taraflı politikalar ile Serbest ve Açık Hint-Pasifik stratejisi gibi çok taraflı uygulamaların ne kadar başarılı olduğu tartışmalıdır. Aksine pek çoklarına göre, bu politikalar ABD'yi müttefiklerinden uzaklaştırdığı gibi Çin'in yükselişine ve "revizyonizmine" de engel olamamıştır.

Trump yönetimine karşı bu tür eleştiriler getirenler arasında Biden da bulunmaktadır. Ocak 2021'de başkanlığı Trump'tan devralacak Biden'a göre, yapılması gereken, ABD'nin müttefikleri ve ortakları ile olan ilişkilerini yeniden tesis etmek, ABD'yi bir kez daha özgür dünyanın lideri yapmak ve Çin karşısında birleşik cephe oluşturmaktır. Biden yönetiminin "Çin'in temsil ettiği özel meydan okumayı" göğüsleyebilmek için Obama dönemi politikalarını temel alan "Asya'ya Dönüş 2.0" gibi bir Asya-Hint-Pasifik stratejisi geliştirmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu tür bir stratejinin bir yandan öncülü gibi ekonomi, güvenlik ve politika ayaklarına sahip olması muhtemelken, diğer yandan da Asya'ya Dönüş stratejisinin Hindistan gibi kısmen dışarıda bıraktığı bölge ülkelerini ve hatta kısa süre önce Hint-Pasifik bölgesine yönelik stratejiler geliştiren Almanya ve Fransa gibi Avrupalı müttefiklerini de içerecek şekilde geniş kapsamlı olması olası görünmektedir.

Biden yönetiminin Asya ve hatta Avrupa ülkelerinin ABD'nin liderliği altında Çin'e karşı birleşik bir cephe oluşturması fikri, Çinli yöneticilerin korkulu rüyası olmaya adaydır. Zira Pekin yönetimi için Çin'in kalkınmasının istikrarlı bir biçimde sürdürülmesi hayati bir öneme sahiptir. Çin Komünist Partisi'nin geleceği, Çin halkının refahının son kırk yılda olduğu gibi istikrarlı bir biçimde artması ile yakından ilişkilidir. Ülkenin ekonomik gelişiminin istikrarlı bir biçimde sürdürülmesi için de Asya Pasifik bölgesinin istikrarlı ve huzurlu olması olmazsa olmaz koşuldur. Dolayısıyla Çin'in ekonomik gelişimini sekteye

uğratacak herhangi bir bölgesel istikrarsızlık ya da Çin'in ABD ve müttefikleri tarafından çevrenmesi, Çin yönetiminin en çok çekindiği meseleler arasında yer almaktadır. Bu nedenle önümüzdeki süreçte Biden yönetiminin izleyeceği politikalar, Çin'in Asya Pasifik bölgesinde son yıllarda izlediği sert ve iddialı politikaların da değişmesine yol açabilecektir.

Önümüzdeki dört yıllık süreçte Biden yönetiminin dış politikası hangi yönde şekillenirse şekillensin her durumda Trump yönetiminin politikalarından daha öngörülebilir ve istikrarlı olması beklenmektedir. Bu durum, hem Çin yönetimi hem ABD'nin müttefikleri hem de bölge ülkeleri açısından olumlu bir gelişme olacaktır. Çin ile ABD arasında Obama döneminde oluşturulan ABD-Çin Stratejik Ekonomik Diyaloğu (*US-China Strategic Economic Dialogue*) gibi düzenli, üst düzey diyalog mekanizmalarının yeniden kurulması, dünyanın en önde gelen iki ekonomik gücü arasındaki ilişkilerin istikrara kavuşması ve nispeten daha az kriz içeren bir şekilde sürdürülmesi açısından faydalı olacaktır.

Kaynakça

- ASEAN. 2019. *ASEAN Outlook on the Indo-Pacific*. Erişim tarihi 15 Aralık 2020. https://asean.org/storage/2019/06/ASEAN-Outlook-on-the-Indo-Pacific_FINAL_22062019.pdf.
- BBC. 2017. "Trump Executive Order Pulls Out of TPP Trade Deal". 24 Ocak. Erişim tarihi 15 Aralık 2020. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38721056>.
- BBC 2019a. "Trump Declares National Emergency Over IT Threats". 16 Mayıs. Erişim tarihi 17 Aralık 2020. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-48289550>.
- BBC. 2019b. "Iran Nuclear Deal: Key Details". 11 Haziran. Erişim tarihi 17 Aralık 2020. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-33521655>.
- BBC 2020a. "Climate Change: US Formally Withdraws From Paris Agreement". 4 Kasım. Erişim tarihi 16 Aralık 2020. <https://www.bbc.com/news/science-environment-54797743>.
- BBC. 2020b. "Biden Cabinet: John Kerry Named Climate Envoy As Inner Circle Get Key Posts". 24 Kasım. Erişim tarihi 14 Aralık 2020. <https://www.bbc.com/news/election-us-2020-55046714>.
- BBC 2020c. "Lloyd Austin: Biden Picks Ex-general As Defence Secretary". 8 Aralık. Erişim tarihi 14 Aralık 2020. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-55224893>.
- Berglöf, Erik. 2020. "China's Path to Net Zero". *Project Syndicate*. 2 Aralık. Erişim tarihi 25 Aralık 2020. <https://www.project-syndicate.org/commentary/china-climate-change-path-to-carbon-neutrality-by-erik-berglof-2020-12>.
- Biden, Jr., Joseph R. 2020. "Why America Must Lead Again: Rescuing U.S. Foreign Policy After Trump" *Foreign Affairs* 99 (2) 64-76. Erişim tarihi 5 Aralık 2020. <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-01-23/why-america-must-lead-again>.

- Brennan, Margaret. 2020. "Biden to Appoint Jake Sullivan As National Security Adviser". 23 Kasım. Erişim tarihi 14 Aralık 2020. [cbsnews.com/news/biden-jake-sullivan-national-security-adviser/](https://www.cbsnews.com/news/biden-jake-sullivan-national-security-adviser/).
- Brunnstrom, David. 2016. "Obama Meets Dalai Lama In Spite of China Protest". *Reuters*. 15 Haziran. Erişim tarihi 17 Aralık 2020. <https://www.reuters.com/article/us-usa-obama-daililama-idUSKCN0Z1221>.
- Brunnstrom, David ve Patricia Zengerle. 2015. "Obama Administration Authorizes \$1.83-billion Arms Sale to Taiwan". *Reuters*. 17 Aralık. Erişim tarihi 17 Aralık 2020. <https://www.reuters.com/article/us-usa-taiwan-arms-idUSKBN0T2ZC520151217>.
- Christensen, Thomas J. 2011. "The Advantages of an Assertive China: Responding Beijing's Abrasive Diplomacy" *Foreign Affairs* 90 (2), 54-67.
- Cooper, Helene. "U.S. Approval of Taiwan Arms Sales Angers China". *The New York Times*. 29 Ocak. Erişim Tarihi 17 Aralık 2020. <https://www.nytimes.com/2010/01/30/world/asia/30arms.html>.
- CGTN. 2020. "Full Text: Xi Jinping's Speech At the General Debate of the 75th Session of the United Nations General Assembly". 23 Eylül. Erişim tarihi 18 Aralık 2020. <https://news.cgtn.com/news/2020-09-23/Full-text-Xi-Jinping-s-speech-at-General-Debate-of-UNGA-U07X2dn8Ag/index.html>.
- Franck, Thomas. 2020. "Biden Picks Longtime China Critic Katherine Tai as Top U.S. Trade Official". *CNBC*, 10 Aralık. Erişim tarihi 16 Aralık 2020. <https://www.cnbc.com/2020/12/10/biden-to-name-katherine-tai-us-trade-representative.html>.
- Fiedman, Thomas L. 2020. "Biden Made Sure 'Trump Is Not Going to Be President for Four More Years'". *The New York Times*, 2 Aralık. Erişim tarihi 13 Aralık 2020. <https://www.nytimes.com/2020/12/02/opinion/biden-interview-mcconnell-china-iran.html>.
- Gambino, Lauren, ve Maanvi Singh. 2020. "Electoral College Confirms Joe Biden's Victory in Presidential Election". *The Guardian*, 15 Aralık. Erişim tarihi 15 Aralık 2020. <https://www.theguardian.com/us-news/2020/dec/14/electoral-college-joe-biden-donald-trump-2020-election>.
- Gaouette, Nicole ve Jennifer Hansler. 2020. "Chinese Consulate in Houston Closed Following US Order". *CNN*. 25 Temmuz. Erişim tarihi 22 Aralık 2020. <https://edition.cnn.com/2020/07/24/politics/us-agents-houston-chinese-consulate/index.html>.
- Hass, Ryan ve Abraham Denmark. 2020. "More Pain Than Gain: How the US-China Trade War Hurt America". *SupChina*. 29 Temmuz. Erişim tarihi 22 Aralık 2020. <https://supchina.com/2020/07/29/more-pain-than-gain-how-the-u-s-china-trade-war-hurt-america/>.
- Herr, Lukas D. 2020. "Rolling Back the Imperial Presidency? Joe Biden and the Future of U.S. War Powers". *E-International Relations*. 15 Aralık. Erişim tarihi 21 Aralık 2020. <https://www.e-ir.info/2020/12/15/rolling-back-the-imperial-presidency-joe-biden-and-the-future-of-u-s-war-powers/>.
- Ikenberry, G. John. 2020. "The Next Liberal Order: The Age of Contagion Demands More Internationalism, Not Less". *Foreign Affairs* 99 (4), 133-142.

- Indyk, Martin S., Kenneth G. Lieberthal ve Michael E. O'Hanlon. 2012. *Bending History: Barack Obama's Foreign Policy*. Washington: Brookings Institution Press.
- Inskip, Steve. 2020. "As Climate Envoy, Kerry To Seek 'Ambition' With 'Humility'". *NPR*. 10 Aralık. Erişim tarihi 14 Aralık. <https://www.npr.org/2020/12/10/944572621/as-climate-envoy-kerry-to-seek-ambition-with-humility>.
- Kennedy, Dana. 2020. "Trump Bans Chinese Students, Researchers From Entering US". 30 Mayıs. Erişim tarihi 22 Aralık 2020. <https://nypost.com/2020/05/30/trump-bans-chinese-students-researchers-from-entering-us/>.
- Larres, Kalus W. 2020. "Trump's Foreign Policy is Still 'America First' – What Does That Mean, Exactly?". *The Conversation*, 27 Ağustos. Erişim tarihi 12 Aralık 2020. <https://theconversation.com/trumps-foreign-policy-is-still-america-first-what-does-that-mean-exactly-144841>.
- Lee, Seung-Ook, Joel Wainwright, ve Jim Glassman. 2018. "Geopolitical Economy and the Production of Territory: The Case of US–China Geopolitical-economic Competition in Asia" *Environment and Planning A: Economy and Space* 50 (2), 416–436.
- Ministry for Europe and Foreign Affairs [MfEFAoF]. 2019. *French Strategy in the Indo-Pacific*. Erişim tarihi 19 Aralık 2020. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/asia-and-oceania/the-indo-pacific-region-a-priority-for-france/#:~:text=In%20an%20international%20context%20marked.the%20heart%20of%20this%20strategy>.
- Rapoza, Kenneth. 2020. "Antony Blinken: End Europe Trade War, Sanction China Over Hong Kong". *Coalition For a Prosperous America*. 23 Kasım. Erişim tarihi 10 Aralık 2020. https://www.prosperousamerica.org/anthony_blinken_end_europe_trade_war_sanction_china_over_hong_kong.
- Spetalnick, Matt. 2010. "Obama Meets Dalai Lama, Angering China". *Reuters*. 18 Şubat. Erişim tarihi 17 Aralık 2020. <https://www.reuters.com/article/us-china-usa-idUSN1116932520100218>.
- Sullivan, Jake. 2019. "What Donald Trump and Dick Cheney Got Wrong About America". *The Atlantic*. Erişim tarihi 19 Aralık. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2019/01/yes-america-can-still-lead-the-world/576427/>.
- The Federal Government. 2020. *Policy Guidelines for the Indo-Pacific Region*. Erişim tarihi 19 Aralık 2020. <https://rangun.diplo.de/blob/2380824/a27b62057f2d2675ce2bbfc5be01099a/policy-guidelines-summary-data.pdf>.
- Thomas, Ken. 2020. "Joe Biden Picks Antony Blinken for Secretary of State". *The Wall Street Journal*. 23 Kasım. Erişim tarihi 14 Aralık 2020. <https://www.wsj.com/articles/joe-biden-picks-antony-blinken-for-secretary-of-state-11606100542>.
- United Nations Framework Convention on Climate Change [UNFCCC]. T.y. *The Paris Agreement*. Erişim Tarihi 14 Aralık 2020. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>.

- United States Department of Defense [USDoD]. 2018. *Summary of the 2018 National Defense Strategy the United States of America*. Erişim tarihi 10 Aralık 2020. <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>.
- Ward, Alex. 2020. "Joe Biden in Victory Speech: 'Let This Grim Era of Demonization in America Begin to End'". *Vox*. 7 Kasım. Erişim tarihi 10 Aralık 2020. <https://www.vox.com/2020/11/7/21554701/joe-biden-acceptance-speech-2020-election>.
- White House. 2017. *National Security Strategy of the United States of America*. Erişim tarihi 10 Aralık 2020. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>.
- The State Council Information Office of the People's Republic of China [SCIO PRC]. 2017. "Full Text: Xi Jinping's Keynote Speech at the World Economic Forum". 6 Nisan. Erişim tarihi 24 Aralık 2020. http://www.china.org.cn/node_7247529/content_40569136.htm.
- Yan, Xuetong. 2010. "The Instability of China-US Relations" *The Chinese Journal of International Politics* 3 (3), 263-292.
- Zhao, Suisheng. 2017. "American Reflections on the Engagement with China and Responses to President Xi's New Model of Major Power Relations" *Journal of Contemporary China* 26 (106), 489-503.

© 2020. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Görüş

Trump Çağı Türk dış politikası: istisna mı uzun vadeli bir değişimin habercisi mi?

Serap Güneş^{1,*}

¹ International Territorial Studies Dept., Masaryk University, Brno, Çekya.
ORCID: 0000-0001-8344-0981.

* İletişim: 443716@mail.muni.cz

Gönderim: 22.12.2020; Kabul: 27.12.2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.50>

Öz: Bu makale, 2016-2020 dönemi Türk dış politikasını ele almakta ve bu dönemde artan dış politika aktivizmini koşullayan sistemsal ve ülke içi faktörleri incelemektedir. Makale bu konudaki mevcut literatüre birbiriyle bağlantılı şu iki gözlemle katkıda bulunmayı amaçlamaktadır: 2016-2020 dönemi Türk dış politikası sistemsal seviyede ve Türk-Amerikan ilişkileri bağlamında değerlendirildiğinde, Trump istisnası sebep değil sonuçtur ve Türk dış politikasındaki yeni yönelimin önemli bir motivasyonu Türkiye’de yönetici seçkinlerin değişen yapısı ve iç ilişkileridir. Bu motivasyon, 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası Türk devlet aklına hakim olan yeni keşfedilmiş asabiyye olarak tanımlanabilir.

Anahtar kelimeler: Türk-Amerikan ilişkileri, Türk dış politikası, dış politika analizi, asabiyye, neoklasik realizm

Turkish foreign policy during the Trump Era: an exception or a precursor for a long-term change?

Abstract: This article discusses the 2016-2020 period Turkish foreign policy and explores the systemic and domestic factors conditioning the foreign policy activism of this period. The aim of the article is to contribute to the existing literature with two interrelated observations: that the characterizing factors of the 2016-2020 period Turkish foreign policy are, on the international level, the covert United States approval which has been falsely attributed to the Trump exception, and on the domestic level, the newly found *asabiyyah* that has

captured the senses of the Turkish state after the failed coup attempt of 15 July 2016.

Keywords: Turkish-American relations, Turkish foreign policy, foreign policy analysis, asabiyyah, neoclassical realism

Giriş

“Irak, Suriye, Libya, Kırım, Karabağ, Bosna ve diğer kardeş ülkelerle ilgilenmek bizim görevimiz ve hakkımızdır. Bunlardan vazgeçtiğimiz gün istiklalimizden ve istikbalimizden vazgeçtiğimiz gündür. Bizim buna hakkımız olmadığı gibi milletimiz de böyle bir duruma asla rıza göstermez.”¹ (Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 15 Ekim 2016, Rize)

Türkiye’de olduğu kadar Türkiye’nin son dönemdeki dış politika aktivizmini yakından takip eden uluslararası kamuoyunda da, tüm saatler Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) Seçilmiş Başkanı Joe Biden’ın yemin töreni ardından resmen göreve başlayacağı 20 Ocak 2021 tarihine ayarlanmış durumda. O kadar ki, başta Türkiye’nin Doğu Akdeniz’deki sondaj faaliyetleri olmak üzere bir dizi başlıkta biriken ciddi gerilimlere rağmen, 10-11 Aralık 2020 tarihlerinde gerçekleştirilen Avrupa Birliği (AB) Liderler Zirvesi’nde, Türkiye’ye karşı çokça gündeme getirilen yaptırım kararı yine çıkmadı ve atılacak somut adımlar, bu kez “ABD ile eşgüdüm ihtiyacı” vurgusu yapılarak 2021 Mart’ına ertelendi.²

Türkiye’nin 2016-2020 döneminde Libya’da, Suriye’de, Dağlık Karabağ’da ve Kıbrıs’ta, Joseph S. Nye’nin güç tipolojisine göre (2005, 37) doğrudan askeri sert güç araçlarıyla izlediği dış politika, artık “aktif” olmanın ötesinde, yalnızca bu alanlardaki rakipleri tarafından değil, Uluslararası İlişkiler disiplini içinden çeşitli gözlemciler ve uzmanlar tarafından da barış ve istikrara yönelik tehlike olarak değerlendirilmeye başlamıştır (Pierini 2020; Trofimov ve Norman 2020; Šiška 2020; Macshane 2020). Bu tehdit algısını paylaşılanlar tarafından, “hiçbir ilkeye bağlı olmayan pragmatik bir izolasyonist” olarak algılanan Trump’ın yerine “liberal uluslararası düzenin kurtarıcısı” olacağı beklenen Biden’ın seçilmesi “Türk tehdidini” kontrol altına alma olanağı olarak kutlanmıştır. Yine de, müstakbel Biden yönetimi açısından tüm ihtimallerin geçerli olduğu bir

¹ “Erdoğan: Eğer Misak-ı Milli Diye Bir Derdimiz Varsa...” *Al Jazeera Turk*, 15 Ekim 2016. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogan-eger-misak-i-mill-i-diye-bir-derdimiz-varsa>.

² “AB’den Türkiye’ye Aşamalı Yaptırım Kararı.” *Deutsche Welle Türkçe*, 11 Aralık 2020. <https://www.dw.com/tr/abden-turkiyeye-asmali-yaptirim-karari/a-55901377>.

belirsizlik halen söz konusudur: Biden yönetimi Türk dış politikasındaki (TDP) bu alışık olunmayan iddialılığı (1) keskin şekilde törpüleyerek hizaya alıp alışık olunan sınırlara geriletebilir; (2) kapsayıp köşelerini yumuşatarak yeniden Batı sistemine derin şekilde gömülü hale getirebilir; ya da (3) herhangi bir şekilde etkileyemez ve bu yönetim Türk-Amerikan ilişkilerinde nihai bir gerileme ve uzaklaşma ile sonuçlanabilir. Belirsizlik, uluslararası sisteme dair neoklasik realist yaklaşımın varsaydığı bir özellik olsa da (Rose 1998, 152; Özdoğan 2019, 10), Türk-Amerikan ilişkileri açısından yukarıdaki seçeneklerin sonuncusu bir yenilik olacaktır ve neoklasik realizm için belki de ideal vaka örneği teşkil edecektir.

Her şekilde, ABD'nin böyle tutarlı bir şekilde referans noktası olması, Türkiye'nin uluslararası ilişkiler içerisindeki konumunun ve bu konumlanmada Türk-Amerikan ilişkilerinin sahip olduğu özel yerin bir göstergesidir. Ancak o bakımdan belki de daha isabetli bir gösterge, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) Genel Sekreteri Jens Stoltenberg'in, AB zirvesi öncesinde birliğe Türkiye hakkında ılımlı davranılması ve ilişkileri krize sürüklemekten kaçınılması yönünde tavsiyede bulunması olmalıdır³. Zira ABD başkanlık seçimlerinin diğer türlü sonuçlandığı bir karşıolgusal senaryoda, NATO Genel Sekreteri'nin yine benzer bir açıklama yapması mümkün olabileceksen, AB liderlerinin birliğin iç bütünlüğünü ciddi şekilde riske atmaksızın böylesi bir erteleme kararı veremeyeceğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

Bu makalenin konusu bir karşıolgusal analiz olmamakla birlikte, liberal uluslararası düzen anlatısının açıktan muhalifi "bir realist olarak Donald Trump"⁴ faktörünün, yönetimi öncesi ve sonrası arasında birçok konuda karşılaştırmalı analize imkan veren bir kontrol değişkeni işlevi gördüğünü ve Trump dönemi TDP'nin, vaka bolluğuyla sunduğu gözlem olanağı bakımından, bunların belki de en elverişlisi olduğunu değerlendirmektedir.

Çalışma şu şekilde düzenlenmiştir: Takip eden ilk bölümde kavramsal çerçeve tartışılacaktır. 2016-2020 dönemi TDP aktivizminin kendine haslığını anlamlandırmak için kullanacağımız, İbn-i Haldun'un "asabiyye" kavramı da bu bölümde tartışılacaktır. Sonraki bölümde Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrasının uluslararası ortamındaki konumlanması ve dış politikasının evrimi ana gündemleriyle birlikte ele alınacak ve AKP döneminde ve özel olarak da Trump

³ "AB Zirvesi Öncesi NATO'dan Türkiye'ye Destek Mesajı," *Deutsche Welle Türkçe*, 10 Aralık 2020. <https://www.dw.com/tr/ab-zirvesi-öncesi-natodan-türkiyeye-destek-mesaji/a-55893556>.

⁴ Bu konuda bir itiraz için bkz. Robert D. Kaplan. "On Foreign Policy, Donald Trump Is No Realist." *The Washington Post*, 11 Kasım 2016. https://www.washingtonpost.com/opinions/on-foreign-policy-donald-trump-is-a-fake-realist/2016/11/11/c5fdcc52-a783-11e6-8042-f4d111c862d1_story.html.

Çağında artan TDP aktivizmi bu genel bağlama yerleştirilecektir. Son bölüm olan “Sonuç” başlığı altında, TDP aktivizminin sınırları üzerine bir tartışma ile çalışma sonuca bağlanacaktır.

Kavramsal çerçeve

Kuruluşundan bu yana Uluslararası İlişkiler disiplinine yön veren üç teorik yaklaşım olan realizm, liberalizm ve idealizm ya da güncel versiyonuyla inşacılık için Jack Snyder, Foreign Policy için 2009’da kaleme aldığı klasikleşen “One World, Rival Theories” (Tek Dünya, Rakip Teoriler) makalesinde, uluslararası siyasetin nasıl işlediğini açıklama iddiasında üçünün de yetersiz kaldığını söyler. Ona göre, uluslararası düzen öylesine muazzamdır ki, onu ölçmeye en iyi teori bile yetersiz kalmaktadır. Bunu belki de en iyi anlayanlar, Amerikan dış politikasına yön verenlerdir. ABD eski Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, oğul Bush’un dış politika doktrinini “pragmatik realizm ile Wilsoncu liberal teorinin birleşimi” olarak özetler. Biden’in, kabinesi için İklim Değişikliği Özel Temsilcisi atadığı Demokrat Parti eski başkan adayı John Kerry, “Amerikan dış politikasının yalnızca realizm ile idealizmi birleştirdiği zaman büyük başarılar yakaladığı” görüşündedir (Snyder 2009). Ancak teoriler elbette işlevsiz değildir ve Snyder’in de kabul ettiği üzere, birincil katkıları, geleceğe dair fal bakmak değil, uluslararası ilişkilerin ve dünya düzeninin ne yönde, nasıl ve neden değiştiğini soran cümleler formüle etmek için gereken sözcük dağarcığını ve kavramsal çerçeveyi sunmaktır.

2016-2020 arasının olağandışı TDP aktivizmini anlamlandırmaya yönelik bu çalışma, esasen Uluslararası İlişkilerin bir alt disiplini olan dış politika analizine (DPA) dayanmaktadır. Kısaca çerçevesini çizecek olursak, DPA, karar alma süreçlerinin en az dış politika çıktısı kadar önemli olduğunu varsayar ve dış politikayı birçok faktörün birleşimi olarak okur. Dolayısıyla, bütünlüklü bir DPA daima çok seviyede ve çoğu zaman disiplinler arası ve çoğulcu bir yaklaşımla gerçekleştirilir. DPA’da Uluslararası İlişkiler disiplininden farklı olarak, yapı-fail (ya da sistem-aktör) ilişkisinde fail/aktör odaklılık ağır basar ve karar alma süreci de, yani bir ülkedeki rejim tipi, ülke seçkinlerinin yapısı, iç ilişkileri, değer yarguları, alguları vb. gibi unsurlar önemli hale gelir.

Liberal uluslararası düzen fikri

“Liberal uluslararası düzen” fikri, Soğuk Savaş’ın sona ermesi ardından ortaya çıkmış ve liberalizmin tarihin optimal sonu olduğu varsayımıyla pekişmiş bir “mittir” (Barnett 2019). Özetle, şu mantık silsilesinin ürünüdür: Birinci Dünya Savaşı uluslararası düzeni bozmuş, ardından gelen İkinci Dünya Savaşı ise bir

daha asla tekrarlanmaması gereken bir enkaz bırakarak düzeni yerle bir etmiştir. Düzenin, sağlam şekilde yeniden kurulması gereklidir. Bunu yapmak için, daha önce savaşa ve yıkıma neden olan hata ve eksiklerin tespit edilmesi ve tekrarlanmaması gereklidir. Bunlardan birincisi, ABD'nin savaş öncesinde izlediği izolasyonist politikadır. ABD asla köşesinde oturmamalı, özgür dünyaya liderlik etmelidir. İkincisi, devletlerin vatandaşlarını ekonomik açıdan koruyamamasıdır ki bunun sonucu radikalleşme, devrimler, faşizm ve savaş olmaktadır. Bunun için de gerek refah politikaları, Marshall yardımları, Truman doktrinleri ile, gerekse de NATO, Dünya Ticaret Örgütü, Uluslararası Para Fonu ve ticaret anlaşmaları ile hem ekonomik hem de güvenlik ayağı olan uluslararası bir sistem inşa edilecektir.

Bu sistem, Soğuk Savaş yılları boyunca iki kutuplu bir sistemdi ve liberal uluslararası düzen, bu kutuplardan özgür dünya denileni temsil etti. Soğuk Savaş iki kutuplu, büyük güçler arasındaki dengeye (nükleer dehşet dengesi olarak da adlandırılmıştır) dayanan görelî bir istikrar dönemi olduysa, Sovyetler Birliği'nin çöküşü ardından hegemonik istikrar dönemine geçildiği söylenebilir. Bu hegemonik istikrar düzeni, liberal kurumsalcılığın önemli isimlerinden John Ikenberry'ye (2013) göre önceki hegemonik istikrar dönemlerinden niteliksel olarak farklıdır çünkü ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan egemen güç olarak çıkmasının ardından, uluslararası sistemi diğer devletleri daha az tehdit edici biçimde, yani realist anlayıştaki anarşi, belirsizlik ve sürekli güvenlik arayışını ortadan kaldırmaya da sistemin başat özelliği olmaktan çıkararak bir yapıda yeniden inşa etmiştir. 1970'lerin sonu itibarıyla liberal uluslararası düzenin çözmekte başarısız olduğu Arap-İsrail anlaşmazlığının tetiklediği petrol krizi ve Bağlantısızlar Hareketi'nin ortaya çıkması, ABD hegemonyasının aşınmaya başladığının işaretleri, Vietnam yenilgisi ise sembolik dönüm noktası olmuştur. ABD egemen güç konumundaki aşınmaya karşı önlem olarak uluslararası kurumlara ve ittifaklara daha fazla önem verme yoluna gitmiştir. Ancak 11 Eylül 2001 saldırıları ile bu yönelim boşa düşecektir.

Liberal uluslararası düzenin çelişkilerine dair en kapsamlı eleştiriler, yine liberal kurumsalcıların kendisinden gelmiştir ve bu eleştirilerde bu düzenin lideri olarak Amerikan dış politikasının yanlışlıkları önemli bir yer tutmaktadır. Ikenberry (2018, 2013), liberal uluslararası düzenin krizine, liberal ekol içinden ama gerçekçi ve pragmatik bir çözüm önermektedir: Güç dengesindeki ABD aleyhine kaçınılmaz olan değişikliğin olumsuz etkilerini en aza indirmek adına uluslararası sisteme yatırım yapmak. Ikenberry'ye (2002) göre ABD'nin oğul Bush yönetimi altındaki "yeni emperyal büyük strateji"si bir hatadır. ABD emperyal hedefler peşinde koşmamalıdır çünkü başarılı olması mümkün değildir ve bu yönelimi istediği sonucu almak bir yana, ABD'yi müttefiklerinden

uzaklaştırıp yalnızlaştıracak, aslında kendi çıkarı için güçlendirmesi gereken uluslararası kurumları, dolayısıyla da kendi uluslararası konumlanışını zayıflatacak ve de şiddetli ters tepkilere neden olacaktır. Bu politikanın uluslararası bir terör sorununa yol açacağını ve Amerikan iç politikası açısından da sürdürülebilir olmadığını öne süren Ikenberry'nin (2002, 56) uyarıları, yirmi yıl sonra geriye bakıldığında, haklı çıkmış görünmektedir.

Ancak Ikenberry'nin perspektifinden, Trump döneminin bir sebep değil sonuç olduğu, Amerikan dış politikasında izolasyonist eğilimlerin Trump dönemine ait bir istisna olarak kalmayabileceği de görülmektedir. Bu durumda, Trump döneminin Türk-Amerikan ilişkileri açısından da bir istisna olarak kalmayabileceği ihtimali değerlendirilmeye değerdir.

Bir dış politika analizi yaklaşımı olarak neoklasik realizm

Neoklasik realizm kavramını ilk kez kullanan, Clinton yönetiminde görev almış bir yetkili ve önde gelen Amerikalı bir siyaset bilimci olan Gideon Rose'dur. Rose, 1998'de, neoklasik realist yaklaşımın temeli olan "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy" (Neoklasik Realizm ve Dış Politika Teorileri) başlıklı bir inceleme makalesi yayınladı. Randall L. Schweller (1998) ve Fareed Zakaria (1998) dahil beş yazarın çalışmasını incelediği makalede, neorealizmin açmazları karşısında realist ekolde klasik politik realizme geri dönen ama bunu yaparken realist ekolü geliştiren, esasen DPA odaklı bir yaklaşım olarak neoklasik realizm kavramını ortaya attı. Klasik realizm ve neorealizm ülkelerin iç meselelerinin (rejim tipleri, seçkinlerinin yapısı ve iç ilişkisi vb.) önemli olmadığını iddia ediyordu ve Rose, realizmin Sovyetler Birliği'nin çöküşünü öngörememesini ve bunu "Gorbaçov'un mantıksız davranışı" ile geçiştirmeye çalışmasını, iç siyasete ya da sistem altı unsurlara yönelik bu ilgisizliği ile açıkladı. Klasik realizm ve neorealizmde, ulusal siyaset ve aktörlerin davranışları "kara kutu" idi. Bireylerin ve toplumsal rollerinin dış politika üzerindeki etkisi önemsizdi. Devletlerin davranışları, onları sınırlayan veya teşvik eden uluslararası sistemin baskılarıyla ve ittifaklar, güç dengeleri ile belirleniyordu.

Neoklasik realizm öncesinde kara kutuyla ilgilenen Uluslararası İlişkiler yaklaşımı *Innenpolitik* idi. *Innenpolitik* teorileri, ülkelerin dış politikasını rejim tipinin, özgün ulusal özelliklerin, parti yapısının ve sosyoekonomik yapının belirlediğini öne sürüyordu ama benzer sistemlere ve özelliklere sahip ülkelerin farklı, farklı sistem ve özelliklere sahip ülkelerinse benzer davrandığı durumlarda yetersiz kalıyordu (Rose 1998, 148). Neoklasik realizm, hem kara kutuyu açmış, hem de onu anlamlı biçimde sistem seviyesi ile ilişkilendirmiş oldu.

Kara kutuyu açmak için bir anahtar olarak İbn-i Haldun'un asabiyye kavramı

Küreselleşme sürecinin ulus devletlerin rolünü azaltıp azaltmadığı sorusu literatürü oldukça meşgul etmiş bir konudur (Yılmaz ve Akbulut 2016). Günümüzde kozmopolitanizm (küreselleşmecilik, liberalizm) ve yerelcilik (küreselleşme karşıtlığı, popülizm) tartışmasına evrilen bu konu, aslında AB sürecinde Türkiye'de de etraflı şekilde tartışılmıştır ancak AB aday üyelik ve müzakere sürecinin AKP ile özdeşleştirilmesi bu noktada körlüğe ya da yanlılığa sebep olmaktadır. Hem birliğin kendi içinde ve genişleme alanında hem de Türkiye'de AB üzerine yürütülen tartışmaların en büyük gündem maddesini egemenlik devri meselesi oluşturmuştur. AB bir işbirliği projesi olduğu kadar, hatta belki ondan da öncelikli olarak, bir egemenlik devri meselesidir ve AB üzerine yapılan tartışmalar küreselleşme sürecinde ulus devletlerin zayıflaması tartışmasının daima parçası olmuştur. İngiltere'de Brexit kararı bu tartışmanın güncel bir sonucudur ve sonrasındaki süreç tartışmaların geleceğini ciddi şekilde etkileyecektir. Türkiye de bu tartışmada önemli ve ilginç bir vaka örneğidir: ne AB şüphecilerinin ne de AB yanlılarının görüşleri doğrulanmıştır. Türkiye ekonomik anlamda ciddi şekilde egemenlik devrinde bulunmasına rağmen, AB'nin ulus devleti aşındırıcı etkisinden kaçınmayı başarmıştır. Bu konuda son Dağlık Karabağ savaşı örneği üzerinden önemli bir gözlem, Maximilian Hess'ten (2020) gelmiştir:

Paşinyan'ın 2018 Kadife Devrimi Economist tarafından Batı siyasetini kasıp kavuran popülist dalga içinde bir umut ışığı olarak sunulmuş ve Ermenistan'a "yılın ülkesi" onuru layık görülmüştü ancak Erivan'a 2014 Euromaidan Devrimi sonrası Ukrayna'ya sunulan siyasi ve ekonomik desteğin küçücük bir parçası bile sunulmadı. Son [Karabağ] savaşında da Batı hiçbir destek vermedi; o kadar ki, savaşı Rus-Ukrayna savaşında olduğu gibi, liberalizm ile illiberalizm arasında bir mücadele olarak sunmaya bile zahmet etmedi.

10 Kasım 2020'de Paşinyan, Aliyev ve Putin tarafından imzalanan ateşkes (Ermenistan için Karabağ'ı büyük oranda Azerbaycan'a teslim etme) anlaşmasının yarattığı şaşkınlık, Ermenileri acı da olsa yenilginin nedenlerini değerlendirmeye zorladı ve bu değerlendirmeler içinde AB'den, ABD'den ya da genel olarak liberal uluslararası düzenden beklentilerin getirdiği atalet, 2018 öncesi hükümetlerin yolsuzlukları ve ilgisizliklerinden daha fazla öne çıktı. Onlara göre Kadife Devrim, Ermenilerin ilk kez gerçekten demokrasiyle yönetilmesini sağlamıştı ama, liberal uluslararası düzenden beklentileri, onları atalete sürüklemiş, deyim yerindeyse, asabiyyelerini ortadan kaldırmış, pasifleştirmişti.

İbn-i Haldun, Mukaddime 1. Cilt'te, pek çok yerde asabiyye kavramını değişik bağlamlarda kullanır:

[...] korunma, savunma, hakkına sahip çıkmak ve bunlar gibi diğer bütün işler, asabiyyetle (birbirine kenetlenmiş olan güçlü bir toplulukla) sağlanır." ... "Bir kabile içinde dağınık sülaleler (aşiretler) ve bir çok asabiyyet varsa, bu durumda diğerlerinin hepsinden daha güçlü olan bir asabiyyetin olması gerekir. Bu asabiyyet diğerlerine galip gelecek ve onları kendisine tabi kılarak kendi etrafında birleştirip kenetleyecektir. Sanki böylece ortaya çok daha büyük ve tek bir asabiyyet çıkacaktır. Bu sağlanmadığı takdirde, anlaşmazlıklara ve çekişmelere sahne olacak bir dağınıklık hali sözkonusu olur (2004, 1:189).

Asabiyyenin işlevleri ya da bu ortak ruhun, ulusal (Haldun'a göre kavmi) şuurun ve motivasyonun işlevli olduğu momentler devletin kurulması, ülke savunması ve başka kavimlere karşı üstünlük kurma mücadelesi olarak sıralanmaktadır. 15 Temmuz 2016 darbesi, Türk devleti içinde 2013'ten bu yana süren iç iktidar mücadelesinin zirvesi olarak bürokraside görülmemiş bir boşluk ortaya çıkarmış, devletin içi adeta boşalmıştır. Hatırlanacak olursa, henüz darbe sonrasının sıcaklığında, tüm dikkatler, dış politika ve askeri bürokrasi gibi birikim ve deneyim gerektiren iki alanın üzerindeydi. Ancak korkulan büyük kazalar yaşanmadı. Aksine bu dönem bir sadeleşme ve TDP'de Cumhuriyet dönemi boyunca hiçbir zaman geleneksel ana akım arasında sayılmamış olsa da, olağandışı bir aşırılık olarak görülmemiş olan ama ya hayata geçirilmesi mümkün olmayan fanteziler ya da uluslararası sistem tarafından derhal bastırılacak maceracılıklar muamelesi görmüş yaklaşımların, kuvveden fiile çıkması dönemi olmuştur. Aşırı ihtiyatlılık ve fazla düşünmeden kaynaklı atalet ile düşünmeden davranmaktan ya da aptallıktan kaynaklı maceracılık arasındaki dengede sadeleşip hafiflemenin aktivizme tercüme oluş mantığını, İbn-i Haldun'un şu sözlerinde görebiliriz:

Bu söylenenlerden anlaşılıyor ki (keskin) zeka hükümdarlar için bir kusurdur. Çünkü zeka keskinliğinde, düşüncede (ve tedbir almada) aşırıya kaçma vardır. Tıpkı ahmaklıkta, aşırı bir donukluk ve hareketsizlik olduğu gibi. (2004, 1:268)

Bu bağlamda, asabiyye kavramı, 2016-2020 dönemi TDP'nin ülke içindeki motivasyonlarını anlamak için, neoklasik realizmin kara kutuyu açan kilitlerinden biri işlevi görebilir.

Soğuk Savaş sonrası Türk dış politikası

Tarihin (aslında Soğuk Savaş düzeni olarak bildiğimiz şekliyle) sonu (Fukuyama 1989) ve medeniyetler çatışması üzerinden yeni bir dünya düzeninin kurulacağı

öngörüsü (Huntington 1996) ile birlikte, 19. yüzyıla ait bir inşa olan “dünya çapında jeopolitik bir Müslüman birliği” fikri (Aydın 2017), güncel siyasi anlamlar yüklenerek yeniden gündeme getirildi ve hem Avrupa seviyesinde, hem de Atlantik’in öte yakasında geliştirilen ve birbirleriyle bağlantılı olan Soğuk Savaş sonrasına ilişkin jeopolitik yaklaşımların ideolojik mayası oldu. Tek büyük Müslüman Batılı demokrasi olarak Türkiye’ye bu yaklaşımların her birinde önemli bir rol biçildi.

Bunlardan birincisi AB’nin doğuya doğru genişleme süreci, ikincisi ise, ABD Genelkurmay’ınca yayımlanan Joint Force Quarterly dergisinin 1995 Güz sayısındaki “The Greater Middle East” (Büyük Ortadoğu) dosya başlığına (JFQ Forum 1995, 31) kadar tarihlenebilecek olan “Büyük Ortadoğu Projesi”dir. Bugün başarısız olmuş ve Türk dış politikası ile alakasızlaşmış gibi görünen bu iki gündemde de, aslında ulaşılması amaçlanan sonuçlar bakımından ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye’nin Gümrük Birliği üzerinden Avrupa ile ekonomik entegrasyonu, geri kabul (ve gündeme getirilmese de vize muafiyeti) anlaşması üzerinden güvenlik alanında işbirliği derinleşmiş ve resmi üyeliği gerektirmeyecek ölçüde kurumsallaşmıştır. İki taraf da tam üyelik hedefini rafa kaldırmayı resmen dile getirmese de tam üyelik dışı bir seçenek olarak stratejik ortaklığın, hem AB hem de (vize muafiyeti ek talebiyle birlikte) Türkiye tarafından gündeme getirilmesi bunun göstergesidir.⁵

ABD’nin Türkiye’nin bölgesine yönelik projeksiyonu diyebileceğimiz ikinci yönelim ise, pejoratif anlamlar kazanarak özel olarak Türk-Amerikan ilişkilerinde, genel olarak literatürde kavramsal kullanımını yitirmiş olsa da, ABD’nin Suriye Özel Temsilcisi James Jeffrey’in Al-Monitor’a verdiği (Szuba 2020) ve Trump dönemi Türk-Amerikan ilişkilerine dair hiçbir gizleme yer bırakmayan sözlerine bakılacak olursa, her iki taraf için işlevli bir şekilde sürmektedir: “[Türkiye’nin] sadece sekiz ayda İdlib, Libya ve Dağlık Karabağ’da yaptıklarına bakın. Bu üç yerde de, Ruslar veya onların müttefikleri kaybetti” (Gazete Duvar 2020). Sistem seviyesindeki bu ısrarı, sistem altı seviyeye indiğimizde, AKP dönemi TDP’yi sorun başlıklarına ayırarak da görebiliriz. Değişen tek ve elbette önemli şey, yumuşak güç kullanımından sert güç kullanımına geçilmiş olmasıdır. Aşağıda, AB üyeliğinden Kıbrıs’a kadar Türkiye’nin AKP’li yıllardaki dış politikasının ana gündem maddelerini, ardından sistemsel seviyede yaşanan iki gelişmenin (mülteci krizi ve ABD hegemonyasının aşınması) TDP’ye etkisini ele alacağız.

⁵ “Hahn: Türkiye İle Müzakereler Nihai Olarak Sonlandırılmalı.” *Deutsche Welle Türkçe*. 6 Kasım 2018. <https://www.dw.com/tr/hahn-türkiye-ile-müzakereler-nihai-olarak-sonlandırılmalı/a-46167289>.

Türkiye'nin AB üyeliği

AB'nin Orta ve Doğu Avrupa'ya doğru genişleme süreci, dördüncü demokratikleşme dalgası ise (McFaul 2004), Türkiye'nin AB üyeliğini bunun son halkası ve mantıksal bir uzantısı olarak değerlendirmek hata olmayacaktır (Dahlman 2004; Bagdonas 2012; Minchev 2006). Bu yöndeki okumalar arasında Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden yazarlara ait olanlar, Türkiye'nin AB üyeliğinin jeopolitik yönüne dair daha dolaysız ve açık göndermeler içerir. Örneğin Türkiye'nin üyeliğinden yana olan Bagdonas (2012, 178), Litvanya'nın Türkiye'nin AB üyeliğindeki çıkarının ülkenin Atlantik ittifakına olan bağlılığının yanı sıra, Rusya'nın AB üzerindeki nüfuzunu azaltması bakımından olası faydalarına dönük algıdan da kaynaklandığını belirtmektedir. Türkiye'nin üyeliğine karşı bir pozisyondayan Minchev (2006) ise, Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen yalnızca iki argüman olduğunu ve bunların kamuoyuna açık bir şekilde nadiren dile getirildiğini belirtmektedir. Bunlardan birincisi, Türkiye olmaksızın Batı hegemonyasının 21. yüzyılın zorlukları karşısında sürdürülemeyeceğidir. Bu doğrultuda Batı'nın bugün AB-Türkiye arasında olan sınırları doğuya doğru genişleyerek, Ortadoğu ve Orta Asya'nın kontrolünü temin edecek şekilde konsolide olmalıdır çünkü bu iki bölgede bir yanda enerji kaynaklarının bolluğu ve diğer yanda radikal İslam'ın yükselişi ve Çin'in bir süper güce dönüşümü, Batı hegemonyası için ciddi bir risk tablosu yaratmaktadır. Bunu takip eden ikinci argüman ise şöyledir: Bu bölgelere jeopolitik olarak gereken derinlikte nüfuz etmek için salt sert güç yeterli değildir. Batı hegemonyasının liberal uluslararası düzen altında sürmesi için, Avrupa'nın çeperinde yer alan geleneksel olarak Batılı olmayan toplumlarda serbest piyasa ve açık ekonomi, demokratik siyasal sistem ve çoğulcu kültür gibi Batı medeniyetini temsil eden sosyal yapıların kök salması gereklidir. Minchev devamla, bu argümanın mantıksal sonucunun, Türkiye'nin, AB dahil tüm kurumsallıklarına tam üyelik üzerinden Batı ile daha derin entegrasyonunun, gerekli ve pek çok bakımdan yeter koşul sayılması olduğunu belirtir.

Türkiye'de AKP'nin yükseliş ve iktidara geliş süreci, yukarıda da ele aldığımız, birbiri ile bağlantılı iki uluslararası sürece tesadüf etmiştir: Soğuk Savaş sonrası medeniyetler çatışması üzerinden yeni bir dünya düzeninin kurulacağı öngörüsünün bir jeopolitik bütünlüğe sahip bir "İslam dünyası mitini" (Aydın 2020) gündeme getirmesi ve AB'nin (dünya çapında dördüncü demokratikleşme dalgası sayılabilecek) beşinci genişleme süreci. Ancak burada, Türkiye'nin eski yönetici seçkinlerinin "Kemalist" denilebilecek geleneksel tutum ve dünya algıları ile karşılık vermekte zorlanacakları ilki için AKP'nin avantajlı konumda olduğu söylenebilecek olsa da, ikincisinin, yani AB üyeliğinin özgün bir AKP girişimi olmadığını not etmek önemlidir. Aday üyelik

kazanılması ve müzakere süreci AKP tarafından iç politikada rakiplerine karşı iktidarını konsolide etmek için kullanılmış olsa da, Türkiye'nin AB macerasında sosyal demokrat İsmail Cem'in (30 Haziran 1997-11 Temmuz 2002 arası Dışişleri Bakanı) rolünü hatırlamak, TDP'de sürekliliğe dair anlamlı bir not düşmek olacaktır. Onun başkanlığı dönemine denk düşen 10-11 Aralık 1999 tarihlerindeki AB Zirvesi'nde (Helsinki) Türkiye'nin diğer aday ülkelerle eşit konumdaki adaylığı resmen onaylanmıştır (TC Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı 2020).

AB aday üyelik sürecinin ilk adımını atan sosyal demokratlar, ya da Türk siyaseti jargonuyla "sol Kemalistler," AB üyeliğini hiç şüphesiz Batılılaşma ve modernleşme sürecinin parçası olarak görüyorlardı. Esas itirazları egemenlik devrine değil, belki de AB'ye "Hıristiyan kulübü" demiş olan AKP'den bile çok, dışa kapalı bir kulüp halineydi çünkü sol Kemalist tahayyülde Türkiye, tarihi ve geleneği ile zaten Batı'nın parçasıydı. AB şüpheçileri ya da yine Türk siyaseti jargonuyla "ulusalcılar" ise, egemenlik devrine şiddetle karşı oldular ve egemenlik devrinin ekonomik kısmı dışarıda bırakılırsa, bugünden bakıldığında haklı çıktıkları söylenebilir: AB, 2008 finans krizi sonrası görüldüğü gibi, egemenlik devrini haklı çıkaracak bir dayanışma ruhu sergileyememiştir. Daha da önemlisi, birliğin ortak ordusu, hatta somut ve tutarlı bir savunma ve dış politikası bile yoktur. Hegemonik istikrar düzeninin bir yapısı olarak ortaya çıkmış olan AB, asla bir gün kendi ordusuna sahip olacağı düşünülerek tasarlanmamıştır. Ortak Avrupa ordusunun arzu edilir olup olmadığı tartışmalıdır ve böyle bir gelişmenin birliğin doğasını ne yönde değiştireceği hayli şüphelidir (bu konuda özlü bir tartışma için bkz. Techau 2019).

AKP'nin ikinci iktidar dönemine denk gelen 2007 sonrasında başlayıp 2011'e kadar, TDP'sında tarihsel olarak sorunlu tüm gündem maddelerinde çeşitli girişimler olmuştur. Bunların her birinde yumuşak güç araçlarının, ya da Nye'nin tipolojisine göre, doğrudan askeri sert güç araçları haricindeki politika araçlarının kullanılması üzerinden çeşitli açılım, çözüm, yakınlaşma vb. süreçleri başlatılmıştır.

Ermenistan'la yakınlaşma (2008-2011)

2008'de o dönemki Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün öncülüğünde Ermenistan'la futbol diplomasisi üzerinden başlatılan yakınlaşma sürecinin sembolik ölümü Kars'taki İnsanlık Anıtı'nın Erdoğan'ın "ucube" sözü ardından yıkılması olsa da, aslında, 2009'da diplomatik ilişkilerin normalleştirilmesi ve sınırların açılmasına yönelik geçici yol haritasının açıklanmasına rağmen ertesi yıl Karabağ konusundaki anlaşmazlık nedeniyle süreç sona ermişti.⁶ Bu

⁶ Yeşilmen, Sibel. 2011. "Ermeni Açılımı Karabağ'a Takıldı." *Deutsche Welle Türkçe*. 2011.

yakınlaşma sürecinin temelinde, 2001’de kurulan Türk-Ermeni Uzlaşma Komisyonu (TARC) üzerinden ABD hükümetinin etkisi olduğu iddia edilir ve bu iddia TARC Başkanı Phillips’e dayandırılır. Phillips’e göre (2005, 113) TARC’nin kurulması önerisi, Clinton ve Bush yönetimlerinin üç numarası olan, o dönemki ABD Dışişleri Bakan yardımcısı Marc Grossman’dan gelmiştir.⁷

Kıbrıs müzakereleri (2004)

Kıbrıs konusunda önceki hükümetleri, “çözumsuzlük çözümdür”⁸ diyerek her ne pahasına olursa olsun statükoyu koruma çizgisinde olmakla eleştiren AKP hükümeti, “kazan-kazan” anlayışı ile bu çizgiyi terk ederek Kıbrıs için “Belçika modeli”ne dayalı federal bir sistem önerdi. Bunun sonucu olarak hızla yeni bir BM girişimi ortaya çıktı ve Şubat 2004’te başlatılan müzakereler “Annan Planı” ile sonuçlandı. İki bölgeyi, iki toplumlu bir federasyon öngören Annan Planı Türk tarafındaki referandumda yüzde 65 onay almasına rağmen Rum tarafındaki referandumda yüzde 76 karşı oy ile reddedildi. AB’nin Kıbrıs’ı Rum tarafının Annan Planı’nı reddetmesine rağmen birliğe alması, Türkiye ile AB arasında güvensizliğin şiddetlenmesi ve daha sonra ilişkilerin özellikle 2011 sonrası bozulmasına zemin hazırladı. Türkiye’nin buna yanıtı Ege Denizi’nde gerilimi istikrarlı bir şekilde yükseltmek ve adalar dahil egemenlik meselesini tartışmaya açmak oldu.

Türkiye’nin hesabına bu dönemden, Kıbrıs ve Ege’de haklılığını kendi adına savunan birçok uluslararası uzman ve AB yetkilisi kalmıştır.⁹ Türkiye uluslararası kamuoyunda bu alanlarda statükonun kendisi için kabul edilemez olduğu algısını başarıyla yerleştirmiştir. Doğu Akdeniz’de gerilimi düzenli olarak yüksek tutma politikası, Ege ve Akdeniz’de meşru bir egemenlik sorunu olduğu görüşünü yaygınlaştırmıştır. Yunanistan’ın ya da Türkiye’nin sürüncemede bırakma veya baştan şartlar koşarak tıkama ihtimali her zaman olsa da istikşafi görüşmeler TDP’nin statükoyu kendi lehine revize etmesinin ilk adımı olarak kapı aralamıştır. Üstelik, Kuzey Kıbrıs’a aktif şekilde (seçim sonucunu ve kabinede görev dağılımını belirleyecek kararlılıkta ve Ulusal Birlik

⁷ TARC dönemine ilişkin kısa ve özlü bir anlatım için, bkz. “Reconciliation: A Case Study of the Turkish-Armenian Reconciliation Commission” by Moorad Mooradian, Working Paper No. 24, March 2004, Institute for Conflict Analysis and Resolution, George Mason University http://scar.gmu.edu/sites/default/files/wp_24_mooradian_0.pdf

⁸ KKTC merhum lideri Rauf Denktaş’a atfedilen ünlü söz. Bkz. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/cozumsuzluk-cozumdur-6447yy.htm>

⁹ İlkine dair akla ilk gelen örnek, Avrupa Komisyonu Özel Danışmanı siyaset bilimci Nathalie Tocci’dir. Bkz. “Special Advisers to the European Commission.” European Commission Website. 2020. https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/service-standards-and-principles/transparency/special-advisers_en#currentlistofdesignatedspecialadvisers.

Partisi kurultayında lider seçimini belirleyecek detayda) müdahale ederek, 2004 sonrası durumu da tamamen kendi lehine çevirmiştir.

Demetrios A. Theophylactou'nun (2012, 97) Türk dış politikası üzerine on yıl önceki gözlemleri de buna paraleldir. Ona göre AKP'nin 2011 öncesi dış politik ajandası, Türk dış politikasına yeterli "yumuşak gücü" enjekte etmiştir. Bu dönemde yukarıda sayılı ve beyhude görünen zorlamaların asıl işlevi, bu alanların tümünde Soğuk Savaş dönemi statükosunun Türkiye lehine değiştirilmesi için zemin yoklamasıdır. Donmuş sorun alanları önce yumuşak güç araç ve yöntemleriyle "ısıtılmıştır." Bu dönemki dış politikanın hiçbir alanda başarılı olamamış görünmesi, iç bağlantılı ve mantıksal sürekliliği gölgelememelidir. Theophylactou'nun gözlemlediği üzere, Türkiye'nin yeni dış politika aktivizminin ardında itici güç olarak sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ile birleştirilmiş askeri güç, yani Nye'nin güç tipolojisindeki sert güç unsurlarının her ikisi de bulunmaktadır. Theophylactou'nun en kritik öngörüsü ise, Türkiye'nin çatışma çözümü kapasitesi ile bölgesinde güç dengelerini kendi lehine değiştirebileceğidir. Burada çatışma çözümü, askeri güç kullanımı veya tehdididir ancak Theophylactou'nun diplomatik diline benzer şekilde, Türkiye de 2016-2020 dönemindeki birçok askeri operasyonunu bir barış misyonu olarak sunmuştur, dolayısıyla bu isabetli bir kavram tercihidir. Öngörüsü, Ankara'nın bölgesel güç olmayı başarması için Ermenistan'dan Ege Denizi'ne ve Kıbrıs'a kadar değişen ve sayısız iki taraflı anlaşmazlığı çözmesi gerektiği şeklindedir. Türkiye yukarıda sayılan sorunların her birinde, 2007-2011 döneminde önce yumuşak güç araçlarını, 2016-2020 döneminde ise sert güç araçlarını kullanarak statükoyu bozmuştur ancak henüz çözmüş değildir.

Birçok adla sürdürülen ve yine dış politik yönü olan Kürt açılımlarını da dahil edersek, AKP'nin yukarıda özetlenen dönemdeki (2007-2011) dış politikasının ikilemi, geleneksel Türk dış politikasının sınırlarını, ülkenin sayısız tarihsel sorunuyla (Kürt meselesi, Ermeni meselesi, Kıbrıs meselesi ve Ege adaları meselesi) hesaplaşmaksızın zorlaması gibi görünse de esasen 2016-2020 dönemi dış politikanın başka araç ve yöntemlerle yürütülmüş bir ilk aşamasıdır. Bu iki dönemin arasına Türk dış politikasının insicamını bozan Arap Baharı süreci girmiş ve AKP bölge gücü ve bölgesel lider olma yöneliminde kendi kontrolünde olmayan ve kendisi açısından ciddi güvenlik sorunları yaratan bir çatışma sürecinin etkisinde kalmıştır. Bu ara dönem TDP'nin bocaladığı ve Suriye iç savaşı bir ölçüde kendisini tüketip yeni (ve müdahale etmesini zorunlu kılan) bir statüko ortaya çıkana kadar paralize olduğu bir dönemdir.

Suriye krizi (2011'den günümüze)

Suriye iç savaşının TDP açısından başından sonuna tüm yönleriyle ele alınması, tek başına bu çalışmanın özel konusu olmayıp sınırlarını da aşacağından ve literatürde bu konuda yeterli çalışma bulunduğundan, burada Suriye krizinin literatürde henüz yeterince ele alınmayan bir yönüne değinmekle yetineceğiz: Türkiye, ülke içinde barındırdığı 3,5 milyon Suriyeli sığınmacıya¹⁰ Suriye'nin kuzeyinde kontrolü altında tuttuğu bölgelerin nüfusu da eklendiğinde, Suriye toplam nüfusunun beşte birini, liberal uluslararası düzene entegre etmiş durumdadır. Bunun için yasaları, kurumları ve organizasyonuyla birlikte tüm sığınma sistemini başarıyla yenilemiştir. AB'nin sürecin başından bu yana desteği önemli ve belirleyicidir fakat Türkiye'nin mülteci krizi ile başarıyla başa çıktığının ve siyasi krize dönüşme riski olan bir insani krizi iç ve dış politikasında en iyi şekilde değerlendirdiğinin altı çizilmelidir.

Davutoğlu'nun gerek dışişleri bakanlığı gerekse başbakanlığı sırasında Obama yönetimine yaptığı Suriye'nin kuzeyinde bir güvenli bölge oluşturulması yönündeki ısrarlı ama sonuçsuz kalan çağrıları, nihayet Trump döneminde Türkiye'nin örtülü ABD desteğiyle gerçekleştirdiği 20 Ocak 2018 Zeytinalı ve 9 Ekim 2019 Barış Pınarı hareketleri ile kısmen hayata geçirilmiştir. Tıpkı Ekim-Kasım 2020 2. Dağlık Karabağ savaşında olduğu gibi, bu hareketlerin da ABD-Rusya rekabetini nasıl etkilediği konusunda birbiriyle taban tabana zıt değerlendirmeler olmasına rağmen, ABD ve Türkiye'nin burada da kaybeden tarafta olmadığı açıktır. Dolayısıyla, Erdoğan'ın müttefikleri ve stratejik partnerleriyle görüş ayrılığına düşse de kopuş olmaksızın ilerlemesini sağlayan "kazan-kazan" anlayışına dayalı şekilde sürdürdüğü transaksiyonel ilişkinin Suriye konusunda ABD'yle de geçerli olduğu söylenebilir.

Mülteci krizi, geri kabul anlaşması ve AB koşulluluğunun sonu

29 Nisan 2011 tarihinde ülkelerindeki çatışmalardan kaçan Suriyeli sivillerin Türkiye topraklarına sığınma talebinde bulunmasıyla mülteci krizinin başladığı 2011 yılı, hem Türkiye-AB ilişkileri, hem de Ege Denizi'ndeki durum açısından dönüm noktası olmuştur. Yunanistan, Balkan rotasının AB tarafından kapatılması ardından kendi başına kaldığının bilinciyle, Ege Denizi'nde egemenliği Türkiye ile paylaştığı ya da Türkiye'nin davranışlarına engel olamadığı fiilen karma bir operasyonel kontrol durumuna razı olmak zorunda

¹⁰ "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Kasım 2020." Mülteciler Derneği İnternet Sitesi. 18 Kasım 2020. <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>.

kalmıştır.¹¹ Ancak Türk-Yunan ilişkileri açısından asıl problem, Yunanistan'ın hem mülteci krizi ile hem de Türkiye'nin Ege'deki oldubittileriyle aynı anda başa çıkmak zorunda kalması değil, Alex Dean'ın (2017) gözlemlediği üzere, "Erdoğan'ın AB ile zıtlaşmasının bir sonraki aşamasında cephe hattında olmasıdır: Mültecilerin silah haline getirilmesi, Türk diasporasının politikleşmesi ve onun üzerinden halihazırda Hollanda ve Bulgaristan'da olduğu gibi Avrupa seçimlerine karışma şeklinde belirginleşen alışılmadık yöntemlerle Avrupa siyasetine müdahale." Dean'ın AB koşulluluğunun altını oyma konusunda mülteci krizinin rolüne yaptığı bu atıf yerindedir. Öyle ki, mülteci krizi ile birlikte bir yandan mülteci akışını, diğer yandan (aşırı sağın mülteci düşmanlığından beslenerek yükseldiği bir ortamda) Avrupalı politikacılarının talihini kontrol eden Türkiye'nin masayı ters çevirip AB ile ilişkilerin şartlarını belirler hale geldiğini söylerken, çoğu AB bürokratından daha açık sözlüdür.

Mülteci krizi sonrasında ve özellikle de geri kabul anlaşması ile birlikte, AB ve dolayısıyla Avrupa ile ilişkilerdeki bu rol değişikliği, Erdoğan'ın Avrupa Konseyi'nin Türkiye'nin konumunu yeniden "izlemeye" alma kararını, "İstedikleri kadar böyle bir kararı almış olsunlar. Çok da büyütüyoruz. Bu karar alınmıştır ve geçmiştir" (26 Nisan 2017) sözleriyle karşılama görülebilir. Türkiye'nin eli öylesine rahattır ki, Erdoğan 9 Mayıs 2017 Avrupa Günü'nde AB'ye, "eften püften meseleleri bir yana bırakalım, jeopolitik oyunu birlikte oynayalım" mealinde bir çıkış yolu bile önermiştir (vurgu eklenmiştir):

Tarihi, coğrafi ve kültürel olarak yüzyıllardır Avrupa'nın bir parçası olan ülkemiz, stratejik hedef olarak gördüğü AB üyelik sürecini, karşılıklı saygı, eşitlik ve kazan-kazan anlayışı çerçevesinde devam ettirmek arzusundadır. Mülteci krizinin doruk noktaya ulaştığı dönemde AB ile geliştirdiğimiz işbirliği, bu anlayışın en somut ve güncel örneğidir. Temennimiz, AB ile işbirliğimizi *göç, ekonomi, enerji, Gümrük Birliği ve üyelik müzakereleri* gibi alanlarda en ileri seviyeye taşımaktır.¹²

ABD hegemonyasının aşınması ve Türkiye'nin stratejik otonomi arayışı

Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi ardından Türkiye'nin Rusya ile ilişkilerinde rahatlatma ile birlikte dış politikasında stratejik otonomi kazanması NATO üyeliği nedeniyle doğrudan gerçekleşmemiştir. Bir otonomi

¹¹ Dean, Alex. 2017. "The Strange Calm of Greek-Turkish Relations." Prospect Magazine. 2017.

<https://web.archive.org/web/20180222055956/https://www.prospectmagazine.co.uk/world/the-strange-calm-of-greek-turkish-relations>.

¹² "Erdoğan'dan AB Mesajı: Üyelik Sürecini Devam Ettirmek Arzusundayız." 9 Mayıs 2017. Cumhuriyet Gazetesi. 2017.

tartışmasının yapılabilmesi için bile daha önce küresel uluslararası ilişkiler sistemine dışarlık olan iki oyuncunun, yani Çin ve Rusya'nın 2000'lerde sahaya çıkması gerekmiştir (Orsi 2014).

İttifakın varoluşunu meşrulaştırmak için yeni bir büyük strateji formüle etmesi, normatif bir sebep bulması gerektiği için, NATO'nun geleceği, Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrası hemen tartışılmaya başlamıştır. Birlik, Soğuk Savaş sonrası dönemde, kapasitesini yetersiz kılan yeni güvenlik sorunlarıyla da yüz yüze kalmıştır. Bu yüzden, 2002 Prag Zirvesi'nden bu yana NATO gündemi "kapasite açığı" odaklı olmuştur. 11 Eylül 2001 saldırıları ise durumu daha da karmaşıklaştırmıştır. Afgan ve Irak savaşları, artan tek taraflı ABD müdahaleciliği, devlet inşası ve rejim değişikliği politikaları, Transatlantik ittifakı içinde yarılmalara yol açmıştır. Bizzat mülteci krizi bu politikaların başarısızlığının sonucu ve kanıtı olmuştur. Bu gelişmelere, diğer yandan, ABD dış politikasının Çin'i çevreleme amacıyla Pasifik odaklı olarak yeniden şekillenmesi eşlik etmiştir.

NATO'nun işlevindeki ve ABD hegemonyasındaki gerilemenin Türkiye'ye etkisini anlamak için Sebastian Mayer'in (2011) NATO ve AB Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası dahilinde yeni işlevlerin, mekanizmaların ve operasyonel rollerin nasıl kurumsallaştığını ele aldığı makalesi yol göstericidir. Mayer (2011, 327) burada, "uluslararasılaşma" (ulus devletin ötesindeki siyasi ve yönetsel otoritelerin artan önemi) ve "gömülü güvenlik politikası" kavramlarını ortaya atmaktadır:

Burada tarif edilen yeni siyasi düzen, yani gömülü güvenlik politikası, altta yatan ulusal tercihlerin hükümetötesi ve ulusötesi bağlantılar ve konsensüs sağlama basıncıyla değişikliğe uğratıldığı parçalı sorumluluklar; ulusal karar alma sürecine kısıt koyan, kurallardan ve ortak pratiklerden oluşan daha esaslı kurumsal yapılar; ve ulusal seviyedeki otonom eylem kapasitesini kurumsal ve fiziksel kısıtlara tabi kılan düzenlemelerle karakterize olur.

NATO gibi bir askeri ittifakın koşullayıcı ve sınırlayıcı gücünü yitirmesi, AB gibi esasen normatif gücün şampiyonluğunu yapan bir uluslararası örgütlenmeye nazaran daha az olasıdır. Fakat ulusal seviyedeki otonom eylem kapasitesini sınırlandıran "kurallardan ve ortak pratiklerden oluşan daha esaslı kurumsal yapılar"ın kendisi kararlılığını yitirir ve gevşerse ne olur? Trump dönemi TDP tam olarak bunun örneğidir.

TDP'de bir eksen kayması olup olmadığı sorusuna, en azından, Türkiye'nin bölgesel lider olmak şeklinde özetlenebilecek dış politik hedeflerini Batılı müttefikleri hilafına bile olsa zorlama kararlılığında olduğu söylenerek yanıt verilebilir. Bu bir "Neden?" değil "Neden olmasın?" sorusudur çünkü Türkiye

bugün daha önce olmadığı kadar az engel ve kısıtlama ile karşı karşıyadır. Ancak bu hedeflere ulaşılması, TDP’de bir eksen kaymasını illa ki gerektirmemektedir. Nasıl ki Türkiye’nin AB üyelik hedefi fiilen ortadan kalkmış olmasına rağmen, geri kabul anlaşması ve daha da derinleşen ekonomik entegrasyonla AB-Türkiye ilişkileri hiç olmadığı kadar güçlendiyse, Türk-Amerikan ilişkileri de herhangi bir eksen kayması olmaksızın, yüzeydeki gerilimlere rağmen derinleşerek sürebilir. Bu bakımdan Erdoğan’ın Azerbaycan’ın Dağlık Karabağ zaferi için düzenlenen askeri geçit törenine katılmak üzere gittiği Bakü’de (İran’ı rahatsız eden göndermeler içeren) açıklamaları, 9 Mayıs 2017 Avrupa Günü’nde AB’ye yönelik mesajlarına benzetilebilir. S-400 krizi, ABD’nin yaptırımları geciktirmesi ve nihayet çıktığında da mümkün olduğunca sulandırılmış haliyle uygulamayı tercih etmesi düşünüldüğünde, kriz değil, Türk-Amerikan ilişkilerinde 15 Temmuz 2016 sonrası yaşanan güven krizinden kaynaklı geçici bir sapma olarak kalabilir. Bunun önünde tek engel, 15 Temmuz sonrası devlet aklına hakim olan asabiyyenin ölçüyü kaybetmesi ya da dağılmasıyla Türk dış politikasının bir kere daha insicamını yitirmesi olabilir. İşte o vakit, Türkiye’nin hala içine gömülü davrandığı uluslararası sistem açısından, uzun vadede istikrar unsuru olan restoratif bir aktivizmden, istikrara tehdit arz eden bir revizyonizme geçilmiş olacaktır.

Sonuç

Bu çalışmada 2016-2020 dönemi TDP’sindeki olağandışı aktivizmi koşullayan faktörler iki seviyede analiz edilmiştir: (1) sistem seviyesinde değişimler (uluslararası sistemin iç politik süreçler ve aktörler üzerindeki baskısını arttıran ya da azaltan, dolayısıyla sistem altı unsurlara yeni fırsat yapıları sunan değişimler), (2) sistem altı seviyedeki, yani ülke içi koşullarda yaşanan değişimler. Analizin sonucunda, TDP’de bu dönem her ne kadar istisnai görünse de, bir sürekliliğin devamı olduğu, temel ve önemli farkın, dış politikada tercih edilen araçlar olduğu, bunun sebebinin ise, Arap Baharı’nın bölgesel güç olma hedefini kesintiye uğratarak Türkiye açısından bölgesinde güvenlik sorunları yaratması olduğu gösterilmiştir. Bir önemli faktör olarak ise, 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası Türkiye yönetici seçkinlerinin yapısında ve iç ilişkilerinde yaşanan radikal dönüşüm ile Türk devlet aklına hakim olan, aşırı ihtiyattan (fazla düşünmekten) doğan atalet ile (düşünmeden davranmaktan ya da aptallıktan doğan) maceracılığın arasında, dış politik hedefleri kuvveden fiile çıkaracak doğru birleşimi yakalayan, İbn-i Haldun’un asabiyye olarak tanımladığı hedef birliği ve kararlılık ruhu eklenmiştir.

Biri İsmail Cem'e, diğeri ise Recep Tayyip Erdoğan'a ait aşağıdaki iki açıklama, AKP dönemi TDP'de sürekliliği ve 2016 sonrasının ton farkını özetler nitelikte bir karşılaştırma sunmaktadır:

Bizim tarihimiz ne kadar Kayseri, Konya, Sivas, Erzurum, İstanbul'da yazılmışsa, aynı zamanda Manastır'da, Kosova'da ve Bosna'da yazılmıştır (Hürriyet 2002).

Birileri bize 'Irak, Suriye, Gürcistan, Kırım, Karabağ, Azerbaycan, Balkanlarla, Kuzey Afrika ile niye ilgileniyorsunuz?' diye soruyor. Kimse binlerce kilometre uzaktan gelip burnumuzun dibinde faaliyet gösteren ülkelere aynı cesaret ve yüksek sesle, 'Siz burada ne arıyorsunuz?' demiyor. Bize ne aradığımız sorulan yerlerin hiçbiri bize yabancı değil. Rize'yi Batum'dan ayırmak mümkün mü? Edirne'yi Selanik'ten nasıl ayrı düşünebiliriz? Gaziantep'le Halep'i, Mardin'le Haseki'yi, Siirt'le Musul'u nasıl birbirleri ile ilgili olmayan yerler olarak kabul edebiliriz? Hatay'dan çıkın, Fas'a kadar uğradığımız her Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkesinde bizden bir şeyler mutlaka görebilirsiniz. Trakya'dan Doğu Avrupa'ya kadar olan coğrafyada attığınız her adımda ecdadın izlerinden birine mutlaka rastlarsınız. Tarih kitaplarında Misak-ı Milli'yi okuyoruz. Eğer Misak-ı Milli diye bir derdimiz varsa kusura bakmayın. O zaman bu soruyu kendi içimizde birbirimize soramayız. Tam aksine, 'burada üzerimize düşen görevler var' demek durumundayız. İşin gerçeği bu. Aynı dili konuştuğumuz, aynı kültürü paylaştığımız Gazze'yi Sibiryaya kadar kendimizden ayrı düşünebilmemiz için aslımızı inkar etmemiz lazım. Bizim kültürümüzde aslını inkar eden haramzadedir. *Onun için Irak, Suriye, Libya, Kırım, Karabağ, Bosna ve diğer kardeş ülkelerle ilgilenmek bizim görevimiz ve hakkımızdır. Bunlardan vazgeçtiğimiz gün istiklalimizden ve istikbalimizden vazgeçtiğimiz gündür. Bizim buna hakkımız olmadığı gibi milletimiz de böyle bir duruma asla rıza göstermez* (Al Jazeera Turk 2016, vurgu eklenmiştir).

Erdoğan'ın konuşmasında altı kalın vurguyla çizilen kısım özellikle ilgi çekicidir çünkü 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin sonrasında ve Donald Trump'ın sürpriz biçimde kazandığı ABD başkanlık seçimlerinin (8 Kasım 2016) hemen öncesinde (15 Ekim 2016) yapılmıştır ve takip eden ve Trump başkanlığına denk düşen 4 yıl içinde Irak, Kırım ve Bosna hariç sayılan her coğrafyada Türkiye bir dış politika yöntemi olarak doğrudan askeri sert güce başvurmuş ve statükoyu kendisinden yana bozmuştur, ancak statükoyu aynı şekilde kendisinden yana kalıcı şekilde revize edip edemeyeceği henüz net değildir¹³. Yukarıda sayılan coğrafyalar dışında, örneğin Doğu Akdeniz, Ege, Kıbrıs, Latin Amerika ve Afrika'da da (özellikle son ikisi konusunda bkz. Donelli

¹³ Danforth, Nicholas. "What Did Turkey Gain from the Armenia-Azerbaijan War?" Eurasianet. 11 Aralık 2020. <https://eurasianet.org/perspectives-what-did-turkey-gain-from-the-armenia-azerbaijan-war>.

2017; Donelli ve Gonzalez-Levaggi 2019), Türkiye kimi zaman provokatif addedilen hamlelerle, kimi zaman da Nye'nin (2005) tipolojisinde sert güç araçlarından ekonomik olanlar ve yumuşak güç araçları ile, statükoyu revize etmeye ya da nüfuz alanı yaratmaya/genişletmeye çalışmaktadır.

Neorealists Robert D. Kaplan (2018, 25), AKP dönemi TDP'sini tarihsel perspektife oturtarak, bir aşırılık değil aslında eski statükoya dönüş olarak değerlendirir:

Şunda net olalım: Türk dış politikasının, Türkiye'ye ordunun egemen olduğu Soğuk Savaş'ın ortasındaki on yıllarda biz Batı'dakilerin böylesine takdir edip normal saydığı "dar batıcı yönelimi," aslında bir sapmaydı. Bu dış politika, Osmanlı emperyalizmini yemin billah reddeden ve bu arada kendisi de demokrat falan olmayan Mustafa Kemal "Atatürk" adlı o ateşli laiklik yanlısının müstesna bir icadıydı. Batı'nın böylesine işine gelen diktatöryel Kemalist devlet, bir daha asla geri dönmeyecek.

Sonuç olarak bu çalışma, yüzeydeki anomali veya sapma görüntüsünün gerçekliği bütünüyle yansıtmadığı, bu dönemki TDP'nin uluslararası istikrara karşı risk içerse de, uluslararası sistemin ve esasen de onun gerilemekte olan lideri ABD'nin kapsayıp içermesi halinde, liberal uluslararası düzenin tıkanma noktalarını açan ve bu bakımdan uzun vadede bu düzenin devamlılığına hizmet eden bir rol oynayabileceği görüşünü ortaya koymuştur. Trump tarzı, yarattığı istisna ortamı ile bir yandan Türk-Amerikan ilişkilerinde kopma olmaksızın bu dönemki olağandışı TDP aktivizminin önünü açan, diğer yandan ABD'yi bunun sorumluluğundan azade kılan bir işlev görmüştür. Biden döneminin sınavı, yüzeydeki anomali ve sapma görüntüsünün ortadan kaldırılması, yani minarenin çuvala sığdırılması olacaktır. Bunun önünde büyük yapısal engeller yoktur. Ancak, TDP'nin, aslında en büyük akçesi ve dolaysız parçası haline geldiği iç politikaya ait kısıtlar nedeniyle, bir istikrar çabasından istikrarı tehdit eden ve literatürde pejoratif anlamda kullanılan bir revizyonizme evrilmesi ihtimali de, özellikle asabiyyenin dağılması ve atalet ile maceracılık arasındaki dengenin bozulması halinde, mevcuttur.

Kaynakça

- Al Jazeera Turk*. 2016. "Erdoğan: Eğer Misak-ı Milli Diye Bir Derdimiz Varsa...," 2016. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogan-eger-misak-i-milli-diye-bir-derdimiz-varsa>.
- Aydın, Cemil. 2017. *The Idea of the Muslim World*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

- — —. 2020. "İslam Dünyası Miti." Perspektif. 2020. <https://www.perspektif.online/islam-dunyasi-miti/>.
- Bagdonas, Azuolas. 2012. "The Geopolitics of Support for Turkey's EU Accession: A View from Lithuania." *Insight Turkey* 14 (3): 177–92.
- Barnett, Michael N. 2019. "The End of a Liberal International Order That Never Existed." The Global. 2019.
- Dahlman, Carl. 2004. "Turkey's Accession to the European Union: The Geopolitics of Enlargement." *Eurasian Geography and Economics* 45 (8): 553–74. <https://doi.org/10.2747/1538-7216.45.8.553>.
- Dean, Alex. 2017. "The Strange Calm of Greek-Turkish Relations." Prospect Magazine. 2017. <https://web.archive.org/web/20180222055956/https://www.prospectmagazine.co.uk/world/the-strange-calm-of-greek-turkish-relations>.
- Donelli, Federico. 2017. "Features, Aims and Limits of Turkey's Humanitarian Diplomacy." *Central European Journal of International and Security Studies* 11 (3): 59–83.
- Donelli, Federico, and Ariel Gonzalez-Levaggi. 2019. "Becoming Global Actor: The Turkish Agenda for the Global South." *SSRN Electronic Journal* 1 (2): 93–115. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3462255>.
- Fukuyama, Francis. 1989. "Tarihin Sonu Mu?" *National Interest*, no. Yaz. https://panel.kku.edu.tr/Content/sosyoloji/Gelisim/Francis_Fukuyama-The_End_of_History.pdf.
- Gazete Duvar. 2020. "ABD'nin Eski Suriye Temsilcisi Jeffrey: Erdoğan Ona Dışlerinizi Gösterene Dek Geri Adım Atmaz." *Gazete Duvar*. 2020. <https://www.gazeteduvar.com.tr/abd-nin-eski-suriye-temsilcisi-jeffrey-erdogan-ona-dislerinizi-gosterene-dek-geri-adim-atmaz-haber-1506925>.
- Haldun, İbn-i. 2004. *Mukaddime*. Vol. 1. Yeni Şafak. <http://library1.nida.ac.th/termpaper6/sd/2554/19755.pdf>.
- Hess, Maximilian. 2020. "The Realist Victory in Nagorno Karabakh." Foreign Policy Research Institute. 2020.
- Huntington, Samuel P. 1996. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon and Schuster.
- Hürriyet. 2002. "Dışişleri Bakanı Cem: AB İki Büyük Hedeften Biri." *Hürriyet*. 2002. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/disisleri-bakani-cem-ab-iki-buyuk-hedeften-biri-70786>.
- Ikenberry, G. John. 2002. "America's Imperial Ambition." *Foreign Affairs* 81 (5): 44. <https://doi.org/10.2307/20033268>.
- — —. 2013. "The Liberal International Order and Its Discontents." In *After Liberalism?*, 91–102. London: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9781137303769_6.
- — —. 2018. "The End of Liberal International Order?" *International Affairs* 94 (1): 7–23. <https://doi.org/10.1093/ia/iix241>.
- JFQ Forum. 1995. "The Greater Middle East." *Joint Force Quarterly*, no. Autumn.

- Kaplan, Robert D. 2018. *The Return of Marco Polo's World: War, Strategy, and American Interests in the Twenty-First Century*. Random House.
- Macshane, Denis. 2020. "Turkey Is the Biggest Threat to Europe Today, and the Greeks Need Our Help." *Independent*, 2020.
- Mayer, Sebastian. 2011. "Embedded Politics, Growing Informalization? How NATO and the EU Transform Provision of External Security." *Contemporary Security Policy* 32 (2): 308–33. <https://doi.org/10.1080/13523260.2011.590356>.
- McFaul, Michael. 2004. "The Fourth Wave of Democracy and Dictatorship: Noncooperative Transitions in the Postcommunist World." In *After the Collapse of Communism*, 9:58–95. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511751769.003>.
- Minchev, Ognyan. 2006. "The Case of Turkey in the EU." IRIS Strategic Papers Collection.
- Nye, Joseph S. 2005. *Yumuşak Güç*. Elips Kitap.
- Orsi, Roberto. 2014. "Order and Change in Global Politics: Assessing the 'Return of Geopolitics.'"
- Özdoğan, Mücahit. 2019. "Realizm Ne Neorealizm Bağlamında Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışının Değerlendirilmesi." *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 8 (1): 1–24. <https://doi.org/10.28956/gbd.562934>.
- Phillips, David L. 2005. *Unsilencing the Past: Track-Two Diplomacy and Turkish-Armenian Reconciliation*. Berghahn Books.
- Pierini, Marc. 2020. "How Far Can Turkey Challenge NATO and the EU in 2020?" https://carnegieendowment.org/files/Pierini_Turkey.pdf.
- Rose, Gideon. 1998. "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy." *World Politics* 51 (1): 144–72. <https://doi.org/10.1017/S0043887100007814>.
- Schweller, Randall L. 1998. *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*. Columbia University Press.
- Šiška, Martin. 2020. "To What Extent Is Turkey a Direct Threat to Europe." *Czech Army & Defence Magazine*, 2020.
- Snyder, Jack. 2009. "One World, Rival Theories." *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2009/10/26/one-world-rival-theories/>.
- Szuba, Jared. 2020. "Outgoing Syria Envoy Reflects on Turkey, the Kurds and What Everyone Got Wrong." *Al-Monitor*. 2020. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/12/trump-syria-envoy-jeffrey-mideast-policy-turkey-erdogan.html>.
- TC Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı. 2020. "Türkiye-AB İlişkilerinin Tarihçesi." TC Dışişleri Bakanlığı Resmi Web Sitesi. 2020. https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html.
- Techau, Jan. 2019. "Why the EU Can't Do Security and Defence." *Euobserver*. 2019. <https://euobserver.com/opinion/146369>.

- Theophylactou, Demetrios A. 2012. "Geopolitics, Turkey's EU Accession Course and Cyprus: Power Balances and 'Soft Power' Calculations." *Journal of Southeast European and Black Sea* 12 (1): 97–114. <https://doi.org/10.1080/14683857.2012.662346>.
- Trofimov, Yaroslav, and Laurence Norman. 2020. "European Unity Is Tested by Threats From Russia, Turkey." *The Wall Street Journal*, 2020. <https://www.wsj.com/articles/european-unity-is-tested-by-threats-from-russia-turkey-11604316401>.
- Yılmaz, Eren Alper, and Ahmet Akbulut. 2016. "Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devletin Rolü Ulus-Devletler Güçleniyor Mu? The Role Of The Nation-States In Globalization Process Do The Nation States Gain Power?" *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8 (16): 71. <https://doi.org/10.20875/sb.47221>.
- Zakaria, Fared. 1998. *From Wealth to Power*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvzcz5bq>.

© 2020. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Görüş

ABD Başkanlık seçimleri üzerine

K. Özhan Değirmenciöglu ^{1,*}

¹ Araştırma Görevlisi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

* İletişim: kadir.degirmencioglu@hbv.edu.tr

Gönderim: 25.12.2020; Kabul: 27.12.2020. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.51>

Öz: 3 Kasım günü, dünyanın yakından takip ettiği seçim büyük ölçüde tamamlandı ve mevcut sonuçlara göre Biden, Trump karşısında seçilerek 2021 Ocak ayı itibariyle ABD'nin yeni devlet başkanı olarak görevine başlayacak. Amerikan seçimlerinin yirminci yüzyıl ortasından beri, küresel bir seçim olması gibi bir özelliği olduğu söylenir, zira seçime dönük uluslararası ilgi de bunun göstergelerinden bir tanesidir.

Anahtar kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri (ABD), başkanlık, Biden, Trump

Reflections on the 2020 US presidential elections

Abstract: The elections that arouse global attention were completed on 3 November 2020. According to the initial results, Biden was elected against the incumbent president Trump and will initiate his term as of January 2021. Since the mid-twentieth century, the US elections became “global” elections, and there has been an interest in the elections on the international level since then.

Keywords: United States of America (USA), presidential elections, Biden, Trump

Dünyanın yakından takip ettiği seçim 3 Kasım 2020'de büyük ölçüde tamamlandı ve mevcut sonuçlara göre Biden, Trump karşısında seçilerek 2021 Ocak ayı itibariyle ABD'nin yeni devlet başkanı olarak görevine başlayacak. Amerikan seçimlerinin yirminci yüzyıl ortasından beri, küresel bir seçim olması

gibi bir özelliği olduğu söylenir, zira seçime dönük uluslararası ilgi de bunun göstergelerinden bir tanesidir.

Tartışmalı Trump dönemi, dördüncü yılının sonuna yaklaşırken gürültü çıkartan birçok gelişmeyi bünyesinde taşıyarak sona ermek üzere. Soruşturmalar, istifalar, olaylı *tweet*ler, sürekli değişen Beyaz Saray danışman ekibi, Rusya'nın seçim müdahalesi ve yasadışı karmaşık iş ilişkileri iddialarıyla konuşulmaya devam edecek bir başkanlık dönemi tecrübe edildi.

Dünya'da otoriter/rekabetçi otoriter,¹ aşırı sağcı, yürütme merkezli vb. isimlerle anılan siyasi rejimleri iktidara taşıyan popülizm dalgasının bir vechesi de Trump'ın 2016 yılında Hillary Clinton karşısında kazandığı zaferdi. Başta Amerikalı demokratlar, az sayıda *establishment* (kurucu Amerikan değerleri) yanlısı Cumhuriyetçi ve Dünya'daki önemli bir kısım insanı şaşırtan bir zaferdi iş adamı, müteahhit ve televizyon yıldızı hatta şovmen milyonerin Amerika'nın başına geçmesi.

Trump tarzı siyasetin ilk örneğini, büyük bir değişim ve arınma beklentisiyle başlayan 90'lı yılların hemen daha başında, ona çabucak galebe çalacak 1994 yılındaki ilk Berlusconi zaferiyle (ancak asıl zaferinin 2001'de olduğunu belirtmek gerekiyor) İtalya'da aslında görmüştük. Daha sonra söz konusu dalga artarak devam etti ve 2000'lerin ilk 10 yılı içerisinde Dünya'nın mütemmim cüzü haline geldi. Dolayısıyla yirminci yüzyılın siyaset ve ideoloji merkezli yılları dikkate alındığında ne yeni bir dönem ne de eski bir dönemi deneyimlediğimiz söylenebilir.

3 Kasım gününden beri, ABD haritasına bakıldığında, Türkiye'deki seçim sonuçları dağılımına benzer bir haritayla karşılaştığımızı söylemek de beklenen bir iddia olacaktır. Zira sahil ve iç kesimler; mavi ve beyaz yaka; kentsel ve kırsal; beyaz ve siyah; zengin ve yoksul; çoğunluk ve azınlık; dindar ve seküler gibi hayli kabarık bir liste halinde coğrafi, ekonomik, etnik, kültürel eşitsizliklerin, çatışma noktalarının ve geçiş noktalarının serencamını görmek mümkündür. Daha ötesinde seçim kampanya sürecine damga vuran maske takmayan Trumpçılar ile maske takan Bidencılar arasındaki kutuplaşma zemininin uzamı birçok ikili ayırım noktasıyla kesişim halinde görünmektedir.

Bu süreçte, tek tek faktörler sayılırsa liste çok uzayacaktır. Ancak 1968 sonrası başlayan, akademik ortamdan popüler tartışmalara eklenmesi ise yoğun olarak 90'lı yılları bulan post-modernizm tartışmalarının, artık üzerinde pek dumanı kalmasa da halen düşünmeye değer bir kırılmayı işaret etmesi önem arz etmektedir. Diğer nokta, yine 70'li yıllarda başlayan ve ancak küreselleşme dalgasının 90'lı yıllardaki hızlı genişlemesini bekleyen finansallaşma ölçeğinin

¹ Tartışmaların bir kısmı için bkz.: Marquez, 2019.

2000’li yıllarda artık ulus devlet eksenli kapitalizmin gömleğine sığmaması olarak belirtilmelidir. Son olarak da gerek Dünya gerekse de ABD’de dış politika hedeflerinin soğuk savaş sonrasındaki spekülâtif yapılanması yine bir başka noktadır. Sovyetlerin çöküşünün tüm Batı bloğunda yarattığı ‘öteki’ boşluğundan ancak 10 yıl kadar sonra, yeni dost/düşman ilişkileri belirleme süreçleriyle kendi içinde bir normal meydana geldiği söylenebilir. Bu gelişmelerin sonunda ABD 11 Eylül ile yeni bir küresel savaş ilan ederken, AB genişleme ve izolasyon arasındaki sarkaçta etki alanı ve kapasitesi kendi dışında hayli etkisizleşmiş bir hayatta kalma stratejisi izledi. Ancak bu yeni düşmana karşı topyekûn saldırı (ABD’nin konvansiyonel açık savaşı) ve savunmada kalma (AB’nin tanınma politikaları ve sınır güvenliği stratejileri) hallerinin kaos sınırındaki küresel düzen için çok da sürdürülebilir olmadığını uzun zamandır deneyimlemekteyiz.

Bu 3 eksenin ortak kümesi ve geldiği nokta ise “hakikat sonrası” olarak isimlendirilen, hızlı spekülasyon yönelimli, güvenlik eksenli otoriter siyaset(ler) dönemidir. Ancak Dünya tarihinin genel yapılanması açısından farklı ya da istisnai gibi gelen şey, bir biçimiyle merkez-çevre eksenli değerlendirmelerin farklı türevlerince vurgulanan, merkez kapitalizmin patentindeki devlet biçiminin ve onun temsil sisteminin dünyada artık rol model olarak benimsen(e)memesi kanaatidir. Oysa demokrasinin hayli tikel bir halinin deneyimlendiği ABD’de yürürlükte olan iki partili sistemin aslında pekâlâ rekabetçi otoriteryen (Faris, 2020) bir rejime yakınsadığı pek de tartışılmayan bir konudur.

Propagandanın gerçekliğin önüne geçtiği bu algı, en başından beri hem temsil yetkisinin kullanımı konusunda sıkıntılar yaratmakta hem de iki büyük parti ya da *establishment* oligarşisi dışında ulusal siyaset imkanına izin vermemektedir. Bu durumun yakın örnekleri, Hillary Clinton’un kaybettiği 2014 seçimlerinde ülke çapında fazladan aldığı yaklaşık 2,5 milyon oya karşılık seçici kurul çoğunluğunu kazanamamasında ve yine Bernie Sanders’in Cumhuriyetçilerin çoğunluğu bir tarafa, bizzat Demokrat Parti’nin önde gelenleri tarafından bile *persona non-grata* ilan edilip başkan adayı olamamasında aranabilir. Diğer yandan bağımsız, (Amerikan tarzı) sosyalist veya liberal adayların ülke siyasetine katılımı konusunda karşılarına çıkan farklı ölçeklerdeki cam bariyerlere de onlarca örnek verilebilir.

Gelinen noktada ABD’nin ve Biden’ın önünde halletmesi ve hatta ertelediği yüzleşmeyi gerçekleştirilmesi beklenen birçok problem bulunmaktadır. Bunların başında şüphesiz Covid-19 salgınının her alandaki derin etkileri, sağlık sistemi, aşılama programı, salgının daha da derinleştirdiği ekonomik kriz, işsizlik ve gelir adaletsizliği ile hem sorunların öznesi hem de nesnesi olarak ikili bir sığfata sahip

olan ırksal ayrımcılık sorunları geliyor. Diğer yandan yirminci yüzyıl ortasından sonra her ABD başkanına düşen görevlerin başında olan, diplomasiyi de aşan küresel siyasete dair bütünlük bir strateji geliştirilmesi de beklentiler arasındadır. Dış politikada Çin gerilimi başta olmak üzere Rusya, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve konu özelinde Türkiye ile olan ilişkilerin rayına oturtulması kaba bir sıralama olarak verilebilir.

Yukarıda bahsedilen, yüzyılın başındaki açık savaş stratejisinden bu yana hayli zaman geçmesine rağmen, savaşın başlangıç söyleminin (kendi tarihsel-toplumsal nedenselliği bir kenara bırakıldığında) 'mutasyon' geçirerek varlığını devam ettirdiğini söylemek gerekiyor. Bu söylemin özü, evanjelizm ile ilişkilendirilse de mezhebinden ziyade meşrebine vurgu yapılması gereken bir algı dünyasından beslenmektedir: "Tanrı'nın verdiği görev gereği..." (BBC, 2005). Söylem, 11 Eylül saldırılarından beri bir şekilde farklı olay ve eylemlerde gerek saldıran gerekse de savunan taraf için geçerliliğini sürdürmektedir. Bu doğrultuda, post-modernleşme tartışmalarının rölativizminden, teolojinin geri dönüşüne ve nihayet post-hakikat söyleminin spekülasyon darboğazına doğru bir hat çizmek mümkün görünmektedir.

Dolayısıyla ortada fikren duraklama dönemine girmenin birçok emaresini taşıyan bir Dünya bulunmaktadır. Söz konusu duraklamanın olumlu bir sıçrayışa mı yoksa uzun süreli bir geri çekilişe veya kapanmaya mı gideceğini zaman içinde atılacak adımlar ve eylemlerin bütünlüğü belirleyecektir. Elbette, bu karamsar hattın bir yönünü de küresel ısınma ve çevre felaketleri konusundaki endişe dolu süreç oluşturmaktadır. Nitekim, duraklama döneminin bir veçhesini oluşturan ve yirminci yüzyıldaki sıçrama potansiyelini kaybeden teknolojik gelişmeler, tüketim odaklı piyasacı mantıktan daha çevre dostu, kamu odaklı ve/veya hümanist bir pozisyona gelmesi beklenen Godot'lardan bir tanesidir.

ABD'nin Biden döneminde yüzleşmesi gereken meselelerin toplumsal kutuplaşmayı da aşan yönü bu hatlardan geçmektedir. Bu noktada, alışlagelmiş bir cumhuriyetçi demokrat geçişinden ziyade, kurumsal yapıların geleceğinin sorgulandığı ve dolayısıyla kendi iç fayda-zarar denkleminde 'kurucu değerlerin' tartışmaya açılmasının kaçınılmazlığına doğru giden bir mücadeleden bahsetmek mümkündür. Bunun emarelerinden bir tanesi, Biden'ın başkan yardımcısı olan Kamala Harris ve onun çok ırklı, kültürlü kimliğine yapılan atıflardır (BBC, 2020). Harris ve dikkat çeken genç demokrat temsilciler meclisi üyesi Cortez'in de içinde bulunduğu Yeni yeşil sözleşme (*Green new deal*) girişimi ve iklim eşitliği yasası (*climate equity act*) gibi girişimler,² ilerici

² Kamala D. Harris'in resmi web sitesi: <https://www.harris.senate.gov>. Erişim: 27.12.2020.

(*progressive*) siyaset yanlılarının daha çevreci, daha eşitlikçi ve daha kamu odaklı bir ABD için üretmeye çalışacağı siyasetin işaretlerini vermektedirler.

Ancak yukarıda yazıldığı üzere, piyasacı cumhuriyetçi vs. kamucu demokrat geçişinin ne ABD'nin içinde bulunduğu derin çatışma hatlarını ne de Dünya'nın yüzleştiği ve yüzleşmesinin kaçınılmaz olduğu problemleri aşmaya yetmesini beklemek naiflik olacaktır. Zira, seçim tablosundan hareketle, Trump gibi bir aday profilinin popüler oy desteğinin aşınmasının salgın şartlarında bile çok zor gerçekleştiğinin tekrar altını çizmek gerekmektedir. Ancak bu altı çizilen yerin, ne "yetmez ama evet" ne de "cahiller oy veriyor" gibi bir noktadan değerlendirilmesi hatalı olacaktır. Zira Trump döneminde, salgın krizine kadar, ekonomik gelişmenin olumlu sinyaller verdiği ve işsizlik rakamlarının azalma trendinde olduğu bilinmekteydi. Diğer yandan Hollywood tahayyülündeki düşman imgesi olan Rusya ile Putin aracılığıyla kurduğu kişisel bağla çatışmadan kaçınan bir ilişki zemini kurulmuştu. Çin ile olan gerilim, imzalanan ilk faz ticaret anlaşması ile görece azalmıştı ve son olarak ABD ordusunun Ortadoğu'dan çekilme süreci hayata geçmekteydi. Tüm bunlar, büyük ölçüde Trump'ın iktidara gelirken kullandığı "America first" ya da daha izolasyonist ve üzeri örtülmüş (alt ve üst) yapısal problemlerini çözmeye odaklanan yeni Amerikan siyasetinin parçalarıydı.

Amerika'nın Trump dönemindeki görece geri çekilişinin özellikle sorunlar yumağı Ortadoğu'da yarattığı -yine görece- boşluk ise dolmuş değildir. Zira böyle bir boşluk, bölge ülkelerini (Türkiye, İran, Suudi Arabistan, İsrail ve Rusya) yeni rollere soyunmaya iten bir çatışma ortamını tetiklemiştir. Aynı şekilde Türkiye'nin de önemli bir parçası olduğu NATO ittifakının geleceğinin nasıl şekilleneceği de Biden için ilk büyük imtihanlardan olacaktır. Bu doğrultuda Brexit sonrası AB'nin uzun zamandır al(a)madığı aktif küresel rollerin nasıl tanzim edileceği de kısa vadede çözümlenebilecek tartışılmayı bekleyen sorunlar olarak sıralanabilir.

Biden dönemi için, otoriter eğilimlerin baskın olduğu birçok ülkedeki muhalefet partilerinin belirli bir demokrasi umudu beslediği gözlemlenmektedir. Yürütülen mantık açısından haklı oldukları da pekâlâ varsayılabilir. Ancak Biden'ın görevi devraldıktan sonra başını iç işlerden ve acil dış meselelerden kaldırıp Dünya'ya demokrasi aşılardan bir "Uncle Sam" hüviyetine bürünmesini beklemek de yine naif bir Godot hikayesine benzemektedir. Zira ilk başta Amerikan siyasetinin nasıl bir *yeni normal* ya da *yeni establishment*'ta uzlaşacağını beklemek gerekmektedir. Bunun sebebi, yukarıda bahsedilen Amerikan toplumunun artık sadece kimlik siyasetiyle örtülemeyen toplumsal fay hatlarındaki sınıfsal sorunların neoliberal sağ siyaset ve yine neoliberal (sosyal) demokrasi ile çözümlenmesinin hayli zorlaşmış olmasıdır.

Ancak Biden yönetimi, ABD ile uzlaşmak konusunda zorluk çıkartan partner ülkelerdeki iktidarları bir diplomasi stratejisi olarak seçime zorlayıcı birtakım hamlelerle sıkıştırabilir. Bu girişimlerin komplovari derin örgütlenmelerden ziyade, söz konusu ülke iktidarlarını, ilk elde meşruiyet tazeleyici ve aynı zamanda pazarlığa zorlayıcı bir kart olarak açık şekilde masaya çağırıcı bir yönü olacağını beklemek daha olasıdır.

Kaynakça

- BBC. 2005. "God told me to invade Iraq, Bush tells Palestinian ministers". http://www.bbc.co.uk/pressoffice/pressreleases/stories/2005/10_october/06/bush.shtml. Erişim: 27.12.2020.
- BBC. 2020. "Kamala Harris: The many identities of the first woman vice-president". <https://www.bbc.com/news/election-us-2020-53728050>. Erişim: 27.12.2020.
- Faris, David. 2020. "America's lurch toward 'competitive authoritarianism'". <https://theweek.com/articles/908427/americas-lurch-toward-competitive-authoritarianism>. Erişim: 27.12.2020.
- Harris, Kamala D. 2020. <https://www.harris.senate.gov>. Erişim: 27.12.2020.
- Marquez, Xavier. 2019. *Demokrasi Dışı Siyaset: Otoriterlik, Diktatörlük ve Demokratikleşme*, çev. İsmail Çekem, İletişim Yayınları, İstanbul.

© 2020. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Yayın Değerlendirmesi

İsrail: efsaneler ve gerçekler

Sinem İkien ^{1,*}

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kapadokya Üniversitesi, Nevşehir, Türkiye. ORCID: 0000-0002-9153-8484.

* İletişim: sinem.ikien@kapadokya.edu.tr

Pappe, Ilan. *İsrail hakkında On Mit*. Çeviren: S. Erdem Türközü. Ankara: Nika Yayınevi, 2018.

İsrailli bir tarihçi olan Ilan Pappe aynı zamanda günümüzün önemli sosyalist aktivistlerindedir. Kendisi University of Exeter Sosyal Bilimler ve Uluslararası Çalışmalar Koleji'nde dersler vermektedir. Tarih biliminin yöntemleri ve belgeler üzerinden somutlaştırarak kaleme almış olduğu *İsrail Hakkında On Mit* kitabının dışında birçok önemli esere daha imza atmıştır. Filistin'de Etnik Temizlik, Modern Filistin Tarihi, Ortadoğu'yu Anlamak, Yaşamla Ölüm Arasında Gazze/Dünden Bugüne Filistin Sorunu bunlardan bazılarıdır.

Mitos kelimesi Yunanca "uydurulmuş söz" anlamındaki mythos kelimesinden türetilmiş olup Türkçede mit ve efsane ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Pappe de bir tarihçi olarak İsrail Devletinin on iddiasını bu bağlamda ele almıştır. Kitapta ilgili iddiaların gerçekliği tarihsel perspektifle gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Her bölümde ayrı bir efsane incelenmekte olup bu açıdan çalışmayı özgün kılan husus, sağlam tarih bilgisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kitap, günümüzde devletlerin gerçekliği yok etmek için girmiş olduğu ve dış politikalarda da sıkça kullanılan bir yol olan post-truth çerçevesinde incelenmesi gereken bir özellik taşımaktadır. Bu açıdan bütün bölümlerin, yani bütün efsanelerin birbiriyle bağlantılı olarak incelenmiş olması kayda değerdir. Dolayısıyla uzun zamandır varlığını muhafaza eden İsrail-Filistin sorununa ilgi duyanlar için ilgili efsaneler ve bunların antitezlerinin tarihsel bir sırayla incelenmiş olması değerlidir.

Birinci bölümde incelenmiş olan efsane 'Filistin boş bir ülkeydi' başlığı ile ele alınmıştır. Pappe bu bölümde Roma döneminden başlayarak Siyonizmin

bölgeye gelişinden hemen önceki Filistin'in sosyolojik ve antropolojik durumunu ortaya koymaya çalışmakta, ülkenin ve ülke halkının varlığına ilişkin yapılmış olan karalamalar ve bunların bağlandığı noktalara değinmektedir. Bu kapsamda Filistin'in 19. yüzyıldan itibaren modernleşme sürecine başlayan verimli ve doğurgan doğu Akdeniz dünyasının bir parçası olduğunun öne sürüldüğünü görmekteyiz. Filistin toplumunun da modernleşme sürecinin ışığında 20. yüzyıla girmenin tazeliğini taşıyan bir toplum olduğunu savunmaktadır Pappe. Yazar aynı zamanda bütün bu olumlu potansiyele rağmen ülkenin, Siyonizmin dar boğazında sömürgeleştirildiğini ve bu sürecin orada yaşayan halkın büyük bir kısmı için bir felakete dönüştürdüğünü öne sürüyor. Daha sonra ise ilk bölümde alaşağı edilmiş olan insansız ülke Filistin iddiası ile kol kola ilerleyen, Yahudilerin ülkesiz bir halk olduğuna yönelik iddia mercek altına alınmaktadır. Kitabın bu kısmı, hem önceki hem de sonraki bölümle bağlar içeren bir bölüm olma özelliğini taşımakta ve bu iddianın işaret ettiği efsanenin, diğer belli başlı devletlerin büyük bir soru işareti koyduğu ve hiçbir zaman kendilerinin de cevaplamaya muktedir olamadıkları bir husus olduğuna değinilmektedir.

Başlığı "Siyonizm Musevilihtir" olan üçüncü bölümün odağında Siyonizm ve Museviliğin aynı şey olup olmadığının tarihsel olarak incelemesi bulunmaktadır. Kitabın Dördüncü Bölümünde ise sömürgecilik ve Siyonizm arasında kurulan bağın gerçek olup olmadığı tartışılmaktadır.

Pappe beşinci bölümde, 1948 yılında yaşanan olayların Siyonizm tarafından nasıl bir mitolojiye dönüştüğünü anlatmaktadır. Filistin halkının gönüllü kaçıış iddiasının, profesyonel tarih yazımı sayesinde nasıl çürütüldüğü okuyucuya aktarılmaktadır. Yine aynı yılda yaşanan olaylarla özdeşleşmiş olan diğer mitlerin de incelendiğini görmekteyiz. Yedinci Bölümde ise güncele daha yakın olgular konu edilmekte, İsrail'in demokratik bir ülke olup olmadığı sorusu tartışılmaktadır. Bu sorunun cevabının İsrail'in içindeki ve işgal edilmiş topraklardaki Filistinlilerin statüsünün incelenmesiyle aranıyor olması dikkate değerdir. Bir önceki bölümde günümüze kadar süregelen süreçler anlatıldıktan sonra sekizinci bölüm Oslo Süreci'yle ilişkilendirilmektedir. Anlaşmanın imzalanmasının ardından geçen yıllardaki, süreçle alakalı olarak uydurulan safsataların altını çizilmektedir. Böylelikle bahsi geçen anlaşmanın başarısız olmuş bir barış anlaşması mı, yoksa İsrail tarafından türetilmiş, işgali derinleştirmek için öne sürülen başarılı bir aldatmaca mı olduğu soruna cevap arandığını görmekteyiz. Dokuzuncu bölüm ise Gazze Şeridi'nde yaşananları odağına oturtmakta, onuncu bölümde iki devletli çözümün ileriye dönük tek yok olduğu efsanesi ters köşeye yatırılmaktadır.

Medya tarafından da mütemadiyen ele alınan ve diğer dünya devletleri tarafından sorgusuzca kabul edilmiş olan “on mit” aynı zamanda İsrail’in de kurucu mitleri olma özelliğini taşımaktadır. Böylesine hassas bir konu, Pappe tarafından bir tarihçi gözüyle incelenmiştir. Tarafsız olmayan bir gerçekliğe dayandırılmış olan Filistin’in boş bir ülke olduğu iddiası sorgulanırken, diğer yandan da Siyonizm ve ulusun inşa edildiği dönemlerin de masaya yatırılıyor olması önemlidir. 1948’de Filistinlilerin gönüllü bir şekilde ülkelerini terk ettikleri iddiasından Kudüs’ün statüsüne, Yahudilerin ülkesiz bir halk olduğundan, Siyonizm, Musevilik ve sömürgecilik bağlarına kadar birçok konu bu bağlamda açıklanmaya çalışılmaktadır.

Kitap, her iki toplum için de endişe etmekte olan, sıkı bir tarihçi ve İsraili bir Yahudi tarafından kaleme alınmıştır. Hakkaniyetin varlığını sorgulatan efsaneleri çürüterek bu bölgede yaşayan toplumlara yararlı olma düşüncesinin kitabın kaleme alınma amaçları arasında olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında ise kitap, karmaşık olan meselenin basitleştirilmiş bir versiyonu olup, herkese (akademisyenler, öğrenciler, bölgede yaşayan halk ve konuya ilgi duyan okuyucular) konuyu anlamak ve konuyu çeşitli boyutlarıyla inceleyebilmek adına önemli bir kaynak olma özelliği taşımaktadır. Yazarın tarihçi olmasından gelen teknik hamleleri, bu kitabı araştırma-inceleme türünün bir örneği haline getirmiştir.

© 2020. This work is licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

CJAS

Cappadocia Journal of Area Studies

Kapadokya Üniversitesi
Sosyal ve Stratejik Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi
50420 Mustafapaşa, Ürgüp, Nevşehir, Türkiye

T : +90 [384] 3535009 F : +90 [384] 3535125

cjas@kapadokya.edu.tr

ISSN: 2717 - 7254

cjas.kapadokya.edu.tr

